

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Ex Libris
Petri Adamoli

Regi à Consiliis, à portibus
pontibus, transitibus que
urbis Lugdunensis ac
veteris Provinciae Summi

17. 33.

309487

PERVIGILIUM VENERIS,

EX EDITIONE

PETRI PITHOEI,

Cum ejus & JUSTI LIPSII Notis;

Itemque ex alio Codice Antiquo,

Cum Notis

CL. SALMASII ET PET. SCRIVERII.

Accessit ad hæc

ANDR. RIVINI COMMENTARIUS.

AUSONII

CUPIDO CRUCI ADFIXUS,

Cum Notis

MARIANG. ACCURSII, EL. VINETI,

PET. SCRIVERII ET ANONYMI.

Accessere ad Calcem

JOS. SCALIGERI ET CASP. BARTHII
ANIMADVERSIONES.

HAGÆ COMITUM,

Apud HENRICUM SCHEURLEER.

M D C C X I I.

LECTORI.

EDIDERAT Vir Doctissimus *Petrus Scriverius*, anno MDCXXXVII, Hagæ Comitis, farraginem Opusculorum, cui inscriptionem hanc fecerat: *Dominici Baudii Amores, edente Petro Scriverio, inscripti Th. Graswinckelio Equiti*. In ea farragine, quæ rarior facta in paucorum manibus versabatur, præter *Baudii*

* 2 non-

IV P R Æ F A T I O.

nonnulla carmina , aliorúmque Recentiorum libellos , quædam antiqua erant ; quorum præcipua sunt *Pervigilium Veneris* , vetustum & elegans carmen , ignoti licèt Auctoris & *Ausonii Cupido Cruci adfixus* ; cum ipsius *Scriverii* aliorúmque doctissimorum virorum animadversionibus. Hæc , quum quæreretur Bibliopola libellum , quem ederet , ei sunt indicata & è ceteris decerpta ; ut iterum in lucem prodirent , & harum elegantiarum studiosis terenda denuo traderentur.

Quamvis satis constet *Pervigilium*

P R Æ F A T I O. v

gillum Veneris non esse *Catulli*, attamen non infimi ævi, neque proletarii Poëtæ esse satis ostendunt ingenium & stylus hominis; qui non procul abit ab illa elegantissima ævi Augusti simplicitate, ab omnibus longè accersitis ornamentis aliena, & nativâ pulcritudine placentes. Fuerat hoc Opusculum primum è veteribus membranis à *Petro Pithæo* Lutetiæ, anno M D L X X V I I . apud *Mamertum Patissonium* editum; sed quum viciosissimum esset ejus exemplar, manu medica summopere indigebat, quam ei haud mul-

VI P R Æ F A T I O.

tò post admovit *Justus Lipsius* Electorum Lib. I. cap. 5. qui loca ejus nonnulla, quâ erat sagacitate, felicissimè emendavit. Alii etiam, ut *Jan. Douza filius*, & *Joan. Weitzius* similia tentarunt, sed vix quisquam operæ pretium præstare potuit, sine meliore Codice; quem postea nactus *Claud. Salmasius*, & ab eo *Pet. Scriverius*; Poëmatium hoc non prorsus quidem emacularunt, sed multò tamen emendatius in lucem emittere potuerunt. Rem in se suscepit *Scriverius*, præstititque in eo libello, quem dixi;
nec

P R Æ F A T I O. VII

nec suas tantùm *Salmasii*que animadversiones edidit , fed etiam alienas , quas hîc vides , collegit. Quum autem omnes *Pervigilio* , quale à *Pithæo* editum fuerat , subjici in inferiore pagina non possent ; primùm editum est cum *Pithæi* & *Lipsii* notis , deinde è recensione *Scriveriana* repetitum , cum ipsius *Scriverii* , *Weitzii* selectis & *Salmasii* omnibus animadversionibus. Satis illustratum videri poterat Opusculum , imò verò interpretationum mole laborare ; fed quum exigua esset voluminis hujus moles , extarét-

*

4

que

VIII P R Æ F A T I O.

que prolixus in *Pervigilium*
 Commentarius *Andreae Rivini*,
 Lipsiensis olim humaniorum lit-
 terarum Professoris, isque non
 indoctus, Lipsiæ anno MDCXLIV
 editus, quamvis paullo opero-
 sior; addendum eum censui-
 mus, & ceteris re ipsâ subje-
 cimus. Si *Rivino* desit inter-
 dum acumen Criticum, at
 nusquam deest diligentia, quâ
 Lectoribus, nisi fallor, satis-
 faciet. Fuit amicus & admira-
 tor summus *Gasparis Barthii*,
 quem negant *Scriveria* amicum
 fuisse; quamobrem interdum
 fortè paullo asperius perstringit
 Scri-

P R Æ F A T I O. IX

Scribam, ut eum vocat, *Bata-*
vum; sed acumen ejus non
 æquat, quod vel ex interpreta-
 tione augmenti Rosæ, quod
 describitur in *Pervigilio*, intel-
 ligere est. Ceterum vir fuit di-
 ligens & , more Barthiano,
 magnæ & multijugæ lectionis.
 Recudi Ultrajecti, anno MDCCI.
 curavit ejus Dissertationes de
Majumis, *Maicampis* & *Ronca-*
liis, deque *Venilia*, *Salacia*, nec
 non *Malacia*, qui eum olim au-
 diverat, *Joan. Georgius Grævius*;
 cujus præfationem qui nosse
 volent, ex ejus testimonio, *Ri-*
pinum adibunt, in qua tamen

* 5

hu-

x P R Æ F A T I O.

hujusce opusculi mirum est eum non meminisse.

In *Pervigilio* quidem *Veneris*, videre licuit Deam, apud Ethnicos, festo conventu celebratam & cultam; quasi arcanam omnium quæ generantur causam, adfectuúmque eò tendentium concitatricem; in *Cupidine* verò *Cruci adfixo*, à Poëta Christiano, eoque festivissimi ingenii, irrisam & explosam, quasi amantium commentitiam patronam, cui, ejúsque filio furores suos adscribunt, quum in Fatum culpam non rejiciunt; cujus originem nusquam alibi, quàm

P R Æ F A T I O. XI

quàm in adfectibus suis, quæ-
rere eos par erat. Ingeniosissi-
mum *Ausonii* opusculum, præ-
ter notas à *Scriverio* editas, non-
nihil illustrarunt *Barthius* & *A-*
nonymus, cujus animadversiones
sunt Bibliopolæ commodum
traditæ, quum hanc editionem
moliretur. Itaque *Barthii* caput
Adversariorum, in quo lege-
bantur subjecit *Scaligeri* Lectio-
num *Ausoniarum* Capiti,
quod jam recuderat *Scriverius*,
& *Anonymi* notas quum *Ausonii*
contextui, tum interpositas *Bar-*
thianis verbis, sed distinctas,
typis describi curavit.

Fruan-

XII P R Æ F A T I O.

Fruantur hiſce Lectores, & ſi
quid hinc diſcant, Bibliopolæ
conſilium probent, aliisque ſi-
milibus, quæ poſthac emittere
poterit, benignè faveant.

Calendis Martiis anni MDCCXII.

AND.

AND. RIVINI DEDICATIO.

*EXCELLENTISSIMO & de re li-
terariâ deque omni Humanitate præclare
in geminâ Sereniss. Saxoniz Electoris
Academiâ merito PROFESSO-
RUM PARI:*

L. PHILIPPO MULLERO, Ia-
tro-Mathematico &c.

AUGUSTO BUCHNERO, Poët.
atque Historico &c.

Utrique in Concilio Communitatis Artium
SENIORI VENERABILI, illi quidem
Lipsiæ, huic autem Witebergæ,
D. D. C. Q.

*Quum PERSIUS, gravis ille mo-
rum Censor & Virtutis Præceptor
fidissimus, hominem vindictâ præ-
toris jure quidem libertatis gau-
dentem, animo tamen necdum li-
berum, sed vitiis blandientibus servientem,
atque honoribus inescandis deditum redargue-
re.*

XIV DEDICATIO.

re vellet, ab eodem, palpo illum hiantem post se trahens, atque sic adloquens introducitur

Cretata ambitio : **VIGILA! CICER**
INGERE LARGE. &c.

Quod vetus Scholiastes Pseudocornutus, seu Probus ille Berytius (ut aliis, aliisque nominatur, & à nobis, gustum hinc dantibus, aliquando bono cum Deo duplò auctior, quàm à Pithœo factum, edetur) ita interpretatus est: Ambitio ait: Largiendo honores à populo mercator, cui innotescas vigiliâ. Et sparge, inquit, populo cicer: hoc enim ludis floralibus inter cætera munera jactabatur, quando terræ ludos colebant, & omnia semina in populum spargebant, ut Tellus veluti suis muneribus placaretur. Idem fortassè & mihi ab æmulo- rum aliquo objici ambitusque adscribi posset, quod non modò pervigilium ÆSCULAPIO nuper, reflorescente Vere, concelebraverim, atque chirothecas ciceris loco in vulgus sparserim; sed & nunc, eodem adhuc mense vigente, alteras quoque VENERIS in scenam re- producarn excubias, cùmque ea ipsa, quarumvis rerum credita procreatrice, genitalia simul semina omnigena publicè mittere, atque Vobis præcipuè, FAUTORES COLENDI, largè ingerere studeam. Nec dubitabunt isti (ut sæpè suam allegant inscitiae turpitudinem) nuda hinc Floralia aut Priapeia inquirere.
Egre-

D E D I C A T I O. xv

Egregii profectò sanctique Catones, quos (ut apud VAL. MAX. lib. 2. cap. 10.) aliquis moneat Favonius, ut è theatro hoc protinùs cum plausu abscedant omnium, nec tam gravi præsentiâ suâ & quam sibi tribuunt, majestate, poëtici spectaculi, non quidem tristis, nec inhonesti tamen impediunt consuetudinem; sed horas has vernas, suas quoque habere Veneres & Gratias, insubidi ipsi patiantur, ut tantisper Tempus suis quasi muneribus propitiatur. Verùm mittamus istos Nemesei & quantum velint, latrare, livere, maleferiari, tumultuari, atque adedò insanire permittamus, dum sciant, se nondum quicquam rei bonæ suæ MARTE in publicum, nisi convicia, mendacēsque calumnias in se longè meliores, spargere potuisse. Interea aliis otiosè in utramvis aurem Vacuæ suæ indormientibus, laudabilis & cretâ notanda aures hasce vellat ambitio: Tu publico bono literisque vigila, & si nihil aliud adest, quod possis diribere:

———— Cicer ingere largè
Rixanti populo, nostra ut floralia possint
Aprici meminisse senes. Quid pulchrius?

Erit quippe, cùm, vel crepante invidiâ, non malè auditura sit industria & de studiis benè merendi voluntas.

Vobis autem, Viri Amplissimi, quicquid id est, inscribere visum est, cùm ut cælestis Vene-
ne-

XVI DEDICATIO.

neris; atque aded veri honestique Amoris & cultus erga Vos mei pervigilis quoddam publice exstaret monumentum: tum verò, ut si Vestris Dignitatibus; harum rerum adprimè intelligentibus; illud adprobavero; cuius statim adpareat; non inelegans; nec aded lascivum aut ciceris saltem cucullum esse posse scriptum hoc, cujus patrocinium tanti tamque graves Viri subire postulentur. Quo ipso Vestro favore si communitum fuerit; jam non pervigilium ampliùs, sed transpositis leviter literis privilegium Veneris sano sensu veniet nuncupandum. Accipite ergò fronte vespertinà; quà invigilari jucundis rebus solet, hoc est serenà; & si mereri visus est; contra Theoninos dentes non Trochaicum modò illum; sed & ejus emendatorem atque commentatorem defendite: atque ita singulari quopiam complecti dignemini Anterote

Qui dab. Lipsiæ ipsis Florali-
bus Mensis Aprilis, Ve-
neri antiquitus consecrati;
Ærâ MDCXLIV.

Vestri amantissimum

AND. RIVINUM.

PÈR-

PERVIGILIUM VENERIS.

CRAS AMET, QUI NUMQUAM AMAVIT;
QUIQUE AMAVIT, CRAS AMET.

Ver novum, ver jam canorum: ver natus orbis est,

Vere

PERVIGILIUM.] Vetus Glossarium: *Pervigilium*, Πανυχισμός, καὶ ἡ ἀφ' ἡμέρας ἀγρυπνία. *Pervigilatio*, Πανυχίς. *Pervigilat*, Πανυχίζει. Et alterum: Πανυχίς, hoc excubium, *pervigilium*. Debeatur Veneri, quam Plautus facetè *Nocturnvigilam* adpellavit, triduānum; ut est infra, vers. 41. Vide Janum Guilielmium in *Curculationem* Plauti, cap. III. WEITZII.

2. *Ver canorum*] Propter aviculas, quæ prolestante verno tempore concentus suaves adsonant, ut ait Apuleius lib. XI. IDEM.

Ibid. Ver natus orbis est.] Fortassis melius, *Vere natus orbis est*. Nam hæc fuit non Judæorum modò, sed ceterarum ferè gentium, quæ quidem mundo natalem tribuerunt, sententia: nisi quis mage figuratè scriptum malit, *Ver juvenitus orbis est*. Aut, *Ver renatus orbis est*. PITHOEUS.

Ibid.] Eleganter Pithœus, *vere natus orbis est*. Nec malè ego, *ver renatus orbis est*. Sententia gemina huic Pliniana: *Arborum flos est pleni veris indicium, & anni renascentis*. LIPSIUS.

Ibid. Ver renatus orbis est.] Basilii Magni Homil. VI. Hexaëm. ἡπανάρχῃ τῷ ἐυκοσμίῳ, καὶ γίνῃ ἱερῇ, πᾶσι μὲν φυνίς τ' βλαστήσις ἀρχὴν, δίδωρ δὲ τοῖς πλείστοις παρέχει τῷ ἀναβίωσι, ζωῆς τ' δὲ χειρταίσις καὶ εὐδμοῖς ἅπανσι τὸ γένος φυλάσσει, καὶ τῆς τ' ἐπινομῶν ἀγαθῆς. Et quod *Ver* gratissimum fit ex quatuor annorum partibus, testis est paroemia, qua utimur, cum è re, seu negotio quippiam eximium præcipuumque auferri indicamus: *Ver ex anno tollere*. Vide Virgilium II Georg. v. 336. & ibi Interpretes. Calpurnius Eclog. v. v. 21.

Tunc florent silvæ, viridisque renascitur annus.

Lipſius Phyiſiolog. Stoicor. lib. II, cap. IX. legit, *Vere natus orbis est*. Vere videlicet natum eſſe Mundum volunt, Solè in Ariete

A

exit

Vere concordant amores, vere nubent alites,
Et nemus comam resolvit de maritis imbris.
Cras amorem copulatrix inter umbras arborum

5
Im-

existente. Panegyristes ad Maximinianum: *Divinus ille vestrae Majestatis ortus ipso, quo illuxit, auspicio Veris illustrior, augustinore fulgens luminis claritate, quam cum ORIGINE MUNDI NASCENTIS animavit.* Et statim: *O felix beatumque Ver novo partu! o tempus, quo merito OMNIA NATA esse credantur!* Vide inibi alia quoque: & plura de controversia, Num in Vere Mundus creatus, apud Rodolphum Hospinianum de Origine Festorum Judæorum & Ethnorum, pag. 5. Eliam Cüchlerum in Problemate, *Verene an Autumnus Mundus sit conditus*; Scaligerum De emendatione temporum; Bernardum Calellium De mundi creatione, & alios. WEITZIUS.

3. *Vere concordant amores.*] Oppianus dilucidè hoc exponit Cyneget. i. v. 377. Quem locum non parum declarari ait Philologus ille eximius Conradus Rittershusius, collatione ejus facta cum Pervigilio hoc Veneris. Vide eundem Oppianum Halieut. i. v. 473. IDEM.

Ibid. *Vere nubent alites.*] Scribo, nubunt. LIPSIUS.

Ibid. *Nubunt alites*] Συμπάσσον, ἢ ἀφ' ὧν διαπάσσονται. Joh. Isaacus Pontanus in Macrob. lib. vii, cap. xvi. legit, *nubent*, h. e. vernant. Porro de Vere elegantissimam habes descriptionem Anthologiae lib. i. quam inde pete, & confer ejus Latinam metaphrasin C. Rittershusii ex Commentario ad lib. i. Halieut. Oppiani. WEITZIUS.

4. *Et nemus comam resolvit.*] Ἀντὶ τῆς φύλλων τῶν χειλῶν, ut loquitur Achilles Tatius lib. ii. de Rosa. *Comam. φύλλα*, seu frondes, arborum comæ sunt, sive crines. Vide Indicem Dracontii mei in *Coma*, & Hadrianum Junium in Commentario de *Coma*, cap. iv. IDEM.

Ibid. *De maritis imbris*] Venusta translatio ab hominum conjugatione ad res alias. Virgil ii. Georg. v. 325.

*Tum pater omnipotens secundis imbris Æther
Conjugis in gremium teta descendit.*

Lucret. i. v. 246. Claudian. ii. de Raptu, v. 89. de Zephyro:

— *Et glebas fecundo rore maritat.*

De Nilo Alcimus lib. i.

*At postquam largo secundans germina potu
Lympha maritavit sitientis viscera terra.*

Vide

Implicat gazas virentes de flagello myrteo.
Cras Dione jura dicit, fulta sublimi throno.

Cras

Vide quæ ad Horatium noto, Epod. II. v. 10. IDEM.

5. *Cras amorem copulatrix.*] Perspicuè legendum, *amorum*. PITHOEUS.

Ibid. *Inter umbras arborum*] Mater enim amorum circumfusa umbræ nebula oberrare solet. Favet enim furtis Veneris umbra: pavidos alioqui amatores confirmat, & velo suo involvit. Joh. Wouwer. de Umbra, cap. XXIV. WEITZIUS.

6. *Implicat gazas virentes*] Melius, *casas*. Tibullus:

Ludit, & ex virgis exstruit arte casas. PITHOEUS.

Ibid. *De flagello myrteo.*] Isidorus Origin. XVII. cap. v. & VI. *Summitates vitium & fruticum, flagella nuncupantur.* Myrtum esse frondem Veneris, ex omni prope antiquitate discimus. Ideoque populari epitheto dicta est à Virgilio *Paphia*, II. Georg. & *Cythereia* Ovidius. (*Vide anteriores Notas, aut Carolum Paschaliū in Opere Coronario, lib. VII. cap. XVIII. & XIX.*) WEITZIUS.

7. *Cras Dione.*] Mater Veneris. Hic pro ipsa Venere. Es quoties *Dione* pro Venere? Scaliger in Senecæ Medeam. v. 661. IDEM.

Ibid. *Fulta sublimi throno.*] Sunt qui malint *ibero*. Sed & in vestito Epigrammate de Augusti coena *διδυμίζων* meminimus scriptum:

Fugit & auratos Juppiter ipse thronos. PITHOEUS.

Ibid.] Casaubonus ad Suetonium lib. II. pag. 145. hic legere mavult, *toro*, Seneca Agamemnone, v. 9.

— *Hoc sedent alti toro,*

Quibus superba sceptrā gestantur manu. WEITZIUS.

Ibid.] Hinc *πικιλόθρονον* vocat Ἀφροδίτην Sappho. Quamvis id vel de variegata & florida Veneris veste accipi possit, argumento illius Homericæ Iliad. x. *ὅτι δὲ θρόνα πικίλ' ἔπαισα.* Vel de variis pharmacis quæ mortalibus propinat Venus, *curis* hominum gaudia miscens, ut Catullus loquitur. Nam eam *πικιλόθρονον* dicatur multa habens θρόνα seu pharmaca, ejusdem vocabuli vim ad *πικιλόθρονον* etiam extendi posse ratio suadet. DOUZA.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit;
cras amet.*

* Tuno quiuore desuper huc spumæo pont' de glouo
Cæulas inter catervas, inter & bipedes equos, 10
Fecit

9. * Tuno quiuore desuper huc spumæo pont' de glouo.] An potius,

*Tunc liquore de superno, spumæo ponti è globo,
Cæulas inter catervas, inter & bipedes equos
Fecit undantem Dionem de maritis imbris.*

Nota sunt Epigrammata Veterum eis Ἀφροδίτῃ ἀνερχόμενῃ δὲ τοῦ θαλάσσης. Et in fragmento Polyhistoris Pontici, quod Julio Solino in veteribus libris adscriptum reperimus, de Venere legas:

— *que semine Cæli
Parturiente salo divini germinis estu,
Spumæa purpureis dum sanguinat unda profundis,
Nasceris è pelago, placido Dea profata mundo.* ΠΙΘΟΕΥΣ.

Ibid.] Amicus ille noster, *Juno rore de supernis.* Mihi correctio apud Janum Douzam fabulanti feliciter sub manu nata,

Tunc cruore de superno ac spumæo ponti è globo.

Nihil clarius. Tangit Fabulam qua fingitur Venus è spumæ maris nata, & è sanguine prolium (ut honeste dicam) Cæli. Tibullus:

— *is sanguine natam,
Is Venesem è rabido sentiet esse mari.*

Arnobius: *Nunquid à nobis dicitur ex pelagi spuma & ex Cæli genitalibus amputatis Cytherea Veneris concretum coaluisse candorem?* LIPSIVS.

Ibid. *Spumæo ponti è globo.*] Venus ex mari concepta dicitur, quoniam ex humecta natura confurgit coëundi aviditas. Hinc & *salax* dictus homo Venerius & libidinosus, à *salò*. Sanè Venus Ἀφροδίτῃ dicta, quod è maris spuma sit nata, juxta Hesiodum. Et rationem assignat Joach. Camerarius senior ὕμνῳ. Decur. 1, cap. iv. Aristoteles tamen lib. 11. de Generat. animal. ita vocatam Venerem tradit, quod feminis natura sit ἀφρώδης, id est spumosa. Vide Notas ad Dracontium, v. 276. & ad Musæum, v. 249.

& uberioras Notas in *Pervigil.* Aliam tamen ab istis rationem ad-

Fecit undantem Dione de maritis imbribus.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Ipsa gemmas purpurantem pingit annum floribus,

Ipsa

adignat: *ἡμιμύκη*. Heinſius, qui in Ariſtarcho ſeu Exercit. ſacrar. cap. i. *Ἀφροδίτην* dictam adſerit, quod Luciferum aut Venerem ſtellam, maris unda, ut Poëta loquitur, perſuſam manè ſalutaret. Unde & *Frutinal* Romanis, ut & *Fruti*, quæ eſt ipſa *Aphrodite*. WEITZIUS.

10. *Cerulas inter catervas.*] Nereides ac Neptuni pecudes. Seneca Hippol. v. 335. *Cerulus grex Nereidum*. IDEM.

Ibid. *Bipedes equos.*] An ita adpellat, quia pectoribus tenus molles eriguntur in auras? ut loquitur de Tauro Ovidius, xv. Metam. v. 512. Virgil. iv. Georg. v. 388, de Proteo,

— magnum qui piſcibus equor,
Et juncto bipedum curru metitur equorum.

Turnebo lib. xxvi. cap. xxiii. Neptunii equi, hippocampi, qui priores pedes habent, poſterioribus carent, ſed pontum legunt & natant. Statius i. Achilleid.

Pone natant, delentque pedum veſtigia cauda. IDEM.

11. Fecit undantem &c.] Scribq,

Fecit undantem Dionem de maritis imbribus.

Maritos imbres adpellat Spumam & Cruorem, ſanè quàm eleganter. Deſunt autem hîc minimùm ſeni aut ſepteni verſus, quod adparet ex verſu intercalari præpropere poſito. LIPSIVS.

Ibid.] *Εἰς ἄλλος ὑπελόχων*, ſut Nonnus Dionyſ. lib. xli, v. 99, loquitur. Vel, ut Anacreon,

Χαρμῆς ὅτ' ἐκ ἡπλάσσης
Δεδροσμένην Κορήν
Εὐλόχων πίνω ἀφ' ἧς. WEITZIUS.

13. *Ipsa gemmas purpurantem.*] Pithœus, *gemmans*. Poſſeſt etiam, *gemmeis*. LIPSIVS.

Ibid. *Purpurantem pingit annum.*] Pindarus Pyth. iv. *Φοινικω-
ῖμυ ἱμῶ ἀνμῶν*, Veris purpureos-habentis-flores vigorem dicit. Apud Apu-

Ipsa surgentis papillas de Faboni * paritu
 Urguet in totos * pentes; ipsa roris lucidi, 15
 Noctis aura quem relinquit, spargit umentis aquas,
 * Et me canat lacrymæ trementes detradum pondere.
 Gutta

Apuleium lib. vi. in nuptiis Cupidinis & Psyche, *Hæc dicantur roris & cæteris floribus purpurare omnia.* Et lib. x. *Quod Ver in ipso ortu jam gemmulis floridis depingeret & jam purpureo nitore prata vestiret.* Ver autem pictor mundis non temerè cuidam veterum adpellatur: tanquam de Apelle, aut acupictore Phrygione sermo esset; quæ colorum varietate multijuga suam illustrant & distinguunt picturam. Vid. Not. *Gemmae floribus.* Instar gemmarum lucentibus, annumque suavissima varietate distinguunt aut condecorant. V. N. WEITZIUS.

14. *Ipsa surgentis papillas de Faboni paritu.* Rectius fortassis,

Ipsa turgentis papillas de Favoni spiritu
Urguet in toros stupentes — PITHŒUS.

Ipsa surgentis papillas de Faboni * paritu Urguet in totos * pentes. Truncatam vocem arbitror, & scribo, *Urguet in toros tepentes.* Priori etiam versu malim, *Turgentes papillas.* Favonii spiritum verè invenit & ingeniosè Pithœus. LIPSIUS.

Ipsa turgentis papillas. Rectum puto *turgentes*, quod interpretor tumescentes ac floriantes, & veluti strophæo obnitescentes, atque, ut cum Catullo dicam, *luctantes*. Eas *borridulas* vocat Plautus in Pseudolo: *Papillarum borridularum oppressuncula.* DOUZA.

Ipsa turgentis papillas. *Turgere* aut *tumere* propriè virginum est, quarum plena pubertate habitus viro maturus est, toto velut corpore tumescente, præsertim pectore & mammis. Unde & *tumida virginitas* à Papinio dicitur II. Thebaid. & Cypriano in Sodoma, de Lothi filiabus, *Virginitas in flore tumet.*

Papillas. Catullus in Argonaut. *Strophæo luctantes* adpellat *papillas*. Nonnus lib. XII. v. 393. *οιδάκινα ἀνὰ πᾶσι τῶν γυναικῶν.* Pulchrè Martialis lib. VIII. epigram. LXVIII.

Et talis tumor excitat papillas,
Qualis erudæ virg puella servat.

Mem crescentes dixit; Prudent. in Symmach. II. v. 38. *tumidas*, Maximian. *duras stantesque.* WEITZIUS.

15. *Urguet* (ita laudat; cum Lipsius aliique ediderint *Urguet*) *in toros tepentes.* Unguento enim fragrantissimo prolixum libidinis susci-

Gutta præceps orbe parvo sustinet casus suos.
 In pudorem florulentæ prodiderunt purpuræ.
 Umor ille, quem serenis astra rorant noctibus, 20
 Mane virgineas papilla solvit umentis peplo.

* Ipiussit

suscitatur, ut habent verba Apuleii lib. x. Sicuti inibi, matrona quedam pollens & opulens, cuncto prorsus spoliata tegmine, de stanneo vasculo, sese perungit oleo balsamo, &c. vide locum.

16. *Noctis aura quom relinquit.*] Legerim, quom reliquit. LIPSIUS.

Ibid.] Non assentior, inquit doctissimus Johan. Wouwerius ad Apulejum, hic corrigenti: *quom reliquit*. Ipsa Dione spargit humorem roris, quem relinquit aura lucidæ noctis. WEITZIUS.

17. * *Et me canat lacrimæ trementes detadum pondere.*] Videor pro parte emendare posse, *Et micant lacrimæ trementes*. Intelligit autem guttulas illas è rore subfilientes & lascivientes. Cetera non possum. Lernutius noster, *decidivo pondere*. [LIPSIUS.

Ibid.] Pulchra tralatione roris guttas nuncupat lacrymas. Apud Achillem Tatium lib. vi. pag. 149. τὸ δ' δακρύων παίνεται, τὸ δ' μίλαν πορφύρεα, καὶ εἰναι ὄμμιον, τὸ μὲν ἴσθ, τὸ δ' ἀρκίον. Sicut versa vice ros pro lacrymis poni amat. V. N. WEITZIUS.

Ibid. Decidivo pondere.] *Decidivum & deciduum*. Nonius Marcellus cap. ii. n. 241. *Pondere.*] Est etiam rebus minutissimis suum pondus; ut hic guttæ. Virgil. Culice, v. 7. *Pondere vel Culicis levior*. Plautus Persa, 2, 2. *Neque stipule levius pondus est*. Et quid levius pondere guttæ? & tamen aliàs dicitur, *Gutta cavat lapidem*. De quo V. N. i Pont. i. 70. IDEM.

19. *In pudorem florulentæ prodiderunt purpuræ.*] Videtur legendum, *prodierunt*. Nec abs re suspicetur quis, & hæc & alia quedam in hoc carmine confusa, nec suo loco posita. PITHOËUS.

21. & seqq. *Mane virgineas papilla solvit umentis peplo. &c.*] Placet conjectura; (ea Lipsii, & Douzæ est)

*Mane virgines papillas solvit umentis peplo:
 Ipsa jussit mane ut ude virgines nubant rose,
 Fusa aprino de cruore, deque Amoris osculis,
 Deque gemmis, deque flammis, deque Solis purpuris.* PITH.

Mane virgineas papilla.] Scribo, *virgines papillas*, nondum oppressas & maritas. LIPSIUS.

Ibid. Humentis peplo.] Omnis vestis peplo denotari videtur. Simile quid notat elegantissimus Barthius ad Claudian. pag. 458. WEITZIUS.

* Ipiussit mane tuæ virgines nubant rosæ
 * Fusta prius de cruore deque amoris oculis,
 Deque gemmis, deque flammis, deque Solis purpuris.
 Cras ruborem qui latebat veste tectus ignea, 25
 Unica marito nodo non * pudens solvere.

*Cras amet, qui numquam amavit, quique amavit;
 cras amet.*

Ipsa Nympha Diva loco jussit ire myrteo,
 Et Puer comes puellis. Nec tamen credi potest
 Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit.

30
 Itē

22. * *Ipiussit mane tuæ virgines nubant rosæ.*] Pithæus, *Ipsa jussit.* rectè. Reliqua sic Janus Douza: DOUZA, inquam, MEUS, non iterum in transcurso dicendus. Tot mihi in illum justis amoris causis, tot admirationis sunt. Omitto poetam, & cum poetis supra hoc sæculum doctrinam: probitas, & ingenui mores, & quæ nihil gratiæ causa facit, gratia, di boni, in quo homine paria sunt, aut erunt! Ut verè de illo hoc elogium & ad præstationem, quod dicitur, scripturus sim, *Vera proles Musarum, & alumnus Gratiarum.* Nec abripit amor me. Judicio hoc scribo, si quid umquam: & peto quæsoque (vita tantum mihi, aut fama apud posteros sit) ita hæc elegant non quasi laudem ab amico; sed sententiam à jurato teste. Redeo in viam. Douza, inquam, legebat. — *mane ut uide virgines nubant rosæ.* rectissimè. Venus jussit, ait poeta, ut mane virgines tegant se ornamentis udis ab humore noctis & quasi ebriis rosis. Nec fallit lectorem *Nubendi* hic verbum, prisca significatione, Velandi. LIPSIVS.

Ibid. *Virginis nubant rosæ.*] Id est, velent. Onomasticum: *Nubo*, Καλύπτω. Est enim *nubo* propriè operio. Arnob. lib. III. *Quod aqua nubat terram, adpellatus est Neptunus.* WEITZIVS.

23. * *Fusta prius de cruore, deque amoris oculis.*] Pithæus, *osculis.* Non diu, sed intente mihi quæsitæ correctio; quam repperi, & lego, *Fusæ aprino de cruore.* Ab Historia hæc lectio, vel à Fabula potius. Nam rosas à sanguine Adonis, quem aperociderat, traxisse ruborem vulgo volunt Poetæ. *Fusæ* ergo, tinctæ sive perfusæ. nisi quis eligit, *Fusæ.* Bion de hac re,

Αἴμα ποδὶν ἄκτῃ, καὶ ὃ δάκρυον τῶν ὀφθαλμῶν.

Ovidius, & alii. LIPSIVS.

25. *Cras ruborem solvere.*] Ut apud Virgil. IV. *Æneid. pudoris jura*

Ire Ninfæ: posuit arma, feriatuſ est Amor.
 Juſſuſ eſt inermiſ ire, duruſ ire juſſuſ eſt:
 Neu quid arcu, neu ſagitta, quid igne læderet.
 Sed tamen cavete Ninfæ, quod Cupido pulcer eſt:
 Totuſ eſt inermiſ idem, quando nuduſ eſt Amor. 35

*Craſ amet, qui numquam amavit; quique amavit,
 craſ amet.*

Compari Venus pudore mittit ad te virgineſ.
 Una reſ eſt quam rogamuſ, cede virgo Delia,
 Ut nemuſ ſit incruentum de feriniſ ſtragibuſ.

Ipſa

jura reſolvere, & ſolvere pudorem: quod eſt, clauſtra pudicitiaſ eſ-
 fringere, diſrumpere, ſolvere: interprete Tiraquello Connub. 9.
 n. 154. WEITZIUS.

26. *Unica marito nodo non * pudet ſolvere.*] An potiùſ,

Unico marite nodo non pudebit ſolvere.

Varro apud Nonium: *Novuſ marituſ tacituſ taxim uxoriſ ſolve-
 bat cinguluſ.* PYTHOEUS.

Unico marito nodo.] Quid ſi: *mariti nodo*, ut ſit *ὁ φῆρ*? DOUZA.

Mariti nodo.] Feſtiva tralatio. Qua & uſuſ Lucretiuſ lib. IV,
 v. 1146. — *validoſ Veneriſ perrumpere nodoſ.* V. N. WEIT-
 ZIUS.

28. *Ipſa ninfæſ diva loco juſſit ire myrteo.*

Et puer comeſ puelliſ. —] Meliùſ,

Ipſa Nymphaſ Diva loco juſſit ire myrteo,

It puer comeſ puelliſ. — Et paulò poſt, *nuduſ ire juſſuſ eſt.*

Sic enim infra,

Juſſit & nudo puellaſ nil Amori credere. PYTHOEUS.

30. *Si ſagittaſ vexerit*] *Vebere* hic eſt recondita habere arma.
 Alcimuſ ad Fuſcinam ſororeſ, v. 755. dixit, *Vebere ſercula.*
 WEITZIUS.

35. *Totuſ eſt inermiſ idem quando nuduſ eſt Amor.*] Lege, *in ar-
 miſ.* PYTHOEUS.

Ibid.] *Ea arcuſ, ſagittaſ, igneſ* ſupra nominat. V. N. no-
 ſtraſ ad Ovid. I Amor. v. 20. Poſtò *hominem in armiſ & ſub ar-
 miſ*, armatuſ vocabant. Virgil. Plura hujuſ notæ obſervavit eru-
 diſſimuſ Salmaſiuſ ad Trebelliuſ Pollionem, pag. 323. WEIT-
 ZIUS.

38. — *Virgo Delia.*] Diana, quia in Delio nata, V. N. I-
 DEM.

Ipsa vellet ut venires, si deceret virginem: 40
 Jam tribus choros videres feriatos noctibus:
 Congreges inter catervas ire per saltus tuos,
 Floreas inter coronas, myrteas inter casās.
 Nec Ceres, nec Bacchus absunt, nec Poëtarum Deus;
 * Detinent & tota nox est pervigila canticibus. 45
 Regnet in filvis Dione: tu recede Delia.

Cras

40. *Ipsa vellet ut venires, si deceret Virginem.*] Auctor poëmatii de Herone & Leandro,

Παρθένος ὅτε ἐπικύει ὑποθήσεται Ἀφροδίτη,
 Παρθενικαῖς ἡ Κύπρις ἰαίνει. — PITHOEUS.

Ibid. *Ipsa.*] Domina, Venus. WEITZIUS.

41. *Jam tribus choros videres feriatas noctibus.*] Melius, *feriatas*. Est & pervigilii triduanum exemplum apud Livium XIII. sed hoc Veneris in silva, aut nemore, ante diem nuptiarum. PITHOEUS.

42. *Congreges inter catervas.*] Gloss. ὁμόφυλῶν, tribulis, *congrex*, *gentilis*. Auson. ep. ad Paulin. *congrege vulgo Augustas fervere vias*. Et Idyl. XI. Lege Scaligerum Auson. Lætion. lib. I. cap. XVII. *Segrex* exstat apud Prudentium. V. N. WEITZIUS.

44. *Nec Ceres, nec Bacchus absunt.*] D. Hieronymus adversus Jovinianum lib. II. *Ejus carniū, & potus vini, ventrisque saturitas, seminarium libidinis est. Unde & Comicus: Sine Cerere, inquit, & Baccho friget Venus.* IDEM.

Ibid. *Poëtarum Deus.*] Id est Apollo. IDEM.

45. *Detinent & tota nox est pervigila canticis.*] An potius? *pervigilata c.* ut apud Cornelium Tacitum, *pervigilata nox convivio.* PITHOEUS.

Ibid.] A fine lego, *pervigil à canticis*. Syllaba præter vulgi morem scilicet producta, ut iambum vitemus. Pythæus, *perviglanda*. Ad principium emendandum conor, *Detument.* id esset, tumorem & fatum dii illi ponunt, effusi in jocos, & solitam pervigilio hilaritatem. Scio Statium Papinium non absumiliter ea voce usum: (VI. Thebaidos, v. 478. *Detumuerunt animi maris, & clementior auster Vela vocat.* —) tamen adhuc delibero. LIPSIUS.

Ibid. *Perviglanda canticis.*] Ita in libro vetustissimo & optimè scriptum reperiri, testis est præstantissimus Salmasius ad Trebell. Pollionem, pag. 303. *Vigla*, pro *vigilia*. Unde βίγλα Græcis bar-

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Jussit Hiblæis tribunal stare Diva floribus.

Præfens ipsa jura dicit, adfederunt Gratiz.

Hibla totos funde flores quidquid annis adtulit. 50

* Hibla florum rumpere est equant' ethne cāp-

Ruris

barbaris: Inde hîc verbum *pervigilare*. Vide ibidem alia hujus commatis. WEITZIUS.

Ibid.] Alii, *pervigilata*. Sic Tacitus *vigilatam convivio noctem* dixit XIII. Annalium. DOUZA.

48. *Stare floribus.*] Id est, oppleri, ornari, redimiri, conspergi. Sic apud Virgil. VI Æneid. *stant lumina flamma*; valet, pleni flamma sunt oculi. Ut & XII Æneid. dixit: *Jam pulvere totum stare*. quod est, oppletum esse pulvere. V. N. WEITZIUS.

49. *Præfens ipsa jura dicit, adfederunt Gratiz.*] Bene Douza, *Præfens ipsa jura dicit, adfidebunt Gratiz*. Et lepida herclè fictio est, ut Venus in illo tribunali quasi Præses Quæstorque sit: Gratiz, adfestrices. LIPSIUS.

Ibid. *Adfidebunt Gratiz.*] Scribit Phornutus, adfidentes Venerem sibi habere Gratias, & Suadelam, & Mercurium. Venus Gratiarum choro stipatur, & toto Cupidinum populo comitatur, apud Apul. lib. II. VI. & X. V. N. WEITZIUS.

50. *Hibla totos funde flores quidquid annis adtulit.*] Omnino legendum, *annus*, vel *Ennas*, ut apud Arnobium lib. V. vetus exemplar: *Et in altera fabula Ennade nemus*. PYTHŒUS.

51. *Hibla florum rumpere est equant' ethne cāp.*] An? *Hibla florum rumpe vestes quantus Ætne campus est*: ut *vestium* nomine significet thecas & vaginas florum; & *campi*, planitiem ad radices montis Ætnæ, fontibus floribusque amœnissimam. Nisi quis malit, *Hibla florum rumpe vestes quantus Enne campus est*. Nam & sic Plinius *allii restes* dixit, & in nemore Ennensi flores legens Proserpina rapta dicitur. PYTHŒUS.

Ibid.] Pythæus, *quantus Ætne campus est*. Fortasse sic,

Hibla florum rumpe vestem quantus Enne campus est. LIPSIUS.

Hybla florum rumpe vestem.] Jucunda oppidò perquam tralatio: cujus exempla require in Indîce Dracontii. WEITZIUS.

Ibid. *Quantus Enne campus est.*] Campus Ennensis in floribus semper est, & nullo non tempore vernus: ut ait Solinus & Cicero, & utroque prior Aristoteles inter Naturæ miracula refert.

De

Ruris hic erunt puellæ, vel puellæ montium,
 Quæque silvas, quæque lucos, quæque montes incolunt.
 Jussit omnis adsidere pueri Mater alitas,
 Jussit & nullo puellas nil Amori credere. 55

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
 cras amet.*

Et

De *Ætina* (ut legit Pythœus) Claudian. lib. 1. de Raptu, v. 72.
Ætina parens florum. Ubi vide sequentia: quanquam Parrhasius
Bona pro *Ætina* legendum esse contendat, quem vide in Com-
 ment. IDEM.

52. *Vel puella montium.*] *Vel* pro &. Exempla convasavit Sal-
 masius in not. ad Capitolin. pag. 90. ad Lamprid. pag. 184, & ad
 Capitolin. pag. 260. IDEM.

55. — *pueri mater alitas.*] *Lege alitis.* Id est, Amoris, five
 Cupidinis. PYTHŒUS.

56. *Jussit & nullo puellas nil Amori credere.*] Supra monuimus
 legendum, *nudo.* Id est, sine armis. IDEM.

57. *Et rigentibus vergentes ducat umbras floribus, &c.*] Fortassis
 rectius legatur,

*Et recentibus virentes ducat umbras floribus.
 Cras erit, qui primus æther copulabit nuptias.
 Ut pater roris crearet vernus annum nubibus,
 In sinum maritus imber fluxit ætne conjugis:
 Ut fetus immixtus omnes aleret magno corpore.
 Ipsa venas atque mentem permeante spiritu
 Intus, &c.*

Euripides non apud Aristotelem modò lib. VIII. Ethic. sed &
 Athenæum lib. XIII. & Stobæum in Physicis:

Ἐγὼ μὲν ὄμβρεν γαῖν. ὅταν ἐρεθὶ πίδα
 Ἀγρεποι αὐχμῶν, τοῦδ' ἐνδύσας ἔχῃ.
 Ἐγὼ δ' ὁ σιμὸς ἕρεθὸς πλημύρεθ
 ὄμβρεν ποσσὶν εἰς γαῖαν ἀφροδίτης ὑπὸ
 ὅταν δὲ συμμιχθῶτοι εἰς ταυτὴν δύνῃ
 Τίχῃσι μὲν πάντα, καὶ ἐκτρέφουσ' ἄμω.

Hic etiam confer Virgiliana illa lib. 11. Georg.

*Tum pater omnipotens sæcundis imbribus Æther
 Conjugis in gremium læta descendit, & omnes
 Magnus alit magno commixtus corpore sætus.*

Pa.

Et rigentibus vergentis ducat umbras floribus.
 Cras erit qui primus æther copulavit nuptias,
 Ut * pāt totis crearet vernis annum nubibus
 In sinum maritus imber fluctus alma & conjugis, 60
 * Ut fletus immixtus omnis aleret magno corpore.
 Ipsa venas atque mentem permeante spiritu
 Intus occultis gubernat procreatrix viribus,

Per-

Pater igitur roris Juppiter, vel est Æther, ut Arnobio lib. v. & Lucretio lib. i. De natura rerum:

— *percutunt imbres, ubi eos pater Æther
 In gremium matris Terræ precipitavit.*

Unde illa Virgiliana expressa videntur. Et *vernus*, ut Juvenali Sat. v.

— *fremeret se vā cum grandine vernus*
Juppiter. — Nec abludunt illa Solini ex Pontico, quæ supra. IDEM.

58. *Cras erit qui primus Æther.*] Fortè, quo primus Æther. LIPSIUS.

59. *Ut pater roris.*] Pindarus Olymp. XIII. ὕδατα ὑμετέρα nominat πῦδος, νεφέλη, aquas pluvias, nubes filias. Hanc in rem aliquammulta comportavit Rittershufius ad Oppian. i. Halicut. v. 735. WEITZIUS.

60. *In sinum maritus imber fluctus.*] Lego, *fluxus*. Ita apud Lucanum:

— *æther defluxus in Austrum.* Pithœus, *fluxit alma conjugis*. LIPSIUS.

Ibid.] Arnob. lib. v. *Vos Jovis & Cereris coitum, imbrem dicitis, dictum telluris in gremium lapsum &c.* V. N. WEITZIUS.

61. *Ut fletus immixtus omnis aleret magno corpore.*] Dixi, & non muto, legendum *fætus*: ex sententia, & Virgilio, quem expressit. Turbat me tamen quòd insolens eo loco Poëtæ nostræ spondæus est. Itaque per me sanè legatur, *Uique fætus mixtus omnes*. LIPSIUS.

62. *Ipsa vernas atque mentem.*] Pithœus, *Ipsa venas*. IDEM.

Ibid. *Mentem permeante spiritu.*] Docebat Empedocles *mentem sacram*, id est, Deum, per universa diffusam, vegetare atque movere omnia. &c. Illa mens hic *Veneris* nomine insignitur, ut vult ingeniosus Barthius ad Claudianum. (*Ad versus proxime sequentes vide uberiores Notas.*) WEITZIUS.

65. Tra-

Perque cœlum, perque terras, perque pontum subditum,
 Pervium sui tenorem feminali tramite 65
 Imbuit, jussitque mundum nosse nascendi vias.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
 cras amet.*

Ipsa Trojanos nepotes in Latino transtulit;
 Ipsa Laurentem puellam conjugem nato dedit;
 Moxque Marti de facello dat pudicam virginem. 70
 Romuleas ipsa fecit cum Sabinis nuptias,
 Unde Rames & Quirites, proque prole posterum
 Ro-

65. *Tramite.*] Turpiculum quid hîc latet. V. N. I D E M.

66. *Imbuit.*] Sæpe hoc verbum ad rem traducitur Vene-
 ream. Horatius, Valerius Flaccus, Silius, Nemesianus. V. N.
 I D E M.

68. *Ipsa Trojanos nepotes in Latino transtulit.*] Melius, in *Lati-*
nos. P I T H O E U S.

Ibid.] Virgil. in *Æneide.* W E I T Z I U S.

69. *Laurentem puellam.*] Laviniam, Latini Regis, qui Laurenti
 regnabat, filiam. *Conjugem nato.*] *Æneæ.* I D E M.

70. *Moxque Marti de facello dat pudicam virginem.*] Dionysius
 nominat *Illam Vestalem.* Livius lib. I. *Rheam Sibiham.* V. N. *De*
facello.] *De pro ex.* Tertullianus de *Præscriptionibus:* *Et ipse*
Christi traditor de Apostolis fuit. Vide plura exempla apud Ada-
 mum Dürrerum de particulis Lat. linguæ, in *De.* I D E M.

71. *Romuleas ipsa fecit.*] Versus ratio exigit ut scribatur, *Ro-*
muleas. Et paulo post:

Unde Rames & Quirites: proque prole posterum

Romuli, patrem creavit, & nepotem Cæsarem. P I T H.

72. *Unde Rames & Quirites, proque prole posterum*

Romuli matrem crearet, & nepotem Cæsarem.] Falsa lectio.
 Quid? an ex nuptiis Sabinarum cum Romanis creata mater Ro-
 muli? Atqui Romulo jam regnante junctæ illæ innuptæ nuptiæ;
 nedum ut ex illis Romulo mater. Persevero ergo legere,

— *proque prole posterum.*

Romuli, patrem crearet & nepotem Cæsarem.

Sen-

Romoli matrem crearet & nepotem Cæsarem.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

Rura fœcundat voluptas: rura Venerem sentiunt. 75

Ipse Amor puer Dionæ rure natus dicitur.

Hunc ager cum parturiret, ipsa suscepit sinu,

Ipsa florum delicatis educavit osculis.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

Ecce, jam super geneſtas explicat * aonii latus. 80

Quif-

Sententia non dubiè in gratiam Auguſti; Venus, inquit, conciliatrix fuit Romanorum Sabinarumque nuptiis, ut ex iis Rhamnes & Quirites crearet, & in poſtera ſæcla utrumque Cæsarem, patrem cum nepote. LIPSIUS.

Ib. *Unde Rhamnes.*] *Rhamnes* alii à Romulo adpellatos; alii *Rhamnes* & *Luceres* vocabula eſſe Tuſca volunt, ut refert Varro lib. iv. Ovid. iii. Faſtor. v. 131. In Arte v. 342. Horatius in Arte Poëtica:

Celſi prætereunt aſtera poëmata Rhamnes.

Id eſt, equites, vel juvenes feroces atque elati; Lambino interprete, & Turnebo lib. iii. cap. ii. Vide Sex. Aurel. Viſtorem de Viris illuſtribus, cap. ii. WEITZIUS.

Ibid. *Quirites.*] Feſt. & Iſidor. Orig. ix. cap. xi. Gloſſ. ἀμῖρ Ρωμαίων, *Quiritis*. Et alterum: *Quirites*, πολῖται Ρωμαῖοι. IDEM.

75. *Rura fœcundat.*] Gloſſ. γονιότης, ſecundo. V. N. IDEM.

77. *Hunc ager cùm parturiret, ipsa suscepit ſinu.*] Lego & diſtinguo,

Hunc ager, cùm parturiſſet ipsa, ſuſcepit ſinu:

Ipsa florum delicatis educavit oſculis. LIPSIUS.

Ibid. *Ipsa ſuſcepit ſinu.*] Virgilius:

— tellure cadentem

Excepi, fovique ſinu — PITHORUS.

80. *Ecce jam ſuper geneſtas explicant * aonii latus;*

Quiſque tuus quo tenetur conjugali fœdere.] Melius fortisſis,

Qui-

Quisque tuus quo tenetur conjugali fœdere.
 Subter umbras cum maritis ecce balantum gregem.
 Et canoras non tacere Diva jussit alites.
 Jam loquaces ore rauco stagna cygni perstrepunt,
 Adsonant aërei puellæ subter umbram populi, 85
 Ut putas motus Amoris ore dici musico,
 Et neges queri sororem de marito barbaro.
 Illa cantat: nos tacemus: quando ver venit meum?
 Quando

*Quisque cœtus continetur conjugali fœdere.
 Ecce, jam super genestas explicant tauri latus.
 Subter umbras, cum maritis ecce balantum greges.*

Calpurnius Eclog. i. iisdem fere verbis:

*Cernis ut ecce, pater quas tradidit, Ornite, vacce
 Molle sub hirsuta latus explicuere genesta. IDEM.*

Ibid.] Pithœus, ædon. Aut ego me amo, aut Phœbus me amavit, cum correxi, *explicant agni latus*: Nec sanè significantius exprimi potuit decubitus ille ovium in latus, quasi apricantium. Id enim solent super genistas, myricas & humiliores frutices.

LIPSIUS.

Ibid. 80. *Super genistas.*] Clarissimus Zehnerus in Nomenclatore idem ait esse, quod *Spartum* & *Spartium*, Germanicè, *Wefrimmen*. Adi Plin. lib. xxi. cap. xii. & lib. xxiv. cap. ix.

WEITZIUS.

81. *Quisque tuus quo tenetur.*] Fortasse, *Quisque cœtus continetur.* LIPSIUS.

Quisque cœtus.] Univerſè hoc verum. V. N. WEITZIUS.

83. *Jam loquaces ore rauco cygni.*] E Virgilio II Æneid. v. 458.

Dant sonitum-rauci per stagna loquacia cygni. IDEM.

85. *Adsonant aërei puella, &c.*] Scribe potius, ac distingue sic:

*Adsonant Terei puella subter umbram populi,
 Ut putes motus amoris ore dici musico,
 Et neges queri sororem de marito barbaro.
 Illa cantat, nos tacemus: quando ver venit meum?
 Quando fiet muta chelidon, & tacere desinam? PITH.*

Adsonant Terei puella.] Philomela & Progne: de quibus abunde Naso Metamorphos. lib. vi. ad quem vide. Vide & N. WEITZIUS.

Quando * faciam ut celidon, ut taceret desinam.
 Perdidi Musam tacendo, nec me Phæbus respicit. 90
 Sic Amyclas, cum tacerent, perdidit silentium.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
 cras amet.*

EXPLICIT PERVIGILIUM VENERIS.

86. *Ut putas motus amoris.*] Legō *putes*, & deleo ubique notam rogandi. Nec plura de hoc Pervigilio, ne ipse pervigilem.

LIPSIUS.

87. *De marito barbaro.*] Tereo, qui & Ovidio Metam. lib. vi. *Barbarus* indigitatur. WEITZIUS.

88. *Quando ver venit meum?*] Signum pro re signata. *Ver* ponit pro ipsa hilaritate, ad quam invitant florentia Veris tempora. Adi Horat. i. Carm. iv. Q. d. Quando ille tandem illucescet mihi dies, ut, veterno excusso effundatur animus in lætitiā & sensibus imis, voceque ac gestu eandem explicem atque expromam?

V. N. IDEM.

89. *Quando fiet muta celidon.*] Ita legendum, pro *facit*; quod metri ratio non admittit. Hirundines tempore hiberno conticescunt. IDEM.

PERVIGILIUM VENERIS,

Trochaico metro:

SUNT VERO VERSUS XXII.

[Hunc Titulum præfert Ms c. Cl. Salmasii.]

CRAS AMET, QUI NUMQUAM AMAVIT;
QUIQUE AMAVIT, CRAS AMET.

Ver

2. **V**Er novum, ver jam canorum, vere natus Orbis est.] Hæc lectio sola mihi vera videtur. Nempe Orbem vere natum fuisse vult. Hoc hausit è Virgilio: Georg. II. 336.

*Non alios primâ crescentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim; Ver illud erat, Ver magnus agebat
Orbis, & hibernis parcehant flatibus Euri:
Cum primum lucem pecudes hausere, virûmque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis.*

Ex eodem certo loco etiam sumpsit quæ infra leguntur:

*In sinum maritus imber fluxit almae conjugis,
Unde fœtus mixtus omnes aleret magno corpore.*

Sic enim ibidem Virgilius, ubi cecinit Orbem Vere natum esse:

*Tum pater omnipotens secundis imbribus Æther
Conjugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commixtus corpore fœtus.*

De quo, ad locum. Videbis tamen in meo Codice legi, *Vere natus Jovis est*. Quod neminem morari debet. Ex vitioso enim scribendi modo hæc menda nata est, *Orvis est*, ex quo *Jovis* fœcere,

PERVIGILIUM VENERIS. 19

Ver novum, ver jam canorum, vere natus Orbis est.
Vere

cere. Ne quis labore inquirere in Fabulas, an Juppiter verno tempore natus sit. SALMASIUS.

Ver novum, ver jam canorum, vere natus Orbis est.] Ita vulgo ex conjectura P. Pythœi. Nec aliter citat Lipsius Phylologiae Stoicæ, lib. II. cap. IX. ubi mundum vere natum videri adferitur: auctoribus Virgilio, D. Ambrosio, Damasceno, & Panegyriste ad Maximianum. Tamen in Electis eidem placuit, *ver renatus orbis est.* Vulgatam probat Salmasius. Cujus membranæ scribunt, *Vere natus Jovis est:* aut, *aovis.* Quid si? *Ver renatus annus est.* Boëthius de Consolatione Philosophiæ lib. I. carm. V.

*O stelliferi conditor Orbis, &c.
Tu frondiflua frigore BRUMA
Stringis lucem breviora mora;
Tu, cum fervida venerit ÆSTAS;
Agiles noctis dividis horas;
Tua vis VERNUM temperat ANNUM;
Tu, quas Boreæ spiritus aufert,
Revebis mihi Zephyro frondes;
Quoque ARCTURUS semina reddat,
Sirius letas urit segetes.*

Ita illum locum emendo, variè interpolatum vulgo. Idem lib. IV. carm. VI.

— Vere tepenti
*Spirat florifer ANNUS odores;
ÆSTAS Cererem fervida siccat;
Remeat pomis gravis AUTUMNUS;
HIEMEM destiuus irrigat imber.*

Vide & lib. II. sect. II. Petronius in fragmento:

Ante oculos stubat quidquid promiserat annus.

Complura alia possent adferri firmandæ huic conjecturæ. Sed præstat, antequam progrediamur, hic audire incerti quoque Auctoris pulcherrimam verni temporis descriptionem, ex Anthologia Græcâ, Conrado Rittershusio interprete:

*Postquam Bruma polo tandem ventosa recessit,
Floride purpurei ridens jam tempora Veris,*

B 2

E2

Vere concordant amores, vere nubunt alites,
 Et nemus comam resolvit de maritis imbris.
 Cras amorum copulatrix, inter umbras arborum, 5
 Implicat casas virentes de flagello myrteo.
 Cras Dione jura dicit fulta sublimi throno.

*Cras amet, qui numquam amaruit; quique amaruit,
 cras amet.*

Tunc

*Et pulla est viridi circumdata gramine tellus.
 Jamque comas reparant planta, nova frondibus arbor
 Luxuriat, campisque redit silvisque juventa.
 Jam matutinum vario gemmantia flore
 Prata bibunt tenerum rorem, calycesque rosarum
 Dum sese lento pandunt conamine rident.
 Fistula pastorem delectat, montibus altis
 Dum canos hœdos salientes spectat & agnos:
 Spectanti tacitum pertentant gaudia pectus.
 Jam tumidum mare nauta secat, dum carbasa complent
 Innocua Zephyrorum anima; crinesque revincti
 Flore hedera, lati adsuescunt agitare choreas,
 Euœ vitifero clamantes Euœ Baccho.
 Taurigenis studium est apibus sua cerea mella
 Fingere, multisorisque eadem densare coacta
 Alveolis: mireris opus, stupeasque laborem.
 Aëra concentu mulcet genus omne volucrum,
 In fluctu Halcedo, tectorum ad culmina Hirundo.
 Fluminis ad ripas cycnus, luscinia luco.
 Cùm tellus igitur cumque omnis floreat arbos,
 Cùm pastor cantu pecoris demulceat aures,
 Cùm mare nauta secet, cùm ducas, Bacche, choreas;
 Parturiant & apes, & cantu persitrepat ales;
 Quidni conveniat cantare hoc tempore vatem?
 Quis taceat, dum cuncta vigent, dum cuncta loquuntur?
 Quis non Vere lubens lumen vitale relinquat?*

Et nonne probabile est, ait Lipsius, amœnissimo, & maximè
 vegetabili tempore, cuncta cœpisse? cùm & animantes pleræ-
 que fœtificant, & aliæ naturæ partes concipiunt aut partu-
 riunt, εὐλόγως dicamus & ipsam totam peperisse. At sunt ta-
 men qui fortiter abnuant, Hebræorum auctoritate confissi, qui-
 bus principium anni in Autumno fuit: ergo & Mundi. Exstat
 Hadriani Junii V. C. erudita disceptatio cum sacrificio quodam,

Quo

Tunc cruore de superno, spumeo Pontus globo,
Cæulas inter catervas, inter & bipedes equos, 10
Fecit undantem Dionen de maritis imbribus.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Ipsa gemmis purpurantem pingit annum floribus,
Ipsa

*Quo anni tempore conditus sit Mundus, Animadverforum lib. III.
cap. VIII. SCRIVERIUS.*

3. — *Vere nubunt alites,
Et nemo comam resolvit.] Dracontius in Hexaëmero.
V. 144.*

*Pennigerum vernare nemo vapor urget in usus
Pignoris. — IDEM.*

6. *Implicat casas virentes de flagello myrteo.] Benè sanè ita cor-
rexere, pro gazas: quas hîc etiam præfert meus Codex. Myr-
teas casas infra nominavit:*

Floreas inter coronas, myrteas inter casas. SALMASIUS.

9. & seq. * *Tuno quiuare desuper hic spumeo pont' de globo.] Cla-
re in meo exemplari: Tunc cruore de superbo. Hoc pro superno.
Nec alia medicina opus. Idem etiam expressè habet, spumeo pon-
tus globo, & Fecit undantem Dionen. Nec aliud quærendum. Spu-
meus globus pro spuma in globum conformata, ut sæpe visitur.
E spuma & sanguine Cœli nata Venus. Fecit, pro creavit. Sic
infra de Rosa ex eodem codice, Facta de cruore. Idiotismus il-
lius ævi. Sic apud Scholiasten Juvenalis, Si tres liberos fecerit,
pro procreaverit. IDEM.*

*Ibid.] Cùm disertè in Pythœano legatur, Dione, videtur for-
tasse meliùs;*

*Tum cruore de superno spumeum Ponti globum
Cæulas inter catervas, inter & bipedes equos,
Fecit undantem Dione de maritis imbribus.*

Si cui displiceat, Fecit, legat, me non admodum reclamante,
Excit. SCRIVERIUS.

13. *Ipsa gemmas purpurantem.] Naister Codex: gemmis, pro
gemmeis. SALMASIUS.*

*Ipsa gemmis purpurantem pingit annum floribus.] Et hîc poterat
scribi, Ipsa gemmeis, Et apud Prudentium Περὶ πφ. hymno 1.*

Ipsa surgentes papillas de Favonî spiritu

Urguet

*Scripta sunt cœlo duorum Martyrum vocabula,
Aureis quæ Christus illic adnotavit litteris,
Sanguineis notis & idem scripta terris tradidit.*

Pro, Sanguinis notis. SCRIVERIUS.

14. *Ipsa surgentes papillas de Favonî spiritu.*

Urguet in notos penates.] Ita clarè, de plano ut legi possit, msc. Salmasii. Corruptissima hæc in exemplari Pythœano. *Turgentes papillas* Lipsius malit, &, qui Lipsio heic nimium tribuit, Pythœus. Frustra. Quanquam non displiceret, *turgentes*, si ita liber vetus haberet: cùm habeat *surgentes*, id retinendum esse nemo non videt. Quod rectum quoque putabat filius Douza. At verò interpretatio, quàm eruditissimus adolescens adhibet, frivola. *Surgentes papillas* interpretatur tumescentes ac sororiantes, & veluti strophio obnitentes, atque (voce Catulliana) *luctantes*: quasque *horridulas* Plautus in Pseudolo vocat:

Papillarum horridularum oppressuncula.

Mihi profecto hæ papillarum oppressunculæ verè horridulæ. Nec vult Auctor surgentes papillas de Favonii spiritu Venerem compressisse & sororiantes coercuisse strophis aut zonis. Longè aliud est, quod hic latet. Melius me divinet, qui se id posse speret. Dicit igitur, Rosas surgentes de Favonii spiritu Venerem urfisse maritis suis imbris, in hunc aut illum usum. *Papille* sunt rosarum alabastrî, & prima germina. De quibus ubertim infra. Nunc ea quæ videntur obscurissima, illustremus si fieri potest. Lipsius ex schedis Pythœanis edidit:

Urguet in toros * pentes.

Et truncatam vocem arbitratus rescripsit, *thorosepentes*. Ipse Pythœus, in editione Mamerti Patissonii, *totos pentes*, & coniecit, *toros stupentes*. Ego aliquando somniabam, *toros parentes*, vel *te-pentes*. Quicquid conjecturarum hætenus adlatum, non convenit. Videamus, an ferri & explicari possit scriptura codicis Salmasiani:

Urget in notos penates.

Amico cuidam meo in mentem veniebat, *Urget in nodos tenaces*. Certè librarius ille *notos* ubique scripsit pro *nodis*. Sic disertè infra,

Unico marito noto non pudebit solvere.

Id

Urguet in notos penates. ipsa roris lucidi,

Id est, *nodo*, quomodo est in Pythæano. Et, *Ipsa jussit, mane ut ute.* id est, *uda.* Quæ scriptura clamat rectè conjecisse Douzam patrem: cùm legeretur, *mane tue.* Vide ad vers. 22. *Nodos tenaces* accipiebat idem strophiorum & zonarum: in eodem ut videtur lecto eruditus cum filio Douza, & papillarum horridularum oppressoribus. Nullum mihi dubium, *notos* valere *nodos*. Jam illud *nodos* corruptum puto; & legendum *nudos*. Ut nudos Penates dicat hiberno tempore destitutos floribus ac coronis; redimendosque vernis & novis. Rosarum usus in cubiculis averruncandæ vertigini. Plinius Naturalis Historiæ lib. xx. cap. xiv. *Ad recreandos defectos animo dignior è pulegio corona Varroni, quam è rosis, cubiculis nostris pronunciata est.* De corona rosacea discumbentium & potantium, pleni poetarum libri, Martialis, & veterum Epigrammatum Anthologia. Idem magnus Auctor, Natural. Hist. lib. xxi. cap. iiii. postquam meminisset Coronæ rosaceæ, subdit: *Et jam tum coronæ Deorum bonos erant, & Larium publicorum, privatorumque; ac sepulchrorum & Manium: summaque auctoritas patili corona.* *Sutiles aliorum sacris invenimus, & sollemnes æonis.* Transiêre deinde ad Rosaria. &c. Vide eundem capite sequenti, quod est de Rosarum coronis. *Rosa nascitur & germinat inclusa granofo cortice, quo intumescente & in virides alabastrors fastigiato, paulatim rubescens debiscit ac sese pandit, in calycis medio sui stantes complexa luteos apices.* Usus ejus in coronis prope nimius est. Plinianos hos *alabastrors* noster Auctor designat per *surgentes papillas*. Nam *surgentes*, omnimodis retinendum. i. e. nascentes, germinantes, crescentes. Sic *surgere messem* Maro i. Georgicôn, & optimi quique auctores. i. e. crescere. De *papillis*, neminem morari debet. B. Hieronymus Epistola xxvi. ad Pammachium, Consolat. super obitu Paulinæ uxoris: *Quis parturientem rosam, & papillatum corymbum, antequam in calathum fundatur orbis, & tota rubentium foliorum pandatur ambitio, immaturè demessum, equis oculis marcescere videat?* Quem Plinius *alabastrum*, dicit *papillatum corymbum* vir sanctus. Etsi corymbus racemi species sit, hederaceo fimilis: hic tamen corymbum vocat rosæ nondum apertæ fastigiatum mucronem. Vetus Epigramma hæcenus ineditum, quod ex Codice Salmasii descripsi:

D E R O S I S.

O quales ego mane Rosas procedere vidi!
 Nascebantur adhuc: neque erat par omnibus atas.
 Prima papillatos ducebat . . . corymbos;

*Altera puniceos apices umbone levabat ;
Tertia non totum calathi patefecerat orbem ;
Quarta simul nituit mutato tegmine floris.
Dum levat una caput , dumque explicat altera nodum ;
Huic dum virgineus pudor extenuatur amictu.
Ne pereat , lege mane rosam ; citò virgo senescit.*

Lacuna , quæ versu tertio est , videtur commodè suppleri posse , si scribatur *nata* , aut *spica*. Versu penultimo *non extenuatur* non-nihil turbat. Lege cum Salmasio , *extenuatur* , & vide Eidyllum de Rosis ; ubi simile. Versu ultimo adscriptum erat à docta nescio qua manu , *cito*. quod videbatur desiderari. Ex eodem codice ejusdem ferè argumenti Carmen exhibuit olim Salmasius ad Historiæ Augustæ Scriptores. Nempe hoc , & quidem nomine

F L O R I.

*Venerunt aliquando Rosa. Prob. Veris amœni
Ingenium ! una dies ostendit spicula florum ,
Altera pyramidas , nodo majore tumentes ;
Tertia jam calathos ; totum lux quarta peregit
Floris opus. Pereunt hodie , nisi mane legantur.*

Auctores ii cum Hieronymo & Ausonio , Rosam in vasculum explicitam , *calathum* vocant , à similitudine ; quæ mox foliis in ambitum læte lateque expansis , imminere prænunciat casum suum , ostentans brevis ævi florem. Lufit & hoc argumento Ausonius , (sive quis alius potius Scholasticus poëta : nam Eidyllum hoc , & quædam alia ejusdem ferè commatis poëmatis falsò diu credita Maronis esse) in Rosas. Quod Eidyllum totum , quia bellissima occasio est , aliquot locis à me interpolatum , hæc adscribam.

R O S Æ . E I D Y L L I U M VI.

*VER erat : & blando morientia frigora morsu
Spirabat croceo mane revesa dies.
Strictior Eos præcesserat aura jugales ,
Æstiferum suadens anticipare diem.
Errabam riguis per quadrua compita in hortis ,
Maturo cupiens me vegetare die.
Vidi concretas per gramina flexa pruinas
Pendere , aut olerum stare cacuminibus.
Caulibus & patulis teretes colludere guttas ,
Et cælestis aqua pondere tunc gravidas.
Vidi Pestana candere rosaria cultu ,
Exoriente novo rosida Lucifero.*

Rosa

*Rara pruinosis canebat gemma frutetis,
 Ad primi radios interitura die.
 Ambigeres, raperetne rosis Aurora ruborem,
 An daret, & flores tingeret orta dies.
 Ros unus, color unus, & unum mane duorum:
 Sideris & floris nam domina una Venus.
 Forſan & unus odor; ſed ceſſar ille per auras
 Diffatur: ſpirat proximus iſte magis.
 Communis Paphie Dea ſideris, & Dea floris,
 Præcipit unius muricis eſſe habitum.
 Momentum intererat, quo ſe naſcentia florum
 Germina comparibus dividerent ſpatiis.
 Hæc viret anguſto foliorum teſta galero:
 Hanc tenui folio purpura rubra notat.
 Hæc aperit primi faſtigia celſa obeliſci.
 Mucronem abſolvens purpurei capitis.
 Vertice collectos illa exſnuabat amictus,
 Jam meditans foliis ſe numerare ſuis.
 Nec mora; videntis calathi patefecit honorem,
 Prodeus incluſi ſemina denſa croci:
 Ac modò quæ toto rutilaverat igne comarum,
 Pallida collapſis deſeritur foliis.
 Mirabar celerem fugitivà ætate rapinam;
 Et dum naſcuntur, conſenuiſſe roſas.
 Ecce & deſluxit rutili comæ punica floris,
 Dum loquor: & tellus teſta rubore micat.
 Tot ſpecies, tantosque ortus, variosque novatus,
 Una dies aperit; conficit una dies.
 Conquerimur, Natura, brevis quod gratia florum eſt.
 Oſtentata oculis illicò dona rapis.
 Quàm longa una dies, ætas tam longa roſarum;
 Quas pubeſcentes juncſta ſenectæ premit.
 Quam modò naſcentem rutilus conſpexit Eous,
 Hanc rediens ſero veſpere vidit anum.
 Sed bene, quodd, paucis licet interitura diebus,
 Succedens ævum prorogat ipſa ſuum.
 Collige, virgo, roſas, dum ſos novus, & nova pubes
 Et memor eſto, ævum ſic properare tuum.*

Hoc Eidyllum, quod hodie inter Aufoniana legitur, numero VI,
 Mariangelus Accuſius olim, Hieronymo Aleandro auctore &
 impulſore, Burdigaleſi poëtæ adſeruit una cum aliis nonnullis
 opusculis, quum ea reperiffent inter Aufonii ſcripta, cujus vide-
 bantur potiùs, quam Maronis: cum quo omnium primò excuſa
 ſunt. Cujus fanè non ſunt: uti nec fortaiſſis Aufonii. Quod in
 membranis ipſius operibus reliquis conjungantur, ſiculneum ar-

Noctis aura quem relinquit, spargit humentes aquas.
Lacrimæ micant trementes de caduco pondere;

Gutta

gumentum est: nec ideo ipsius esse magis probes, quam quæ circumferuntur Disticha Moralia, Dionysio Catoni nunc adscripta. De quibus vide Eliam Vinetum in hoc Eidyllium; & Josephum Scaligerum Ausonianarum Lectionum capite penultimo; quo ostendit Catonis Disticha perperam Ausonio adtributa. Nos è diverticulo in viam tandem redeamus. *Papilla* igitur alabastrus, rosæ calyx nondum dehiscens & patens, convolutis foliorum paniculis connivens. Epigrammata superiora *nodum* vocant: & Germani hodieque, tam superiores quam inferiores, *Rosentknopfflin* & *Rosenknopfen*. Quare hîc fascia pectorali aut strophio non opus ad tumorem papillarum cohibendum. IDEM.

Urguet.] Propellit, effundit in folia. Hoc Maro *tradere* dixit II. Georgicôn:

Sed trudit gemmas & frondes explicat omneis.

De avibus vernantibus Dracontius dixit,

—— vapor urget in usus Pignoris. —— Vide l. 5.

Unguet quorundam, fatuum, insulsum, & ineptum est. Dixi disfert in msc. haberi, *Urguet in notas penates*. Quomodo edidimus. Vix auri illud *notos* in *nodos*, aut *nudos*, interpolare: cum nonnemi fortasse videbitur retinendum, & aliam interpretationem, quam commenti sumus, comminisci poterit. Hoc agat. Palma in medio posita est. Nihil temerè mutavimus. Quod si hæc nota displiceat, deleatur. IDEM.

15. & 16. — *Ipsa roris lucidi,*

Noctis aura quem relinquit, spargit humentes aquas.] Ita lege ex meo Codice. Ex eo rore, inquit, quem noctis aura relinquit spargit aquas. Sæpe sanè noctis aura omnem humorem roremque exsugit & exorbet, præcipuè si sit vehementior. Ubi minima est aura nocturna, tum solet esse manè maxima roris copia. SALMASIUS.

Ibid. — *Ipsa roris lucidi,*

Noctis aura quem relinquit, spargit humentes aquas.] Fortassis melius, *Noctis aura quum reliquit*. Ut Virgilius VII. Æneid. Cum venti posuere, omnisque repente resedit Flatus. — SCRIVERIUS.

17. * *Es me canat lacrimæ trementes detadum pondere.*] Ita hactenus editum. Disfert vetus Codex: *Es micant*. Lego: *Emicant*.

In

Gutta præceps orbe parvo sustinet casus suos;
In pudorem florulentæ prodiderunt purpuræ.

Humor

In fine versus idem habet disertissimè scriptum: *de caduco pondere*.
Verissima est lectio:

Emicant lacrima trementes de caduco pondere.

Nihil crebrius hac loquutione apud hunc Auctorem. Lacrimæ roris emicant trementes de pondere caduco; pondere ipso, dum cadunt, trementes emicant. Sic *surgentes papillas de Favonii spiritu* supra dixit. Et infra multis locis præpositionem *De* sic usurpat. SALMASIUS.

Lacrima micant trementes de cadivo pondere.] Ita scripsi, ut verbi confunderetur: *de cadivo pondere* verè & ingeniosè conjecerat Lernutius. Sic disertissimè in membranæ præscriptum inveni. Sed Lernutius ex monstroso illo *detadum*, faciebat unica voce *decadivo*: nondum enim ad eum elegantiae pervenerant quæ auctori nostro familiares, *De Favonii spiritu De caduco pondere. De cruore & oculis*. Et sic multis locis Præpositio *De* occurrit in hoc opusculo. SCRIVERIUS.

19. *In pudorem florulentæ prodiderunt purpura.*] Idem liber, *pudore*. qui & *prodiderunt* retinet. Fortasse scribendum:

Hinc pudorem florulenta prodiderunt purpura.

Purpuræ rosarum ab illis roris guttis perspersæ prodiderunt roborem suum, qui calycis nodo latebat tectus. Eandem sententiam sequenti versu exsequitur. Elegans porrò metaphora, *pudorem* pro *rubore* dicere. Sic veteri Poëtæ *pudoricolor*, pro *rubicundo*. SALMASIUS.

In pudorem florulenta prodiderunt purpura.] Suspicebar,

In pudorem floris Enna prodierunt purpura.

Natas vult jubente Venere rosas purpureas & ardentissimi roboris (Milecias vocant,) quæ rosas Ennenses confunderent & colore vincerent. *Campus Ennensis in floribus semper, & in omnibus vernis die*, ut ait Solinus. Meminitque Cicero VI. in Verrem. Et utroque prior Aristoteles. Propter campum illum est demersum foramen, quæ Ditem patrem ad raptus Liberæ seu Proserpinæ exeuntem fama lucem hausisse, eodem Solino auctore. Claudianus De raptu Proserpinæ lib. II.

Enna

Humor ille, quem ferenis astra rorant noctibus, 20
Mane virgines papillas solvit humenti peplo.

Ipsa

Enna parens florum. Et eodem:

— *nec mollia defunt*

Prata tibi; Zephyris illic melioribus balant

Purpurei flores, quos nec tua protulit Enna.

Lib. III.

Non qualem roseis nuper convallibus Enne

Suspexere Dea. —

Ibidem:

Sic ait, & primâ gressus molitur ab Enna,

Exititque reos flores, ipsumque rapina

Detestata locum. —

Quibus locis, & præterea aliis, *Enna* scribendum; non cum vulgo, aut etiam cum Parrhasio, *Ætbnæ*. Quin etiam apud Opi-
pianum Halieuticôn III. non dubitem rescribere *Ενναίοιο* pro
Αἰναιίοιο. Hoc loco:

— *Α' μοτ' ὅτι κέρλω*

Περσφόριω ἤρπαξεν ἀπ' Αἰναιίοιο κέρπω.

— *Sed cum virginem*

Proserpinam rapuit ab Ætneo monte.

Imò ab *Enneo monte*. De quo raptu lege, præter Claudianum, Diodori Siculi narrationem initio lib. v. Ovid. iv. *Fastor. Raptus ut Virginis edam*. Meminit & Cicero d. Verrin. vi. item Livius lib. xiv. compluresque alii. Arnobius lib. v. *In nemore Ennensi quondam flores Proserpina virago leſtitabat*. Et: *Cum in Siciliæ patulis purpureos legeret nondum mulier flores, sed adhuc virago Proserpina*. Idem alibi. SCRIVERIUS.

21. *Mane virgines papillas.*] Imperitè interpretantur, nondum compressas & maritas. Nullæ aliæ & hîc papillæ, quàm quas supra descripsimus; Rosarum, nempe, non *strophio luctantes* Cautullo in Argonauticis. Miserè hîc natant, & in tenebris palpant Interpretes. IDEM.

22. *Ipsa jussit mane ut uide virgines nubant rose.*] Ita rectè viri docti. Ita ferè noster Codex: *Ipsa jussit manet tute. Ute pro uide*, ut supra (verf. 14.) idem librarius *notos* scripserat, qui *nodi* sunt: & infra *noto*, pro *nodo*. SALMASIUS.

Ipsa

*Ipſa juffit, mane ut udæ virgines nubant Roſæ.
Facta Cypris de cruore, deque Amoris oſculis,
Deque*

Ipſa juffit, mane ut ude virgines nubant Roſæ.] Ex membranis Salmaſianis adparet, quàm feliciter fic olim de conjectura emendaverit locum aliàs corruptiſſimum pater Douza. In Mſc. exſtant veſtigia veræ lectionis: *Ipſa juffit manet tute*. Ita librarius; ſed auctor voluit: *mane ut ude*. T pro D ſcribere ipſi per familiare & propemodum ſollemne: *Antipotes, Buſiritis, potager, potium, cauſiticus, ſervitus, avitus*, pro *Antipodes, Buſiridis, podager, podium, cauſidicus, fervidus, avidus*, & ſexcenta talia non oſcitant in eo Codice occurrunt. In hoc Carmine verſ. 26. ſcribit: *Unico marita noto*. Ubi Pithœus aliique rectè ediderunt, *nodo*. Et contra, D pro T etiam ſæpiſſime ſcriptum reliquit: *Ad, adque, pudres, prodinus, pladanus, medus, vades, muſta videæ*: pro, *At, atque, putres, protinus, metus, vates, muſta viteæ*: & infinita ejuſmodi. SCRIVERIUS.

23. *Facta Cypris de cruore, deque Amoris oſculis]* Cùm in membranis repperiſſem, *Facta prius de cruore*: non, *Fuſta prius*, quomodo Lipſius & Pithœus: *Prius* truncatam vocem (ut multæ aliæ in illo Codice) ſcribendumque omnino cenſui, *Facta Cypris de cruore*. Exploſa ea lectione, in qua ſibi mirè placet *Ur doctus, Fuſe aprino de cruore*. Quà quoque damnatâ, meam protinus arripuit in confabulatione Cl. Salmaſius, tanquam elegantiffimam & veriffimam. *Facta* docuit ille hîc dici pro *nata* & *creata*. Sic ſupra, *Fecit undantem Dione*, pro *creavit*. Ad quem locum vide quæ nunc dicat, & olim ad Hiſt. Aug. obſervavit.

Facta Cypris, &c. Loquitur Auctor de Roſa: *Cypris* eſt genitivus. Inflexio Latina, *Hec Cypris, bujus Cypris*. Non vult hoc loco Cyprin aut Venerem factam creatamve ex ſanguine; ſed Roſam, ex Veneris cruore ortam, aut purpuratam, Sed diſces: Idipſum ſignanter correptione Lipſianâ exprimi, *Fuſa aprino de cruore*. Quæ lectio ab Hiſtoria, vel à Fabula. Nam Roſas à ſanguine Adonis, quem aper occiderat, traxiſſe ruborem vulgò volunt. Bion, Ovidius, & alii. *Aprinus* adjectivum ab *aper* ſecundum analogiam quidem dici oportet, ut à *caper* vel *capra* dicitur *caprinus*: *Aprugnum* tamen video ab antiquis uſurpari, conſpirantibus Mſſc. Codicibus vetuſtiſſimis. Plautus *Persâ*, & *Pœnulo* habet *aprugnum callum*. Plinius lib. VIII. cap. LI. *Jam Catonis Cenſoris orationes aprugnum exprobrant callum: in tres tamen partes diviſo, media ponebatur, limbus aprugnus adpellata*. Æl. Lampridius in Heliogabalo, *ſumina aprugna*: Quamquam (quid diſſimulem?) Salmaſius ad Hiſt. Aug. Scriptores ob-

Deque gemmis, deque flammis, deque solis purpuris;
Cras

observat in Spartiani Vero, & in vitâ Getæ, *aprunam* frequentius scriptum in libris Mss. quàm vulgg. *aprunam*. Demus itaque dici *aprinum*: malè nihilominus inèpteque, *πρὶ ἀκρυγλόζωε* dicetur *aprinus cruor*, Adonis quem aper occiderat cruor. Imò hîc cruor potius dicendus erat Adoneus; si locus esset fabulæ, quâ Rosas à sanguine Adonis colorem traxisse putant. Bion Epitaphio Adonis, Ovidius x. Metamorphoseôn, alii. De Rosa Luxurius, five quis alius illorum temporum Poëta, in Codice M s c. Salmasii:

*Aut hoc risit Amor, aut hoc de pectine traxit
Purpureis Aurora comis; aut sentibus hæsit
Cypris, & hîc spinis insedit sanguis acutis.*

Ejusdem auctoris esse Epigraphe ostendit, cujus superius illud Carmen, quod incipit, *O quales ego mane rosas?* Eidem quoque sequens adtribuitur,

D E R O S I S.

*Hortus erat Veneris roseis circumdatus herbis,
Gratus ager domina: quem, qui vidisset, amaret;
Dum Puer hîc passim properat decerpere flores,
Et velare comas, spinâ libavit acutâ
Marmoreos digitos: mox ut dolor adigit artus,
Sanguineamque manum, tinxit sua lumina guttâ,
Proruit ad Matrem frendens, desertque querellas:
Unde Rosa, Mater, cœperunt esse nocentes?
Unde tui flores pungunt latitantibus armis?
Bella gerunt mecum Floris color & cruor unum.*

Quomodo Rosa alba, purpurea & rubra facta sit, disce ex Aphthonii Progymnasmatibus, cap. iv. & Constantino Cæsare de R. R. lib. xi. cap. xviii. Adonide occiso, aiunt, *Venerem nudis pedibus ingressam esse sitvam, ibique spinis compunctam emisisse cruorem. Inde Rosam, qua prius esset alba, aspergine contactam cœpisse rubere.* Ex Veneris vulnere itaque hunc ruborem contraxere. Vide Miscellanea Politiani cap. xi. Brodæi lib. vii. cap. vii. & cap. x. Alii aliter originem Rosæ narrant. Ausonius in Cupidine Cruci-adfixo;

Quadam, ignoscentum specie, ludibria tantum

Sola

Cras ruborem, qui latebat veste tectus igneâ,

Unico

*Sola volunt: stylus ut tenuis sub acumine puncti
Eliciat tenerum, de quo Rosa nata, cruorem.*

Et paulò infra:

— *Roseo Venus aurea ferto
Maerentem pulsat Puerum, & graviora paventem.
Olli purpureum multato corpore rorem
Sutilis expressit crebro Rosa verbere; quæ jam
Tincta prius, traxit rutilum magis ignea fucum.*

Ex Rosâ Alabandicâ Plinianâ, albicantibus foliis, (quæ vulgò Provincialis) factam vult Mælessiam; cujus purpura satûra, & ardentissimi coloris. De qua Plinius. Nostrâ vernaculâ linguâ hanc *byenne roode roose*/ alteram illam *Probensche roose* adpellamus. IDEM.

Ibid. — *Deque Amoris osculis.*] Video V. Cl. Johanni Meurfio, amico quondam meo conjunctissimo, nunc Minervæ Danicæ Adseffori, placuisse, *Deque Adonis osculis.* Quam lectionem adnotarat ad oram libri sui, qui nunc penes Henricum Delmenhorstium, Medicinæ & amicitiaë nostræ veterem, nec humillimi spiritus poetam. IDEM.

25. & 26. *Cras ruborem, qui latebat veste tectus igneâ,
Unico marita nodo non pudebit solvere.*] Dicit: Rosa Veneris, seu Rosæ potiùs globus nondum explicitus, perfusus nocturno rore & maritis imbribus, solvet mane unum nodum, dehiscente calyce. Folia rosarum adhuc inter se connexa, necdum tota patentia, *nodos* vocat. Vidimus supra in Epigrammatis recens erutis:

Dum levat una caput, dumque explicat altera nodum.

Item:

Alterâ pyramidas nodo majore tumentis.

Adludit autem ad ritum Nuptialem. De quo Festus: *Cingulo nova nupta præcingebatur, quod vir in lecto solvebat, factum ex lana ovis: ut sicut illa in glomos sublata conjuncta inter se sit, sic vir suus secum cinctus vinctusque esset. Hoc Herculanæ nodi vinculum vir solvit omnis gratia: ut sic ipse felix sit in suscipiendis liberis, ut fuit Hercules, qui septuaginta liberos reliquit. Et: CINCIA JUNONIS nomen sanctum habebatur in nuptiis, quod initio conjugii solutio erat cinguli, quo nova nupta erat cincta. Apud Nonium Marcellum Varro *Γεγοννηδηνικάλη*: Novus maritus tacitus taxim uxoris solvebat*

Unico marita nodo non pudebit solvere.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Ipsa nymfas Diva luco jussit ire myrteo.

It Puer comes puellis. Nec tamen credi potest,

Esse

bat cingulum. Ex eodem Varrone B. Augustinus adstruit *Virginensem Deam fuisse, cui Virgines solvebant zonam.* de Civitate Dei lib. iv. cap. xi. Hinc Catullus, carm. ii. de passere:

*Tam gratum est mihi, quàm ferunt puella
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod zonam solvit diu ligatam.*

Item Epithalamio Manlii & Juliæ:

— *Tibi virgines
Zonulâ solvunt sinus.*

Et in dialogo cum Janua:

*Ne querendum unde unde foret nervosus illud
Quod posset zonam solvere virgineam.*

Docuit verò Scaliger *zonam solvere* aliter Romanis, aliter Græcis accipi. Nam Latinis *zonam solvere* dicitur, quæ traditur viro: Græcis autem, quæ primum parit. Vide ad Passerem Catulli, Achillem Statium, & quem dixi Scaligerum. I D E M.

26. *Unico marita nodo.*] Legitur in veteri exemplari meo, *Unica marita noto.* Nec multum aliter in Pithœi. Sine dubio scribendum:

*Cras ruborem qui latebat veste tectus ignea
Unico, marita, nodo non pudebit solvere.*

De Rosæ quæ præcesserunt omnia sunt intelligenda, quas Venus è virginibus maritas fieri voluisse dicit. Hoc est, ex clausis ac tectis, ut erant in calycibus suis, aperiri & expandi. Hic Rosam ipsam adloquitur. Cras, inquit, ô marita, quæ antea virgo fueras, non pudebit te ruborem, qui veste ignea calycis tectus latebat, unico nodo solvere, & in apertum prodere. Quod & supra dixit:

Hinc pudorem florulenta prodiderunt purpura.

30. Esse

Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit. 30
 Ite, nymfæ; posuit arma, feriatuſ est Amor.
 Juſſuſ eſt inermis ire, nuduſ ire juſſuſ eſt;
 Neu quid arcu, neu ſagitta, neu quid igne læderet.
 Sed tamen, nymfæ, cavete; quòd Cupido pulcher eſt,
 Totuſ

30. *Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit.*] Ita Editiones. Nec aliter vetuſtiſſimuſ Codex. Nec mutandum. Idiotiſmuſ illuſ ævi quo vixit Auctor Pervigilii. *Vebere*, pro *ferre* & *geſtare*. Qui manu aliquid geſtabat, etiam illud vehere tum dicebatur. Exempla hujus loquutionis apud Ammianum Marcellinum crebra. Nunc unum, atque alterum, ſuccurrit. lib. xvi. *Anterorem cblamydis partem utraque manu vebens, intrinſecus ſtructaram omnem ut amiſcuſ adornaverat principalis.* lib. xviii. *Quinquagenarias longioreſque materias vexere cervicibus ingratè.* SALMASIUS.

Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit.] Sic ex ſuo exemplari Pithœuſ, neque aliter Salmaſianum. Quare retinendum. Meurſiuſ in ora libri, *texerit*. malè. Meliores codiceſ Prudentii, contra Symmachum lib. ii. v. 535.

*Non armata Venus, non tunc clypeata Minerva.
 Vexere auxilium. — Aliàs, Venere auxilio.* SCRIV.

32. *Juſſuſ eſt inermis ire, nuduſ ire juſſuſ eſt.*] Non dubium, quin hæc ſit vera lectio. Sic enim noſter Codex planè habet, niſi quod *nuduſ* legit. SALMASIUS.

34. *Sed tamen, Nymphæ cavete, quòd Cupido pulcher eſt.*] Sic etiam idem liber. Nec mutandum. Juſſuſ eſt Amor ire nuduſ & inermis; nolite tamen, inquit, Nymphæ, fidere, quòd Cupido cùm nuduſ ſit, etiam pulcher vobis videatur; totuſ eſt etiam armatuſ, cùm eſt nuduſ. Immo pulchritudo ipſiuſ nudi, pro armis illi poſteſt eſſe. Et hic eſt ſenſuſ. Cavete, Nymphæ, vobis ab inermi & nudo Cupidine. Quod enim pulcher eſt, totuſ eſt in armis idem etiam cùm nuduſ eſt; quia pulchritudinem habet pro telo. Sic igitur diſtinguendum:

*Sed tamen cavete, Nymphæ; quòd Cupido pulcher eſt,
 Totuſ eſt in armis idem, quando nuduſ eſt Amor.*

Quod Amor pulcher eſt, etiam totuſ eſt armatuſ cùm armis exuſtuſ eſt. Nam pulchritudo illi ſatiſ valida armatura, IDEM.

Totus est in armis idem, quando nudus est Amor. 35

*Cras amet, qui numquam amaruit; quique amaruit,
cras amet.*

Conpari Venus pudorē mittit ad te virgines:

Una res est, quam rogamus: cede, Virgo Delia,

Ut nemus sit incruentum de ferinis stragibus.

Ipsa vellet te rogare, si pudicam flecteret.

40

Ipsa

35. *Totus est in armis, quando nudus est Amor.*] Hominem in armis, sub armis, armatum vocabant. Ennius:

Ter me sub armis malim vitam cernere.

Id est, *malim armatam me vitam cernere.* Virg.

—— *sedes circum castella sub armis.*

Pro, *armatus circumfidet castella.* Idem:

—— *ludunt belli simulacra sub armis.*

Pro, *armati ludunt.* Sic *in armis* etiam pro eodem. Sic Manilio Centaurus *sub arcu*, & Centaurus *in arcu*, qui arcum gestat, arcu armatus. Sic *in bastis*, pro *bastati*. Ennius:

—— *levesque sequuntur in bastis.*

& cetera. I D E M.

35. *Totus est inermis idem, quando nudus est Amor.*] Ita disertissime in membranis perscriptum. Ut sententiæ consuleretur, corrigere viri docti: *Totus est in armis idem.* Quod metrum vix concedat, nisi licentiam poeticam sæculi barbari excusamus. Potuisset scribere: *Totus est armatus idem.* Aut: *Neutiquam est inermis idem.* Simile quid debuisset. Aut traiectione constitutus locus:

Est in armis totus idem.

Sic laboranti versui ac sensui medebitur. Quod non displicet Salmasio, qui optimè hunc locum interpretatus est. S C R I V E R I U S.

41. Ipsa

Ipsa vellet ut venires, si deceret virginem:
 Jam tribus choros videres feriatis noctibus,
 Congreges inter catervas, ire per saltus tuos,
 Floreas inter coronas, myrteas inter casas.
 Nec Ceres, nec Bacchus absunt; nec poetarum Deus. 45
 De tenente tota nox est perviglanda canticis.
 Regnet in silvis Dione: tu recede Delia.

Cras

41. *Ipsa vellet ut venires, si deceret virginem.*] Ante hunc verbum legitur alius in nostro exemplari, hoc modo:

Ipsa vellit erogare si pudicam flecteret.

Scribendum:

Ipsa vellet te rogare, si pudicam flecteret;

Ipsa vellet ut venires, si deceret virginem. SALMAS.

42. *Jam tribus chorus* (leg. *choros*) *videres feriatis noctibus.*] Hæc vetustissimi Codicis scriptura, & editionis Patissonianæ. Lipsius edidit, *feriatos*: & melius, judicio Pithœi. Atqui non rogatur Diana, aut invitatur, trinoctio & pervigilio triduo jam finito. Reliquit auctor, *feriantes*. Librarius scripsit, *feriantis*, id est, *feriantes*. Sic non longè ab initio scriptum, *Implicat gazas virentis*. Et in Pithœanâ editione, *Ipsa surgentis papillas*. Id est, *virentes*, & *surgentes*. SCRIVERIUS.

46. *De tenente* &c.] Non video, cur vera non possit videri tam expressa vetustissimi Codicis scriptura:

De tenente tota nox est perviglanda canticis.

Perviglanda quidem ille habet. Quod quis non sentit esse scriptum pro *perviglanda*? Cum βιγλας & βιγλάτωρες, dixit recens Græcia, palam est eam è Latino vocabula mutuata, quæ *vigilare* tum dixit, & *viglas* pro *vigiliis*, & *viglatores* pro *vigilibus*. Inde ergo & *perviglare* pro *pervigilare*. Idem liber scriptum habet, *De tinente*. Ex quo fecimus, *De tenente*. id est, uno tenore. Quod etiam in Idiotismo nostro usurpamus, *d'un tenant*, de uno tenente. Apud Melam *terra continens* dicitur quæ continenter juncta est; quam & absolute *continentem* dixere. Sic *continenter sedere*, conjunctim & uno tenore. Catullus Carm. XXXVIII:

C 2

An

*Cras amet, qui numquam amarit; quique amarit;
cras amet.*

Iussit Hyblæis tribunal stare Diva floribus.

Præses ipsa jura dicet, adsidebunt Gratia. 50

Hybla totos funde flores quotquot annus adtulit.

Hybla florum * superestem quantus Etnæ campus est.

Ruris hic erunt puellæ, vel puellæ montium,

Quæ-

An, continenter quod sedetis insulsi

Centum, aut ducenti, non putatis aufurum.

Et in continenti aliquid facere, statim & nullâ interpositâ morâ. Hinc dicimus in continenti, pro statim. IDEM.

De tinente tota nox est, &c.] Ita V. C. Si cum Salmasio idiomatum illius ævi phrasinque Gallicam non admiseris, dic aliquem, dic, Quintiliane, colorem. Non variat exemplar Pithœi: nisi quod in eo t litera superflua sit: *Detinent tota*. Plurimas in animo meo concenturio conjecturas: sed omnes vanas. Salmasio melius divinent, qui se id posse sperent. SCRIVERIUS.

50. *Præses ipsa jura dicet, adsidebunt Gratia.]* Ita de consilio nobilissimi Douzæ scripsi: & exigente carminis lege. Nam quod in Pithœi & Salmasii codicibus est, *adsederunt Gratia*, perquam insolens: nec locus iste spondæum admittit. Nisi & hic ad licentiam poëticam barbari sæculi provocemus. IDEM.

51. & 52. *Hibla totus fundet quidquid annus adtulit*

Hibla florum superestem quantus Etnæ campus est.] Locus prorsus depolitus: nec quicquam auxilii video. Ita enim membranæ quibus utimur. Nec integriores schedæ Pithœi: nisi quod priore versu scribant, *Hibla totos funde flores quicquid*. Posteriore, *Hibla florum rumpere est equant*. Ubi rorum manifestò repetitum ex fine florum. Cetera divinet Phœbus. Ego non possum. Nisi novus Alexander ad Gordium nodum accessero, trajectis hemistichis:

Hybla totos funde flores quantus Enne campus est,

Hybla florum subde messem quotquot annus adtulit.

Aut, funde messem. Sed quid nugamur? IDEM.

52. *Hybla florum rumpere est equant' et hne campus est.]* V. C. *Hybla florum superestem*. Non displicet correctio doctorum, *rumpere estem*. Fortasse etiam legi posset, & æque benè:

Hy-

Quæque silvas, quæque lucos, quæque fontes incolunt:

Iussit omnes adsidere pueri Mater alitis. 55

Iussit & nudo puellas nil Amori credere.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

Ex recentibus virentes ducat umbras floribus.

Cras

Hybla florum sparge vestem quantus Enna campus est.

Quantum patet Ennæ campus, hunc sparge florum veste, ut totus, nempe, floribus sit vestitus. Nihil certius. SALMASIUS.

54. *Quæque silvas, quæque lucos, quæque fontes incolunt.*] Ita correxi de conjectura. Scripti atque editi omnes: *quæque montes*. Atqui *puellas montium* adfuturas, jam dixerat præcedente versu. SCRIVERIUS.

55. — *pueri Mater alitis.*] Ita liber noster. Quod rectum est. SALMASIUS.

58. *Ex recentibus virentes ducat umbras floribus.*] Codex habet; *Et rigentibus ducat umbras floribus*. Non puto aliud elici posse, quàm *E recentibus virentes*. Mox lego ex eodem nostro Codice:

*Cras erit quo primus Æther copulavit nuptias.
Ut pater totum creavit vernis annum nubibus,
In sinum maritus imber fluxit almæ conjugis.*

Cras, inquit, erit dies quo primus Æther copulavit nuptias, & ut pater totum annum creavit, id est totius anni fecunditatem, per vernas nubes auspicatus est. Ex Virgilio habet; (Georg. II. vers. 324.)

*Vere tument terra, & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fecundis imbribus Æther
Conjugis in gremium lætæ descendit.* —

Sic patrem Ætherem dixit, ut Virgilius. Nec hîc aliud suspicandum est. *Annum* pro anni fecunditate dixit; ut Græci ἔτος, dum ajunt ἔτος plus facere quàm ἄρμεν. "Ετος ποιεῖ εἰς ἄρμεν. IDEM.

Ex recentibus virentes ducat umbras floribus.] Locum integrum, nec mutilum esse non ausim affirmare. Inconcinna mihi hæc & frigida admodum cum præcedentibus & sequentibus conne-

Cras erit quo primus Æther copulavit nuptias.
 Ut pater totis crearet vernus annum nubibus, 60
 In sinum maritus imber fluxit almæ conjugis;
 Unde fetus mixtus omnes aleret magno corpore.
 Ipsa venas atque mentem permeante spiritu
 Intus occultis gubernat procreatis viribus,
 Perque cœlum, perq; terras, perq; pontum subditum 65
 Per-

xio, valdeque à lepore hujus Poëtæ aliena videtur. SCRIVE-
 RIUS.

59. & 60. *Cras erit quo primus Æther copulavit nuptias,*
Ut pater totis crearet vernus annum nubibus.] Ex Pi-
 thœi schedis editum, *crearet.* Membranæ nostræ, *creavit.* Ita
 ut legendum videatur:

— copulavit nuptias,
 Et pater totis creavit vernus annum nubibus.

Initio hujus Poëmatii: *Ver renatus Annus est.* Vel: *Kere natus est.* Arrisit mihi imprimis doctissimi Pithœi *vernus pater.* De quo vide ejus Notas. I D E M.

62. *Unde fetus &c.]* Vitium prodit vel versus malè ambulans. Vetus sic habet:

Unde fetus mixtus omnis aleret magno corpore.

Inde nullo negotio vera lectio elicitur:

Unde fetus mixtus omnes aleret magno corpore.

Virgilianum est:

*Conjugis in gremium late descendit, & omnes
 Magnus alis magno commixtus corpore fetus.* SALMAS.

63. *Ipsa venas atque mentem permeante spiritu
 Intus occultis gubernat procreatrix viribus.]* Corruptissima
 hæc sunt, Ex vestigiis scripturæ Codicis nostræ sic ea emendo;

*Ipsa venas atque mentem permeantis spiritus
 Intus occultis gubernat procreata viribus.*

Pervium sui tenorem feminali tramite
Inbuit, jussitque mundum nosse nascendi vias.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Ipsa Trojanos nepotes in Latinos transtulit,
Ipsa Laurentem puellam conjugem nato dedit; 70
Moxque Marti de sacello dat pudicam virginem,

Ro-

Id est, Ipsa intus procreata gubernat occultis viribus spiritus permeantis venas atque mentem. Nihil verius. IDEM.

Ibid.] Secuti sumus membranas. Ex quarum vestigiis emendabat Salmastius:

*Ipsa venas atque mentem permeantis spiritus
Intus occultis gubernat procreata viribus.*

Aliò nos ducit Pithæus: apud quem, *procreatrix viribus*. Difer-
tè V.C. *procreatis*. & versu antecedente, *permeanti*. i.e. *permean-*
te. Mihi divinatio sub manu nata:

*Ipsa venas æquè amantum permeante spiritu
Intus occultis gubernat procreatrix viribus.*

Ipsa Venus, inquit, creatrix, ut creator Æther. &c. SCRIVE-
RIUS.

66. *Pervium sui tenorem feminali tramite Inbuit ---*] Lego &
distinguo: — perque pontum subditum.

*Pervia, in sui tenorem, feminali tramite
Inbuit, jussitque mundum nosse nascendi vias.*

Vix puto aliud commodius adferri posse. IDEM.

71. *Moxque Marti de sacello dat pudicam virginem,
Romulumque: cum Sabinis ipsa fecit nuptias.*] Exigente omni-
no sententiâ ita hunc locum constitui. Meum immane (vereor,
ne immune) facinus est: cùm legatur in omnibus, etiam nostro
Msc.

Romuleas ipsa fecit cum Sabinis nuptias.

Quod quidem non prorsus damnarim: sed concinnior & potior
mihi visa est hæc lectio, si non vera; saltem verosimilis. IDEM.

C 4

73. Un-

Romulumque ; cum Sabinis ipsa fecit nuptias ;
Unde Ramnes, & Quirites. perque prolem posteram
Romuli, Mater creavit & nepotem Cæsarem.

*Cras amet, qui numquam amavit ; quique amavit ;
cras amet.* 75

Rura fecundat voluptas, rura Venerem sentiunt.
Ipse Amor puer Dionæ rure natus dicitur.

Hunc

73. *Unde Ramnes, & Quirites.*] Cum in manuscripto exemplari exstet, *Unde samnes & quirites* : nullo negotio feceris,

Unde sanguis, & quirites.

Sanguis, pro genere & stirpe. Maro 1. *Æneide* :

An Phæbi soror, an Nympharum sanguinis una.

Et initio 11 : — *quo sanguine cretus.* Ubi Servius : *Quibus sit parentibus natus.* Denique VII :

— *tu sanguinis ultimus auctor.* I D E M.

Quirites.] Cives. In funeris indictivi formulâ : *Ollus quiris leto datus.* Quod singulare nomen etiam usurpant alii auctores non incelebres. I D E M.

Ibid.] — *proque prole posteram
Romuli matrem crearet & nepotem Cæsarem.*

In hac lectione consentiunt Pithœi & Salmasii exemplaria. Quam tamen falsam pronunciat Lipsius, & corrigit,

Romuli patrem crearet & nepotem Cæsarem.

Ut hæc blanditiæ in gratiam Augusti sint quæsitæ ; scriptumque Carmen in ejusdem imperio : *Pater Cæsar* ipsi Divus Julius est, & *nepos Cæsar*, Augustus. Quam sententiam sequitur Pithœus ; ut varâ vibiam. Aliò nos rapit consensus duum librorum, qui *matrem* retinent. Scribo :

— *perque prolem posteram
Romuli, Mater creavit & nepotem Cæsarem.*

Mater est ipsa Venus. Pluribus aliàs. I D E M.

76. — ruz

Hunc ager, cùm parturiret ipsa, suscepit sinu:
Ipsa florum delicatis educavit osculis.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.* 80

Ecce, jam super genestas * explicataonii latus.

Quisque tutus quo tenetur conjugali fœdere.

Subter umbras cum maritis, ecce, balantum greges.

Et

76. — *rura Venerem sentiunt.*] *Venerem rura sentiunt.*

IDEM.

81. *Ecce jam super genestas explicant agni latus.*] Neque agnos, neque hædos hîc recipio. Verbum *explicant* non convenire videtur cum minutis animalibus. Quomodo enim hæc explicare latus dicantur super genistas? Vetus scriptura habet ΤΑΟΝΙΙ, pro ΤΑΥΡΙ. Nam scriptum erat, *Taori*. N & R etiam sæpe permutantur. Genista frutex est, quem incubitu suo premere agnus & hædus haud in proclivi possit. Legendum igitur:

Ecce jam super genistas explicant tauri latus.

Vetus Codex sequenti versu scribit:

Quisque tutus, quo tenetur, conjugali fœdere.

Quod retinendum est. SALMASIUS.

Ecce, jam super genistas * explicataonii latus.] Monstruosam scripturam exhibere, quàm conjecturas, hoc loco satius duxi; conspirantibus Salmasii & Pithœi codicibus. Pithœus legebat, *explicant tauri latus*. Placetque impensè hæc lectio amico meo, in suis ad me litteris. Alioquin ego adnotaram in adversariis: *explicant vacca latus*. Cùm Calpurnius idem dicat, Ecloga 1.

*Cernis ut, ecce, pater quas tradidit, Ornite, vacca
Molle sub birsutâ latus explicuere genestâ!*

Vide eadem prorsus verba de vaccis. SCRIVERIUS.

82. *Quisque tutus quo tenetur conjugali fœdere.*] Supra fusè indicavi, librarium antiquum T pro D frequenter exarare, & contra. Ostensumque est UTE pro UDÆ scriptum. Nunc mihi in mentem venit, an non hoc loco eadem scribendi ratione usus librarius, *Quisque Tutus*, nobis obtrudat pro *Quisque & udus*. Quod explicare non permittit pudor: pigetque ineptiarum.

IDEM.

Et canoras non tacere Diva jussit alites.

Jam loquaces ore rauco stagna cygni perstrepunt: 85

Adsonat Terei puella subter umbram populi;

Ut putes motus amoris ore dici musico.

Et neges queri sororem de marito barbaro.

Illa cantat: nos tacemus. Quando ver venit meum?

Quando faciam ut Chelidon, ut tacere desinam? 90

Perdidi Musam tacendo, nec me Phœbus respicit.

Sic Amyclas, cum tacerent, perdidit silentium.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

86. *Adsonant Terei puella.*] V.C. *Adsonat Terei puella.* SALMASIUS.

Adsonant Terei puella.] Ex codicis sui scriptura ita bellè Pithœus. Sed lectionem Salmasiani exemplaris omnino recipiendam esse, *Adsonat Terei puella*, docent sequentia. Ita igitur responde. SCRIVERIUS.

90. *Quando faciam ut chelidon.*] Idem Codex: *Quando fiam ut celidon.* Ut consulatur versui, scribendum: *Quando ego fiam ut chelidon.* SALMASIUS.

AND.

A N D. R I V I N I
N O T Æ

A D

A N O N Y M I,

SED ANTIQUI TAMEN POETÆ,
ELEGANS ET FLORIDUM
CARMEN DE VERE,

Communiter

P E R V I G I L I U M
V E N E R I S

Inscriptum.

NONYMI, SED ANTIQUI TAMEN
POETÆ.] Auctor hujus Carminis neuter
CATULLUS est, (*Lipsio judice, Elect. lib. I.
cap. 5.* ubi tam mendosum istud legitur) ne-
que Veronensis ille, nec etiam Urbicarius:
illius enim ætate relinquitur, hunc verò
minutum anteit. Quanquam enim præter
Aldum Manutium, (à quo & *magnus Roterodamus* se vidisse,
& *Lilius Gregorius Gyraldus* se audivisse, Catulli hoc
Poëmation, quod VER inscribatur, haberi meminerant,) ipse quoque
Phœbi ocellus *Jos. Scaliger Castigationibus in Catullum*, alterum huic cognominem, Urbicarium & Mi-
mo-

mographum, nominatum *Juvenali*, auctorem fortasse fuisse censuerit illius carminis **DE VERE**, ex quo hoc citarit *Erasmus in Adagiis*:

Sic Amyclas, dum tacebant, perdidit silentium.

attamen & *Claudius Salmasius ad Solinum pag. 277. & pag. 1131.* voluit, nullo planè, vel saltem minùs recto iudicio tribui Catullo hoc carmen ab eruditis, quum Auctor ille sit mediæ ætatis, & Solino supparis, vel qui non longè ab eo vixerit. Contrà *idem Lipsius* iterùm elegantiam carminis abductos fuisse ait eos, qui Catullum ejus scriptorem esse censuissent, quum in imperio Augusti natum è versu ejusdem troch. 73, compertum sit. Cui sententiæ quoque subscripsit *Taubmannus ad Culic.* Quin & *P. Pithæus JC.* scribit, bonos illos viros fefellisse exemplar, quandoquidem in illo sanè vetustissimo, & fidei multæ, ex quo hæc primùm edita sint, MSc. non longo intervallo præcessisset Epithalamium Q. Valerii Catulli: cujus esse vix agnoscas, quod Pervigilii hujus auctor in Cæsarum gratiam cecinerit. Et illa tamen ætatem arguere (addidit quoque *Pithæus*) majorem omninò, quàm quod ex hoc ipso Poëmatis versûs quosdam sacrificali suo carmini *παρωδιῶς* quasi inferuerit *Fulgentius Afer Mytholog. lib. 1.* Petrus etiam *Scrivenerius ad hoc Pervigilium* animadvertit, si CATULLI esse hoc carmen, vel SENECEÆ denique, (quod *V. N. Caspari Barthio lib. 16. Advers. cap. 6.* unde & *Weitzius* citavit, aut cuiuspiam librario in mentem venisset) existimaturus esset, tum ipsum de se verè statuere debuisset;

Πῶχός μὲν φέρεις ἐμμί, νόσ δὲ μοι σὺν ἐν κέκχῳ.

Præsertim cum *idem C. Barthius* altero loco lib. 44. cap. 7. de eodem Poëmatis hæsitantior loquatur: Auctor Pervigilii *Veneris*, inquit, *nec Catullus, nec Urbicarius, fortè Seneca.*

Ambigo tamen & ego profectò, annon ipse *Scrivenerius* magis ridiculè ineptiat, qui nescio quem LUXURIUM auctorem hujus Pervigilii duxerit, & dixerit, quòd ejus aliquot Epigrammata, Poëmatiaque in eo ipso MSc. Codice, (quem à *Cl. Salmasio* commodatum accepisset, ubi & hoc carmen adscriptum) comparuissent. Sed eandem
pla-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 45

planè causam errorémque fovet cum iis, qui ob similem rationem Catulli esse putaverant. Minúsque probat istud adhuc, quod exinde constituisse tradidit, eundem Luxurium Carthagine scripsisse, floruisseque sub Trasimundo Vandalorum Rege: sub quo certè Cæsarem, Cæsarúmque Romanorum profapiam nemo laudasset impunè, uti quidem fecit *Auctor Pervigilii*. Quam sanè ob rem tolerabiliùs ille credi potuisset cum *Salmasio* fuisse FLORUS, qui sub imperio Hadriani vixit, cujusque meminit *Spartianus*, & cujus elegantissimum Historiæ Romanæ breviarium habemus. Tameti & hunc Epigraphæ Trochaicarum Eclogarum (quas ab eodem *Pervigilii auctore* profectas *Lipsius*, *Barthius*, *Pithæus*, & alii sunt arbitrati) videatur seduxisse. Non tam FLORI enim insigniebantur titulo, quàm FLORIDORUM, quæ, uti *Apuleji*, & aliorum florilegorum excerpta, ita nuncupabantur, prout & *Lucretius* de se:

*Floriferis ut apes in saltibus omnia libant:
Omnia nos itidem decerpimus aurea dicta.*

Inter tot ergò summos, inque re literariâ facilè principes viros stylum interponere decretorium, periculosa plenum opus aleæ, cum *Weitzio* pronunciamus:

Non nostrum inter nos tantas componere lites.

Maneat ergò ANTIQUUM sanè, sed AΔHΔON.

CARMEN DE VERE, communiter PERVIGILIUM VENERIS dictum.]

TITULUM Poëmatii hujus quod spectat, iidem jam laudati Viri, *Aldus Romanus*, & *Lil. Gyraldus Itali*, *Erasmus Belga*, & *Jos. Scaliger Celta*, DE VERE inscriptum ostendèrè. Quem (ut vocat) errorem inde natum *Scriverius* autumat, quòd versus intercalaris principio statim non lectitatus esset, sed initium poëmatis priùs tale fuisset:

VER novum, VER jam canorum, VER &c.

Nam si ita ponatur, & supernumerarius iste unicus o-
mit-

mittatur, tùm carmen hoc rectè ait constare XCII. versibus, uti quidem in *Codice Salmasiano* scribi oportuisset, non verò XXII. ceu librarius depravasset. Verùm enim verò *P. Pitheus*, & *J. Lipsius*, *Viri incomparabiles*, ex subscriptione: (EXPLICIT PERVIGILIUM VENERIS) rectius, illud non tàm VERI, quàm VENERI fuisse dictum, collegerunt. Sed quum tanta VERIS atque VENERIS reapse sit necessitudo, quanta vocum quoque est adfinitas, ut illius prioris nomen è posteriori contractum suspicari quis possit; nemo sanè, meâ sententiâ, à vero scopoque auctoris aberraturus esset, qui VENERIS quidem PERVIGILIUM & festam celebrationem; VERIS tamen Venereo planè tempore, Aprili puta, institutam dixerit, atque sic junctim utrique consecratum præconium duxerit. Antiqua namque regundi illius mensis controversia Veri Venerique fuit, quam *Venereus iste Vates IV. Fastorum* tetigit, è quo unum & alterum verbum, quod præclarè carmen præsens & ejus quasi summam metaphrasticè nobis explanent, excerpere non pigebit.

*Quò non Livor abit? Sunt qui tibi mensis honorem
Eripuisse velint, inuideantque, VENUS.
Nam quia VER aperit tunc omnia: densaque cedit
Frigoris asperitas fœtaque terra parit:
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus injectâ vindicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat annum:
Illa tenet nullo regna minora Deo.
Furaque dat cœlo, terræ & natalibus undis,
Perque suos initus continet omne genus.
Illa Deos omnes (longum est numerare) creavit:
Illa satis causas arboribusque dedit.
Illa rudes animos hominum contraxit in unum:
Et docuit jungi cum pare quemque suâ.
Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda voluptas?
Nec coëant pecudes, si levis absit Amor.
Vis eadem, lato quodcunque sub æquore vivit,
Servat: & innumeris piscibus implet aquas.*

Sed & idem ibidem *Ovidius* nobiscum ita illam VENERIS VERISQUE litem tandem decidit;

Nec

AD VENERIS PERVIGILIUM. 47

*Nec VENERI tempus, quàm VER, erat aptius ul-
lum:*

Vere nitent terræ, Vere remissus ager.

Et formosa Venus formoso tempore digna est.

Quid? quod ipsum animorum motum, qui fit à naturâ per aëris temperiem, dixerint Venerem, quod non modò ipsa exinde gignatur Venus, sed & omnia animalia ad procreandum impellat, inde rerum omnium procreatricem vocarunt antiqui: cùm illa sit præcipuè Verni temporis benignitas. Quemadmodum *Natalis Comes l. 5. mythol. c. 13. ex initio Lucretii & 2. Georg. Virgil.* quæ loca alibi adducemus, confirmavit. Atque ab hac mente nec abluisse video *Lipsum*, quum ita scriberet: *Ex titulo non ignotum argumentum. Laudatio enim Veneris fuit, composita quasi per occasionem pervigilii (Verni, scil.) quòd tres ipsas noctes in honorem Deæ agebant.* Facit illuc versus in hoc carmine 42.

Jam tribus choros videres feriatos noctibus.

Et illa Plauti Curculione act. 1. sc. 3. v. 25.

Quid tu Veneri pervigilare te vocisti Phædrome?

Nam hoc quidem haud multò post luce lucebit.

Et licet pervigilandi honos vulgatus quoque in cæteros Deos, ut anniversarius ille Fortunæ apud *Suetonium in Galba cap. 4.* Cereris apud *Tacitum*, Priapi apud *Arbitrum*, cujus magna pars desideratur: attamen Veneris cumpri-
mis nobile & quasi proprium fuit pervigilium, exquisitissi-
mè ita nuncupatum, quod sacris nocturnis pudorèque va-
cantibus præcipuè gauderet hæc Diva: illa proinde
Noctis vigila Plauto l. cit. valdè appposito invocatur epithe-
to, quæ *Noctiluca Lævis* antiquissimo Poëtæ; φιλοπῶνυχος,
pervigilium cupiens, *Orpheo*; cujus palæstram *Casina Plau-
tina Prologographus* vocavit *excubias*. Amat enim hoc nu-
men, si quod aliud otiosos dies, operosas & pervigiles
(ut cum *Apulejo* è lib. 10. loquar) noctes. Græcis itaque in
Vet. Glossario πᾶνυχις, πανυχισμός, καὶ ἡ διὰ νύχτος ἀργεντία per-
vigilium redditur. Quale Veneri triduanum, vel veriùs tri-

trinox, (si ita loqui liceret) aut sanè per totidem excubias pernox debebatur, varia Divæ illius elogia concelebrans. Quæ cum initio ab uno saltem & altero aman- tum decantata essent, veluti *Naso eodem* 4. *Fastorum* subin- dicavit:

*Primus amans carmen, vigilatum nocte negatâ,
Dicitur ad clausas concinuisse fores:*

Postea à quamplurimis pervigilia hujusmodi junctim con- vivio, cantu & tripudio ad furorem usque celebrata. Ut non abs re AUCTOR LIBRI SAPIENTIÆ cap. XIV. v. 23. talia in Deorum gentilium honorem peregrino ritu instituta pervigilia *insaniæ* *plenas vigilias* vocaverit, ceu in- saniam sequi & antecedere infomnia solet. Quas etiam Hispanus Interpres *Cassiodorus Reinus* reddidit *Vigilias de otros ritos llenas de locura: Sebastianus* verò *Castalio insa- nas ex aliis ritibus bacchationes* agitare cum dixisset, rem ipsam detegere visus est. Nihil enim aliud istiusmodi per- vigilia, quàm *luxuriosorum* & *ebriosorum litania* (ut *Rabe- lasii* interpres jocatur) fuere, quæ ferè à vino incalefce- rent. Veneris ergò ut nocte pervigili & oleo lucerna & vino calix abundet ipse Apulejus lib. 2. Mil. requirit. Ceu Bacchus juxta eundem est Veneris armiger, si sit modera- tus: alioquin largius merum somnum profundum concil- liat, & Amores averruncat, juxta Antholog. lib. 2.

(Βάκχος) Κισιάρμῳ θαλάμοις ἐς τὴν ἱστομόταλῳ,
Εἰ δὲ πολὺς πινύσειν, ἀπέστραπται μὲν ἔρωτας·
Βαπτίζεται δ' ὑπὸ γείτονι τῷ θανάτῳ.

Hinc jam & C. Plinii Epigrammati dies oritur:

*Huc mihi vos largo spumantia pocula vino!
Ut calefactus Amor, pervigilare velit.
Ardenti Baccho succenditur ignis Amoris:
Nam sunt unanimi Bacchus Amorque Dii.*

Et sic Noster infra v. 45.

*Nec Ceres, nec Bacchus absunt, nec Poëtarum Deus:
Decinunt & tota nox est pervigilata cantibus.*

ELE-

ELEGANS & FLORIDUM.]

CARMEN ipsum quod jam concernit, videri & illud alicui incondita bacchantium & ad rythmum qualemcunque saltantium cantilena: verum usque aded se præclaris Viris adprobavit hoc pervigilium, ut doctissimis lucubrationibus nocturnum istud sacrum illustrare non fuerint dedignati. Vernans quippe & *floridum* utique illud est, & haud invitâ natum Venere, nec eadem aut Veris temperie indignum, verèque Ἐπὶ τοῦ πνέος, Ἀφροδίτῃς ὁμῶς ἐνὶ, ut est apud *Achillem Tatium*, in divino Rosæ Encomio, atque aded

*Tam liquidum, tam dulce sonat, ut non ego malim;
Quod Peligna legunt examina, lambere nectar.*

Jano Weitzio ita contestante, & ante ipsum *Iusto* quoque *Lipso* justè venustatem Venerii hujus Pervigili collaudante: *Elegans* meherclè, inquit, & *quantivis pretii carmen*; *molle, tenerum, sed Romanis*, ut sic dicam, *non Alexandrinis deliciis*. Qui Vir si prudentissimus & sagacissimus est, vel ipsius *Scriverii*, *Aristarchi severi* calculo, cur ergò tantoperè hoc illius judicium reprehendere ausus est? Nimirum ut *Luxurium suum Carthaginiensem* opusculo huic adfereret auctorem, stylum ejus inæqualem, qualis esset *Afris*, & quales *Cicero* Cordubenses Poëtas dixisset, pingue quiddam sonantes; ac peregrinum, accusavit. Nec dubitavit ad *V. C. Petri Pitheci* suffragium provocare, ut qui fragmenta hæc sanè antiqua, sive Catulli, sive alterius sint, Medicorum pueris commendasset. Quasi scilicet desperatum hoc carmen puerile credidisset: cùm παῖδες ἰατρῶν, & pueri, seu filii medicorum, pro summis atque experientissimis medicis haud rarè accipiantur. Audiamus potius ipsum *P. Pitheum*, ut exinde incorruptam de ejus animo sententiam proferre valeamus. Ita verò in *Lutetiana Petronii* editione apud Mamertum Patissonium typographum Regium, ubi sub finem adjecta sunt veterum quorundam Poëtarum carmina non dissimilis argumenti, quos *Errones Venereos* adpellarunt, quorum principem locum obtinet hoc Pervigilium Veneris; ita, inquam, *Pitheus* ille præfatus est:

D

LECTO-

L E C T O R I .

*Qui mos veteribus, cùm desperatos ante januas colloca-
rent, ut vel extremum spiritum redderent terræ, vel pos-
sent à transeuntibus fortè curari: idem mihi fuit consilium
in deponendis hujus Poëmatís sanè antiqui, sive Catulli,
sive alterius sit, reliquiis; quarum ego salutem commenda-
tam cupio vel Medicorum pueris, dum, quâ fide à nobis
exhibentur de vetustissimo, sed unico exemplari, eâdem,
ut par est, ab omnibus tractentur.*

Judicet jam prudens, & nullis partibus addictus Lector,
an contemibile visum *Pithæo* carmen, & non potiùs sum-
mâ curâ, & fide tractandum, pristinaeque sanitati & inte-
gritati restitui dignum sit existimatum.

Incipiamus itaque illum usque aded à librariis malè ha-
bitum amœnissimum, & de amœnissimo tempore ac Diva
jucundissima scriptum Trœchaicum nitori suo primævo red-
dere *ἢ πόδας ἢ κεφαλῆς*, cum Homero.

Verf. 1.

CRAS AMET, QUI NUMQUAM
AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
CRAS AMET.]

Hoc principium loco suo non saltem subtrahere, sed
penitùs removere annexum fuisse *Scrivèrium* diximus, ut
modò numerus ille XCII. versuum responderet: sed ut
à *Lipso* profertur hoc carmen, totidem utique manent ver-
sus, si vel in capite quoque non minùs, atque in calce,
versus iste intercalaris retineatur. Neque sanè versiculi
quintus & septimus usque aded quadrare videntur, si exor-
dium hoc, veluti ver ex anno sustuleris. Et quum Veneri
pervigilandum Amorique operam dandam per integrum car-
men inculcarè vellet Auctor, ratio persuadendi potissima
fuit, temporis ipsius ad amorem à naturâ facti oportunitas
& amabilitas. Proponendum igitur priùs, quàm inferen-
dum

AD VENERIS PERVIGILIUM. 51

dum probandumve fuit, ἀποδείξαι ὅδ' μὴ ἀσχεπὸν (τὸ πρᾶγμα, αἰεὶ ἔ) ἀδύνατον, inquit *Aristot.* 2. *Rhetor.* Nec sanè juverit *Scriverium*, quod versus iste intercalaris præproperè nimis, & quidem ter inter alios novem saltem recurrat. Nam vel ipso quoque *Scriverio* arbitro, & *Lipsium*, qui eandem ob causam post versum VIII. aliquid deesse senserat, refutante, non semper versus intercalaris interjicitur, aut subjicitur versibus pari numero, sed diverso pro re natâ: interdum post duos, tres, quatuor, & quinque, interdum post plures. Quod cum alibi, tum ex *Virgilii Eclogâ* 8. & *Catulli Epithalamii* liquet. Quæ ipsa tamen probatissimorum artificum carmina cum utrobique non à tali statim inchoentur intercalari, exinde dicto interposito, quod non præponatur, sed in medio carminis intercaletur, ut in anno bis-sextili dies non à principio mensis: inde fortean subsumsit & Sinone ab uno ad omnes conclusit *Scriverius*, nulli auspicalem esse posse, qui sit intercalaris. Sed ad v. 8. (ne uno loco effundamus omnia) respondebitur.

Vers. 2.

Ver novum, ver jam canorum, vere natus orbis est.]

Ita quidem juvat *Pithæus* hunc versiculum: eaque lectio sola videbatur vera *Salmasio*: nec aliter citavit *Lipsius Phisilog. Stoicæ lib. 2. cap. 9.* ubi mundum vere natum videri adseritur: auctoribus *Virgilio* 2. *Georg. v.* 336. *D. Ambrosio*, *Damasceno*, & *Panegyrista ad Maximum*. Et sequens sanè versus ita legendum esse evincit, repetitur namque eadem vox eodem casu:

Vere concordant Amores, Vere nubunt alites.

Nisi quis malit magè figuratè cum eodem *Pithæo*:

Ver juvenus orbis est.

Veluti & ex incerto Græco auctore in *Anthologiâ*, qui verum tempus pulcherrimum pulcherrimè descripsit, *Conrad. Rittersbusius* ait ad versum illum: καὶ φύτα θηλείων τῶν νέοις ἐνέομιστε πετῆλοις.

*Jamque comas reparant plantæ, nova frondibus arbor
Luxuriat, campisque redit silvisque juventus.*

& *Guntherus lib. 6. vers. 482.*

- - - *senii cum frigore pulso
Grata repubescit jucundi temporis ætas,
Dum vires omnis ager tellusque decore resumpto
Floribus & viridi juvenescere gramine gaudet.*

Non malè tamen quoque *Lipsius in Electis* censuit legi posse :

Ver renatus orbis est.

Quæ lectio *Buchnero* quoque probata *ad bymn. Venantii Fortun. paschal. vers. 31.*

Ecce renascentis testatur gratia mundi.

Quà de causâ, addit, & vetus Poëta in Pervigilio Veneris, incomparabilis venguatatis carmine, Ver renatum orbem nimis quàm eleganter adpellavit, utpote, quòd ea sententia sit gemina huic Pliniana lib. 16. N.H. cap. 25. Arborum flos est pleni veris indicium, & anni renascentis. Prudentius quoque prudentissimus Poëta, cùm bymn. XI. in nat. Domini: vernantis orbis ordium dixisset, addit :

*Nam tunc renatus sordidum
Mundus veterum depulit.*

Quod nec *Erasmus*, nec *Fabritius* intellexit, nec *Weitzins* aliique animadverterunt. Unde fortean conjectura *Scrivenerio* ex allegato *Plinii* loco ducta :

Ver renatus annus est.

cùm in *Salmasiano codice* exstaret :

Vere natus aovis est.

Sic *Calpurnius Ecloga 5. vers. 11.* (ubi *Barthius* laudat elegantissimum & delicatissimum hoc *Pervigilium* :)

Tunc

AD VENERIS PERVIGILIUM. 53

Tunc florent silvæ, viridisque renascitur annus.

Verni quippe æris temperie cuncta quasi reviviscunt & renata adparent, quæ hiberno frigore penitus enecta videbantur. Unde Ver *καὶ ἱσχυροῦς annus* & *annus novus* indigitatur, ut *Columellæ lib. 10.*

- - *Tunc versicoloribus anni*

Fœtibus alma parens cingi sua tempora gaudet.
& *Boëthio de Consolatione Philosophiæ lib. 1. carm. 5.*

Tua vis vernum temperat annum,

& *lib. 4. carm. 6.*

- - - *Vere tepenti*

Spirat florifera annus odores,
Æstas Cererem fervida siccatur,
Remeat pomis gravis Autumnus,
Hiemem defluus irrigat imber.

Sic & Petronius in fragmenta:

Ante oculos stabat, quidquid promiserat annus.

id est, *Ver.* Quod ipsum *Novum* hîc dicitur: Nam *Ovid,*
1 Fast.

Omnia tunc florent, tunc est nova temporis ætas:

Et nova de gravido palmitum gemma tumet.

Tunc patitur cultus ager & renovatur aratro,

Hæc anni novitas jure vocanda fuit.

Notavit tamen & *Servius Ver novum*, adultum, extremum & cætera anni tempora sic dici pro initio, medio, & fine Veris, quomodo Græci in singulis mensibus tres decades statuentes, primam dicant *μῆνῃς ἰσχυρῆς*, secundam *μεσότης*, tertiam *φθινοῦς*, i. e. mensis stantis, medii & desinentis. Quod autem *Ver canorum* hîc indigitatur, propter aviculas est, quæ prolestante verno tempore concentus suaves adsonant, ut ait *Apulejus lib. XI.* allegante quoque huc *Weit-*

zio. Sic *Virgilius* 2 *Georg.* vers. 328. in Veris descriptione, quam noster sedulò imitatus est :

Avia tunc resonant adibus virgulta canoris.

Quem expressit & *Petronius* :

- - - verno persona cantu
Mollia discordi strepitu virgulta loquuntur.

Sic & *Ovidius* 1 *Fastorum* vers. 154.

Et tepidum volacres concentibus atra malcent.

De quibus *Excubitor* noster ita porrò :

Verf. 3. ●

Vere concordant Amores, Vere nubunt alites.]

Veluti *Lipsius* optimè pro *nubent*, scribendum duxit : *nubunt*, id est, συννοιάζουσιν, ἢ ἀφροδισιάζουσιν. Nam post concordem consensum, qui facit conjugium, sequitur nuptialis congressus. Ita *Johannes* tamen *Isacius Pontanus* in *Macrobi.* lib. 7. cap. 16. proptèr ad prius illud *nubent*, legit *nubent*, idque idem vult valere ac *vernant*, ut apud *Plautum* :

Dum avicula vernant.

& *Dracontium* in *Hexaëm.* vers. 144.

*Pennigerum vernare nemus vapor urget in usus
Pignoris.*

Quam sententiam suam ait adstruere, quod hinc sequitur :

——— *Et nemus comam resolvit.*

Cui applaudit & *G. Erhardus* in *Symb. Petronianis* ad illum vers.

— ceci-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 55

— — cecidere capilli,
Vernantēsq̃ue comas tristis abegit hiems.

Idque totum expressum esse ab Ovidio:

*Pratāque pubescunt variorum flore colorum,
 Indocilique loquax gutture vernat avis.*

Quomodo autem verno tempore concordent amores, Oppianus
 1. *Cyneget.* vers. 377. & 1. *Halieut.* vers. 473. exponit. Unde
 Bion *Idyll.* 6. quoque Ver fœcundum singulis anni *τεταρτα-*
μοεῖσις longè prætulit:

Εἶαρ ἱμοὶ τεῖπέδατον ὄλω λυκάβαντι παρῖνι,
 Εἶασι πάντα κύψ, πάντ' εἶαρ αἰδία βλάσψ.

vers. 4.

Et nemus comam resolvit de maritis imbribus.]

Quamquam venustâ quidem tralatione folia in arboribus,
 & viridis ille ornatus universus dicatur *coma*, ut apud Se-
necam Herc. Oct. vers. 1577.

*Dum comam filvis hiemes recident,
 Vel comam filvis revocabit æstas.*

& *Venantius Fortun.* in hymno de *Resurrect.* vers. 21.

*Tempore subque hiemis foliorum crine revulso,
 Jam reparat viridans frondea tecta nemus.
 Plaudit quæque suis arbor opaca comis.*

Unde & apud *Isidoram Glossis*: *comat, frondet*: ad ritum
 tamen nuptialem (quem in hoc & præcedente versu innui
 video) propiùs videtur accedere, quod *nemus* quoque *co-*
mam resolvat imbri pariter, ut sponsa passis crinibus marito
 in manus cōdebatur. Quo ipso motus dubitavi, annon me-
 liùs, & nuptiis accommodatiùs legatur:

Et nemus zonam resolvit de maritis imbribus.

D 4

Certè

Certè ob vicinam adliterationem & paronomasian eò videtur digitum intendisse.

Verf. 5.

*Cras amorum copulatrix, inter umbras arborum,
Implicat casas virentes de flagello myrteo.]*

Videri poterat hoc distichon è *Lucretii* principio ductum :

*Tu, Cypri, per maria ac montes fluviisque rapaces
Frondiserasque domos avium camposque virentes
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, ut cupide generatim secula propagent,
Sic quoniam rerum naturam sola gubernas.*

Hinc sanè fortè *amorem* servandum hîc dixeris, sed *Pitbœus* iterum pro *amorem* maluit *amorum*, ut & pro *gazar* legit (adprobantibus *Lipſio* & *Salmafio*) *casas*, nemorales, scilicet inter arbores, & myrtos præsertim, quæ sacræ sunt *Veneri*. Unde *Virgilius* *Ecl.* 7.

*Populus Alcide gratissima, Vitis Iaccho,
Formosæ myrtus Veneri.*

Cui & *Kal. Aprilis* cum floribus & myrto sacrum fiebat, sicuti *Ovidius Fastorum IV.* ita *Latias* fœminas adfatur :

*Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrto jubet illa lavari,
Causaque, cur jubeat, discite, certa subest:
Littore siccabat rorantes rore capillos,
Viderunt Satyri, turba proterva, Deam,
Sensit, & oppositâ texit sua corpora myrto,
Tuta fuit factò, vósque referre jubet.*

Pausanias verò in posterioribus *Eliacis* rationem isthanc adfert, cur huic *Dææ* *rosa* & *myrtus* consecrata, quoniam utraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem: *rosa* inter flores, *myrtus* inter arbores. Et sic paulò inferiùs in hoc carmine v. 44. (ubi plures causas, cur *myrtus Veneri* dicata) invenies.

Flo-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 37

Floreas inter coronas, myrteas inter casās.

Ipſa quoque Venus Myrtea, & poſtea Murcia dicta fuit, *Plinio* teſtante in *Pandectis ſuis lib. XIV.* & *Plutarcho in Quæſtion. Rom. 20. Auſonius in Ecloga, quâ Cupido crucifi- gitur*, propter occultantem & refrigerantem umbram gratas Veneri venereisſque ſtatuit myrtos;

Myrteus amantes ubi lucus opacat amantes.

Ad caſas adfert *Pitboeus* hunc *Tibulli* verſum:

Ludit, & ex virgis exſtruit arte caſas.

Flagella verò *Iſidorus Orig. lib. 17. cap. 5.* ſummitates fru- ticum, & vitium interpretatur. Flagellis myrteis rectiſſi- mē quoque dicitur Venus implicare caſas ſuas ruſeſtres, circa tribunal proprium, quod ante aliud, *Paridis ſc. tri- bunal*, fauſtam fortunatāque ſibi deprehendiſſet Venus myrtum, quum illā ornata Dea ad iudicium de forma cum Deabus eſſet proſecta, victoriāque reportāſſet. Quod *Nicander in Alexipharmacis* adtigit:

Περὶ δὲ τι σοὶ Δίχτυνα θεῶς ἐχέμεντο κλάνας &c.

Præterea Dictynna tua eſt ex arbore ramos
Aſpernata, tuam nec cepit Jūno coronam,
Quod Venus Ideis eſt illā in montibus olim
Comta comas, ubi de forma contentio nata eſt.

Verſ. 7.

Cras Dione jurā dicit fulta ſublīmi throno.]

Rectiūs ſcribi opinatus eſt *Lipſius & Caſaubonus ad Sueto- nium lib. 2. pag. 145.*

— fulta ſublīmi thoro.

Sed ego lectionem receptam ſervaverim, quòd Dea in ju- dicio præſes, cum aſſeſſricibus ſuis, *Reginæ* potiùs perſo- nam

nam in throno ac tribunali repræsentatura adfidere, nequaquam verò in thoro adcumbere deberet; quod ne in conviviis quidem pudor muliebris ferebat. Cum viris enim cubantibus sedentes fœminæ cœnitabant. Quæ consuetudo ex hominum convictu ad divina penetravit. Nam Jovis epulo ipse in lectulum, Juno & Minerva in fellas ad cœnam invitabantur. Quod genus severitatis suâ ætate diligentius in Capitolio, quàm in domibus privatis servatum meminit *Val. Max. lib. 2. cap. 1.* Cùm magis ad rem pertineat Dearum, quàm mulierum, disciplinâ contineri. Et sic in Augusti cœnâ δώδεκα θεῶν, impudici accubitus, legimus *veteri Epigrammate*:

Fugit ἔ' αὐτῶς Ἰuppiter ipse thronos.

Nisi planè fallor, legendum quoque hîc erit:

Cras Dione jura dicet.

ut infra v. 49. Vid. ἔ' ad vers. 57.

Verf. 8.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.]

J. C. Scaliger lib. 2. poët. 4. 30. inter versuum adfectus aut probatos lege, aut usu permixtos, aut usurpatos licentiâ, quosdam constitui ait in ordine sive dispositione, tùm partium ad totum: ut apud Ovidium:

*Militat omnis amans ἔ' habet sua castra Cupido:
Attice crede mihi, militat omnis amans.*

Tùm verò totius ad totum, id est, non tanquam pedum ad versus, (quemadmodum in exemplo adlato) sed tanquam versuum ad poematum, veluti quum repetitur versus in fine Epigrammatis, qui initio fuerit constitutus. Ejusdemque naturæ & instituti quoque dicit esse intercalares, speciem eorum, qui dicantur interpositi, Græcis παρεμβλητικοί, quod salvo sensu tolli possint. Quamobrem & *Scrivenerius* cùm à capite hunc quoque præpositum, imò

AD VENERIS PERVIGILIUM. 59

imò *αἰδοῦναι* vice propositum, sede suâ sustulisset, atque huc in ordinem redegisset, & vix ut interpositum tolerâset, cogitare debuerat, versus huiuscemodi quoque rectè à principio collocari, (præsertim si rei summam aperiant) & tandem in idem iisdem verbis aut paulò saltem mutatis desinere. Apud *Theocritum* namque, primum fortassè talium versuum auctorem, idyllio primo, à Thyrside, principe persona inscripto, quo loco hæc carmen suum bucolicum auspicatur, ita statim insurgit:

"Ἀρχετε βωκολικᾶς, Μῦσαι φίλαι, ἄρχετ' αἰοιδᾶς.

Postremò verò sic conclusit:

Λήγεται βωκολικᾶς Μῦσαι, ἴτε, λήγεται αἰοιδᾶς.

Incipe } *Bucolicas mecum, mea Musa, Camænas.*
Desine }

Ubi *vetus Scholiastes* observavit: Τῷτο ὃ λέγεται *αἰδοῦναι*, καὶ ἐπιμελῶδημα, καὶ ἐπωδὴ. Τὸ δ' ἄρχετε καὶ λήγεται ἐπωδὴ τάξιν ἔχῃ.

Quò innuit, eundem versum, quem *Servius ad Virg.* intercalarem vocavit, Græcis pro diversâ quidem ratione & positu, nunc quidem illud denotare, quod Latini præludium seu prolusionem, *Cicero* & *Gellius* præsentionem indigitavit, sed vulgus *præambulum*: quod & Græcis quoque deprehendo fuisse usitatum. Sic enim *Hesychius*: *αἰδύλια*, τὰ *αἰδουλίματ' αἰοιτε αἰδύμβελα*, τὰ *αἰοιδαιόσικα*. Jam verò eundem intercalarem *ἐπιμελῶδημα* esse, veluti carmen in poëmate frequenter repetitum & interpositum, quod Galli *refrein de ballade*, quasi refrenationem chori dicunt: postremò verò notare & clausulam carminis, quod *Tertullianus* epicitharisma *l. adv. Valentinianos* Græcâ voce dixerat: in hymnis quod succinitur, *ἐφύμνιον*, vulgò *versiculus* nuncupari *Budeus in Epist.* adnotavit. Quare *Scaliger* rectè *ibidem* ad interpositos illos retulit omnia *ἐπιφωνήματα* & *προσφωνήματα*. Qualis acclamatio est etiam apud *Catullum in epithalamio Juliae & Mallii*, ubi statim in fronte adfatur Hymenem, quem toties repetitâ invocatione postea subdidit;

Collis

*Collis ô Heliconii
Cultor, Urania genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, ô Hymenæe hymen,
Hymen ô hymenæe!*

Atque ita nec Noster malè *Theocriti* & *Catulli* exemplo auspicatus est ab ejusmodi adloquio, quo juvenes pariter & viros, virgines & fœminas, cœlibes & viduos ad amorem convocaturus & concitaturus, eisdem crebrius in-
clamare & interpellare voluit. Ut proinde versus iste non modò sit *intercalaris*, sed verus *Veneris Calator*, quemadmodum in *Gloss. cœlibes ispiar* adparitor seu viator ille sacerdotum & ad sacra citans alios, ut & in *Gloss. Isidori* Minister sacrorum ita redditur. Sic autem videtur Calator hic inclamare & excitare Deos & homines:

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Quemadmodum tale est præconium apud *Arnobium lib. 7. adv. gent. fol. 140.*

JOVIS EPULUM CRAS EST.

Vers. 9

*Tunc liquore de superno, spumeo ponti è globo,
Cæulas inter catervas, inter & bipedes equos,
Fecit undantem Dionen de maritis imbris.]*

Amicus ille *Lipsii Pithæus* hæc quidem sic postea emendavit, cùm ab initio legere cœpisset:

Funo rore de supernis.

Sibi verò apud *Douzam* fabulanti hanc correctionem feliciter sub manu natam esse idem ait *Lipsius*:

Tunc cruore de superno ac spumeo ponti è globo.

Addit-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 61

Additque nil clarius esse posse: tangi enim fabulam, quâ Venus è spumâ maris nata fingatur, & è sanguine prolium (ut honestè dicat) cœli. *Tibullus lib. 1. Eleg. 11, 40.*

— — *Is sanguine natam,
Is Venerem rabido sentiet esse mari.*

Et *Arnobius lib. 4.* Numquid à nobis dicitur ex pelagi spumâ & ex Cœli genitalibus amputatis Cythereæ Veneris concretum coaluisse candorem? *Fulgentius* ita *μυθολογία lib. 2.* Exsecris falce Saturni virilibus atque in mare projectis, quod Venus nata fertur, Poëtica vanitas proponere voluit, quodd vires Chroni seu Temporis, id est, fruges falce abscissæ, & in humores viscerum, velut in mare projectæ, libidinem saturitate gignant, necesse sit. *Varro de L. L. lib. 4. pag. 16.* Poëtæ de cœlo semen igneum cecidisse dicunt in mare, ac notam è spumis Venerem, conjunctione ignis & humoris. Quo nomine aliquis fortè legerit:

Tunc calore de superno ac spumeo ponti globo.

Julius quoque Solinus in fragmento Pontico de Venere:

— — *quæ semine cœli,
Parturiente salo, divisi germinis æstu,
Spumea purpurei dum sanguinat unda profundî,
Nasceris è pelago, placido Dea profata partu.*

Quod *Apulejus* ita extulerat *lib. 4.* Deam, quam cœrulum profundum pelagi peperit & ros spumantium fluctuum educavit, novo cœlestium stellarum germine non maria, sed terras pullulâsse. Sanè Venus Ἀφροδίτη dicta, seu quodd è maris spumâ fit nata juxta *Hesiodum* & *Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 8.* Ad quem locum laudat *Isacius Pontanus* istud, supra hanc ipsam Deam degenti orationis velo in ejusdem pervigilio scriptum:

Tunc cruore de superno ac spumeo ponti globo &c.

Retinens *Lipfianam* lectionem. Sic apud *Anacreontem*:

Xa-

Χαροπῆς ὅτ' ἐν θαλάσῳς
Διδροσάρφῳ Κυθήρῳ
Ἐλόχουσι πόντῳ ἄφρο.

Seu, ut *Aristoteli lib. 2. de Generat. animal. cap. 2.* placuit, quòd feminis natura & concitatio sit ἀφρώδης & spumosa, & non aliud, quàm spuma sanguinis & supernatans. Vel quòd sicut spuma, libido momentaliter surgat, & in nihilum veniat, *Fulgent. lib. 2. mythol.* Ego tamen fortasse & sic versum istum reposuerim:

*Tunc Jovis viro superno, ac spumeo ponti è globo.
Fecit undantem Dione de maritis imbribus.*

Ququam enim in versu hoc sequenti *Lipsius* scribere *Dionen* voluit, cùmque deesse videret *Veneris* auctorem, vel, qui fecisset illam undantem ventòque fluctuantem, sex ergò vel septem versiculos hîc amissos desideravit. Verùm ego vulgatam lectionem vel ideò quoque retinuerim, cùm ita nihil deficiat, utpote, cùm *DIONE* non semper *Venus*, sed *Veneris* aliquando mater prædicetur, ut apud *Ciceronem in 3. de Natur. Deor.* Tertia (*Venus*) Jove nata, & *Dione*, quæ nupsit *Vulcano*, quàmque πατρίαν καὶ πάνδημον, juniorem & popularem *Plato in Convivio* vocavit. Quamobrem & *Theocritus in Syracusis*, κόπην Διωνάϊαν & *Apollodorus lib. 1. Biblioth.* ac *Phornutus pag. 72.* Ἀφροδίτῃ Διώνης θυγατρίῃ vocant. *Arnobio lib. 1.* *Dionæa Venus* præles dicitur. Unde nobis orta est ista correctio. Et quamvis hîc prætulerim

de marinis imbribus,

propterea, quòd ter ita *maritos imbres* repetierit, non sine tautologiæ crimine: tamen, quia *Lipso* sanè quàm eleganter *mariti imbres* cruor & spuina dici videntur, permittamus. *Virus* autem semen aliquando dicitur, atque idem quoque sanguis, optimè scil. elaboratus. *Plinius lib. 28. cap. 11.* Virus verrinum è scrophâ in coitu exceptum, priusquàm terram adingat, gravitati aurium prodest. *Terullianus de anima cap. 27.* Genitale virus expellere voluptatis ultimæ æstum dicit. Quin & apud *Lucretium lib. 2.* pro virtute naturali juxta *Nonium* accipitur:

-- ser-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 63

— — *servare & condere virô.*

Cum primis autem marinæ aquæ convenit, quæ vetustate virus deponere dicitur *Plinio lib. 31. cap. 8.* Ipse *Petrus* quoque *Scrivenerius*, cùm disertè in *Pithæano* legi vidisset, *Dione*, ita hoc distichon tentavit:

*Tùm cruore de superno spumeum ponti globum
Fecit undantem Dione de maritis imbris.*

Et si cuiquam displiceat *fecit*, legat is eodem non admodum reclamante: *Excit.* Quanquam *Salmasius* fecit, pro creavit, idiotismo illius ævi dictum arbitretur, ut *apud Scholiasten Juvenalis*: Si tres liberos fecerit, pro, procreaverit. Unde & idem *Salmasius* clarè in suo exemplari ita legi adtestatus est, sicuti & *ad Solinum* pag. 277. citavit:

*Tunc cruore de superbo spumeo pontus globo
Fecit undantem Dionea de maritis imbris.*

Superbo autem pro *superno* dictum putat, & *spumeum globum* pro *spuma in globum conformatâ*, uti sæpè visitur. Quod autem *Venus* nata è *Jove* & *Dione* creditum, idèò factum, quoniam cupiditas procreandi è calore concipitur, & ex illâ inferiore corruptibilique elementorum materiâ. *Nat. Comes.*

Verf. 10. qui inter duos istos jam enarratos medius,

Cæulas inter catervas inter & bipedes equos.]

Cæulus grex *Nereidum*, ut *Seneca Hippolyto* verf. 335. loquitur, hic intelligitur, & *Neptunii equi*, quales & *Proteo* *apud Virgilium* 4. *Georg.* verf. 388.

— — — — *æquor*
Qui juncto bipedum curru metitur equorum.

Qualesque hippocampi, qui priores pedes habent, posterioribus carent, & pontum remigant, *Statio* quoque 1. *Achilleid.* describuntur:

Ponè natant, desèntque pedum vestigia caudâ.

Ut

Ut adnotavit doctissimus *Weitzius*. Haud abfimiliter apud *Apul. lib. 4. Metam.* Veneri, fluctuum spumeum rorem calcant, adsunt Nerei filiae, chorum canentes & Portunus cæruleis barbis hispidus, & currus bijuges subnatant alii. *Marius Victor. lib. 3.*

*Icarium Notus ut confidens stamine tranat,
Cæcula verrentes sic freta Nereides.*

Verf. 12.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras
amet.]*

Nihil hinc deperditum fuisse, tametsi de subito intercalaris iste recurat, jam tum ad v. 1. & 11. præcedentem satis evictum. Nam quemadmodum in primâ strophâ (ita namque propriè in fabulis versus eos, quos Chorus ad populum spectatoresque conversus pronunciabat, atque in altera parte theatri decantabat, adpellatos fuisse *Commentator Aristophanis in Nebulis* nos docuit) totius Mundi & omnium, quæ in isto Universo contineantur, ortus universaliter quoque nos ad amorem & Venereæ copulæ complicationem invitâisset: in sequenti verò ipsam quoque pulcherrimam Anadyomenen haud aliter, quàm è Jovis Dionesque congressu natam ostendisset, & satis jam de re, tegi potius, quàm propalari expetente, in virginum, verba nupta abhorrentium, præsentia dixisset, statim abruptit, ne in limine offenderet, exemplo potius ipsiusque Veneris factis, quàm fordida navitate ejus puellas permoturus.

Verf. 13. lego cum *Pithæo*:

Ipsa gemmans purpurantem pingit annum floribus:]

Sed cùm *vetus Poëta* in laudibus hortuli dixisset:

*Flores nitescent discolori germine,
Pinguntque terram gemmeis honoribus.*

Id est, gemmarum instar lucentibus, inde *Lipsius* legi posse
gem-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 65

gemmeis in trochaico isto putavit, sed syllaba sic abundaret, nisi fortè *gemmeis* legerit, ut dissyllabum, ceu *Scriverius* voluit, qui apud *Prudentium* sanguineis *hym.* 1. in simili trochaico observavit. Unde fortean quoque factum, quòd in *Salmasiano Codice* legeretur; ipsa *gemmis purpurantem*: quamvis & ipse ibidem præmiserit:

Ipsa gemmas purpurantem.

Atque hinc nobis, ut *Buchnero* quoque *ad Venantium*, magis adridet prius illud *gemmans*. Nam & *Lucretius* habet lib. 2:

— — *herbas gemmantes rore recenti.*

Item lib. 5.

— — *gemmales rore per herbas.*

Et *Prudentius Hamartig.* vers. 239. *gemmales germina*: nec non *Dracontio Hexaem.* locus describitur vers. 64.

Floribus ambrosiis gemmato vertice pictus.

Vomannus quoque *Scholasticus Poëta in Catalect.* *Virgili.* cùm quatuor anni tempestates variaret:

Ver pingit vario gemmantia prata colore.

Et ipsemet *Archipoëta in Culice* vers. 69.

*Florida cùm tellus gemmantes picta per herbas
Vere notat dulci distincta coloribus arva.*

Ubi inspicere poterit *Taubmannus* versum hunc *Pervigilii* 13. laudans & ex allegatis *Lucretii* versiculis herbas rore gemmantes explicans illas, quas (ut *Pervigilium loquitur*)

Humor ille, quem serenae astra rorant noctibus,

quibusdam veluti oculis aut gemmis illustrat. Venus igitur *gemmans* ita hic sumitur pro eo, quod est *renidens*, vel gemmarum in modum resplendens, ut apud eundem *Dracontium* vers. 229.

E

Orbe

Orbe micant gemino gemmantia lumina visu.

Et sic *Columella lib. 10.*

Jam Phrygiæ Loti gemmantia lumina promunt,

nisi quis activè accipere velit, *gemmans*, id est, gemmas protrudens & oculos, prout *Nicol. Perottus* explicat illud *Columellæ*: cum primùm gemmare vites incipiunt, id est, gemmas emittere: sic *in Solini Polyhistoris Pontico ad Venerem*:

— — — *Tibi primùm candidus æther
Astrigeram faciem nitido gemmavit Olympe.*

A quo & *Dracontii* adlatum passivum est: gemmato vertice; & *Marialis* gemmaticalices & aurum, *lib. 14. epigr. 109.* ut & *Papinii*:

Hic ubi fidereo moles gemmata colosso.

Sicuti *purpurare* hîc quidem ceu neutrum sumitur, *annus purpurans*, id est, Ver purpureum; *Apulejo* verò *lib. 6.* veluti activum usurpatur, cum Horæ omnia floribus purpurare dicuntur. Et *apud eundem Asinarium aureum lib. X.* insigniter præfens versiculus illustratur, cum ait: quòd Ver in ipso ortu jam gemmulis floridis cuncta depingeret, & jam purpureo nitore prata vestiret. Quasi Ver pictor quidam mundi esset, qui colorum varietate multijugâ suam variaret distingueretque tabellam; prout est *Φοινικάνδρῳ* *Ἰάγῃ* *Pindaro Pith. 4.*

Pingit & in varios terrestria fidera flores.

Columell. lib. X. Quumque flores isti gemmei Veris felix autumnus puerperium polliceantur, veluti *Fortunatus* de vite florescente arguitur:

*Cortice de matris tenerâ lanugine surgens,
Præparat ad partum turgida gemma suum.*

Quo

'AD VENERIS PERVIGILIUM. 67.

Quocirca post versum illum 13. compositè admodum sequitur

Verf. 14.

*Ipsa turgentes papillas de Favonî spiritu
Urget in toros tepentes, ipsa roris lucidi,
Noctis aura quem reliquit, spargit humenteis aquas.]*

Uti quidem *Pithœus* cum *Lipfio*, cum quibus & *Weitzii* scholia faciunt, sed quæ omnia ad verbum è *Turnebo lib. 25. cap. 30.* hausta, cùm ita scripsit: *Turgere*, aut *tumere*, inquit, propriè virginum est, quarum plenâ pubertate habitus viro maturus est, toto velut corpore tumefcente, præsertim pectore & mammis. Unde & tumida Virginitas à *Papinio* dicitur 2. *Theb.* & *Cypriano in Sodoma de Lothi filiabus*:

Virginitas in flore tumet.

Pulchrè *Martialis lib. 8. Epigr. 64.*

*Et talis tumor excitat papillas,
Quales cruda viro puella servat.*

Scriverius tamen cum *Salmasio*, manuscripto hujus fulti, de plano legiprehenderunt:

*Ipsa surgentes papillas de Favonî spiritu
Urget in notos penates.*

Quod rectum quoque putabat *filius Donza in fine Notar. in Triumviros Cat. Tib. Prop.* At verò ejus interpretatio iudicio *Scriverii* frivola, cùm *surgentes papillas* interpretaretur tumefcentes ac fororiantes, & veluti strophio obnitentes, atque (voce *Catulliana*) luctantes, quasque horridulas *Plautus in Pseudolo* vocasset, id est, prominentes & exstantes, ut *Taubmannus ad Moretum* scripsit & *Donzæ* subscripsit. Quæ ipsæ tamen papillarum oppressiunculæ *Scriverio* visæ verè horridulæ. Nec enim vult auctor, inquit, surgentes papillas de Favonii spiritu Venerem compressisse, & fororiantes coërcuisse strophis aut zonis. Longè aliud est,

E 2

quod

• quod hîc latet : meliùs me divinet , qui se id posse speret. Dicit igitur , Rosas surgentes de Favonii spiritu , Venerem urfisse maritis suis imbribus , in hunc aut illum usum. Papillæ sunt rosarum alabastrî ; & prima germina , atque calices nondum dehiscences , sed convolutis foliorum catenulis conniventes. *Hæc Scriverius*. Et paulò inferiùs ad vers. 25. Virgines papillas iterum vult esse rosarum , ubi *Lipsium* & alios interpretes miserè natare , & in tenebris palpare censuit. Sed nec nobis sudum illud Scriverianum satis liquidò adparet , quod aliis veluti è crepusculo conjectandum adhuc reliquit. Somniat ille , *Pervigilii* hujus XIV. versibus à 12. ad 27. nonnisi de rosis sermonem esse , quod profectò secus se habet. Nimirum cùm in Veneris elogio divinum ejus ortum prædicasset , similiter , ut *Auctor Pontici fragmenti* , statim subjunxit , quomodo ejusdem Divæ numine cuncta fœcundarentur , ut idem iterum *Solinus* ad eandem Venerem :

— — *Tu fœtibus auges*

Cuncta suis : totus pariter tibi parturit Orbis.

Haud absimiliter fanè , quàm *Lucretius lib. 5.*

*Ordine cùm videas tam certo cuncta creari :
It Ver , & Venus & Veneris prænunciis antè
Pennatus graditur , Zephyrus vestigia propter :
Flora quibus mater præspargens ante viâi
Cuncta coloribus egregiis & odoribus opplet.
Inde loci sequitur calor aridus , & comes unâ
Pulverulenta Ceres &c.*

Itaque generatim præmisit , quod & amico cuidam *Scriverii* placuit , cui propterea legi posse in mentem venerat :

Urget in nodos tenaces.]

Venerem surgentes , seu , ut *Martialis* vocavit , crescentes suas papillas nodis & strophis coërcuisse , vel etiam ipsam Venerem leni Zephyri flatu tumefactas papillas in toros tepentes unxisse , prout (*Apuleji verbis*) unguento fragrantissimo proluvium libidinis fuscitur. Quod nec *Weitzio* improbatum , qui inde legit :

Un-

Unguet in toros tepentes,

eò quòd *Lipsius* aliique edidissent: *Unguet*. Inde porrò illa ipsa Diva, ut similiter & terram inungat, & veluti prægna-tem faciat, roris lucidi, noctis aurà relictas, guttulas fœcundissimas undique spargit. Sed tamen prævalet meritò apud nos illud *Urget*, nec ullum turbet scriptum fuisse *Unguet* veteri more, ut videmus in *Varronis* disticho:

*Qui pote plus urguet, pisces ut sæpè minutos
Magnu' comest, ut aves enecat accipiter.*

Vers. 16. Non immeritò *Salmasius*, ut & *Janus Wowe-rius*, atque *Weitzius* à *Lipso* & *Scriverio* secessum faciunt, quum hic corrigerent:

Noctis aura quàm reliquit,]

exemplo *Virgilii*:

*Cum venti posuere, omnisque repente resedit
Flatus. —*

Ipsa enim Dione spargit humorem roris, quem relinquit aura lucidæ noctis, quæ ipsa sæpè noctis aura omnem humorem rorémque exfugit, & exsorbet, præcipuè si sit vehementior. Ubi minima est aura nocturna, tùm solet esse manè maxima roris copia, ceu testatur *Salmasius*.

Summatim ut de his tribus versiculis dicamus, expressos illos esse, ut plures alios, de 2. *Georg. Virgil.* è graphicâ Veris adumbratione, à *vers. 324.* penitus persuasi sumus:

*Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt;
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium lætæ descendit, & inde
Parturit almus ager; Zephyrique tepentibus auris
Laxant arva sinus: superat tener omnibus humor:
— nec metuit surgentes pampinus Austros.*

Hoc fundamento corrui *Scriverii* structura, nostra autem hæc nititur correctio:

*Ipsa surgentis papillas de Favoni? spiritu
Turgēt in toros tepentes: ipsa roris lucidi,
Noctis aura quem reliquit, spargit humentes aquas.*

id est, Domina Venus, procreationis præses, simul ac re-
ferata viget genitabilis aura Favoni, (*ut canit Lucretius*)
quoad proprias turgida fit papillas, atque propterea & ipsa
quoque omnia fœcundatura, toros tepentes & concubitus
desiderat, & hinc terræ quoque fructificationem sollicita-
tura promovet.

Verf. 17. Iterum *Lipsius* pro parte emendavit:

Et micant lacrymæ trementes.

Intelligit autem guttulas illas è rore subfiliētes, & lasci-
vientes. Reliquum se non posse, ultrò confessus est: *Ler-
nutium* verò sic ait supplevisse:

decadivo pondere.

unicâ voce, sicut & *J. St. Verbesius*, prædecessor noster, il-
lud in *Miscellaneis suis* haud dubiè hinc mutuatus expressit:

*Jam rore decadivo
Sue maritus imber
Fœcundat arva terræ.*

Weitzius ponit pro deciduo *decidivo* è *Nonio*, uti recidivus
dicitur. Sed *Scriba* iste *Batavus* ita scripsit, versui, quod
putabat, consulturus:

Lacrimæ micant trementes de cadivo pondere.

quòd nostro Auctori perquam essent familiares illæ elegan-
tiæ: de Favonii spiritu, de caduco pondere, de crnore & oscu-
lis. Atque sic etiam *Salmasius* disertè in veteri codice:

Emicant lacrymæ trementes de caduco pondere.

ut sit sensus: Lacrymæ roris, pondere ipso dum cadunt,
trementes emicant. Sed ego ad scripturam veterem, quam
Lipsius

AD VENERIS PERVIGILIUM. 71

Lipsius habet, *detadum pondere*, non minùs propè accedere arbitrabar, si versus iste ita exararetur:

Et micant lacrymæ trementes de rosarum pondere.

id est, de rosis gravitate roris conquiniscentibus & caput inclinantibus. Ita namque Auctor *Idyllii* εἰς τὸ ἴαε.

Οἷδ' ἀπὸ πόντου ἀεζήφουτε δρόσοι ἤες,
Λειμῶνες γελῶσιν, ἀπογομένοιο ῥόδου.

*Jam matutinum vario gemmantia flore
Prata bibunt tenerem rorem, calycesque rosarum
Dum sese lento pandunt conamine, rident.*

Sicuti vertit *Rittershusius* in *Anthol. lib. 1. in fine*. Vel fanè ita quoque non malè scriberetur:

Et micant lacrymæ trementes vitium de vulnere.

Ab oculis namque vitium ad rosas speciatim jam progredi videtur. Nec aliter in Archetypo *Georg. 2. Virgil.*

— nec metuit surgentes pampinus austros,
Aut actum cœlo magnis Aquilonibus imbrem:
Sed trudit gemmas.

Atque sic Christianus Poëta *Fortunatus* in hymno *Paschali*, quo multis idem vernum tempus depinxit, cecinit:

*Caudicæ defec̃to lacrymat sua gaudia palmes,
Unde merum tribuat, dat modò vitis aquas.*

Suspiciabar etiam priùs:

— *déque tectûm pondere*
(Vers. 18.) *Gutta præceps orbe parvo sustinet casus suos.*]

Quasi ros matutinus, superveniente Sole, de tectis sensim stillet, ita, ut guttulæ, tametsi in præcipitio positæ, in semetiipsas collectæ, casum quodammodo sufflaminent. Sed tamen, ut quod res est, fatear, vel hic posterior versus

adferit illud *caduco* vel *cadivo* in versu priore. Id enim videtur dicere *Pernoctator* : Quùm Venus imbrica roris lucentis guttulas longè latèque manè diffuderit, emicant illæ ad instar lacrimularum, urgente suo pondusculo tremulæ, ut jamjam casuræ videantur, & nihilominus tamen ob figuram orbicularem à casu retinentur. Atque in ejusmodi maceratione & humectatione atque commissione elementorum vim Veneris potissimam regnare *Euripides* demonstratum ivit.

Ἐργῶ δὲ δείξω τὸ Δείν· τὸ δὲ Θεῶ·
 Ἐρᾷ μὲν ὄμβρες γαῖ' ὅταν ξηρὴν πέδον
 Ἀΐαεσσιν αὐχμῶ, νοτίδ' ὀπίσσω ἔχῃ·
 Ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς ὕρανος πληρέμενός
 Ὀμβρὲς πίσειν εἰς γαῖαν, Ἀφροδίτης ὑπο.
 Ὅταν δὲ συμμίχθῃται εἰς αὐτὸν δύο
 Τίττεται μιν πάντα καὶ ἐκτρέφουσ' ἄμα.

Enucleabo robur ipsa re Deæ.
Amavit imbrem terra; cùm siccum solum est,
Non est ferax squalore, poscitque humidum;
Amatque cælum pluribus plenum imbribus
Ob hanc Deam terris deorsum cedere.
Ubi duo miscentur ista, unumque fit,
Nascuntur inde cuncta, quæ nos nutriunt,
Ob quæ viret vigetque vis mortalium.

Citavit *Arist.* 8. *Ethic.* *Athenæus* 13. & *Stobæus* in *Phys.*

Vers. 19.

In pudorem florulenta prodierunt purpura.]

Ita *Pitbæus*. Nec abs re (*adjicit* :) suspicetur quis & hæc, & alia quædam in hoc carmine confusa, nec suo loco posita. *Scrivério* prorsus idem visum, nec pauca desiderari in hoc poemate. Quod si verum est, liceat quædam aliter ponere, & alias simul lectiones exponere. Nam quid tentare nocebit?

Tum Chroni vi de supernâ } spumeum ponti
Tum calore de superno } globum

Caru-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 73

*Cæulas inter catervas , inter & bipedes equos ;
Fecit undantem Dione de maritis imbris.*

*Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet.*

*Facta Cypris de cruore , deque Amoris offulis ,
Deque gemmis , deque flammis , deque Solis purpuris ;
Ipsa gemmeis purpurantem pingit annum floribus :
Ipsa surgentes favillas de Favoni spiritū
Urguet in focos tepentes : ipsa roris lucidi •
Noctis aura quem reliquit , spargit humentes aquas.
Emicant lacrimæ trementes decidiuo pondere :
Gutta præceps orbe parvo sustinet casus suos.
Hinc pudorem florulentæ prodiderunt purpuræ.
Humor algens , quem serenis astra sudant noctibus ,
Mane virgineas papillas solvit humenti peplo.
Ipsa jussit , manè ut udae virgines nubant rosæ :
Cras ruborem , qui latebat veste tectus igneâ ,
Unico , marita , nodo non pudebit solvere.*

Videat Lector , quàm eleganter hæc omnia correspon-
deant , & quadrent invicem ! Illa videlicet Diva , quæ de
cruore & gemmis est , gemmeis quoque floribus purpuran-
tem annum , seu ver pingit ; & quæ calore de superno ,
deque flammis orta est , latitantes quoque sub cinere
amoris ignes , atque favillas flabris Favonii excit , atque
ventilat , inque notos , vel etiam nudos penates , aut fo-
cos quoque tepentes propellit & effundit : Quæ denique de
Chroni maritis imbris , spumeoque ponti globo pro-
fecta , & inter cæulas catervas reperta est , ea ipsa quo-
que rorem nocturnum circumfert , & guttatim destillat.
At quæ de Solis purpuris , seu aurorâ prodiit , rosas quo-
que purpureas produxit ; easque noctu , velut à partu bal-
neatas , postero statim die è virginibus maritas fieri voluit ,
ut loquitur *Salmasius*. De manè scilicet papillatum earum
corymbum humenti peplo solvens , inque nuptias si-
mul proritans , ut in crastinum tandem omnem ruborem ,
veluti nuptæ jam deponant , hoc est , jubet illa ex clausis
ac tectis , ut erant in calycibus suis , aperiri & expandi.
Quocircà rosam ipsam Venus adloquitur (*verbis Salmasii* :)

E 5

Cras,

Cras, inquit, ô marita, quæ antea virgo fueras, non pudebit te ruborem, qui veste ignea calycis tectus latebat, unico nodo solvere, & in apertum prodere. Quam ad rem compendio quoque demonstrandum egregiè faciet gemmula B. Hieronymi Epist. 26. ad Pammachium, Consolat. super obitu Pauline Uxoris: Quis parturientem rosam, & papillatum corymbum, antequam in calathum fundatur orbis, & tota rubentium foliorum pandatur ambitio, immaturè demessum, æquis oculis marcescere videat? Exindèque *vetus Epigramma* hætenus ineditum, quod ex codice *Salmasii* descripsit *Scrivenerius*, confectum arbitror:

O quales ego mane Rosas procedere vidi!
Nascebantur adhuc: neque erat par omnibus ætas:
Prima papillatos ducebat spica corymbos;
Altera puniceos apices umbone levabat;
Tertia non totum calathi patefecerat orbem;
Quarta simul nituit mutato tegmine floris.
Dum levat una caput, dumque explicat altera nodum,
Huic dum virgineus pudor exsinuatur amictu,
Ne pereant, lege mane Rosam; citò virgo senescit.

Evolvatur quoque *Eidyllium de Rosis inter Catalecta Virgiliana* haud dubiè quoque *Scholastici alicujus Poætæ*, quale fuit & istud, quod jam recitavimus. Eidémque geminum est & hoc similis alicujus in eodem argumento præexercitamentum ἀδελφόν: quod tamen si *de floribus*, & *rosis* præsertim agat, non propterea *Flori* est, sicuti eo nomine deceptum videmus & *Salmasium*, qui hoc primus ad *Historiæ Augustæ Scriptores* exhibuit, & *Opitium*, qui Germanicè loqui illud docuit. Ita autem habet:

Venerunt aliquando Rosæ: prob Veris amœni
Ingenium! una dies ostendit spicula florum;
Altera pyramidas nodo majore tumentes;
Tertia jam calathos: totum lux quarta peregit
Floris opus: Pereunt hodiè, nisi manè legantur.

Sed è diverticulo in semitam! atque ordinem vulgarem carminis nostri porro persequamur. Ubi tamen *pbrasi Scrivenerianâ* fatuum, insulsum, atque ineptum arbitramur, quod

AD VENERIS PERVIGILIUM. 75

quòd idem *Scrivenerius* versum istum 19. ita voluerit corrigere, non corrigere :

In pudorem floris Enna prodierunt purpura.

Quantò meliùs *Salmasius* :

Hinc pudorem florulentæ prodiderunt purpura.

Id est ; purpureæ rosæ ab illis roris guttis perspersæ prodiderunt ruborem, (qui eleganti metaphorâ pudor dicitur, ut aurora pudori-color *Lævio* apud *Gell. lib. 19. cap. 7.*) cùm priùs calycis nodo tectus latitaret. Nam & *Fabius Planciades Fulgentius* illam voculam in suâ imitatione ita retinuit :

Guttulas ubi florulentæ manè rorant purpura.

Absque quo si fuisset, elegissem ego *rorulentæ*. Hæc enim causa est, cur se flores aperiant, quia rore maceratæ :

*Dum teretes per prata micant ludantque pruina,
Stillâque flammeolis dependet vitrea calthis.*

Uti *Tagantius*, novus quidem, sed egregius Poëta cecinit. Sed *Verbesius* quoque vers. hunc 19. & 6. *suprà* in *Epithalamio* nostri *Corvini* æmulatus est parili trochaico :

*Imperator magne cœli, Juppiter summi Jovis,
Purpurâ jam florulentâ pinget currum myrteis
Implicatum de flagellis &c.*

Vers. 20.

*Humor ille, quem serenis astra rorant noctibus,
Manè virgineas papillas solvit humenti peplo.*

Lipsius has *virgines papillas* rescribens, nondum compressas & maritas interpretatur. Quod irrisit *Scrivenerius* : cùm tamen nec ipse negare possit, si vel de rosis intelligatur, eas quoque virgines maritis & manu veluti compressis opponi. Malim autem *virgineas papillas*, ut ab initio scriptum, nam

nam sequenti statim versu *virgines rosæ* redeunt. Integer verò versus ille 20. apud modò allegatum *Afrum Myzbelogum* lib. 1. ita legitur:

Humor algens, quem serenis astra sudant noctibus.

Sudant pro rorant. Unde ipse quondam argutabar:

Humor algens, quem serenis astra plorant noctibus.

Veluti viam præiverat *Lucretius* lib. 1.

— — *Permanat aquarum*
Frigidus humor & uberibus flent omnia succis.

Columella lib. 10. similiter:

Aut fons illacrimat putei non sede profunda.

De serenis noctibus vid. *Barthium* ad *Claudian.* Pro *umentis peplo*, quo humor solvit papillas, exoptarem *uvido* vel *uventi*, aut *udanti*; modò namque *umentes aquæ* adfuerant. Dicitur autem *peplum noctis*, uti *Varroni Atacino in carm. de Luna*, & *astrimicum pepalum Capelle* lib. 6. atque *Fulgentio pepalum stellatum*.

Vers. 22.

*Ipsa jussit, manè ut udæ virgines nubant rosæ,
Fusæ aprino de cruore, deque amoris osculis,
Deque gemmis, deque flammis, deque Solis purpuris.]*

Post *Douzam* quidem & *Pitbœum Lipsius* hæc ita, & addit: *Venus jussit*, ut manè virgines tegant se ornentque, atque adeò prisca velandi significatione nubant udis ab humore noctis & quasi ebriis rosis, & quæ à sanguine Adonis, quem aper occiderat, ruborem traxerunt. *Fusæ* ergò, tinctæ, sive perfusæ, nisi quis eligat *Fuscæ*. Sed *Scrivenerio* iterum ridiculus est *aprinus cruor*, pro Adonidis, quem aper occiderat. Mavult igitur legi:

Facta Cypris de cruore.

Quod

AD VENERIS PERVIGILIUM. 77

Quod & nos approbamus, non tamen in casu gignendi, sed recto. De ipsâ siquidem Venere, ut antea demonstravimus, non de rosis hic versus loquitur, uti nec sequens. Proinde nec *Lipſius* quoque rem acu hîc tetigit, quando indicem huc protendens, *rosis illis nullum Rubinum, nullum ignem, nullamque purpuram rubicundiorum pronuncia- vit.* Non abnuimus quidem *Fabio mythol. lib. 2.* Veneri quoque rosas in tutelam adjectas, quod eæ & rubeant & pungant; uti & libido rubet verecundiæ opprobrio, pungitque peccati aculeo: & sicuti rosa delectat quidem, sed celerrimè transit: ita & libido libet momentaliter, & fugit (dolet) perenniter. Non ignoramus quoque rosas Veneris sanguine tinctas erubuisse, atque lacrimis oculo stillantibus alias quoque enatas, uti *Bion* de hac re:

Αἶμα ῥόδον τίχῃ, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀγνῶντων.

At verò illud *prius* & *Cypris* me ita transversum abripuit, ut rosas hîc fundi vel crescere posse non capiam, sed trajectione omninò opus hîc esse existimem. Et ne quid dissimulem, nondum sanè mihimet ipse, nec alii in *vers. 23.* satisfecerunt. Sensus quidem hic esse debuit, quod Venus ipsa, quæ ex humido semine, & in humido nata elemento, virgines quoque suas rosas nupturientes humore gaudere voluerit. Quare nescio, an non versiculus iste tantoperè depravatus:

Fusa prius de cruore, deque amoris oculis.

ita quàm proximè sit constituendus:

Fusa Cypris de cruore, { deque amaris } poculis.
{ de marisque }

Vel sanè:

Fusa Cypris de cruore, deque Amoris offulis.

Nisi quis pro *oculis*, quos etiam *Dn. Barthius ad Calpurnii Eclog. 5.* hîc agnovit, sed metri ratio non patitur, *ocellulis* exigat. Nam & Venus, seu libido inde nata, ἡ δὲ ὄψις λατὴν τῷ πάθει ἰσὶ, visus veluti ansa adfectûs Venerisque est *Stobæo ferm.*

serm. 74. Video tamen ab aliis præferri *Amoris osculis*; quæts florem hunc volunt coaluisse, uti *infra vers.* 78. *florum osculis Amor* vicissim fertur *educatus*; Sed id Veneri accommodare nequibunt, de qua hîc agi prorsus persuasi sumus. Unde neque istud *de solis purpuris* ita accipiendum, quasi illa ex conchyliis modò nata esset; quod quidem *Plauto* non omninò imus denegatum, apud quem *Trachalio* servus *in Rudente Venerem* ita adfatur: *Te ex concha natam esse autumant, cave tu harum conchas spernas.* Sed de *Solis cœlesti ostro* præsumendum est, quod, *Venere* lucem ferente, sub auroram adparet. Hoc insigniter illustrat *Rosæ* matutinæ istud jam tùm laudatum *Eidyllum*:

*Ambigeres, raperétne Rosis Aurora ruborem,
An daret, & flores tingeret orta dies?
Ros unus, color unus, & unum mane duorum:
Sideris & floris nam Domina una Venus.
Forsan & unus odor: sed celsior ille per auras
Diffatur: spirat proximus iste magis.
Communis Paphie Dea sideris & Dea floris,
Præcipit unius muricis esse habitum.*

Vers. 25.

*Cras ruborem, qui latebat veste tectus igne,
Unico, marite, nodo non pudebit solvere.*

Quemadmodum visum est *Pitbæo* & *Lotichio*, atque *Gol-dasto*. Novus enim maritus tacitulus taxim uxoris solvebat cingulum, ut *apud Nonium Varro in γερρονιδισμῶν*, & *Lucretio lib.* 4. *vers.* 1146.

— *Validos Veneris perrumpere nodos
Difficile est.*

Janus Douza: Quid si *mariti nodo*, ut sit ὁπὲρ? quod nec *Lipso*, nec *Pitbæo*, nec *Weitzio* video displicuisse. Sed si *Rosam* hîc adloquatur *Poëta*, ut *cum Salmasio* diximus, cum eodem quoque legendum erit:

Unico, marita, nodo non pudebit solvere.

Nam

AD VENERIS PERVIGILIUM. 79

Nam & *Catullus in Epithalamio Manlii & Juliae*:

— *Tibi Virgines
Zonulâ solvunt sinus.*

Et ex eodem Varrone *B. Augustinus lib. 4. de Civitate Dei cap. 11.* adstruit, Virginensem Deam fuisse; cui virgines zonam solverent.

Reliqua antea jam dum *ad vers. 19.* adlata sunt.

Vers. 27.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Cùm in eo potissimùm *Nostri* & omnium pervigilantium amatorum scopus præfixus sit, ut rudes cumprimis in amore puellas à lanâ ac telâ ad otium, ferias, & voluptatem pertrahant;

— *Ita ut ingenium est omnium
Hominum à labore proclive ad libidinem:*

ceu *Terentius de Andria sua* sensit; itaque cùm meris floribus, gemmis, purpuris præcedaneâ strophâ pluisset: ipsa jam *Venus* in ejusmodi lucum hortumque myrteum, ubi illa omnia abundarent, ad festivas choreas convocasse hîc dicitur virgines; Nêve Amorem extimescere possent, eundem quoque feriatum, nudum & inermem prorsus comitari Nymphas Mater voluit, qui nullâ quidem re, nisi fortè suâ nuditate, lasciviores saltem lædere posset.

Vers. 28.

*Ipsa Nymphas Diva luo jussit ire myrteo,
It puer comes puellis; nec tamen credi potest,
Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit.]*

Hæc iterum *Lipsius cum Pitheo & Weitzio*, cui *vehere* hîc est, recondita habere arma, sicuti *Alcimus ad Fuscina* sororem dixit: *Vehere fercula.* Quo nomine haud usque adeo improbanda foret adnotatio *Meursii* in orâ libri: *texerit.*
Quam-

Quamvis *Scrivenerio* secus visum, qui ex melioribus codicibus *Prudentii contra Symm. lib. 2. vers. 533.* hunc citavit:

*Non armata Venus, non tunc clypeata Minerva
Vexere auxilium.* id est, tulere: aliàs *Vexère auxilio.*

Atque sic sanior quoque *Salmasii* explicatio, quā *vehere* pro ferre & gestare ævo illo, quo vixisse putat *Pervigilii auctorem*, dixit usitatum; ut apud *Ammianum Marcell.* crebrò: ex. gr. *lib. 16.* anteriorem chlamydis partem utraque manu *vehens*. Sagittas verò Amor idcirco gestare dicitur *Servio ad 1. Æn.* vel quia Amorem & libidinem sequitur punctura pœnitentiæ & dolor: vel quia ipsæ incertæ velocesque sunt. Quam posteriorem rationem reddidit quoque *Propertius Eleg. 12. lib. 2.*

*Et meritò hamatis manus est armata sagittis,
Et pharetra ex humero Gnossia utroque sonat.
Antè ferit quoniam, tuti quàm cernimus hostem,
Nec quisquam ex illo vulnere sanus abit.*

Vers. 31.

*Ite Nymphæ, posuit arma, feriatuſ est Amor,
Jussuſ est inermis ire, nuduſ ire jussuſ est,
Neu quid arcu, neu sagittâ, neu quid igne laderet.]*

Nam cùm *Orpheus* in hymno ipsius habitûs ita patefecisset:

Τοξαλχῆ, κλισίοντα, πυρίδρυμοι, ἡδὺν ἔρωτα.

Arciferum, alatum, celerem, flammisque potentem

celebrans Amorem: *Palladas* contrà nudo insignia, potentiam animorumque motûs significantia addidit:

Γυμνὸς ἔρωτ' ἀπὸ τῦτο γελᾷ, καὶ μέλιχός ἐστι
Οὐ γὰρ ἔχῃ τόξον καὶ πυρίοντα βέλη. Ὑπερ.

*Nuduſ amor ridet, latatur & ille, nec arcuſ,
Nec flammata gerit spicula, vel pharetram.
Jure quidem recto florem delphinâque gestat:
Continet hâc terras, hac maris alta manu.*

Sic

AD VENERIS PERVIGILIUM. 81

Sic in *Psyche* commento *Apulejano* lib. 5. Ante lectuli pedes jacebat arcus, & pharetra, & sagittæ, magni Dei propitia tela. Cum ergo pro nudus antea legeretur durus: *Scaliger* edidit purus. Sed *Lipsius* & *Salmasius* laudant istud *Pithœi nudus*, & ad sententiam recte valere censent. Sic enim & *infra vers. 55.*

Fussit & nudo puellas nil Amori credere.

Amor feriatus & inermis, neu quid arcu, neu quid igne lædat, Coelitem indicat Amorem, mitem, honestis cupiditatibus & viribus sacræ caritatis exultantem, antiquissimum numen, cui se naturæ debet æternitas, mortalibus liberos usitatâ conjugii pietate præstantem; non alterum vulgarium, inquietum, lascivientisque ætatis instinctu tumultuosum ac petulantem, telis funereis facibusque armatum, & incesta, libidines, adulteria & meretrices procurantem. Verba *Quintiliani declam. XV.* Et in illo, qui jam proximum sequitur:

Vers. 34.

Sed tamen cavete Nymphæ, quod Cupido pulcher est: Totus est in armis idem, quando nudus est Amor.]

Ita benè iterum *Pithœus*, judice *Lipfio*. Arma enim jam tum nominaverat, arcum, sagittam, ignem. Homo verò in aut sub armis vocabatur: Ut *Virgil.*

— *Sedet circum castella sub armis.*

Quem imitatus & *Prudentius adversus Symmach.* *infra ad vers. 51.* adducendus. Et *Ennius*:

— *Levisque sequuntur in hastis:*

pro, *armatus, & hastati.* Et hic est sensus *Salmasio*: Cavete Nymphæ vobis ab inermi & nudo quoque Cupidine. Quod enim pulcher est, totus est armatus, etiam cum armis exutus, & nudus est. Nam pulchritudo illi satis valida armatura, quam utique pro face & telo habet. Sic *Au-*

F rel.

rel. *Prudentius in Psychomachia*, pugnam cum sobrietate describens *Luxuriæ*:

*Quæ cum pervigilem ructabat marcida cœnam
Sub lucem, quia fortè jacens ad fercula raucos
Audierat lituos, atque inde tepentia linquens
Pocula, calcatis ad bellum floribus ibat.
O nova pugnandi species! non ales harundo
Nervo pulsa fugit, frameam nec dextra minatur:
Sed violas lasciva jacet, foliisque rosarum
Dimicat, inspirans labefacta per ossa venenum,
Et malè dulcis odor domat ora, & pectora & arma.*

Cùm ergò *Scriverius* scriptum hîc reperisset:

Totus est inermis idem,

ut non modò sensui, sed & versui laboranti mederetur, traiectione constituendum locum putavit, & *Salmasio* quoque adprobavit:

Est in armis totus idem:

Nisi quis ita velit:

Totus est armatus idem.

aut simile quid, ut:

Neutiquam est inermis idem.

Ipse verò cùm cernerem, argutiolam geminam hîc adfectatam à nostro *Auctore*, ut sicuti prægresso tetrasticho, Amorem non feriatum & feriatum iisdem verbis prædicasset: ita eum ipsum hisce quatuor proximis versibus nudum & non nudum, item inermem, nec tamen prorsus inermem, neutrà mutatâ voce dixerit: itaque lego:

Totus haud inermis idem, quando nudus est Amor:

Hoc est, licèt videatur aliquâ ex parte exarmatus, haud quaquam tamen ex omni; nec totus armis exutus, sed ve

AD VENERIS PERVIGILIUM. 83

in nuditate illâ & pulchritudine quibusdam adhuc munitus
& metuendus est.

Αὐτὸν Ἄρη γυμνὸν γὰρ ἀφώπλισας Κυθήρεια.

Id est,

Nuda dearmasti Martem Cytheræa vel ipsum,

inquit Leonides in Anthol. lib. 4. Tit. XII. & Moschus in
Amore fugitivo:

Γυμνὸς μὲν τόγε σῶμα, νότον δὲ οἱ ἐμπιπύκασα.

Id est,

Nudum corpus habet, mentem fallacia velat.

Εὐδεις ἀγρόπνευς ἐπάγων θνητοῖσι μελένας,

Εὐδεις ἄτηρης, ἄ, τέκνον Ἀφροχλῦς.

Οὐ πόδῳ πυρόεσσαν ἐπηρμήνεις, εἰδ' ἀφύλακτοι

Ἐκ κέρων βάλλον ἀντιτόνοιο βέλεις,

Ἄλλοι θαρσύνουσιν ἐγὼ δ', ἀγέρωχε, δίδουκα,

Μή μοι ἐκ κνώσων πικρὸν ὄνειρον ἴδῃς.

Dormis, qui vigiles curas mortalibus indis,

Dormis, ab fili Spumigenæ indomite;

Igniferam haudquaquam faculam erigis, aut tuo ab arcu

Improvisa jacies spicula flexibili.

Sint securi alii, sed ego timeo, improbe, ne vel

Cum dormis videas somnia acerba mihi. Anth. 4.

Cupido namque nudus pingebatur Philostrato in *Eicone*
ejus, & simulacrum Cupidinis nudi est apud C: Plinium
lib. 36. cap. 5. Rationes vide Alexandr. Probl. cap. 85. lau-
dante quoque loca illa Th. Dempstero additam. ad *Antiq. Rom.*
lib. 2. pag. 138. Et infra plura ad vers. 55.

Atque hic obiter in mentem venit Neronis, qui tan-
quam alter Veneris Martisque filius crudelitate & libidine
Cupidinem superabat; nunc quidem voluptatibus mulie-
ribus totus immersus & amicus, positisque veluti armis
nudus & mitis; mox resumtis Cæsaris viribus armatus,
nec unquam ferians, sed virorum tam juvenum, quam se-

F 2

num

num flagitia diris modis exsequens. Sicuti illa omnia *Petronius in Satyrico suo* verè, non minore tamen cum flagitio revelavit. De quo JULII cujusdam carmen à *Bineto Romæ in Vaticana Bibliotheca* mendosissimè descriptum habetur, quòd cùm à maximis viris nondum restitui potuerit, hîc perfectè adserere & postliminiò reducere satagamus.

*Petroni carmen divino pondere currit,
Quo juvenum mores arguit atque senum.
Quartilla prosâ gaudet lasciva puella,
At quoque delicias frigida sentit anus.
Nam pariter diri (duri) scripsitque Neronis amici
(amantis)
Arbiter, arbitrio dictus ita ipse suo.*

Id est, *Petronius* & venâ Poeticâ & vi pollet Rhetoricâ; illâ virorum ferè vitia & circa Remp. errata eluit & castigavit; hâc magis scortorum anuûmque decrepitarum Venereas expeditiones in solutâ oratione depexit, Quartillam cumprimis Priapi Sacerdotem cum virgunculâ in maximum repentè risum effusam, & mox Divo suo pervigilantem exagitans. Sic enim *Petronius* scribere gestiit, ut simul diri crudelisque Neronis illinc, at hinc ejusdem amici atque mitis voluptuarii arbiter jure possit, & suo quidem ipsius arbitrio saluari. Cæterùm quum & *versu hoc* 34. & *antecedenti* 32. Cupido inermis feratur, qui saltem aliquantisper arma posuerit; mirum sanè est, quî Deorum summus Juppiter planè exarmatus præsumi valeat, siquidem vindictæ foret studiosior. Planè igitur adversus majestatem Numinis est non arma deferere, sed ab armis deferri. Quemadmodum quidem communiter ita *Nason. versiculus* 2. *Tristium* in ore omnium sonat:

*Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat
Juppiter, exiguo tempore inermis erit.*

Ubi *MSc. Sophologium Jacobi Magni lib. 2. Tract. 3. cap. 4. de misericordia & just.* expressè præfert, *mitis erit*. Quod oppositè quoque versui sequenti respondet. Hic est enim sensus *Ovidii*, si justitia divina prævalere deberet, tùm Deus

AD VENERIS PERVIGILIUM. 85

Deus rarò admodum vel numquam misericors esse posset : cùm tamen & de consuetudine & de naturæ vel essentia Numinis sit, ut misericordiæ potiùs, quàm justitiæ studeat. Hinc sudum crebriùs atque diutiùs cœlum esse patitur, infrequentiùs tonat atque fulminat, idque exiguo temporis spatio :

*Nunc ubi detonuit, strepitùque exterruit orbem,
Purum discussis aëra reddit aquis.
Iure igitur genitòrque Deùm rectòrque vocatur, &c.*

i. e. Ut *Accius in Bacchis* etiam trochaico reddidit : Sæpè splendet idem, ac idem nimbis interdum nigret. Comparet mihi verò aliquis hæc ipsa cum illo *inermis*, & minùs cohærere hoc tetrastichon conspiciatur.

Vers. 36.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.

*Compari Venus pudore mittit ad te virgines:
Una res est quam rogamus, cede virgo Delia,
Ut nemus sit incruentum de ferinis stragibus.]*

In hæc strophâ adloquitur jam Deam silvarum, ut *Ovidius 3. Metam. vocat*, seu Nemorensem illam Dianam, in Delo natam, ut abesse tantisper digreteretur ab hoc luco, quem visitare virgines voluisset Venus. Tametsi namque (*ut est in Seculari Catulli carmine ad hanc Divam:*)

*Diana foret in fide
Puella & puer integer:
Diana hinc pueri integri
Puellæque cæbant:
O Latonia Maximi
Magna progenies Jovis,
Quam Mater prope Deliam
Deposuit olivam:
Montium Domina ut fores,
Silvarumque virentium,
Saltuumque reconditorum,
Anniumque sonantium.*

F 3

Nunc

Nunc tamen eadem virgines & puellæ eandem veniunt rogatum Dianam, ut de nemore hoc paulisper, juréque suo cedens det locum Veneri: non quòd non eadem Nymphæ tam pudicæ essent, quàm ipsa forsan Diana; ipsas tamen teneriores regerit & molliores esse, quàm quæ sanguinem & stragem ferarum in venatu ferre possent, alias ipsa quoque Venus Divam alteram facilè pateretur.

Quæ namque tempestivæ erant virgines ad nubendum, illæ in more habebant canistrum ferre Dianæ &c. *Interpres Theocriti Idyll. 8. ad sequeverum illum:*

Ἦλδ' ἂν τῷ Εὐβύλοιο κληφάρῳ ἄμυν Ἀναξὼ
Ἄλωθ' ἐπ' Ἀρτέμιδι.

*Ad lucum Dianæ venit Eubuli filia cistifera nobis Anaxo. Ε κληφάρῳ ἧ τῇ Ἀρτέμιδι αἱ ὥραν ἔχουσι γάμῳ, ὥστε διπλαγῆ-
μαι αὖτε τῇ παρθενίας τῇ θεῷ, ἵνα μὴ ὀργισθῇ αὐταῖς μελλούσαις τὸ
λοιπὸν φθεῖρεσθαι. Dianæ canistros gerebant nobiles, quasi Deæ
pro virginitate respondentēs, ne irasceretur ipsis in posterum
corrumpendis.*

Indéque porrò post hunc versum ultimum, alium in suo exemplari reperit *Salmastius*:

Verf. 40.

*Ipsa vellet te rogare, si pudicam flecteret,
Ipsa vellet, ut venires; si deceret Virginem.]*

Pithæus huc transtulit ex auctore Poëmatii de Herone & Leandro:

Παρθένον σὺν ἐπίσκεψι ὑποδύσασθαι Ἀφροδίτην,
Παρθενικῆς ἢ Κύπρις ταίνεται.

Innuit autem *Perwigilii auctor*, quòd ipsa Venus quoque Dianam cuperet adesse invitam sacris suis, si modò hæc quicquam cum Venere communè habere vellet, & à suo decenti pudore, atque severitate virginali tale quid impetrare posset, præsertim verò, ut nocturnis hisce speculaculis interesset. Cùm non raro auditum, *νότῳ βία Διὰ παρ-
θενίας εἶσθαι ἐν πανύχτιον*, ut loquitur *Heraclitus in Epistolâ ad Her-*

AD VENERIS PERVIGILIUM. 87

Hermodorum. Gellius quoque lib. 11. cap. 23. & Plautus in Aulularia meminere vitatarum noctu in Veneris Pervigiis. Quamobrem & *M. Tullius lib. 2. de Leg.* nocturnas istas in Diis colendis pervigilationes *post Aristophanem* improbavit, fanciendūque putavit, ut mulierum famam multorum oculis lux clara custodiat. Quare à pannychiis hujusmodi Augusti seculo juvenes abesse utriusque sexūs jussi, nisi cum aliquo majore natu propinquorum. Unde sequitur;

Vers. 42.

*Jam tribus choros videres feriatos noctibus,
Congreges inter catervas ire per lucos tuos,
Floreas inter coronas, myrteas inter casae.]*

Ad hujusmodi festa Pervigiliorum tripudiū videtur respexisse *Venusinus*, vel veriùs *Romanus Lyricen in Oda*:

*Solvitur acris hiems gratā vice Veris & Favoni:
Jam Cytherea choros ducit Venus imminente Lunā,
Junctæque Nymphis Gratiae decentes
Alternò terram quatunt pede, &c.*

Pervigiūque hoc tam sollemne non adedò absimile videtur ludis secularibus, quos *idem Horatius* ait fuisse,

*Ter die claro, totiesque gratā
Nocte frequenteis.*

Et *Politianus* in versione carminis Sibyllini de eadem re:

— — *Tum digna sedilia Divis
Perque dies juxta & noctes multesima turba
Completo.*

Nam tūm ad instar Cereris initiorum Pervigilia fiebant, ubi verò jam advenit festus dies, triduum, trinoctiūque sacris intenti in ripā ipsā Tiberis agitabant, quemadmodum verba sonant ejusdem *Angeli de monte Pulciano in Miscell. cap. 58.* Apud *Arnobium* quoque *lib. 5.* hujusmodi sancta Pervigilia & Pannychia memorantur, ut & apud *Li-*

vium lib. 23. triduana. Septiduanorum quoque Pervigiliorum apud Ægyptios meminit *Juvenalis Sat. XV.*

— — *Cum magnæ gaudia cœnæ
Sentirent positis ad templa & compita mensis,
Pervigilique thoro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus interea Sol invenit.*

Illud quoque ἐν παρῳδῳ: Ire toties hîc repetitum, non deambulationem modò, sed saltationem innuere, itaque & choris additum, ad choragium indicandum. Unde exteri: entrar in danza, à quibus & ipsas choreas intradas dixere vulgò Musici. Sic *Virgil. lib. 9. Æneid.* cum præmississet:

— — *Juvat indulgere choreis,*

statim subdidit:

— — *Ite per alta
Dindyma, ubi adsuetis biforem dat tibia cantum.*

Silius lib. 8. Punic.

Ibant, & læti sanctum pars voce canebant.

Nam & juxta *Arnobium lib. 4. fol. 89.* Gentis illa genitrix Martiæ regnatoris & populi procreatrix, amans saltatur Venus, & per omnes adfectus meretriciæ vilitatis impudicâ exprimitur imitatione bacchari. Id quod *lib. 2. fol. 43.* clariùs profuit: Idcirco animas misit, cantionibus ut præirent obscœnis numerositer, & scabillorum concrepationibus sonoris, quibus animarum alia lasciviens multitudo incompósitos corporum dissolveretur in motus, saltitaret, & cantaret, orbisque saltatorios verteret.

Congrex caterva hîc, ut apud *Prudentium segrex*, adjectivè. Est autem, ut in *Glossis*: ὀμόφυλλος, tribulis, *congrex*, gentilis. *Ausentius Epist. ad Paulinam*:

— — *Congrege vulgo
Augustus servare vias.*

Quod

AD VENERIS PERVIGILIUM. 89

Quod verò sacrum cum rosarum floribus, & myrto Veneri inde Murciæ dictæ, (prout U Latinorum, & Græcorum eodem sono prolata) factum, *suprà ad vers. 5.* præmonstravimus. Sic quoque *Ovidius Naso 4. Fastorum*:

Numina vulgares Veneris celebrate puellæ:

*Cùmque suâ Dominæ date grata sisymbria myrto,
Textâque compositâ juncea vincla rosa.*

Et *Horat. Od. 4. lib. 1.* jam citatâ, post Veneris choros subdit:

*Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt soluta.*

Servius quoque in 2. *Georg.* Paphiam Myrtum Veneream dixit à Papho insulâ, in quâ Venus colatur, cui myrtus consecrata sit, vel quòd hæc arbor gaudeat litoribus, (*unde 2. Georg. litora myrtetis lætissima*) & Venus de mari dicatur procreata; vel, quòd, ut Medicorum indicarunt libri, hæc arbor apta sit mulierum necessitatibus plurimis.

Nec siccè prætereundus est hoc loco mos ille vetus, honoris gratiâ dominis benè-merentibusque obviantium, quo totum iter floribus coronisque consternebant, *ut Bagophanes Alexandro Babylonem ingressuro fecit, apud Curtium lib. 5.* Et Persæ vias omnes myrto sternebant, odorésque per vicos incendebant *Susis*, cùm nunciatum esset, *Xerxen Athenis potitum. Herodot. lib. 8. & Claudian. in Magn.*

Limina cinguntur festa frondentia myrto.

Apulejus lib. 4. per plateas commeantem Venerem alteram populi frequenter floribus fertis & solutis adprecantur. *Lucretius lib. 2.*

— *Sternunt iter omne viarum.*

Largifica stipe ditantes, nunguntque rosarum.

Floribus umbrantes matrem comitumque catervas.

Uti quidem *Caspar Gevartius ad Silvarum Papinianarum carm. 2. vers. 20.* unâ cum hoc ipso correxit:

*Serta ferunt, nec blandus Amor, nec Gratia cessat
Floribus innumeris & olenti spargere nimbo.*

F 5

Quem

Quem locum & Claudianus fertur æmulatus in *Nupt. Honorii*:

*Nec miles, pluviae, flores dispergere, ritu
Cessat, purpureæque ducem perfundere nimbo.*

Istud *φουδοβολαίου* videtis apud Pausaniam lib. 4. Heliodorum 3. Appianum 2. Civilium, Herodianum lib. 1. Florum lib. 2. Lucianum Dialog. marin. Euripidem Hecuba, Suetonium Nerone cap. 31, & apud alios, quorum vel nomina libellum concinnaverint, veluti C. Barthius, optimè de literis nobisque adeò meritis Semo, ad Claudianum, (quem nova planè iteratæ recensionis indutum veste exspectat Orbis) censuit. Elmenhorstius multos ad Minutium quoque laudavit p. LXX. Hesiodus etiam in Theogoniâ statim atque spumâ prodiisse Cyprumque pervenisse tradidisset Aphroditē Cyprigenam, circum herbas sub pedibus ejus mollibus erupisse atque crevisse adseruit.

— — ἀμφὶ δὲ παῖν
Ποσὶν ὑπὸ παρνοίσῳ ἀέξετο,

Quorsum & illud *Satyrici* spectat:

Quicquid contigeris, rosa fiat.

Scriptor cum hîc à librario scriptum vidisset: *Feriantis*: maluit scribi *feriantes*: non *feriatos*: quod Diana finito jam trinoctio haud veniret invitanda. Rectissimè quoque feriari dicitur chorus Venereus. Nam & Diogenes apud cognominem Scriptorem, τὸν ἔρωτα ἀπολαύζοντα ἀρχολίαν definivit.

Verf. 44.

Nec Ceres, nec Bacchus absunt, nec Poëtarum Deus.]

id est, Apollo, qui Amoris discipulus dicitur Platoni in *Conv.* pag. 1190. & apud Stobæum *serm.* 61. in fine: quia quilibet, licet antea rudis, Poëta evadit, cum primùm Amor eum adflaverit. Unde in eam deveni opinionem, quatuor elegantes trochaicos alibi à nobis explicatos, & quos præter Lipsium Barthius incomparabilis lib. 56. cap. 5. ejusdem auctoris,

AD VENERIS PERVIGILIUM. 91

ris, qui *Pervigilii* fuit, esse credidit, statim præcedaneo illi ita subjungendus:

*Nec Ceres, nec Bacchus absunt, nec Poëtarum Deus.
Hic Apollo, deinde Liber hic videtur ignifer;
Ambo sunt flammis creati, profatque ex ignibus:
Ambo de comis calorem, vite, radio conferunt:
Noctis hic rumpit tenebras, hic tenebras pectoris.*

Nullò sanè modo sententiam impedirent, sed adjuvarent, & explicarent meliùs. Præterquam enim, quòd ad Pan-nychia illa lumine indigerent, aliqua etiam re tempus som-nùsque fallendus fuit. Unde *Maro lib. 9. Æneid.*

*Collucent ignes, noctem custodia ducit,
Insomnem ludo.*

Accedebat & hoc, quòd in minimè ficcis Pervigiliis Ἀφρο-δίτης γάλα esset οἶνος *Aristophani apud Athenæum*: & saturita-tis abundantia libidinem creet *Fulgentio Mythol. lib. 2.* Cúm-que juxta *D. Hieronymum adversus Jovinianum lib. 2.* esus carni-um & potus vini, ventrisque saturitas seminarium li-bidinis sit; unde & *Comicus*: Sine Cerere, inquit, & Bac-cho friget Venus: pleno insuper ventri, qui plerumque in libidines despumat, caput quoque hilare *nostratium paræmiâ* impositum est, quod in carmina læta solvitur. Nam ut *Aristophanis Interpres in Equitibus* tradidit: εἰώθασιν δὲ ἐν τοῖς συμποσίοις ἀμικκᾶσθαι πρὸς ἀγρυπνίας, καὶ ὁ διαγρυπνίας μετὰ τῷ ἴῳ ἐλάμβανεν τὸν πυρομυθῖνα. Certamen apud priscos in Sympo-siis fuit Vigiliarum, ut qui vigilando auroram adtigisset, ille placentam auferret. Das Deisselbrodt. Quare præsentibus Cerere, Baccho & Apolline

Vers. 45.

Decinunt, & tota nox est pervigilata cantibus.]

Ita ego quidem. Non enim dubium est, quin in istâ festivi-tate pervigili Musica prædominata fuerit, vocalis præser-tim, sed & instrumentalis. Quod mensium vetus pictura in fragminibus veterum Poëtarum *Pithæi* nobis insinuat: Ubi.

Sacra

*Sacra Dionæe referens sollemnia matri,
Lascivus crotalis plaudit Aprilis ovals.*

Quo ipso, scilicet, tempore hoc Pervigilium vernum actum est. Unde fortassis ad utrumque tonum tam cantillantium, quam scabillis, & crepitaculis æneis tinnientium exprimentum, haud malè quoque legi posse crediderim:

• *Tintinant, & tota nox est pervigilata canticis.*

Ita *Arnobius lib. 7. pag. 140.* Quid sibi volunt excitationes illæ, quas canitis matutini, collatis ad tibiam vocibus? obdormiscunt enim Superi, remeare ut *ad Vigilias* debeant?

Lipsius verò pridem hîc in alia omnia abiit, legens:

Detument, & tota nox est pervigil à canticis.

Fatetur nihilominus ipsemet, syllabam hîc præter vulgi morem productam, vitandi saltem iambi gratiâ. De verbo autem *detument*, id est, tumorem & fastum Dii illi ponunt, effusi in jocos, & solitam Pervigilio hilaritatem: quamvis etiam *Statius Papin. lib. 5. vers. 468.* non absimiliter eâ voce usus fuerit, adhuc tamen *idem Lipsius* deliberavit. *Salmasius* porrò ait, se non videre, cur vera non possit videri tam expressa vetustissimi codicis scriptura:

De tenente tota nox est pervigilanda canticis.

id est, *Continenter, uno tenore*, & ut Galli dicunt: *d'un tenant*, de uno tenente. Neque tamen negat scriptum: *Detinent & tota*, quod etiam *Scriversius* agnovit: qui & ipse, cum omnes in animo suo concenturiaret conjecturas, vanas omnes deprehendit, meliùs divinare jubens, qui se id posse speraverint. Quid verò speratu facilius, quid planius, quid aptius, quid propius Poëtarum Deum insequatur? quid choris tripudiantium, & consuevit Pervigiliorum lætitiæ convenientius, quid ad somnum pellendum fortius, & meliùs faciat, quàm *decinent*? Siquidem de nondum absoluto festo fiat sermo. Quamobrem non modò *Pithæus* apud *Lipsium* scripsit *Nox pervigilanda*, sed & *Salmasius* ad *Trebellium Pollionem pag. 303.* legit: *pervigilanda canticis*,
cùm

AD VENERIS PERVIGILIUM. 93

cùm scriptum exstaret vet. cod. *perviclanda*. Nam *βιγλας* & *βιγλάτορες* Græcia quoque recens, dubio procul è *Vigliis*, & *Viglatoribus* pro *Vigiliis* suxerat & struxerat. Inde ergò & *perviglare*, pro *pervigilare*, quod adrisit etiam *Weitzio*. Atque etiamnum hodiè *Senenses* vocant *Veglie*, hoc est, *Pervigilia*, congregationem & adunationem illam, quam hiberno tempore viri fœminæque ad voluptatem & recreationem instituere post cœnam solent. Vide *Thesaurum trium linguarum*. Tametsi nihil impediat, quò minùs *pervigilanda* expressis omnibus literis hîc scribatur: ceu *Tacitus pervigilatam* convivio noctem 13. *Annali* dixerat. Similiter *Maximiano*:

Hasta cluit Veneris pervigil obsequiis.

Et *Galienus Imperator* ejusmodi *Veneris Pannychium* flagitans, *lychnos pervigilare* voluit:

*Ludite, sed vigiles nolite extinguere lychnos:
Omnia nocte vident. Nil cras meminere lucernæ.*

Verf. 46.

Règnet in silvis Dione, tu recede Delia.]

Videtur hæc cantiunculæ illius, quæ totam noctem perstrepuerat, fuisse primaria portiuncula: Quasi non *Diana* amplius, sed *Dione* debeat læcis hujusmodi præesse, & sola inibi in posterum dominari. Quanquam *suprà pag. 49.* totum hoc carmen bacchantium, & ad rythmum saltantium non prorsus negaverimus fuisse cantilenam.

Verf. 47.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Licitè, scilicet, ut explicat *Tobias Magirus in Polymnemone* (qui undecies hunc intercalarem repetitum ipse quoque notavit, & adprobavit:) quod & ipsum verbum *amare* involvit. Multum enim interest, utrum Amor cœlestis, an
Cu-

Cupido, quem Plato vocat ἀνέριος, aliquem adflārit. *Cupido inconsiderata est necessitatis, Amor judicii*, inquit Nonius, citātque Afranium: — *Amabit sapiens, cupient ceteri*. Et Plant. Bacchid. — *Cupido te conficit, anne Amor*. Et Cæc. act. 5. sc. 1. *Venus Cupidoque imperat, suadetque Amor*. Rationem moderati amoris addit ibidem Comicus:

*Nemo ire quemquam publica prohibet via,
Dum ne per fundum septum facias semitam:
Dum tete abstineas nupta, vidua, virgine,
Juventute, & pueris liberis, ama quod lubet.*

hoc est, *Elige, cui dicas: Tu mihi sola places*. Ovid. de Art. amand.

Amandum itaque licitè, non licenter; & moderatè, non insanè: Alioqui si non ames, inhonesto igne flagrabis, si verò ames, calamitate & adversitatibus tamen haud carebis. Ut rectè huc Arietinum Oraculum transferas è Gell. 1. & cap. 8.

*Peribo, si non fecero;
Si faxo, vapulabo.*

Quicquid sit, amores potiùs ampliandi & odia restringenda. Ut non amicus modò, sed & amica è *gemma vetusta* verbis Rigaltii castigatis videatur aliquem ita adfari:

ΕΙ ΜΕ ΦΙΛΟΥΝΤΑ ΦΙΛΑΕΙC, ΔΙCCH ΧΑΡΙC ΕΙ
ΔΕ ΜΕ ΜΙCΕΙC,
ΤΟCCON ΜΟΥ ΜΙCΕΙC, ΟCCON ΕΓΩ CΕ ΦΙΛΩ.

Gruterus inscriptione ultimâ; quod ita vertebam:

*Si, qui amo te, redamas, dupla est Charis; oderis
at me,
Non tam odisse potes, quàm te ego diligere.*

Verf. 48. Josephus Scaliger & Douza:

*Iussit hyblæis tribunal stare Diva floribus:
Præses ipsa jura dicet, adsidebunt Gratia.*

Lepi-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 95

Lepida hercle fictio est, *inquit Lipsius*, ut Venus in illo tribunali quasi præses quæsitörque sit, Gratix adfestrices. *A. Alcivatus Jctus emblemate L.* illud agnovit:

*Tres Charites Veneri adsistunt, adminamque sequuntur,
Hincque voluptates atque alimenta parant, &c.*

Quod è veteri quodam Epigrammate, Romæ adhuc exstante, traxisse illum statuit *Claudius Minos*, qui & ipse non minùs, atque *Pithæus* in sua collectione pag. 124. hoc ita proposuit:

*Sunt nude Charites niveo de marmore: at illas
Diva Columna suis ædibus intus habet.*

Et paulò post:

*— Veneris turba ministra fuit.
Inde alitur nudus placida sub matre Cupido,
Inde voluptates, inde alimenta Dei.*

Has utique Veneris & Liberi filias nunciavit *Servius ad 2. Æn.* quòd per horum ferè Numinum munera concilientur Charites; quas alii, prout *Placidus Luctatius l. 2. Thebaid. vers. 248.* Veneris famulas scitati sunt, sicut & *Claudian. Epithal. Palladii & Serenæ*:

*Idaliæ juxta famulæ, triplexque vicissim
Nexa sub ingenti requiescit Gratia quercu.*

Meminit quoque *Pbornutus*, adfidentes Venerem sibi habere Gratias, & Suadelam, & Mercurium. Sicuti & apud *Apulejum* eadem Diva Gratiarum choro stipatur, & toto Cupidinum populo comitatur. Quorum partem *Weitzius* etiam adnotavit, & illud: *Stare floribus*, ait esse oppleri, ornari, redimiri ac conspergi. Sic *Virgil. 6. Æn.*

— — *Stant lumina flammâ:*

Id est, pleni flammâ sunt oculi. *Et 12. Æn.* pulvere cœlum stare valet oppletum esse pulvere. Tangiturque hîc iterum illud vetustissimum honoris genus, non Romanis modò, & Græcis, sed & Barbaris (uti jam ostensum) fre-

frequentatum, quo Reges & Principes, victores præfertim reduces dispersis floribus, fertis & solutis excipiebantur. *Ovidius lib. 4. Trist. Eleg. 2. de Augusto triumphaturo:*

*Quaque ibis manibus circumplaudere tuorum,
Undique jactato flore tegente vias.*

Similiter Porphyrius Poëta Paneg. Constantini Aug.

*Post Martios labores
Et Cæsarum, parantes
Virtutibus per orbem
Tot laureas virentes,
Et Principis tropæa:
Felicibus triumphis
Exsultat omnis ætas,
Urbesque flore grato,
Et frondibus decoris,
Totis virent plateis.*

Benè verò adsidebunt Scal. ut mox: *Ruris hic erunt puellæ*, quas etiam adfidere jussit pueri mater alitis: Nec aliter lex metri toleraret.

Hybla porrò cumprimis florilegio, & mellificio celebratur, unde etiam ingeniosissimus ille Epigrammaticus *Biblicus lib. 5. in Nomen E. RINI*, Cæsaris Domitiani Eunuchi, ludens dixit:

*Nomen cum violis rosisque natum,
Quo pars optima nuncupatur anni,
Hyblam quod sapit, Atticisque flores.*

Quorsum, ut & ad *Φυμωσολίαν*, spectant & sequentes versiculi:

Vers. 50.

*Hybla totos funde flores, quicquid annus adtulit.
Hybla florum rumpe vestem, quantus Ennæ campus
est.]*

Præ-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 97

Prudentius hym. 11. Cathem. Nato & adventanti Salvatori orbem vernantem, (quem mundum renatum, non verbo, aquâ & spiritu, sed aëre tepido redivivum dixerat) prodidisse obviam cum ostendisset, subjunxit ad eundem flores mittendi morem respiciens, & *Virgilium Ecl. 4. vers. 18. & seqq.* imitans:

*Sparfisse tellurem reor
Rus omne densis floribus,
Ipsasque arenas syrrium
Fragrasse nardo & nectare.*

Atque sic *Hybla* h. 1. *totos*, id est, omnis generis flores, & quantumcunque vernus annus proferre valeat, jubetur in occursum Veneris, & sociarum Venerum effundere. Est autem una *Hyblarum* ita dictorum montium in Sicilia, non procul ab *Enno* vel *Ennâ*, quæ in umbilico ejus est insulæ, Cereris olim templo nobilis, & nemore sacro, ex quo Proserpina fertur abrepta. Sic *Arnob. l. 5.* In nemore *Ennensi* quondam flores Proserpina virgo lectitabat. *In cujus raptu Claudian. l. 2.*

Enna parens florum.

Et *lib. 3.* ejusdem *Ennæ* rosæ convalles indigitantur. Campus *Ennensis* utique in floribus semper, & in omni vernus die, *ut scribit Solinus.* Quin *Ætna* quoque florulenta dicitur; atque interdum pro *Enna* legitur. Quare sic ego suspicabar:

*Hybla totos funde flores, quotquot Ennas (Ennus)
adtulit.*

Hybla odorum rumpe messem, quantus Ætnæ campus est.

Ita & tautologia evitaretur, & verbum *rumpere* non modò *messi* benè conveniret, sed & hoc meliùs odoribus, ceu perfectis jam fructibus aptabitur; quàm floribus: veluti *messis Sabæ* Poëtis celebratissima. Haud absimiliter *Dracontius v. 317.*

*Ibant per flores, per tota rosaria leti,
Inter odoratas messes, lucosque virentes.*

G

Virgil.

Virgil. Georg. 1.

Illius immensæ ruperunt horrea messes.

Atque hîc *Ætnam* quoque maluit *Pithæus*, quòd planities ad radices montis *Ætnæ* floribus benè olentibus sit amœnissima. Nisi quis priore carmine præferat:

Quicquid Enifis tulit.

Quasi Hybla amne illo Siciliæ fœcundetur.

Scrivenerius, uti novus Alexander, nodum hunc Gordium, trajectis ita hemistichiis, solvi posse autumavit:

*Hybla totos funde flores, quantus Ennæ campus est,
Hybla florum subde messem, quotquot annus adtulit.*

Non displicet quoque *Salmasio*, nec *Weitzio* correctio doctorum:

Hybla florum { *rumpe* } *vestem, quantus Ennæ cam-*
                          { *sparge* }   *pus est.*

Hoc est, quantum patet *Ennæ* campus, hunc sparge florum veste, ut totus nempe floribus sit vestitus: *Adduntque*, nihil certius eo esse, nam jucunda oppidò tralatio est, cum terra gramine, floribus & segetibus amiciri quasi & indui dicitur. *Virgil. 2. Georg. vers. 219.*

Quæque suo viridi semper se gramine vestit.

Quod *Cl. Marius Victor*, in *Genesin* lib. 1. & *Alcimus* lib. 1. imitati:

— — *vestita est gramine tellus.*

Atque sic *Columella* ripas gramine vestitas dixit. *Ob. Gifanius ad Lucr.* Vestis continet omne tegumentum. Ita gramen, herbæ, segetes dici possunt vestes terræ. *Pithæus* vestium nomine thecas & vaginas florum significari intuit.

Nisi quis fortè legere malit:

Hybla

AD VENERIS PERVIGILIUM. 99

Hybla florum rumpe vestes, quantus Ennae campus est.

Quòd & *Plinius* *alii* *vestes* dixisset. Sed retineamus florulentas *vestes*, quibus omni *Salomonæ* gloriâ pulchrioribus aulæis voluit exornari tribunal *Venerum*. Et sic *Lipsius*:

Hybla florum prome vestem, quantus Enna campus est.

Ex quo iterum intelligitur mos ille priscus, flores & ramos, atque etiam vestes in ingressu triumphali spargendi, ut *Matth. XXI. vers. 8.* ὁ δὲ πλείους ὄχλῳ ἔσρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἐκοπῶν κλάδας ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐσρώπων ἐν τῇ ὁδῷ. Ita *Prudentius lib. 2. adv. Symm. v. 729.*

*Quos spargam flores? quibus insertabo coronis
Atria? quæ festis suspendam pallia portis?
Immunis tanti belli, ac te stante sub armis
Libera?*

Et *Panegyristes in Theodosium*: Quid portas virentibus fertis coronatas? quid aulæis undantes plateas, accensisque funalibus auctum diem referam? *Claudianus in nuptiis Honorii* iterum:·

— — *Tu Gratia flores
Elige, tu geminas, Concordia, nocte coronas.
Hi nostrâ nitidos postes obducere, myrto
Contendant, lucos & flammâ adolexe Sabæos:
Pars infecta croco velamina lutea Serum
Pandite, Sidoniâsque solo prostermiste vestes.*

Talis quoque *Nympharum choræa* sacra per urbis coronatos vicos oraculo, *Ghalcedone lapidi inciso*, prædicta apud *Amm. Marcellinum*, *Cedrenum* & *Socratem* legitur:

Αἱ δὲ οὔτε δὴ Νύμφαι ἱερῶν καὶ ἄνθρωποι χοροῖσι
Τετραπόρῳ τήσονται τότεφίας κατ' ἀγνίας. &c.

Verf. 52.

*Ruris hîc erunt puellæ, vel puellæ montium;
Quaque silvas, quaque lucos, quaque fontes incolunt.]*

Ita legebam, ne otiosè & odiosè *montes* bis statim repedarerent. Intelligit enim præter *Oreadas*, ipsas quoque *Naïadas*, ceu *Nymphas* propriè dictas. Nam & suprà ad verf. 42. ex *Horat. Od. 4. lib. 1. Carm.* dictum: in sodalitio chorisque Veneris junctas fuisse Nymphis Gratias decentes: Ubi per Nymphas mulieres intelligi voluit *Acron*, per Gratias Virgines. Atque eandem conjecturam nostram amplexatum quoque fuisse *P. Scriverium* postea comperi, non obstante manuscripto, & editâ omnium expressissima scripturâ:

— *Quaque montes incolunt.*

Atqui puellas montium adfuturas, jam præcedente versu (addit) dixerat. Nymphis verò illis fonticolis ferè magis gaudet *Venus*, quàm ipso *Vulcano* & *Baccho*, uti ex *Aurelii Symmachi Anacreontico de Campania* liquet:

*Ubi corniger Lyæus
Aperit superna vite;
Vulcanus æstuosis
Media coquit cavernis.
Tenet ima pisce multo
Thetis & Bææ sorores.
Simul innatat Choreis
Amathusium renidens,
Salis arbitra & vaporis
Flos siderum Diona.*

Vel quoque pro & poni observavit Weitzius ex Salmasio, qui in notis ad Capitolinum pag. 90. & 260. nec non ad Lampridium pag. 184. multa exempla convasavit.

Verf. 54.

*Fussit omnes adfidere pueri Mater alitis,
Fussit & nudo puellas nil Amori credere.]*

Ita

AD VENERIS PERVIGILIUM. 101

Ita *Pisbæus*, pollicem prementibus *Lipfio* & *Scaligero*, atque *Salmafio*, nec contradicentibus *Weitzio*, *Douza*, aut *Scriverio*. Est autem *pueri Mater alitis* alma Cupidinis genetrix Venus, fugacis illius & fallacis pusionis, cui nec inermi fidendum ipsa quoque mater statuit. Nam ut *ad vers. 35.* suprâ adductus *Moschi* versiculus ad verbum prodidit: Corpore quidem nudus est Amor iste fugitivus, at mens illi testâ est.

*Sed cur nuda Venus, nudi pinguntur Amores?
Nuda quibus placeat, nudos dimittat oportet.*

Respondit *Epiætetus Hadriano*, Cui adstipulatur *Porphyrius* in Epigrammate:

Nudus, egens, Veneris naufragus in Pelago.

apud Fabium Planciadem Fulgent. lib. 2. Mythol. qui hoc corollarium adponit: Hunc etiam nudum pingunt, sive quod nudos sui adfectatores dimittat, sive quod libidinis crimen numquam celatum sit, sive quod numquam nisi nudis conveniat.

Videtur autem Cupido, cum cautellâ audiendus, hoc Nymphis insinuare, quod in *fragm. Varronianis*, dimidiatis verbis legimus:

*Parent vivere, quas finit puellas
Nunc ætatula ludere, esse, amare,
Et polchræ Veneris tenere bigas.*

Vers. 56.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Et rigentibus vegentes ducat umbras floribus.]

Scaliger, Codex quoque *Pisbæanus* & *Salmasianus* habuit:

Et rigentibus vergentes, aut virentes.

G 3

Nec

Nec aliud elici posse viderunt, quàm :

Et (vel è) recentibus virentes ducat umbras floribus.

Quid si verò legam :

Et videntibus virentes ?

ut apud *Ausonius* in *Monostichis* :

*Annus ab exortu cum floriparum referat ver,
Cuncta vident, nemo omne viret.*

Scriberius quoque versui intercalari statim illud :

Ex recentibus virentes &c.

subdi cùm vidisset, locum integrum, nec mutilum esse, non ausus est adfirmare. *Inconcinna* (inquit) *mibi hæc, & frigida admodum cum præcedentibus & sequentibus connexio, valdeque à lepore hujus Poëtæ aliena videtur.* Itane verò jam demum *Auctor Pervigilii* lepidus visus est, qui alibi tam pinguis, crassus, & puerilis est culpatus, & contrà *Lipsii* judicium, (qui delicias ejus commendaverat) planè infubidus? Amplector tamen, quoad locum hunc, tuum, *Scriveri*, judicium, & versum hunc trajectum & ipse crediderim, adque præcedaneam stropham ita referendum :

*Fussit Hyblæis tribunal stare Diva floribus.
Præses ipsa jura dicet, adfidebunt Gratiæ,
Et recentibus virentes ducet umbras floribus.
Hybla totos funde flores, quotquot Ennus adtulit,
Hybla florum subde vestem. —*

Ut scilicet *Venus* cum *Gratiis* & *Nymphis* in loco & loco umbroso adidere valeat mollius & melius. Atque ita quoque in principio statim :

*Cras Amorum copulatrix inter umbras arboribus
Implicat casus virentes de flagello myrteo,
Cras Dione jura dicet fulta sublimi throno.*

Cras

AD VENERIS PER VIGILIUM. 103

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.

Atque ad eundem planè modum porrò succedens hîc strophæ elegantius & firmitus cohærebit:

Vers. 57.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.

*Cras erit, quo primus æther copularvit nuptias,
Ut pater roris crearet vernus annum nubibus
In sinum maritus imber fluxit almae conjugis,
Utque foetus mixtus omnes aleret magno corpore.]*

P. Pithæus hæc ferè ad eam faciem posuit & Lipsius, qui tamen vers. 60. ubi *fluctus* priùs exstabat, substituit *fluxus*, veluti apud *Lucanum*:

— — *Æther defluxus in Austrum.*

Atque hos versus 4. etiamnum mendosos citavit quoque *Barthius* lib. 16. *Advers. cap. 60.* & ad illos *Olympii Nemefiani* eclog. 1.

*Omni parens æther & rerum causa liquores,
Corporis & genitrix tellus, vitalis & aer.*

Illisque *Noctiani nostri* idem *Barthius*, non minùs ac *Pithæus* & *Salmasius*, adludi putavit illos *Virgilianos* 2. *Georg. vers. 324.*

*Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fecundis imbribus Æther
Conjugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit, magno commixtus corpore, foetus.*

Indèque *Lipsius* vidit, hujus *Trochæi* auctorem non *Catallam*, sed *Virgiliu* quendam esse posteriorem, quem hic expressè fuerit imitatus. Quo, ut apud *Rutilium*, nihil aliud capi adjicit *Barthius*, *vir omni laude major, quam Deum*
G 4 sum-

summum omnium Patrem mundo quasi conjugio permixtum imperare. Proinde *Valerius Soranus apud Varronem*, è nostrâ quidem correctione & distinctione rectissime:

*Juppiter omnipotens, Regum, rerâque Deâque
Progenitor, genitrixque: Deûm Deus unus & omnis.*

Et Ennii trochaïci in *Epicharmo apud eundem Varronem*:

*Isthic est is Juppiter, quem dico, quem Graci vocant
Aërem, qui ventus est, & nubes, imber postea,
Atque ex imbre frigus, ventus, post fit aër denuð:
Hic quod omnes, & sub hoc sunt ista, quæ dico Fove,
Quique mortales & arva belluâsque omnes juvat.*

Eadem Euripides dixerat:

— — — — — αἰθέρα,
Τὴν γὰρ πῖεξ ἔχονθ' ὕψους ἐν ἀγκάλαις, &c.

Quæ Cicero 2. de nat. Deor. & *Pacuvius in Chryse* fusiùs interpretatur, (quem & *Lucret. lib. 5. fecutus*)

*Hoc vide circum supràque, quod complexu continet
Terram, id nostri memorant cælum, Graci perhibent
Æthera:*

*Quicquid est hoc, omnia is animat, format, auget, alit,
serit,
Sepelit, recipitque in sese omnia, omniâque idem est pater.*

*Indidêmq; eadem, quæ oriuntur, de integro æquè eodem
occidunt.*

Hinc & *Petronius*:

— *Ideo quales fudit de vertice flores,
Terra parens, quum se confesso vinxit amorì
Juppiter, & toto concepit pectore flammâs:
Emicûere rosæ, violæque & molle Cyperum,
Albæque de viridi riderunt lilia prato.
Talis humus Venerem molles clamavit in herbas.*

Scriværius post Salmasium in membranâ non crearet, scriptum

AD VENERIS PERVIGILIUM. 105

tum reperit ; atque hæc ita rectiùs eodem combinari tempore judicavit :

— copulavit nuptias,

Et pater totis creavit vernus annum nubibus.

laudatque hanc *Pithœi* lectionem, quâ *Æther Vernus* pater dicitur, ut *Juvenal. sat. 5.*

— *fremeret sævâ cum grandine vernus
Juppiter.*

Quod deinde *Pithœus* eundem *Patrem roris* dixerit, illud *Weitzius* recognovit, cum *apud Pindarum Olymp. 13.* ὕδατα ἄμβροτα παίδας νεφέλης, aquas pluvias nubis filias nominari invenisset.

Salmastius non roris, nec totis, sed totum in suo codice vidit, & integrum hunc locum ita explanavit : Cras, inquit, erit dies, quo primus *Æther* copulavit nuptias, & ut Pater totum annum creavit, id est, totius anni fecunditatem per vernas nubes auspiciatus est. *Annum* dixit, ut initio hujus *Pervigilii*,

Vere natus, aut renatus annus est.

& pro anni fertilitate, ut Græci annum plus facere, quam arvom dicunt : ἵτον ποῦν, ἕξι ἄρμεν. Quanquam & totis nubibus creare non insulse, sed ad illam formam dictum videri queat, quâ *Imperator Galienus* sponso in *Epithal.* adhortatus erat :

*Ite, agite, ô pueri: pariter sudate medullis
Omnibus inter vos.*

Totis pro omnibus, ut *Sidonius* :

Ambitiosus hymen totas tibi contulit artes.

Et *Porphyrius Poëta paneg.* antea recitato :

*Urbesque flore grato
Totis virent plateis.*

G 5

Idem:

Idem:

Fastigia tota.

Quòd prætereà in sinum maritus imber fluxisse dicitur ,
illud ante Virgilium Lucretius jam tùm lib. 1. de natura re-
rum extulit :

— — pereunt imbres, ubi eos pater Æther
In gremium Matris Terrai præcipitavit.

Nec non Columella lib. x. de cultu hortorum v. 204.

Maximus ipse Deum, posito jam fulmine, fallax
Acrifoneos veteres imitatur amores,
Inque sinu Matris violento depluit imbri.
Nec Genetrix Nati nunc adspernatur amorem,
Sed patitur nexus flammata Cupidine Tellus.

Et Arnobius lib. 5. Vos Jovis & Cereris coitum imbrem di-
citis, telluris in gremium lapsum &c. Et iterum: An in-
juria gravior ulla potis est reperiri, quàm terram & plu-
viam Jovis & Cereris dicere atque adpellare concubitum?
& cum Deorum criminibus labem imbris è cœlo, & tel-
luris significasse madorem. Ex opinione quidem Scytharum,
qui (ut Herodotus lib. 4. testatur) pluviam nihil aliud
esse, quàm conjunctionem cœli & terræ credebant. Hinc
Statius 1. Silvarum:

— — ipsum in connubia terra
Æthera, dum pluviis rarescunt nubila, solvo.

Et Alcimus lib. 1.

— — largo fecundans germina potu,
Lympha maritavit sitientis viscera terra.

Citat etiam hoc Pervigilium sub nomine veteris Latini
Poëta J. L. de la Cérda ad 2. Georg. p. 337. additque Claud.
Marium lib. 3. Rura maritat aquis. Et lib. 2.

Tum se decoctis tellus pinguiissima glebis

In

AD VENERIS PERVIGILIUM. 107

*In fœtus movit varios, quos imbre marito,
Parturiens putri dissolvit rura meatu.*

Accinit Nonnus 3. Dionys. à quo Nilus dicitur *ὕγρεος ἀνολίτης*,
maritus humidus. Et Ennodius:

*Erigitur genio tellus tumefacta marito,
Natura in thalamis orbe tepente sedet.*

S. Augustinus Confession. lib. 1. c. 13. ad Deum ipsum hæc
transtulit: O virtus maritans mentem meam & sinum co-
gitationis meæ, non te amabam, sed fornicabar abs te, &
fornicanti sonabat undique Euge! Euge!

Cùmque vitium proderet *versus* 62. malè ambulans:
Ut fletus, &c. Lipsius rescripsit: *Utque fœtus*. Sed con-
junctio copulativa sententiam non absolvit; Salmasius igitur,
quod vetus codex præferebat, veram lectionem hanc
adseruit:

Unde fœtus mixtus omnes aleret magno corpore.

Quod è *versibus* Virg. adlati deductum & ipse voluit.

Cras erit, quo pr. æ. copulavit nuptias, ad eum modum
dicitur, quo apud Martialem:

Cras te Cecilianæ non vocavi.

Et Varr. Cras credo, hodiè nihil: ut & apud Pers. sat. 5.

Jam cras hesternum consumpsimus: ecce aliud cras.

Verf. 62.

*Ipsa venas atque mentem permeante spiritu
Intus occultis gubernat procreatrix viribus,
Perque cælum, perque terras, perque pontum subdi-
tum,
Pervium sui tenorem seminali tramite
Imbuit, jussitque mundum nosse nascendi vias.]*

Semi-

Seminali tramite venas permeans spiritus,] Ita *Claudianus de raptu Proserp. lib. 2.*

*Compellat Zephyram: pater ô mitissime Veris,
Qui mea lascivo regnas per prata meatu,
Semper & adsiduis irroras flatibus annum,
In venas disperge meas & flamine largo
Rura fove. Et glebas fecundo rore maritat,
Quaque volat, vernus sequitur color: omnis in herbas
Turget humus.*

Quod spectat etiam *ad maritos imbres & ad vers. 14.* ubi idem Favonii spiritus papillas Veneris inflare & imprægnari titillationeque suâ tumorem in iis ad fœtus educendos & educandos aptum excitare dicitur. Nam & *Catullo*;

Aura parit flores tepidi fecunda Favoni.

Docebat *Empedocles*, mentem sacram, id est, Deum per universa diffusum vegetare, atque movere omnia. Nam cum rejecisset eorum traditionem, qui Diis humanam naturam adfinxerant, ita deinceps canit, citante *Ammonio ad Aristot.*

Ἀλλὰ φέλω ἱερῇ, καὶ ἀδίοφατ' ἔπλετο μένον
Φροντίσι κόσμον ἀπαύξ, καταίσωντα θεῶσι.

Nec *Aristoteh* quoque 1. *de Philosophia* temerariè loquutus, sed præ aliis sapuisse visus, qui mentem in animalibus, omnique naturâ, sed & causam fuisse mundi, totiusque ordinis dixerit, atque sic non modò principium rerum hanc causam statuerit, sed talem causam, unde motus existerit, vel existat rebus. Sicuti & *Seneca* Deus Mens universi dicitur. Illa Mens hîc Veneris nomine insignitur, & nimis mollibus versiculis *delicatisimo auctori* decantatur, ut vult *ingeniosus Barbius ad Claudianum*: nisi potius mentem mentis illius dicere lubeat Venerem. *Tur-nebus ad Lucretium lib. 19. adv. c. 15.* observavit, non temerè Poëtam illum, cum de rerum naturâ carmen pingere vellet, à Venere procreationis præfide illud auspiciatum, quòd eam Deam Veteres Vere ad originem rerum, & animalium libidinem incitandam solitam esse terras & maria

AD VENERIS PERVIGILIUM. 109

maria revifere , & maritare quotannis crederent. Ex eo fcripfit lib. 1.

— *Te Diva tuumque
Significant initum percuffa corda tuâ vi.*

Traductus autem eft ifte locus de mundi animâ ex Platō-
nica ſententia, vel à Columella loco cit.

— — *Nunc ſunt genitalia tempora mundi.
Nunc amor ad coitus properat , nunc ſpiritus Orbis
Bacchatus Veneri ſtimuliſque Cupidinis actus ,
Ipſe ſuas adamat partes & foetibus implet. &c.
Hinc maria, hinc montes, hinc totus denique mundus
Ver agit: hinc hominum , pecudum volucrumque Cupi-
do. &c.*

Vel à Virgilio lib. 6. *Æneid.* v. 724.

*Principio cœlum ac terras, campôſque liquentes,
Lucentêmque globum Lunæ, Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totâmque infuſa per artâs
Mens agitât molem, & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum, pecudâmque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus,
Igneus eſt ollis vigor, & cœleſtis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant.*

Eam ad rem vide notas *Servianas*, *Arnob. lib. 3. adverſ.
gent.* & *Macrobi. lib. 1. in Somn. Scip. c. 14.* ubi hic ait,
quòd DEUS unus omnium Princeps ac origo ſuperabun-
danti majestatis fœcunditate de ſe mentem creârit, quæ
Patrem ſi reſpiciat, plenam ſimilitudinem ſervet aucto-
ris, hæc animam verò de ſe creet, poſteriora reſpiciens:
quòdque rurfus hæc anima partem, quam intueatur, in-
duatur, ac paulatim regrediente reſpectu in fabricam cor-
porum, in corporea ipſa degeneret. Hanc, animam ait
habere puriſſimam ex mente, de quâ eſt nata, rationem,
quod λογική vocatur, & ex ſuâ naturâ accipere præbendi
ſenſûs, præbendique incrementi ſeminarium, quorum
unum αἰσθητικόν, alterum φανταſτικόν nuncupetur, quæ conve-
nientia ſint caducis, uti primum verè divinum, & ſolis
divi-

divinis aptum. Hinc igitur est, quodd à Jove summo ad Venerem tandem devoluta hæc divina sit sententia, ab hominibus puta terrestria potius incrementa, quàm cœlestem vigorem adfœstantibus, à quibus rerum naturæ prisca parens & elementorum origo initialis, & orbis totius alma Venus salutatur, ut *Apulejo lib. 4. Metam. p. 156.* sicuti & *Naso 13. Metam. vers. 758.* mirabundus exclamat:

— — *prob quanta potentia regni
Est Venus alma tui!*

Quanquam nec inconveniens *Salmasii* adpareat emendatio & interpretatio:

*Ipsa venas atque mentem permeantis spiritûs
Intus occultis gubernat procreata viribus.*

Id est, ipsa intus procreata gubernat occultis viribus spiritûs permeantis venas atque mentem.

Scrverii autem frustranea fuit divinatio:

*Ipsa venas æquè amantum permeante spiritu
Intus occultis gubernat procreatrix viribus.*

Ipsa Venus, inquit, *creatrix*, ut *creator æther &c.* Non displicet tamen, quod *idem ibidem* corrigens subjunxit:

—— *perque pontum subditum
Pervia, in sui tenorem seminali tramite
Imbuit, jussitque mundum nosse nascendi vias.*

Ubi *seminali tramite imbui* idem valet, ac si genitili rorē conspersa cuncta generationi adaptari, & procreationis ordinem discere dixisset. Est enim *Via* hîc instructio, doctrina, ratio, ut apud *Prudentium*:

Senex fidelis prima credendi via est.

Et in *Apotheosi*:

— *Majestas de patre summo
Imò animus patris, & ratio & via consiliorum.*

Sed-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 111

Sedulius Junior: Via datur nobis intelligendi, quia his, qui legunt, & non intelligunt, litera sola est credita. *Vid. Nob. Barth. lib. 44. Adv. c. 7.*

Pervius tenor, & *permeans spiritus* autem sic accipiendus est, prout *Amorem Stobæus ex Orpheo cap. 71.* fingit, Diis & hominibus colludentem:

— — πάντων κληίδας ἔχοντα
Αἰθέρῳ ἔρποντα, πόντα, χθονός. — —

Quoque pacto *Ausonius* de Venere, quòd sit

Orta solo, suscepta solo, patre edita cælo.

Ἀπὸ τοῦ ὅσα ζῇ, καὶ τὸ ἥλιον βλέπει,
Τὸν κοινὸν ἡμῶν, δὲ λατρεύει τὰ ἑοῦ ἡδονῆς.

Menander apud Plutarchum de audiendis Poëtis p. 21.

Quocirca gentes illi tanquam undiquaque bonæ atque beneficæ Servatrici aras & monumenta extruxere. Sicut inter alia *Romæ in Quirinali ad Oratorium Neronis talis adhuc Statua Veneris cum Amore & arcâ, atque hac inscriptione visitur*:

ΑΦΡΟΔΙΤΗ: ΘΕΑ: ΠΑΝΑΓΑΘΩ:
ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙ ΚΑΙ ΕΥΚΛΕΙΑ ΕΥΕΡΓΕΤΗ:
ΟΙ ΜΑΡΩΝΙΤΑΙ ΑΝΕΘΗΚΑΝ.

Descripfit *Boissardus Topogr. Rom. f. 116.*

Verf. 67.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.]

Mirum profectò est, cur *auctor Pervigilii Veneris* craftinum toties amorem inculcârit, & non potiùs hodierno manum injiciendam suaserit, qui vel ipse sit incertus. Nam ut *Martialis* carmen paulatim mutatum huc detorqueamus:

Cras

*Cras an ames? bodie jam seram est, Posthume, amare:
Ille sapit, quisquis, Posthume, amavit beri:*

Atque idem Epigrammatarius libro i: i5: dixit:

*Non bene distuleris, videas quæ posse negari;
Et solum hoc ducas, quod fuit, esse tuum.
Exspectant curæque, catenatique labores:
Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.
Hæc utraque manu complexûque adfere toto,
Sæpè fluunt imo sic quoque lapsa sinu.
Non est, crede mihi, sapientis dicere, vivam:
Sera nimis vita est craftina: vive hodiè.*

Sed tamen, nō fallor; *procrastinandum* paulisper *amorem*
Noster putavit, ne pecudum more statim irruamus, quō
 libido traxerit. Valebit utique & hīc illud:

Differ, habent parvæ commoda magna moræ.

Aliàs enim *juxta Plantum Pænulo act. 3. sc. 1.* homo
amans quicquid agit, properat omnia, imò præcipitat,
atque vel idèò sæpissimè

Errat, & in nullâ sede moratur Amor:

Ovid. 3. de art. am. Εἰν δ' ἔστι καὶ ἔρωτι χαλεχόμεναι καὶ καίρω. Fas esto amare & Amori tempestivè gratificari. Scitum Pin-
dari est apud Athenæum lib. 5. Nec enim de nocte, & ubi
vino fortè aliquis oppressus, amor occipiendus, sed in
crastinum differendus est. Nocte latent mendæ, omnes-
que vaccæ sunt nigræ, quæ postea multis poenitentiam at-
trahere; contra de mane consilium. Id verò Cn. Mattius
inter veteres eruditissimus in *Mimiambis* suis intimavit in
corp. vet. Poët. p. 473.

*Jam jam albicassit Phoebus & recentatur
Commune lumen omnibus voluptasque:
Quapropter edulcare convenit vitam,
Curasque acerbis sensibus gubernare,
Sintque amicam recipere frigidam caldo,
Columbatimque conferere labris labra:*

Verf. 68.

AD VENERIS PERVIGILIUM. 113

Verf. 68.

Ipsa Trojanos nepotes in Latinos transfudit.]

Ita *Pithæus* & *Salmasius*, cū prius in *Latino* legeretur. Posset quoque scribi, nō fallor: *Ipsa Trojanos penates*. Quod verō *Venus* coloniam *Trojanam* in *Latium* duxisse hīc dicitur, id per filium *Ænean* fecisse intelligitur. De quo est *Vetus Adonicum* carmen apud *Terentianum Maurum* & *Marium Victorinum* antiquos Grammaticos, editionis *Putzbiana* pag. 2431. & 2564.

*Troius Heros,
Perdita flammis
Pergama linquens,
Exsul in altum
Vela resolvit:
Sapē repulsus
Ausone terra
Mœnia fessis
Sera locavit:
Unde Latinum
Post genus ortum,
Altæque magnæ
Mœnia Trojæ. Lege: Romæ.*

Desumpti namque sunt elegantes hi versiculi è principio statim *Æneidos Virgiliana*, ubi

*Arma virūque canit, Trojæ qui primus ab oris
Italiam, Fato profugus, Lavinaque venit
Littora, multum ille & terris jactatus & alto
Vi Superū, sævæ memorem Junonis ob iram.
Multa quoque & bello passus, dum conderet urbem,
Inferretque Deos Latio: genus unde Latinum,
Albanique patres, atque altæ mœnia Romæ.*

Consulantur tamen & postremi libri *Æneidos*, ubi discas quomodo

H

Verf. 69

Vers. 69.

[Ipsa Laurentem puellam conjugem nato dedit.]

Id est, Venus suo Æneæ Laviniam, Laurentem Regis Latini & Amatæ filiam desponsavit. *Vid. & Maphæus Vergius*, qui appendice *Æneid.* inter alia sic loquentem inducit Heroem illum Trojanum:

— — Jam finis adest, hic meta malorum
Stabit & optatam Latîâ cum gente quietem
Jungemus. Dabit inde mihi Lavinia conjux.
Bello acri defensa, Italo cum sanguine mistam
Trojanam transferre æterna in secula gentem.

Vers. 70.

[Moxque Marti de sacello dat pudicam Virginem.]

Iliam, ut *Dionysius Halicarnass.* vocat, vel ut *Livius Sylliam Rheam Vestalem*, Romuli matrem. Quam sive historiam, sive fabulam hirsutis suis versibus *Ennius in annalibus* prolixè deduxerat, veluti de eo quoque *Naso* 1. *Tristium* 2. hæc prodidit:

Utque suo Martem cecinit gravis Ennius ore.
Facta sit unde parens Ilia, nempe, leges.

Per somnum verò oppressam volunt plerique, ceu *P. Metellus* *Ennii* quoque convasator ad 1. *Annalem* versus illos, quos apud *Ciceronem* 1. de divinatione reliquos cernimus, eò retulit:

Excita cùm tremulis anus adtulit artubus lumen,
Talia commemorat lacrimans, exterrita somno:
Euridicâ prognata, Pater quam noster amavit,
Vires vitæque corporis meum nunc deserit omne.
Nam me visus homo polcher per amœna salicta
Et ripas raptare, locosque novos. Ita sola
Post illa, germana soror, errare videbar,
Tardaque vestigare & querere te, neque posse

Corde

AD VENERIS PERVIGILIUM. 115

Corde capeffere: femita nulla pedem stabilibat.

Exin compellare Pater me voce videtur

His verbis: ò Gnata, tibi sunt antè gerunde

Ærumnæ, pòst ex fluvio Fortuna refistet.

Hæc pater effatus, Germanæ, repente recessit,

Nec sese dedit in confpectum corde capitis.

Quamquam multa manus ad cœli cœrula templa

Tendebam lacrimans & blanda voce rogabam.

Vix agro tum corde meo me somnu' reliquit.

Quod carmen inter *Antiquitatis rudera* pluribus explicuimus è *Porphyrione ad Horat. lib. 1. Od. 2.*

Sed *Ovidius 3. Fastorum* amœnioribus versiculis eadem est exsecutus:

Mars quoque inermis eras: cùm te Romana sacerdos

Cepit, ut huic urbi semina magna dares.

Silvia Vestalis (quid enim vetat inde moveri?)

Sacra lavaturas manè petebat aquas.

Ventum erat ad mollem declivo tramite ripam:

Ponitur è summâ fistilis urna comâ.

Fessa resedit humo: ventosque accepit aperto

Pectore; turbatas restituitque comas.

Dum sedet, umbrosæ salices, volucresque canoræ

Fecerunt somnos & leve murmur aqua.

Blanda quies furtim victis obrepfit ocellis:

Et cadit à mento languida facta manus.

Mars videt banc: visamque cupit; potiturque cupitâ,

Et sua divinâ furta fefellit ope.

Somnus abit; jacet ipsa gravis: jam, scilicet, intra

Viscera Romanæ conditur urbis erat.

Huc facit & *Prudentius lib. 1. contra Symmachum v. 174.*

Et si Rheæ sacram lascivi Martis amore

Lusa pudicitiam fluviali amisit in ulva.

Quicquid verò noster hîc de sua Dea jactitet, rectè tamen *Valer. Max. lib. 4. c. 3. ii* demùm penates, ea civitas, id regnum æterno in gradu facile steterit, ubi minimum virium Veneris, pecuniæque cupido sibi vindicaverit.

Verf. 71. *Lipſius*:

*Romuleas ipſa fecit cum Sabinis nuptias,
Unde Rhamnes, & Quirites, proque prole poſte-
rūm
Romuli, patrem crearet, & nepotem Cæſarem.]*

Quorum verſuum argumento eadem Belgica Siren carmen hoc Trochaicum in imperio Auguſti natum comperit, & quidem ſub extrema ejusdem Imperatoris tempora, atque poſt Virgilium. Pater enim hic Cæſar D. Julius eſt, nepos Auguſtus. Quæ ipſæ tam quæſitæ blanditiæ quomodo convenient, (*addit porro Lipſius*) niſi in hoc ævum? Venus, inquit, conciliatrix fuit Romanorum, Sabinarūque nuptiis, quas Romulo jam tūm regnante, (unde *Romuli mater* nequaquam hinc nata dicitur, vel legetur) junxit, ut ex iis Rhamnes & Quirites crearet, & in poſtera ſecula utrumque Cæſarem, patrem cum nepote propagaret.

Rhamnes quid ſint, apud Commentatores Horatianos, *Acronem* præſertim, lege ad iſtud in arte Poëtica:

Celfi prætereunt auſtera poemata Rhamnes.

Id eſt, Equites & Nobiles Romani, diſtincti à Quiritibus, quorum nomen vulgus etiam promiſcuum complectebatur. Cū enim Romanorum & Sabinorum gens, quæ Curibus debebat, miſceretur, uno nomine *Quirites* omnes adpellari cœperunt, *Livius lib. 1.*

Scrivenerius, tametiſi legeretur in omnibus, atque aded in ſub quoque MSc. *Romuleas*, nec damnare prorfus illud poſſet, ipſi tamen concinnior & potior viſa hæc lectio, exigente ita ſententiâ:

*Moxque Marti de ſacello dat pudicam virginem
Romulūque: cum Sabinis ipſa fecit nuptias.
Unde ſanguis & Quirites, perque prolem poſte-
ram
Romuli, mater creavit & nepotem Cæſarem.*

AD VENERIS PER VIGILIUM. 117

Id est, Venus Marti & de concubinâ & filio prospexit, atque huic iterum Romuleo ejus populo de conjugibus: unde genus & stirps civium Romanorum non modo continuata, sed & eâdem serie eadem benigna mater Venus Cæsarem quoque per posteritatem Romuli procreavit. Sed quum ipsemet *Scrivèrius* immane suum & vix immune futurum facinus fateatur, quodque hæc lectio licet verisimilis, non tamen vera sit: Maneant igitur in statu suo pristino illi ipsi versiculi, vel sanè *Lipfi* amplexanda erit emendatio.

Romulea quoque *nuptiæ* non veræ erant, sed innuptæ nuptiæ, quia nec velato capite nuptæ nuptialiter fuerant *Sabinæ*: Sed commune istud olim fuit omnis coitus vocabulum, non tantum legitimi ac justii. *Paulus ex Festo*: Pellicem, quæ uxorem habenti, nubebat. Et *suprà v. 3.*

Vere nubunt alites.

Quemadmodum quidem *Jofias Mercerus Pervigilium hoc nostrum Venereum* jam citavit & explicavit ad *Nonium* p. 128.

Sabinæ quoque à severitate & castitate celebres, non prostituti pudoris conciliavit Romanis suis Venus uxores. Quæ de re *Livius* inspicere poterit, & *Juvenalis* easdem quoque tangit:

*Sit formosa, decens, dives, fecunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina.*

Et *Martialis lib. 1. Epigr. 3.*

Castæ nec antiquis cedens Lævina Sabinis,

quas & *lib. 9. Epigr. 41.* castas, & *lib. 11. Epigr. 16.* horribiles, simplicisque *lib. 10. Epigr. 35.* vocavit.

Quod verò tantopere Cæsaribus adulati fuerint Poëtæ, tam *C. Julio*, quam *Augusto adoptato illius nepoti*, ejus rei ansam prior ipsemet subministravit amplam. Sic enim *Suetonius Tranquillus in vita Julii* narrat, eum adhuc Quæstorem *Juliam* amitam suam defunctam pro more laudasse è rostris, in cujus laudatione de ejus ac patris sui utraque

H 3

ori-

origine sic ait retulisse, veluti non ad verbum modò, sed & ad versum primus jam referam:

*Amita mea maternum genus ab Regibus
Ortum est: paternum cum Diis immortalibus
Conjunctum. Ab Anco Martio sunt Martii
Reges enim, quo nomine huic mater fuit;
A Venere Juliae hujus gentis familia est,
Nostro ergo generi inest & Regum sanctitas,
Qui plurimum inter homines pollent, & Deum
Cærimonia, in quorum potestate hi regunt.*

Quod postea alii adripuere, & illum ipsum Julium post necem, cum statim Cometes adparuisset, inter sidera & Deos collocârunt, atque familiam Juliam consecrârunt. Sic *Manilius lib. 1.*

— — *Venerisque ab origine proles
Julia descendit cœlo cœlumque replebit,
Quod regit Augustus socio per signa Tonante.*

Verf. 74.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.]*

Multos quidem à connubio & amore legitimo absterret, quod nesciant, quid vesper ferus crâsque vehat, quòque modo se cum familia alere debeant; Quibus *Prudentius Ppsychom. verf. 615.* regerit:

*Nec te sollicitet res crastina, ne cibus alva
Defuerit: redeunt esca cum Sole diurna.
Nonne vides, ut nulla avium cras cogitet, ac se
Pascendam, præstante Deo, non anxia credat.*

Id quod & sequens strophâ significare videtur, ubi verè communis mater & nutrix terra, Deo sic jubente, omnes alere, fovere & educare, atque propagare quoque cernitur, non homines modò, sed & bruta animalia, atque lætum alitum genus, ceu ultimâ tandem strophâ concluditur. Hinc *Ovidius Fastor. 1.*

Nunc

AD VENERIS PERVIGILIUM. 119

*Nunc fœcundus ager: pecoris nunc bora creandi,
Nunc avis in ramo tecta Larémque parat.*

Verf. 75.

Rura fœcundat voluptas: rura Venerem sentiunt.]

Omnes quidem ita communiter præter *Scrivarium*, qui posuit:

Rura fœcundat voluptas, Venerem rura sentiunt.

Sed vel in ista regione *Venerem* relinquamus anapæsto, aut filium ipsius iusto trochæo succenturiemus:

Rura Amorem sentiunt.

Utpote cùm vel ipse Amor post terram conditam statim ex illa natus feratur, ut nutu suo prodit, qui imminet.

Verf. 76.

*Ipse Amor puer Dionæ rure natus dicitur:
Hunc ager, cùm parturisset ipsa, suscepit sinu,
Ipsâ florum delicatis educavit osculis.*

Legente ita & distinguente *Lipſio*. Quasi de Venere puerpera Cupido statim à terrâ velut à nutrice exceptus esset, ut Bacchus à Nymphis. Quò ipso obiter instillaretur istud, quod in more priscis sæculis fuit positum, natos infantes protinùs in terram statui, & quasi cadere operâ obstetricum, ut cœlum suspicere inciperent & casu terrenæ calamitatis primordia libarent. *Statius lib. 1. Sylvarum* etiam Venerem ita fabulantem in *Epithalamio Stellæ* introducit *vers. 111.*

— *Tellure cadentem
Accepi fovique sinu.*

Macrobii lib. 1. Saturn. cap. 12. Fatuam vocatam notat,
H 4 quod

quod infantes partu editi non priùs vocem edant, quàm terram adtigerint. *Videatur Forcatulus in Cupidine Parispedito cap. 21.*

Mihi tamen versus 77. lectio vulgata probatur magis :

Hunc ager cùm parturiret, ipsa (Venus) suscepit sinu.

Ex illo namque *Maroniano* (ceu vocavi) archetypo expressum :

*Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
Laxant arva sinus,*

Quippe non *Sappho* modò *Poëtria* Cupidinem cœli terræque filium existimavit, sed & *Hesiodus* in *Theogon. principio*, atque *Aristophanes* in *Avibus* eundem Deorum pulcherrimum & splendidissimum, statim post Chaos & terram, ex eadem, vel ab eadem posito Zephyrio ovo progenitum fuisse, ipsūque cum Chao mixtum, omne Deorum genus ex illo excitasse tradiderunt. Quo de *Cœlius Rhodiginus lib. 16. cap. 25.* adde *Platon. in convivio pag. 1179. C. Themistium orat. 7. pag. 176.*

Vers. 79.

*Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit,
cras amet.*

Ordine haud injucundo à genere ad speciem, & semper ad specialiora, atque tandem ad singula animalium genera, & tantum non ad individua, sceptrum Veneris & Amoris prono capite adorantia, progreditur *Auctor* noster.

A versu namque 61. *ad sequentem stropham* imperium cœli, terræ & maris cùm ipsi tribuisset; *inde* quantum in ipsa Orbis Domina Roma semper & singulis quasi temporibus prisco, meliori, & augusto vel Augusteo valuisset Venus, disertissimè nunciavit. *Mox*, urbe relicta, *in stropha penultima* rus se contulit, in primam Cupidinis incunabulis nobilem sedem & primariam semper aulam. *In extrema verò parte hac* ab arvis ad prata & silvas iterum digrediens, summam tandem Veneris atque Amoris potentiam per singula

AD VENERIS PERVIGILIUM. 121

la definire, atque illud *Virgilii* 3. *Georg.* vers. 242. inculcare voluit:

*Omne aded genus in terris hominumque ferarumque,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres
In furias ignemque ruunt: AMOR OMNIBUS IDEM.*

Verf. 80.

Ecce jam super genistas explicant agni latus.]

Aut ego me amo, aut Phœbus me amavit, cum sic correxi, inquit *Lipsius*. Nec sanè significantius exprimi potuit decubitus ille ovium in latus quasi apricantium. Id enim solent super genistas, myricas & humiliores frutices.

Salmasius neque agnos, neque hædos hîc recipit, quod verbum *explicare* non convenire videatur minutis animalibus: (*Addo*) multò minùs apricationi præviæ venereæ copulæ & conjugalis fœderis, de quo hîc sermo. Vetus scriptura cum haberet TAONII vel TAORI, ceu N. & R. sæpè permutantur, TAURI utique legere visum *Pitbæo*, impensè quoque favente *Salmasio*. *Scrivierio* tamen pro tauris VACCÆ præponderârunt, juxta illud *Calpurnii Ecl.* 1. iisdem prorsus verbis:

*Cernis, ut, ecce, pater quas tradidit, Ornise, vacca.
Molle sub hirsuta latus explicuere genistâ.*

Quæ ipsa genista frutex est, quem incubitu suo premere agnus & hædus haud in proclivi possit, notante quoque *Salmasio*. *Barthius* nihilominùs ad *Calpurnii* locum postquam citâisset & hunc *Pervigilii* versum, in lectione *Lipsii* nihil immutandum censuit, uti nec *Taubmannus* ad *Culicem*; utrique AONI servati.

Verf. 81.

Quisque cætus continetur conjugali fœdere.]

Non placet hîc *Salmasii* illud:

Quisque tutus continetur.

H 5

E 6

Eoque minùs *Scrivèrii* impurum *udus*, quod vel ipsum explicare puduit. Amplectimur igitur illud, quod hîc *Lipsius* iterùm cum *Pithæo*; quorum posterior quum videret, singularem sequi enumerationem, & repetitâ particulâ (*ecce!*) particularem indicationem, quinam cœtus conjugali fœdere contineantur, taurorum & vaccarum, ovium & arietum &c. itaque paulò generaliore hunc versiculum præponi, atque *versûs* 80. & 81. ita permutari jussit;

*Quique cœtus continetur conjugali fœdere:
Ecce jam super gen. explicant tauri latus.*

Et sic meliùs statim conjungetur cum sequenti

Verf. 82.

Subter umbras cum maritis ecce balantum gregem!]

Virgil. 1. Georg.

Balantumque gregem fluvio mersare salabri.

Atque *idem Eclog. 7.* eâdem metaphorâ usus; *Vir gregis ipse caper.* Quâ & *Theocritus* τρώων ἀντὶ τῶν αἰγῶν, & *Horatius* 1. Oda 17. olentis mariti uxores capras dixerat. Et *Mare* 1. *Georg. de admissario:*

Quem legere ducem pecori & dixere maritum.

Cæterùm hîc subjungi & connecti deberet *triga illa trochæicorum*, ab *Hieronymio Grossetio Douzæ communicatorum:*

*Ecce passeressalaces, ecce rauciturtures
Hâc super virente myrto nos amoris admonent.
Cum puellis dulce inire vesti-contubernium.*

Nisi *Salmasius cum Scrivèrio* manifestum mangonium prodidissent, & ab eo procusum qui primus edidisset, pari modo, quò *M. Antonius Muretus* civis Romanus *Josepha Scaligero*, & exinde *Rittershusio* fragmentis duobus, *Trabeæ* & *Accio* veterum Scenicorum adfictis, pridem imposuit.

Et

AD VENERIS PERVIGILIUM. 123

Et *Trabeæ* quidem *Comici* nomine è *Philemone*, vel è *Menandro* secundum alios, Εὐ τὰ δάξεν ὅμην &c. translatum ita habet:

*Here, si querelis, ejalatu, fletibus
Medicina fieret miseriis mortalium,
Auro paranda lacrumæ contra forent,
Nunc hæc ad minuenda mala non magis valent,
Quàm nenia præfica ad excitandos mortuos.
Res turbidæ consilium, non fletum, expetunt.*

Alterum *Accio* ex *Oenomaio* adfectum à *Mureto*:

*Nam si lamentis adlevaretur dolor,
Longoque fletu minueretur miseria,
Tum turpe lacrumis indulgere non foret,
Fractaque voce Divum obtestari fidem,
Tabifica donec pectore excesset lues.
Nunc hæc neque bilum de dolore detrahunt,
Potiusque cumulum miseriis adjiciunt mali,
Et indecoram mentis molliam arguunt.*

Sed in orbitam & ad lychnos nostri *Vigilis*:

Verf. 82.

Et canoras non tacere Diva jussit alites.]

Nam quod ad verf. 2. supra adduximus, merito suo *Ver canorum* & vocale propter aves loquaculas, superatâ elingui veluti hieme, indigitatur. *Venant. Fortun. hymno paschali*:

*Ad cantus revocatur avis, quæ carmine clauso,
Pigrior hiberno frigore, muta fuit.*

Et *Manilius* lib. 3. sub finem tempus hoc amœnissimum & ipse in theatrum producens, eundem hunc versum 82. & antegressos ita circumloquitur;

*Tunc pecudum volucrumque genus per pabula læta
In Venerem partemque ruit, totamque canorâ*

Voce

*Voce nemus loquitur, frondemque virescit in omnem.
Viribus in tantum segnis natura movetur.*

E quo loco percipitur quoque, quod jam sequitur :

Verf. 83,

Jam loquaces ore raucos stagna cygni perstreperunt.]

Quod tamen è Virgil. 2. *Æneid.* v. 458. ductum est :

Dant sonitum rauci per stagna loquacia cygni.

Ubi *raucus* in bonam partem accipitur *juxta Servium*, & explicatur quoque à Camerario *ὑπομ. dec. 5. c. 1.* De cantu porro cynorum multi multa, cumprimis *Gentilis* adeundus & audiendus ad *Bucolica Virg.* Quemadmodum verò *Auctor* hîc *Noster*, quando generatim cum *Calpurnio Ecl. 5.* præmisisset :

Incipiant quædã Vere novo tinnire volucres ;

speciatim cynum, & philomelam cum sore subdidit : ita *Auctor carm. de Vere fine lib. 1. Anthol.*

Πάντη δ' ἐρεῖθαι ῥυσὴ λιγύφωνοι ἀείδει,
Ἀλκυόνες περὶ κύμα, χελιδόνες ἀμφὶ μέλαρες,
Κύκνοι ἐπ' ὀχθαίων ποταμῶ, καὶ ὑπ' ἄλλοι ἀηδοί.

Quod *Vincentio Orsopæo* vertente est ;

*Et modò dulcicanum resonat genus omne volucrum,
Halcyones circum flumina curva vaga.
Garrula formosis sub tectis cantat birundo,
In ripis cygnus & philomela rubis,*

Nullus hîc corax procrastinator, aut quæ moveat cornicularisum, aut similes nigræ & sinistrae aves audiuntur, quæ pessimè apud *Venerem* audiunt.

Λαίτεροι κύκων μικρὸς θρέων, ἢ καλοῖων
Κερωγὰς ἐν εἰαρηταῖς σκιδιάρησι πεφίλαις.

Verf. 85. *Pithæus* eleganter *Lipsii* sententiâ :

Ad-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 125

Adsonant Terei puella subter umbram populi.]

Id est, Luscinia & hirundines sub arborum tegmine per noctem, & præcipuè manè cantillant. Non temerè igitur ad hoc Pervigilium Veneris adducuntur. Nam ut hirundo *ἰεθέρων*, manè lugens Pandionis, *Hesiodo* nuncupatur: ita Luscinia, ut apud *Ambrosium* legere est, pervigil custos, cum ova quædam posita corporis gremio fovet, insomnem longæ noctis laborem cantilenæ suavitate solatur, quò possit non minùs dulcibus modulis, quàm fotu corporis ova animare. Id quod apud *Pitbœum* auctor *Philomelæ* pedibus devinxit. *Plutarchus* item de solertia animalium quærit, quæ musica lusciniarum, quæ hirundinum industria (scil. matutina) comparari possit. Adsonant autem hæ aves prolectante verno tepore & Venere. Nam & *Plato* in *Phæd.* animadvertit, avem nullam canere, cùm esurit, aut friget, aliove quopiam doloris genere adficitur, non ipsam lusciniam, non hirundinem, non upupam, quas ajunt præ dolore canere. *Eæ sunt Philomela, Progne & Tereus.* De quibus *Pausanias* lib. 1. seu in *Atticis* historicam veritatem ex ipsâ fabularum caligine eruens, & metamorphoseos rationem illustriùs reddens scribit, quod Tereus, cui Progne Pandionis Athenarum Regis filia nuptui data fuerat regnârit Daulide supra Chæro-neam, & post adlatam Philomelæ vim & interemtum à mulieribus Ityn sibi manus intulerit, in ejûsque tumulto primùm Upupa visâ sit: quòdque mulieres, cùm Athenas confugissent, præ luctu & mœrore, ob ea, quæ passæ fuerant, contabuerint. Unde vulgata de iis fuerit fabula, alteram in lusciniam, in hirundinem alteram mutatam, quod avis utraque miserabiles & luctuosos cantus edat. Et conjunguntur sanè hæ sorores à *Sidonio* quoque *Apollinari* lib. 2. *Epist.* 2. pag. 33. diluculo autem Philomelam inter frutices sibilantem, Prognem inter asseres minurientem auribus insonare, quàm volupe est! Quem ipsum tamen ob locum verior *Salmasii* visâ h. l. scriptura è *Vet. Cod.*

Adsonat Terei puella subter umbram populi.

Eâmque lectionem omninò recipiendam esse sequentia docere

cere voluit *Scriverius*. Terei namque conjux Progne *versu* 87. succedit, sed hujus soror Philomela virgo (*puella Terei* quoque *Martiali*, ut jamjam sequetur, cognominata) ab eodem Barbaro incestuosè vitata præmittitur. Utque illa hirundo *παροῖκος* tectorum laquearibus & cameratis afferibus trabibúsq; & inter homines conversari gaudet: ita hæc Philomela, *juxta Homerum*, *Διὸς ἐὶν ὠκυτάλοις καὶ ἐξ ὄρεων πυκνοῖσιν* fruticum & arborum, cumprimis autem populi densis delectatur umbraculis. Quod & *Virgilius*, quem Noster semper sequitur, *lib. 4. Georg.* observavit:

*Qualis populea mærens Philomela sub umbrâ
Amisſos queritur fœtus. — —*

Et *Vespasianus Strozius Erot. lib. 6.*

*Æmula divini suavissima carminis ales,
Fingis in adventu carmina mille meo.
Nec procul hinc densis canis abdita frondibus altæ
Ilicis in ramo, populeisve comis.*

Quare *Ovidius* in ipsâ fabulosâ transmutatione *lib. 6. fab. 7.* de istis Terei extorribus fœmellis canit:

Altera tecta subit quarum, petit altera silvas.

Quod *ἄλλος* illud de Vere citato jam tum *v. ad 82.* comprobavit ex *Rittershusii* versione:

— — *Vaga tecta fatigat hirundo
Littora olor, silvæque umbras resonantis ædon.*

Exinde & ego aliquando utriusque mythologiam epigrammate sic ludebam; cùm *metamorphosin Ovidianam* emblematis hujusmodi includerem:

*Quod Pandionie Terei feritate sorores
Versæ in aves; & amant hæc nemus, illa domos:
His Oratorum latet ars, germanæque Vatum:
Garriat ista foro, dum canat illa Diis.*

AD VENERIS PERVIGILIUM. 127

In secreto, scil. & secessu aliquo Silvestri sibi Musisque placens, habitârunt (enim) Dii quoque silvas, quæ Poëtæ & lusciniæ juxtâ gaudent. Unde *Martialis lib. 1. Epigr. 53.*

*Sic ubi multifonâ fervet sacer Attide lucus,
Improba Cecropias effundit pica querelas.*

Verf. 86.

Ut putes motus Amoris ore dici Musico.]

Adhuc quidem de lusciniâ solâ fermo est, nec enim hîrundinina garrulitas tam musicalis, tàmque amabili flexu mobilis videri cuiquam poterit. Ut vel hinc quoque lectio illa *Salmasii* in præcedenti versiculo magis adferatur. Et quamvis illi lingua præfecta priùs fuerit, tamen ore suo nunc adedò *dicacula* est, ut verè de illâ, nescio quis, cecinerit:

*Quam natura dedit linguam, Philomela, recisa est,
Ast aliam illius Dî tribuere loco.
Nunc hominum dulcescit enim benè flexilis auri,
Quâ nihil in cantu dulcius Orbis habet.*

Sed brevius & melius *Epigrammaticus lib. 14. 75. in lusciniam.*

*Flet Philomela nefas incesti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.*

Φθόγγος ἰὲρὰ πᾶσι, ὡς ἀνδρῶν.

inquit *Euripidea Hecuba act. 2. & Vives*: Quid mirum dulciter eam garrere, quæ sit Attica, ubi etiam fluctus maris non sine numero adliduntur littori.

Tametfi verò non injucundè de Philomelâ hîc legatur, eam motus Amoris seu adfectus amantium ore facundo edisserere, & varietate sonorum totius artis Musicæ, varietatem quoque humorum & perturbationum exprimere: ita ut nunc continuo spiritu in longum æquabiliter sine mutatione trahat, nunc inflectat vocem: jam minutius & con-

conciſiùs cantillet: nunc intorqueat & quaſi criſpet vocem: nunc extendat, jam revocet vocem: aliàs longos concinat verſus quaſi heroicos; aliàs breves, ut ſapphicos; interdum breviffimos, ut Adonicos, animadverfore J. L. *Vives exerc. lat. ling. dial. veſt.* Exinde tamen nescio profeſſò, annon longè ſuaviùs hi duo verſiculi continuatâ allegoriâ ita combinari & corrigi debeant:

*Adſonat Terei puella ſubter umbram populi,
Ut putes modòs Amoris ore duci Muſico.*

Quaſi hæc unica avicula omnes Archiphonaſci ſui Cupidinis *modulos* adedò *duçitet* artificialiter, ut non tam voce illam, quàm fragili quâdam dulcedine criſpantes ſibilos corneis edere organulis *cum Fulgentio mythol.* autumes: vel potiùs ab unâ hâc perfectæ muſicæ ſciente ave modulatum edi ſonum quemcunque, plenum, gravem, acutum, crebrum, extenſum, vibrantem, ſummum, medium, inum, atque adedò præmonſtratam omnem hominibus artis hujus ſuavitatem *cum Plinio* non dubites:

Ἀρχίτροφοι δὲ τῷ βολῷ ἀγκλίκε
καὶ γαργαλισμῶς ἰργασοῖ κελευσθεύς
Ἐν τῷ αὖ ἀκμῇ γλυκυδέου μετρυγίας.

Scribit *Philes de ædone*, quod *Bersmannus* ita effatus eſt:

*Versatilem nam cantuum neſcit ſonum,
Fractâſque titillationes fabricat
Peritiâ artis ſingulari Muſicæ.*

Idem & *Anonymus* quidam, non inamœnus tamen Poëta, apud *Pitbœum* in prætermiſſis collectionis *Epigr. vet. pag. 607.* cum *Lusciniâ* colloquens ſenſit:

*Sum noctis ſocia & ſum cantûs dulcis amica,
Nomen ab antiquo ſic Philomela gero.
Vox Philomela tuæ & citharas in carmine vincit,
Et ſuperat miris Muſica ſabara modis.*

Nec ambigo, quin ab auctore priore *Philomela*, qui falſò cre-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 129

creditus fuit *Ovidius*, unum & alterum ille traxerit, quando hîc ita incipit :

*Dulcis amica veni noctis solatia præstans :
Inter aves etenim nulla tibi similis.
Tu, Philomela, potes vocum discrimina mille
Mille potes varios ipsa referre sonos, &c.*

J. Gruterus quoque lib. 3. *Eleg.* eandem ivit viam :

*Tu quoque, tu volucrum princeps, Philomela, quod olim
Innumeris numeris es meditata melos.*

Ut verò ita *versum hunc* 86. rescriberem, *Paulinus in natali Felicis VII.* ante cæteros stimulavit, qui sic *Philomelam* commendat ex correctione *maximi* & *amicissimi nostri Barthii advers.* lib. 6. cap. 18.

*Unicolor plumis ales, sed picta loquelis,
Nunc teretes rotat illa modos, nunc sibila longis
Ducit acuta sonis, rursus quasi flebile carmen
Inchoat, & secto præciciens sine querelam
Attonitas rupto modulamine decipit aures.*

Quos ipsos *Philomelæ* modulatissimos modulos omnibusque numeris absolutam *Muscam* ad vivum auribus nostris adsonantem repræsentavit *Plinius lib. X. Hist. Natural. cap. 29.* Quem legens, *Erythræo ad Virgil. vade*, ita lætaberis, ut non *Plinium*, sed *Lusciniam ipsam* in *Luscinie* descriptione te audire existimes. Eamque carmine secuti *Musis* non invitis *Nathan. Chytræus in auctario Maji*, & *Janus Tagautius parte 3. Gallic. Poëtar. à Ranutio Gero, vel potius Jano Grutero collectorum.* E quo posteriore quædam huc pertinentia exscribamus :

*Noctes atque dies arbusa quoque integra cantu
Luscinie rumpunt : tam parvo in corpore tanta
Vox sonat & grandi queritur tua crimina luctu,
Barbare Thrax. Questus dedit hancque injuria vocem,
Quam modò continuam lacrimoso gutture mœrens
In longum trahit, inflexam modò murmure lento
Multiplici variam gemitu variatque rotatque*

*Arguta: intortam sollers modò copulat, aut nunc
Concisam premit, ac brevibus distinguit epodis:
Nunc densum, nunc grande sonat, nunc tinnit acu-
tum,*

*Crebra gemens, nunc ad medias adsurgit ab imis
Vocibus: hinc summas validis modò vibrat & urget
Spiritus. Mox deinde silens, similisque dolenti
Infuscat vocem, tacitisque immurmurat umbris.
Mox fractos inter gemitus, iterùmque cadentes
Integrat & pleno revocat sua carmina questu;
Prolixam intendens animosis vocibus auram:
Unaque tot lituos tormentaue Musica vincit
Garrula nativisque modis & simplice voce.*

Atque hæc eadem instrumenta, seu ut *Plinius* quoque vocavit, tormenta musica miris modis temperata, erranti quasi digito perculit *Venantius Fortunatus* bymni toties commendati vers. 30.

Hinc Philomela suis attemperat organa cannis,

sed & sonum quoque in aëre refractum, acutè finxit:

Fitque reperiçso dulcior aura melo.

Quod ipsum propriè est *adsonare*, ut *echo* solet. Quo loco nec me, nec calamus continere possum, quin *Petri Lotichii Solitariensis* argutissimum de *Philomelæ* musico cum sui vocisque imagine inito certamine adscribam figmentum:

*Dum sedet ac dulces iterat Philomela querelas,
Pendula quâ vitreas arbor opacat aquas;
Alitis effigiem subjectis spectat in undis,
Blandaue vicinis vox redit icta jugis.
Illaque dum queritur, simul ipsa videtur imago
Æmula sub ramo dulce virente queri.
Dum stupet & verè volucrem putat esse quod umbra
est,
Et sibi divini carminis arte parem.
Perstat & invidiâ mœrens tabescit inani,
Certa, nisi vincat, victa dolore mori.*

Omnia

AD VENERIS PER-VIGILIUM. 131

Omnia depromit discrimina gutturis, omnes
 Elicit, innumeris flexibus usa, modos.
 Postremò multas frustra dum cernat in horas,
 Séque percussò decipit ipsa sono.
 Unguibus, & rostro simulacrum invadit, & alis,
 Inque necaturas inscia fertur aquas.
 Vidit, & exanimem vicino cespite textit,
 Triste genus lethi commiseratus, Acon.
 Addidit & titulum: Falsus quam perdidit error,
 Dauias hîc viridi conditur ales humo.
 Infelix fatum! Quæ laudis tanta cupido est?
 Fallor, an & miseras nos, imitamur aves?

Haud malè quoque *motus Amoris duci ab ore musico* existi-
 mandum est, quod de Hercule & Orpheo tritum est. Ceu
 egregiè quoque declarant pauci quidam *veteris cuiusdam*
Christiani versiculi, quos in calce *MSC. Climacis seu scale*
Joannis Axiagasti (qui inde vulgò *Climacus* & *Sinaita*,
 quòd in eo monte Abbas fuisset, cognominatur) Libra-
 rius adscripserat:

Ἡ Μυσικὴ μὲν Ὀρφέως πάλαι λόγος
 Ἑλλήνες δὲ ἔφησαν οἱ Μυθολογῶντες
 Ἀπαντὰ τοῖσι πνεύμασιν ἔλκειν ἀδρόνως,
 Καὶ θαῦμα ταύτῃ μύθῳ εἶναι θαυμάτων.

Verf. 87.

Et neges queri sororem de marito barbaro.]

Progen, scil. Philomelæ sororem. Quamvis enim pluri-
 mùm causæ habere videatur ejulandi & querulandi de con-
 juge tam immani, tam incestuoso, & verè barbarissimâ
 Thracum gente oriundo; attamen lætari potiùs, &, quòd
 elapsa sit, jubilare eam dixeris. Nisi quis & hîc quoque
 de Philomelâ adhuc continuari putet sermonem, ut *apud*
Statium Papinium gravissimum Poëtam *lib. 2. Silv.* inter
 aves humanum sermonem conantes, non hirundo, sed
 luscinia poni merita fuit;

Et quæ Bistonio queritur soror orba cubili.

Hoc certum est, non satis liquere ex fabulâ, in quasnam aves hæ sorores mutatæ fuerint. *Homerus Odyss. T.* narrat, quodd Aëdon Pandarei (quem Latini Pandionem vocant) filia, vere novo in arborum densis foliis sedens, atque frequenter vocem personantem versans, filium lugeat Itylum, quem alii Ityn vocant.

Ἦτι θανά τραπᾶσα χείρ πολυήχια φωνῶ
Παῖδ' ὀλοφύρομένη Ἰτυλον φίλον. —

Cujus opinioni & *Ovidium in Epistola Sapphus* suffragari ajunt:

*Sola virum non ulta piè mœstissima mater
Cœncinit Ismarium Daulias ales Ityn.*

Atque idem rursus ad *Liviam*, vel veriùs *Pedo Albinovanus de morte Drusi*:

Deflet Threicium Daulias ales Ityn.

Probus quoque, non reprobis *Virgilii* interpretes, prodidit Progen in Aëdona, id est, in lusciniâ, & *Philomelam* in Chelidona, five hirundinem fuisse mutatam: id quod *Aristotelis* testimonio 2. *Rhetor.* fulcitur, ubi hirundo è *Philomelâ* virgine facta narratur; & à *Varrone lib. 4. de Lat. Lin.* adfirmatur, ubi lusciniola luctuosè canens, ex Atticâ Progne in luctu facta avis dicitur. Chelidoni quoque seu hirundini linguam exsectam à Tereo *Anacreon carm. 12.* meminit. Nec *Virgilius* abluisse videtur in *Sileno*:

*Aut ut mutatos Terei narraverit artus;
Quas illi Philomela dapes, quæ dona paravit,
Quo cursu deserta petiverit, & quibus antè
Infelix sua tecta supervolaverit alis.*

Atqui hoc Progne fecit, ait *Servius in Bucol.* ubi *Erythræus*: rectiùs quidem dixisset: Atqui hoc pariter cum Progne fecit: Nam & apud *Ovid. lib. 6. Metamorph. fab. 7.*

Ense ferit Progne, jugulum Philomela resolvit.

Et

Et post: •

— *Ityôsq̃ue caput Philomela cruentum
Misit in ora patris.*

Verisimilius tamen est, magisque receptum, Philomelam in sui nominis avem, hoc est, in lusciniam, cujus Musicâ nihil amabilius, versam fuisse, ut scribit *Sabinus Interpres Ovid.* additâ ratione, quod hæc inter canendum crebro has voces edat: ΤΗΡΕΥΣ ΓΛΩΤΤΑΝ, conquerens de Tereo, quod amputârit linguam: sicuti Tereus in *Upam* mutatus, fertur, uxorem cum sorore persequens, & quasi adhuc filium quærens: ΠΟΥ ΠΟΥ, *ubi ubi* sit claudicare. Progne verò filium lugens miserabiliter sonare: "ΙΤΥ"ΙΤΥ, (qui "ΙΤΥC seu Phasianus est pollutarum mensarum *juxta Pausaniam in Phoc.* maledictum exordium.) Quæ ipsa *Varinus ex Scholiis Aristophanis*, & postea *Erythreus* atque *Sabinus* transcripserunt.

Quicquid sit, maxima injuria Philomelæ illata est à Tereo, verè proprièque barbaro, quare & illa magis, quàm Progne lugere auditur. Nam & sic *Attius vetustissimus Poëta in Tereo apud Nonium*, *Merulâ* emaculante:

*Tereus indomito more atque animo barbaro
Conspexit in eam, amore necors flammeo, &
Deposuit facinus pessimum ex dementia
Confingit.*

(linguam verò, antequam præscinderet, ita apud eundem priùs adfatus est:)

*O suavem linguæ sonitum, & ô dulcitas
Conspirantis animæ.*

Intelligatur sanè per Terei puellam lusciniâ, symphoniacales, & amatoria, tùm profectò & hic *versus 87.* de eadem erit capiendus, & meâ quidem sententiâ ita perscribendus:

*Et neques queri (eamdem scil. Philomelam) Sororis de
marito barbaro.*

Nisi quis SORORI malit, quod & nobis potiùs visum, ad
I 3 eam

eam planè faciem, quâ iterùm *Statius Epicedio Patris* dixerat.

— — *Murmure trunco*
Quod gemit, & duræ queritur Philomela sorori.

Id enim fabulæ magis & rei convenit, ac si luscinia hirundini, æquè matutinæ avi, & germanæ quasi, suum infortunium narret, & conqueratur. Unde *Palladas Antholog. lib. I. tit. 60. & H. Megiserus*:

Τίπτε πανημέριον Παιδιον κάμμοι κέρη,
 Μυρομένη κελαδίς τεφύλα δὲ τομάτων;
 Ὅτοι παρδινίης πόθῳ ἴκιστο, τλώ τοι ἀπήνεσ
 Θρηϊκίῳ Τηρέως αἰνὰ βίαιος ἄρμῳ.

Hoc est:

*Cur totos, Philomela, dies, miserranda puella,
 Consumis tristes fleus iterando sonos?
 Virginei an floris tantùm te macerat ardor,
 Incestus Tereî quem malè carpsit amor.*

De unicâ ergò ave tres illi præcedentes versiculi, non de avibus sororibus loquuntur, id quod vel hic, qui jam instat, docebit:

Verf. 88.

*Illâ cantat, nos tacemus: quando ver venit meum?
 Quando faciam par, ædon, ut tacere definam?]*

Sic equidem tentabam. Nam cùm *Lipsius* rectè in præcedentibus duobus notam rogandi deleverit, in hoc tamen versuum pari relinquere illam cum *Pithecæ* omninò debuerat. Nec enim planè præter causam toties signum illud irrupisse credendum est. *Querit ergò Pervigilii Scriptor*: Numquid non & ipse aliquando ver suum pariter, ut cætera animalia, habiturus, ejusque adventum percepturus sit? cùmque multis carmen *Philomelæ* commendasset, eam ipsam porrò adloquutus interrogat: & quando tandem ipsi quoque, veterno & torpore hiberno omni excusso, respondurus, & paria facturus esset, tam amoenâ præsertim anni tem-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 135

tempestate. Atque sic quoque ille, quisquis fuit, *auctor carminis de Philomela apud Pitheum*, adfatu Lusciniae illud conclusit:

*Porrige dulcisonas adtentis auribus odas:
Nolo tacere velis, malo tacere chelyn.*

Ubi mendosè legebatur: *Volo tacere cupis.*

Mens autem ejus hæc videtur, quòd cantor ille malit suam chelyn requiescere, quàm Philomelam tacere. Contra *Noster* alternis Musicam avis & hominis, atque ita suam quoque audiri cuperet, saltem ne perpetuò tacere cogere-
tur, sed quoquo modo ipsemet avem quoque ageret & re-
præsentaret. Pari sanè clausulâ finitur verni temporis
descriptio in *Anthologia lib. 1. C. Rittershusio* interprete:

— — Cùm cantu perstrepat ales;
Quid ni conveniat cantare hoc tempore vatem?
Quis taceat, dum cuncta vigent, dum cuncta loquuntur?

Videtur autem ibi *Græcus Anonymus* hos duos Vatem & avem ita voluisse contendere invicem:

Πῶς ἔχρησται { ἀπὸν ἐν αἰεί } καλὸν αἰῶνα;

Nec de nihilo est, quod *Dionysius* quoque, sub imperio Augusti orbem habitabilem qui descripsit, de Cycladibus meminit, quod gratulatoria sacra Apollini choreas quotannis ducant universæ ineunti dulci primum vere, quando in montibus procul ab hominibus foetificet dulcissima lusciniæ:

Ρύσια δ' Ἀπόλλωνι χορὴς ἀνάγουσιν ἄπασα
 Ἀρχομένη γλυκερῷ ἰέον ἑάρ[Ⓢ], εὖ τ' ἐν ὄρεσιν
 Ἀνθρώπων ἀπάνιδε καὶ λιγύφω[Ⓢ] ἀηδάν.

Quod si verò audax nimis alicui videatur nostra hæc emendatio, quòd *chelidon* in *aëdona* mutata sit, illi adeò mirum videri non poterit, cùm Philomela aliis quoque nunc in *hirundinem*, nunc in *lusciniam*, ut antea dictum, conver-

sa perhibeatur. Nec etiam tam longè à scripturâ priorē secessum, cū in codice *Pithæo-Lipsiano* ita legeretur :

Quando faciam ut celidon, ut taceret desinam.

Unde alii *Petronii Editores* fabricaverant :

Quando facit muta chelidon.

E quo *Pithæus*, ac *Weitzius* legendum duxere :

Quando fiet muta chelidon, & tacere desinam?

Quòd rō facit, ceu *Goldastus*, *Latichius* &c. habebant, metri ratio non admitteret. Quasi verò in tertiâ regione pædia dactylum æquiore animo toleraret. Quocirca vel hîc quoque mallet :

Quando fiet muta aëdon? ———

Hæc enim cantum suum tempori aucto æstu finit, ubi hirundines hieme demum conticescant, ceu ipse quoque *Weitzius* animadvertit. Cur ergo Poëta noster tamdiu differre carmen, & voluptatem suam debebat, qui post hiemem jam exactam, non quando iterum ea ventura esset, sed potius, quando ver sibi quoque jam venisset, inquirebat. Itaque optat, ut maturè cessante *Phiiomelâ*, ipse quoque canat, nec semper taceat. Quorsum videbatur spectare, tamen contrarium, *Vetus Epigramma apud Pithæum*, in clamosum & furiosum *Pygmæum* :

*Corpore par merulis, es par clamore cicadis,
Hinc differs, quod te tempora nulla vetant.
Dum loqueris, quærent cuncti, vox cujus ab ore?
Atque sonum alterius corporis esse putant,
Miramur, tantum accipiant qui membra furorem,
Ut sit forma levis, clamor & ira gravis?*

Ita quidem *Fr. Juretus*, adplaudente *Opitio*, in primo versu pro *querulis* reposuit. Sed ipse, nî syllaba secunda vetet, crederem scriptum fuisse :

Corpore querquedulis es par, clamore cicadis.

Si

AD VENERIS PERVIGILIUM. 137

Si qui tamen *chelidonis* vocem mutari minimè velint, sicuti & *patria mea decus Barthius integro fermè cap. 6. lib. 4. Adv.* honoratum nomen hirundinum à multis adfectatum Poëtisque præcipuè tributum, è variis ostendit. Illi hanc fortean *Pervigilatoris* sententiam fuisse putaverint; quòd cum cantillante artificiosissimè Philomela ipse Poëta stupore quasi conticescat, propterea, quòd illam æmulus nullo planè modo adsequi carmine valeat, atque idèd alteram saltem ejus sororem Prognen vel hirundinem imitandam sibi proponat, quæ si non adèd dulciter, at diutiùs tamen cantet, quàm lusciniæ, nec umquam ferè taceat, sed semper trinscet. Itaque facilè versus è superioribus posset constitui, vel potiùs integrè, unicâ saltem restitutâ postliminiò literulâ, retineri:

Quando { faciam } uti chelidon, ut tacere desinam?
fiam }

Quippe & *Salmasiano codice meliore* lectitatum est.

Quando fiam ut celidon. —

Unde *Salmasius* versui consulturus, integram vocem addendo fecerat:

Quando ego fiam ut chelidon. —

Et ut tandem me exspectorem, genio haud infauſto, sed lubente dictatam puto hanc nobis emendationem, & ad mentem planè Auctoris cum præcedente versu revolutam jucundissimam reciprocationem:

Illæ cantat: nos tacemus. Quando ver veniet meum?

Quando { fies muta, } Aëdon: ut tacente te canam?
facio mutuum, }

Ne quis verò in nobis accuset, quod nos in aliis reprehendimus, per nos sanè legi posset *fies mutuum Adon*, nam & apud *Theocr.* ἀδώνες, pro ἀνδρες, & apud *Avicennæ* interpretem *Adon* existat.

Egregia verò & amœbæa avis & lyricinis permutatio! Nam & ipsæ Lusciniaë audiunt aliquando intentione magnâ, & reddunt, vicibusque reticent. Visum quoque sæpè iustas canere cœpisse, & cum symphoniâ alternâsse, *narrante Plinio loco citato lib. 10. cap. 29.* Neque sufficiebat Poëtæ, optare modò, ut ipse tandem tacere desinat, nisi Phœbo quoque benignè adspiciente, Musisque adspirantibus modularè simul canat. Quare & nostræ huic ultimi verbi emendationi apertè & vocalissimè favet.

Verf. 90.

Perdidi Musam tacendo, nec me Apollo respicit.

Sic quidem malim, ut *Apollo* quintâ regione exstet, quàm spondæus cum *Phœbo*: cujus rei monitor nobis fuit politissimus & literatissimus juvenis *M. Jac. Thomafius*. Nam & sic *Ennius in Thyeste*: Et me *Apollo* ipse deletat; & *Pindarus Ode 5. Nem. ὃν φίλῳ Ἀπόλλων.*

Duobus verò præsidiiis facultas illa Poëtica, uti acquiritur, bonitate igneæ naturæ & artis exercitio, ceu *Horatius* quoque inter alios censuit

Natura fieri laudabile carmen & arte: &c.

ita vicissim totidem modis contrariis inusu atque socordia & ingenio effæcto atque frigido amittitur. Quare *Pervigilium* quoque & hîc & *Venusina Juvenalis*, vel *Aratæ Cinnæ* lucerna requiritur: sicut hîc posterior cecinit:

*Hæc tibi Aratæis multùm invigilata lucernis
Carmina, quæ ignes novimus æthereos.*

Præcipuè tamen obtinet hîc illud *Ciceronis pro Archiâ*, quod à summis hominibus & eruditissimis acceperat; cæterarum rerum studia & doctrinâ & præceptis & arte constare; Poëtam naturâ ipsâ valere & mentis viribus excitari, ac quasi divino quodam spiritu adflari. Quod *idem eloquentiæ parens 2. de Oratore* explicatiùs repetiit: *Audivi Poëtam bonum neminem sine inflammatione animorum existere posse & sine adflatu quodam furoris. Utrumque verò à Phœbo est. Quare Statius optimè lib. 12.*

Vix

AD VENERIS PERVIGILIUM. 139

Vix novus ista furor, veniensque impleffet Apollo.

Aviennus Poëta grandis:

— *Deus en Deus intrat Apollo*
Pectora, fatidica quatiens penetralia Cyrrhæ.

Sic Lucanus lib. 6. Pharsaliæ:

— — *artus*
Phœbados irrupit Pæan mentemque priorem
Expulit, atque hominem totâ sibi cedere jussit.

Et Claudianus 1. de raptu Proserpinæ:

Jam furor humanos nostro de pectore sensus
Expulit & totum spirant præcordia Phœbum.

Item;

Quis Musis, ipsæque licet Pæane recepto
Enarrare queat?

Rurfus de bello Getico vers. 598.

Hinc & in tali ἐκδοσιασµῶν constituti *Hesiodus* & reliqui antiquissimi Poëtæ à Musis sua se carmina accipere commententi sunt, inquit *Barthius ad Claudianum*, jubens evolere *Lucianum*. Ita *Virgilius Ecloga 9.*

Et me fecere Poëtam Pierides.

Persius contrà, ut eò liberiùs Poëtâs ambitiosos & jactabundos perstringeret, de se ait:

Nec fonte labra prolui caballino,
Nec in bicipiti somniasse Parnasso
Memini,

Quod idem est, ac si cum Nostro dixisset: *Quod nec Musas teneret, nec à Phœbo respiceretur*. Nam ut verba *Scholiasæ Persiani*, à *Pithæo* hic quoque omissa, sonant: *Dicitur, Pegasus equum alatum, ad Heliconis montem errando per-*

pervenisse, ibique sibi oppressum ungulâ fodisse; ex quo loco fons editus Musis fuit consecratus. Dicit autem de illis se non esse, qui egregii Musarum animi sunt: Nec somniasse in Parnasso bicipiti; Libero sacrata Nisa & Cyrrha Apollini. Unde Lucanus:

*Cardine Parnassus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo Bromiôque sacer &c.*

Emphaticum quoque est verbum *respicere*, & numinibus proprium, quæ respicientia fingeantur, cum favor eorum indicatur. Ut: Dii nos respiciunt, *Terent. Phorm.* id est, diligunt: & in *Andr.* nisi quid Dii respiciunt, me & te perdidisti. *Virg. 3. Æneid.* Si qua pios respectant numina, id est, propitia sunt. *Cic. ad Attic.* Nisi quis nos Deus, (& alibi) Rempublicam respexerit. Vates verò cumprimis desiderant, ut ipsos Phœbus respiciat. Quamobrem Calpurnius vovet *Ecloga 4.*

*Te quoque facundo comitatus Apolline Cæsar
Respiciat.*

Et iterùm:

Scimus enim, quàm te non adspernetur Apollo.

Contrà idem:

— *Te diversus Apollo despicit.*

Verf. 91.

Sic Amyclas, dum tacebant, perdidit silentium.]

Desiderius Erasmus Roterodamus Cbil. 1. cent. 9. adag. 1. Amyclas silentium perdidit: versum hunc à se dilaudatum, probante quoque Scaligero, ita protulit, hoc superaddens: Meminit & CATULLUS (nisi fallit inscriptio carminis) DE VERE, quod nuper nobis Aldus Manutius noster exhibuit in antiquissima quadam Galliæ Bibliothecâ repertum. Plura, qui velit, adeat Servium, ad ista Virgilii lib. X. verf. 564.

— *Ta-*

— *Tacitis regnavit Amyclis,*

ubi historicam rationem hujus proverbii & duplicem quidem reperiet. Adlusit & *Silius Italicus*:

— *Quásque evertere silentia Amyclas.*

Item *Lucilius*: *Mibi necesse est loqui, nam scio Amyclas tacendo periisse.* Vide & *Jan. Parrhasium* ad *Claudian.* lib. 1. de raptu *Proserp.* ad p. 48. *Rader.* ad *Martial.* lib. 13. n. 110. *Dalechamp.* ad *Plin.* lib. 3. c. 5. *Carol. Steph.* in *Diction. hist.* & *Conr. Gesner.* in *Onomast.*

Haud inscitè quoque *Noster*, postquàm se ab *Apolline* non respici jam dixisset, exemplum *Amyclarum* subjecit, nam & illæ ab eodem Deo desertæ, cùm antea in tutela ejus *Numinis* fuissent. Hinc enim *Statius Papinius* lib. 1. *Theb.*

Hujus Apollinæ currum comitantur Amyclæ.

Et *Claudian.* de raptu *Proserpinæ* lib. 1.

Mars donat Rhodopen, Phæbus largitur Amyclas.

Verf. ult.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.]

Quùm magnam partem felicitatis & sapientiæ in eo ponerent *Veteres*, ut quantum possent viri ab amore sibi temperarent, & vel penitus abstinerent, vel maturè se inde retraherent: E diverso utrumque *noster Veneris Calator* evincere cupit, ut & qui numquam amavit, nunc amet, quique amavit, semper amet. Eadem mens est *Sentii Augurini* de *Plinio Juniore*, in ejus *Epist.*

Dum querit, quod amet, probâtque amari

Ille Plinius, ille quot Catones?

I nunc, quisquis amas, amare noli!

Quæ lectio quoque *D. Bartsio* defensâ lib. 35. c. 20. & totum carmen paraphrasi donatum. Idem *alius vetus Epigram-*

grammaticarius apud Scaligerum in *Catalect. Virgil. lib. 1. p. 20.*
sentit :

Insanus vobis videor, nec deprecor ipse,

Quominus hoc videar. Cur tamen hoc videor?

Dicite nunc: Quod semper amas, quod semper amasti:

Hic furor? hic, Superi, sit mihi perpetuum.

Qui verò numquam prius amârunt, illud *Nasonis* audiant :
Venit amor gravius quò seriùs. Et Sophocl.

Ἔρωτι μὲν οὖν ὅστις ἀνταίεσται

Πύκλῃς ὅπως ἐς χεῖρας, ἢ καλῶς φρονεῖ.

Ita in *Varronis Epist. ad Fuffium* suspicor legendum apud
Nonium: Si hodiè nænum venis, cras quidem adsis *Veneris* Pervigilio, hodiè natalis Fortis Fortunæ. ut apud *Arnobium lib. 5.* Lavatio Deûm matris est hodiè, Jovis epulum cras est. Et statim: Telluris natalis est.

Quúmque *suprà p. 46.* carmen hoc *Veri* pariter & *Veneri* sacratum ostenderimus, proptereà quòd *Ver* *Veneris* esset tempus, & hæc sine illo parùm aut nihil esset; comparere hîc volumus *Cl. Barthii*, idem planè nobiscum & honorificentissimè de hoc Pervigilio censentis imitationem, quam ad *T. Calpurnii Eclogæ 5.* versus illos protulit:

Tunc etiam tota vernanti gramine silva

Pubet & æstivas reparabilis inchoat umbras,

Tunc florent silvæ viridisque renascitur annus,

Tunc Venus & calidi scintillat fervor Amoris.

Vide (*inquit*) elegantissimum carmen, quod Pervigilium autumatur. Quem auctorem delicati Poëmatii nos aliquando æmulantes, in *X. libro Amabilium* ita cantillavimus. Unde non saltem *Pernoctator* noster magis explanabitur, sed & lectionem mentémque illustri viri, quam secutus sit, edocebimur.

Speculum Leporis alnum,

Ver, pande humum rigentem.

Sine Vere nil Diona est.

Vere ingruente vita

Rediviva luce Olympi est.

Sine Vere nil Diona est.

Longo

Longo sepulta somno
 Natura jam resurgit.
 Sine Vere nil Diona est.
 Genitabiles Favonii
 Rerum excitant calores.
 Sine Vere nil Diona est.
 Aprilibus sub auris
 Rosa mundus omnis una est.
 Sine Vere nil Diona est.
 Emortua ante florum
 Nunc germina intumescunt.
 Sine Vere nil Diona est.
 Speculum Leporis almi
 Ver Lusuū dioptra est.
 Sine Vere nil Diona est.
 Ver Ludii chorea est,
 Ver saltuum lubido est.
 Sine Vere nil Diona est.
 Ver prata cum coronat,
 Charites redire certant.
 Sine Vere nil Diona est.
 Amabiles Favonii,
 Roseos rigate campos.
 Sine Vere nil Diona est.
 Reducite eleganti
 Pede, Gratia, choreas.
 Sine Vere nil Diona est.
 Salisubfuli Lepores,
 Speculum polite vestrum.
 Sine Vere nil Diona est.
 Labella saviorum
 Sitiunt modò duella.
 Sine Vere nil Diona est.
 Papillula arrogantes
 Oppressiunculas vult.
 Sine Vere nil Diona est.
 Tunica suo pte motu
 Jam subsilire pugnant.
 Sine Vere nil Diona est.
 Oculisque delicatū
 Monstrare mox rosetum.
 Sine Vere nil Diona est.

Et

ANDR. RIVINI NOTÆ

*Et illud, illud, illud
Sed pulchra subticendum est.
Sine Vere nil Diona est.*

*Hebe rotunda ventre
Sistit Herculem maritum.
Sine Vere nil Diona est.*

*Juventa virginalis
Phœbum expetit glabella.
Sine Vere nil Diona est.*

*Pandunt sinus papilla,
Et ambiunt puellōs.
Sine Vere nil Diona est.*

*Hortus tuus, Cythera,
Vult irrigari Amore.
Sine Vere nil Diona est.*

*Nemus maritum in imbrem
Comam arborum resolvit.
Sine Vere nil Diona est.*

*Rosa vinculum resignat,
Unguemque vult superbū.
Sine Vere nil Diona est.*

*Cupido prætor est: jus
Edisserit juventæ.
Sine Vere nil Diona est.*

*Taurus, Leo, Tigrisque
Agit suas choreas.
Sine Vere nil Diona est.*

*Cedat Diana silvis,
Jam regnat has Cythera.
Sine Vere nil Diona est.*

*Sedat Salacia undis,
Jam regnat has Cythera.
Sine Vere nil Diona est.*

*Cedat Jovisque Olympo,
Jam regnat hunc Cythera.
Sine Vere nil Diona est.*

*Pan montibus, Palesque
Agris sevēra cedat;
Et Faunus & Deorum.
Quod uspiam est bonorum
Diona ubique regnat.*

Nullum

AD VENERIS PERVIGILIUM. 145

*Nullum Diona numen
Regnare vult, nisi unum,
Amabilem Priapum.*

*Sine Vere nil Diona est.
In Vere cuncta, cuncta
In Vere jam Diona est.*

Atque hæc ipsa *Barthiana imitatio* calcar mihi & ansam præbuit, ut salvis quorumvis judiciis & lectionibus, meam quoque mentem liberè nunc proferam, & quo quidem modo totum hoc Poëmation scriptum fuisse vel putem, vel optem: ita ut etiam post tertium plerumque versum intercalaris jucundissimè intercurrat, rarò post quartum aut quintum, & nihilominus tamen singulis tam paucorum versuum strophis sententia quælibet argutè absolvatur, quemadmodum ὁρθολογισμός ex sequentibus adparebit.

VEr novum, ver jam canorum, ver renatus orbis est:

*Vere concordant Amores, vere nubunt alites,
Et nemus comam resolvit de maritis imbris.
Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.*

Cras Amorum copulatrix inter umbras arborum

*Implicat casus virentes de flagello myrteo:
Cras Dione jura dicit, fulta sublimi throno.
Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.*

Tuncque viro de superno, spumeo pontus globo,

*Cæculas inter catervas, inter & bipedes equos,
Fecit undantem Dionen de maritis imbris.
Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.*

K

Facto

*Faëta Cypris de cruore , déque amoris floscu-
lis ,*

*Déque gemmis , déque flammis , déque Solis
purpuris .*

*Ipsa gemmeis purpurantem pingit annum flo-
ribus .*

*Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet .*

*Ipsa turgentes papillas de Favoni spiritu
Mulget in fœtus latentes ; ipsa roris lactei ,
Noctis aura quem reliquit , spargit humenteis
aquas .*

*Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet .*

*Emicant lacrumæ trementes decidivo pon-
dere ;*

*Gutta præceps orbe parvo sustinet casus suos ,
Et recentibus vegentes ducit umbras floribus .*

*Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet .*

*Hinc pudorem florulentæ prodiderunt pur-
puræ :*

*Humor algens , quem serenis astra rorant
noctibus ,*

Manè virgineas papillas solvit uventi peplo .

*Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet .*

*Ipsa jussit manè ut ude virgines nubant
rosæ :*

*Cras ruborem , qui latebat veste tectus igneâ ,
Unico , marita , nodo non pudebit solvere .*

Cras

AD VENERIS PERVIGILIUM. 147

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

*Ipsa Nymphas Diva luco jussit ire myrteo;
It puer comes puellis: nec tamen credi potest
Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit.*

*Ite Nymphæ: posuit arma, feriatuſ est Amor.
Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.*

*Jussus est inermis ire, nudus ire jussus est:
Neu quid arcu, neu sagittâ, neu quid igne læderet.*

Sed tamen cavete Nymphæ, quod Cupido pulcer est:

Totus haud inermis idem, quando nudus est Amor.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

Compari Venus pudore mittit ad te virgines:

Una res est, quam rogamus, cede, Virgo Delia,

*Ut nemus sit incruentum de ferinis stragibus.
Ipsa vellet, ut venires, si deceret virginem.*

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

Jam tribus choros videres feriatos noctibus,

*Congreges inter catervas ire per saltus tuos,
Floreas inter coronas, myrteas inter casas.*

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

K 2

Net

Nec Ceres, nec Bacchus absunt, nec Poëtarum Deus.

Decinent, & nota nox est pervigilata cantibus:

Regnet in silvis Dione, tu recede Delia!

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

*Fussit hyblæis tribunal stare Diva floribus:
Hybla totos funde flores, quantus Ennæ campus est;*

Hybla florum prome vestes, quotquot annus attulit.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

*Præses ipsa jura dicet, adsidebunt Gratiæ;
Ruris hic erunt puellæ, vel puellæ montium,
Quæque silvas, quæque lucos, quæque fontes incolunt.*

Fussit omneis adsidere pueri mater alitis;

Fussit & nudo puellas nil Amori credere.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

Cras erit, quo primus æther copulavit nuptias,

Ut pater totis crearet vernus annum nubibus,

In sinum maritus imber fluxit almæ conjugis;

Unde fœtus mixtus omneis aleret magno corpore.

Cras amet, qui numquam amavit; quique amavit, cras amet.

Ipsa

AD VENERIS PERVIGILIUM. 149

*Ipsa venas atque mentem permeantis spiri-
tûs*

*Intus occultis gubernat procreatrix viribus ;
Perque cœlum , perque terras , perque pontum
subditum ,*

*Pervium sui tenorem seminali tramite
Imbuit , jussitque mundum nôsse nascendi vias.
Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet.*

*Ipsa Trojanos nepotes in Latinos transtulit :
Ipsa Laurentem puellam conjugem nato dedit :
Moxque Marti de sacello dat pudicam virgi-
nem.*

*Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet.*

*Romuleas ipsa fecit cum Sabinis nuptias :
Unde Rhamnes & Quirites , proque prole poste-
rûm*

*Romuli , Patrem crearet & nepotem Cæsarem.
Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet.*

*Rura fœcundat voluptas ; rura Venerem
sentiunt.*

*Ipse Amor , puer Dionæ , rure natus dicitur :
Hunc ager , cùm parturiret ipsa , suscepit
sinu ,*

*Ipse florum delicatis educavit osculis.
Cras amet , qui numquam amavit ; quique ama-
vit , cras amet.*

*Quisque cœtus continetur conjugali fœdere.
Ecce jam super genistas explicant tauri latus !*

Subter umbras cum maritis ecce balantum gregem !

Cras amet , qui numquam amavit ; quique amavit , cras amet.

*En canoras non tacere Diva jussit alites.
Jam loquaces ore rauco stagna Cygni perstre-*
punt :

*Adsonat Tereï puella subter umbram populi ,
Ut putes motus Amoris ore duci musico ,
Et neges queri sorori de marito barbaro.*

Cras amet , qui numquam amavit ; quique amavit , cras amet.

Illā cantat , nos tacemus : Quando ver veniet meum ?

Quando fies muta , Aëdon , ut tacente te canam ?

Perdidi Musam tacendo , nec me Apollo respicit.

Sic Amyclas , dum tacebant , perdidit silentium.

Castè amet , qui nondum amavit ; quique amavit , castè amet.

SUM-

S U M M A R I A

P A R A P H R A S I S

E T

C O N C A T E N A T I O .

Q UOD in adparatu nuptiali Magnificorum observari solet, ut reparatis & emundatis denuð ædibus, præcipientibus & invitantibus Muscis, hospitibus omnibus eleganter comitis & vestitis, ac quasi rejuvenescentibus aut renatis, sponsus amicæ, post facta jam sponsalia, concordans, cum eâdem nuptias sollemnes instituat, atque hæc ipsa passis & fragranti stillicidio perfusis capillis marito futuro obviam fiat: Illud tempore verno totus mundus nuptias celebrans imitatur. Palatium suprà infrâque innovatur, alitum genus fidiæines agit, nihil non renascitur quasi & in amorum concordiam ipsâque aded connubia luxuriante capillitio proruit. Ut vel ipsa rerum Natura mater omnes atque singulos videatur inclamare, ut quisquis, seu amârit umquam priùs, seu non amârit, amorem non nisi unum forsitan diem procrastinet ampliùs. Eoque minùs, cùm circa hoc tempus videat ipsam *πόθων μντήρα ἀεδοπόδων* Venerem ante ædes quasi nuptiales, videntes suas arbores non modò collocasse, sed ita utrasque complicatis flagellis maritasse, & thalamum quasi obscuratura intexuisse, ut vel ipsæ quoque conjugalem copulam nobis insinuent. Quem sanè non possit non Diva illa *πάνδημος* omnibus modis promoveri, cùm ipsa toti huic universo, ceu regina altithrona imperet, atque litibus odiisque rescissis amorem ampliandum quibuscunque injungat, & paria singula ipsamet combinet, vel adunet veriùs. Quandoquidem nec aliter illa ipsa Diva fuerit procreata, quàm quòd temperie vernâ ipsa cœlo dejecta, mari edita, fluctibusque (*ut loquitur Apulejus lib. 2.*) sit educata, hoc est, ab igneo seminis vigore, & spirituositate masculâ, atque humectâ spumosaque naturâ surgat salacia & coeun-

coëundi aviditas ; nam & *Varrone lib. 4. de L. L. auctore*, Venus victrix ex junctione ignis & aquæ, vel idèd in nuptiis quoque in limine adhibitorum, velut à causâ nascendi duplicè defumitur : Ubi mas ignis est, quod ibi semen ; aqua fœmina, quodd fœtus ab ejus humore ; hæc Venus conjungit invicem, ipsa inter equos, libidine hincientes, & bijugum duplicitates aliquando exorta. Quæ itaque Venus de opt. sanguine, flore amoris, igneque femine, in humido radicata elemento, Sole etiam (qui & ipse cum homine generat hominem) cooperante, instar gemmulæ alicujus protuberavit ; illa ipsa quoque tempus suum similibus cupit renovatum & picturatum gemmeorum & flammidorum florum muricibus. Quin & illa ipsa benigna mater, ceu Croni viro lactescente producta, ubera sua bacchantia, (*uti Naso 6. Met. vocavit*) & tepidiusculâ Zephyri aurâ turgescencia relinere, & in illos suos vernos, intrâque terræ uterum adhuc latitantes, & jamjam erumpentes fœtus, emulgere, paritèrque in jam natos candidissimum suum lactique simillimum rorem, ceu Juno quondam in lilia, de nocte dispergere cœpit. Ut manè factò, si quid genitalis illius lacteique succi ab aurâ nocturnâ (*non enim nisi hac omni quiescente, juxta Plin. lib. 18. c. 29. cadunt rores*) reliquum factum, videas tremulum mare mellifluo nitere arvo, (*ut Poëta vetus in Centimetro Servii loquitur*) guttasque passim flosculis ita hære, ut lacrimæ oculis solent : quæ cum casum, in quem, ceu graviores factæ, propendent, semper minitentur, aliquandiu tamen rotunditate se suâ adhuc sufflamment, & umbellam quasi quamdam floribus, eisdem vegetantem, inducant. Quo ipso fit, ut rosæ purpureæ, tanquam Nymphæ pudibundæ, publico se sistant, atque proferant, earumque ceu virginum mamillæ, quod plus humoris & cœlestis sudoris sub lumine Lunæ roscidæ, & purgatissimo noctis aëre collegerint, ed citiùs se aperire, & vestibus denudare, atque nuptiis veluti prostituere consueverint, Ut ipsæ, Venere ita jubente, omnem ruborem, quem tantoperè carum & occlusum priùs habuissent, postridiè, ceu maritæ jam factæ, in apicum prodere, & omnium oculis exponere, pudicitiaque claustra effringere non vereantur ampliùs. Eodem verò pacto, quo florum reginas, ceu jam sponsas produxit, illa ipsa Amorum Dea, roseas quoque & roscidas Nymphas suas per amœna myrteta

AD VENERIS PER VIGILIUM. 153

teta & umbrosos lucos ad festum Veris sollempne prodeambulare mandavit; iisque comitem facundum, qui pro vehiculo esset, associavit Cupidinem. Sed non satis tutæ videri illæ poterant, siquidem Amor sua secum arma veheret, nec ipse quoque pariter, ut illæ ab omni penitus opere cessare, festumque hoc innoxium planè feriatum accedere vellet. Sed intempestivus ille, & omninò frustraneus erat metus: Ite modò, saltate, & gaudia vestra securæ peragite virgines; arcum, tela, faces, exarmatus omnibus & singulis, quæ ullo modo læsura videbantur, deposuit. Utque festivus vobis, & revera otiosus appareat, nec quicquam formidabile occultare forsitan valeat; ellum, quantillus est, totum nudum, vobiscum tripudiare, atque, matre ita decernente, restim ducitare conspiciamini. Quicquid tamen ejus rei sit, vel ipsa illa nuditas, & nativa ejusdem manifestè comparens pulchritudo monere virgines debuerat, ut aliquantò cautius ipsum choris suis adjungant Amorem, quantò ille validius nudâ suæ formæ pulchritudine munitus, nec, licet inermis, totus planè sit exarmatus:

Quò nudus magis est, hoc minùs alget Amor.

Nunc verò cumprimis opus fuerat pudicis puellis, ut ne cogitationibus quidem Venereis occupatæ forent, quando Dianæ pro virginitate hætenùs cultâ responsuræ, consimili ferè ipsius Divæ pudore, ad hanc ipsam nobiles jam, & viro maturæ cum canistris acu pictarum, & manu suâ elaboratarum telarum plenis, illam propitiaturæ, ablegentur, ne de cætero ipsis corrumpendis irascitur, (*velut è Theocriti Scholiaste ad Idyll. 2. hæc omnia discimus;*) neve illa tanquam in venatu inter feras suevisset, ita in puerperio aliquando stragem cruentam edat, cujus rei simulachrum quoque, & suspicandi materiam eadem deprecantur, atque Dianam tantisper, dum ipsæ Veneri suæ faciant, & ferientur, à lucis, nemoribusque suis secedere, atque ab omni cæde sibi temperare comprecantur. Non quòd non eadem virgines adeoque ipsa Venus Dianam ferre non possent, quæ ipsa Divam alteram quoque ad sacra sua adventare gavifura esset ex animo, siquidem à decoro virginali, & rigidâ tanti numinis severitate non paulò alienius fortasse, pervigilationibus hujusmodi liberioribus

bus & hilarioribus interesse, videatur. Jam tùm enim per integrum trinoctium cum sui similibus, & natu quoque majoribus congregatas puellas in merâ lætitiâ, ipsas florum fertis exornatas, & rosis quoque insultantes, per medias illas humiliores, & è myrtis complicatas tripudiare casas, atque tabernacula, & ad summum usque manè sua continuare cerneret Pannychia. Ubi ὁ ἀγγελητής μέγας τὴν αὐτὴν ἐλάμβανε τὸν πυρραμῆντα, ut *Aristophanis Interpres in Equit. tradidit*. Adesse igitur & Cererem oportuit, & Bacchum quoque, ne ἄσπερα aut sicca frigerent hujusmodi festa Venerea; quæ ita instaurata Phœbus quoque exortus suâ Musicâ visitans redderet lætiora: tametsi per exactam noctem nihil dum aliud, quàm cantatum, atque illud fermè solùm: (*Regnet in silvis Dione, tu recede Delia*) exauditus fuisset. Hic jam Venus antemeridiano tempore, si frigusculum aliquod de nocte suis colludentibus intervenisset, pro rostris, jus cuilibet ex æquo redditura, considerare meditatur. Et ne sine omni strepitu judicii hoc facere velle videatur, cum pompâ & adparatu rem agere occipit. Erectum stat tribunal floribus, non paucis, nec vilibus, sed Hyblæis, imò Hyblæis tantum non omnibus oppletum, & aulæis quoque floridis è toto quasi Ennæ campo demessis convestitum. Occupato nunc majestatis throno, Regina præsidet Venus, Scabinæ ponè sedent, gratiosæ & pellaces Charites, Nymphæ, Oreades, Napeæ, Hamadryades, Naiades, & Nereides, velut in ἑρμαιοκοτονιδείῳ, aut *Heliogabali* Senatulo: Quas omnes & singulas sibi à latere & consiliis esse gaudet illa Amoris volatici genitrix. Eadem sententiam suam per comitia hîc rogatam publicat universis, ut nulla umquam virgo quicquam credat aut fidat Cupidini, si vel maximè nudum, apertum, & inermem eum intra brachia sua tenere certo certius præsumat; fugitivum illum ait, & aviculâ quâvis leviozem esse erroneam, quem nec ipsa sæpè retinere possit mater. Non statim ergò libidini esse velificandũ, sed ampliandum & differendum aliquantisper, aut saltem in crastinum manè protelandum esse amorem. Nam si verè & honestè quisquam amet, eum, ubi sobrius sit factus, cogitaturum & perpensurum secum esse, quomodo totum hoc universum legitimo conglutinatum sit conjugio, quomodo imprimis Æther ille, roris pater, totius anni fertilitatem profeminaverit, dum Terræ, magnæ illi matri,

at-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 155.

atque omnium nutrici per nuptialem fœcundi imbris copulam incubans, res creatas omnes, ceu fœtûs suos animet, & vegetet atque foveat, & conservet. Consideraturum porrò genuinum amatorem, quomodo illa ipsa Venus ceu procreationis princeps, mentem ipsam *πᾶν τὸ ἔλπον* pervagantis, & comœatu suo instruentis spiritûs, potentissimi sceptri sui, non cuivis perspectis rationibus moderetur: ita ut nihil nec in aëre, nec in terris, neque subjecto in mari deprehendatur, quod non eadem vi imbutum nōrit, quo pacto coitionis illius nuptialis tenore perpetuo totum hunc mundum, atque omnia secula propagare debeat. Hoc jam præmeditatus in crastinum deliberato animo ad amorem maturum festinare aliquis, nec comperendinare matrimonium ampliùs poterit, gnarus, si liberos inde tollere debeat, Naturam, seu aded Venerem illam nominare malit, illos, ceu nepotes suos alituram, & vel coloniis quoque ductis alibi sustentaturam esse; sicuti Trojâ concrematâ & eversâ, ejus incolas in Latium quondam deduxit, ibidémque Laviniam Æneæ suo legitimo conjugio copulavit, Martique Iliam conciliavit, & Romulo, atque ejus populo de Sabinis uxoribus prospexit; unde non Equites modò & Nobiles, sed & plebs Quiritium per longa tempora ad ipsum usque Julium & Augustum, è Veneris profapiâ Cæsares, essent propagati. Quòd si jam quispiam fortean censeat, Amorem saltem urbanorum & divitum esse, & pauperiores omninò respuere pagorum colonos; atque ille propterea animum suum, nec ullam sibi despondere velit uxorem; is verò nec rura carere posse voluptate cogitet, nisi planè sterilefcere debeant, indéque aded necessariam esse agricolis Venerem, ut cum ipsis quasi Amor primùm natus & educatus ruri videatur. Ubi præsertim in amœnissimis locis liberitûs omne animalium genus apricari, congregi, pascere, & suos nutricari valeat. Quin & optimos ibi tibicines volucres lætè adsonare, & cum juxta stagna Olores, tùm sub umbrosis arboribus Lusciniam tam suaviter cantillare audias, ut omnes amoris motûs ac modulos musicissimis suis organulis eam ductitare, nec quicquam in ejus voce querulum de Tereo immani relictum autumes. Quæ ipsa in cantu suo delicatissimo pervigilans Philomela Poëtam ita extra se posuit, ut illâ cantante carmen suum continuare nequeat, sed exclamare cogatur: Quando tandem

dem & ipse pariter ut tu, avicula mea dulcissima, veris vires & cantillandi stimulum sentiam? Quod ipsum nisi aliter, quàm te silente, recuperavero, quando erit tandem, ut, quemadmodum nunc ego te canente tacere cogar: ita vicissim te tacente egomet quoque canam, & tecum quodammodò alternando contendam? Sed frustrà sum, nil ago, quando te auscultando ita obtorpuerim, ut Musam quasi omnem amisisse videar, nec me Phœbus magis, quàm Amyclas suas, eodem taciturnitatis vitio deletas, respectare dignetur. Nihil igitur ampliùs, quàm hoc solùm, in fine pariter ut in principio, ceu præco aut calator quidam intervocaliter succinere perpetuò possum:

Castè

Quisquis amaris, ama; ac, ut ameris, amabilis esto!

Non alienum quoque, sed persimile visum est aliis *Jani Anysii Pervigilium*, quod, imperante Maximiliano I. Romæ composuit, & lib. 2. *Variorum* publicavit. Ubi *Venus Dea Gnidi*, germinum vita dicitur, *Quam propter coëant frondicomæ arbores, Maritâque prunus aurea pariat persica. Ipsa imbribus letis madens Effundat gravidas fœtibus è suo Scintillâsque Gratiâsque aureo sinu, Rubeântque in hortulis Rosæ illius ortæ ex vulnere. Quam Deam & avium & Serpentium ac pecudum genus sentiat, quòdque in aquis net liquido pede. Cui en aræ micent, Et flore, myrto & plurima, Incendâtque puer thura, bona accinens Verba occinant voce & puellæ tinnula: Ades Erycina, ades, Pulchro refulgens sidere, Ut spectare soles delicias tuas, Tuos amores, Idæque ut vidit stupens.*

Seculum nunc etiam est, quum Romæ *Ambrosius Novidius*, ceu *Neovidius* quidam *fastorum sacrorum XII.* edidisset *libros*, ubi pariter *metaphrasten* quendam *nostri Pervigilii* egit, Aprilem ab *Aphrodite* omnium matre Romanis censens denominatum.

*Quando suis gradibus Trojana in gente reperta,
Mitis Iulæos fecit in Urbe Deos.*

*Utque eadem pulchra est, ita pulchro tempore digna:
Atque fuit Marti continuata suo.*

Hæc elementa prius (sit fas hinc cœpta moveri)

In quibus hæc nunc sunt: junxit amore locis.

Hæc aperit tempus: hæc pellit frigora vere:

Hæcque satis vires arboribûsque refert.

Hæc

AD VENERIS PERVIGILIUM. 157

*Hæc Dea, quod tellus, quod mobilis educat ær,
 Quod mare, quod cælum; numine sola creat.
 Tolle illam: magnæ fiant sine civibus urbes:
 Nec populos, quos nunc possidet, Orbis habet:
 Nomina natorum sunt nomina nulla parentum:
 Quæque roget, quondam victima nulla; Deos.
 Hæc Duce nunc volucres demulcent æra cantu:
 Et variè ludunt luxuriântque feræ.
 Illi floret humus: ridet sine nubibus æther:
 Mitèque fit pelagus: Lunæque Sôlque redit.
 Dicta sed à spuma est: hoc parcite velle negare:
 Unde sibi mensis nomina Graja meret.
 Marti hoc juncta Venus: requierat murmur amoris:
 Amborûmque ingens corpore languor erat.
 Quum subito tellus contagia sensit amantum:
 Vêrque caput primæ cinxit honore rosæ.
 Semina conspiceres urgere cacumine terram,
 Mollèque non uno flore nitere solum.
 Quique aderant multo detonsi frigore colles,
 Ceperunt densas per juga summa comas.
 Sponte sua tergo quæsvit vacca juvencum:
 Aque mare instanti prona salitur ovis.
 Fœmina tunc primùm blandum cognovit amantem:
 Tunc studium cultus primæque cura fuit.
 Tunc elegi placuere leves: duræque puella
 Eloquio victæ manè dedere manus.
 Miratæque fidem juvenis prope nocte jacentis,
 Viderunt teneris limina fusa rosis.
 Tunc digitis gemmas, tunc tradere crinibus aurum
 Cœptum: tunc artes mille fuere viris.
 Cum sint hoc igitur Veneris tot tempore dona,
 Livor erit, mensis si eripiatur honos.*

*Quæ omnia tamen deinde ad Naturam, veram omnium
 genitricem & nutricem transtulit, cui post Deum, penes
 quem stet vis prima creandi, nascendi data nunc forma secun-
 da foret, subdens:*

*Pace tuâ Venus hæc vera est: tu ficta putâris:
 Hæc duce nam spumis nasceris ipsa tuis.*

*Sed fileamus & nos, non tamen propterea perdendi. Nec
 enim*

enim plura de hoc Pervigilio, ne ipse pervigilem, *concludit Lipsius*. Alio tempore alia:

Cras aret, qui nunquam aravit; quique aravit, cras aret.

Ita dictata hæc ad calamum, quæ vos exceperitis & exarastis, ad imitationem nostri intercalaris epicitharismate finiamus.

Totum verò opusculum hoc Christianâ gemmâ consignemus, quam pariter ad umbilicum Venerii Poëtæ, imò artificis amandi, pius quidam Librarius MScr. nostro adjecerat:

MUNDUS AMET MUNDUM, ME MUNDUS,
NON EGO MUNDUM.

(Addo:)

ODERIT AST MUNDOS MUNDUS, AMABIT
AN HUNC?

CORONIDIS LOCO ANTIQUA TROCHAICA SUBJICIAMUS.

Notum esto, Trochaïcis hujus generis carminibus antiquitatem cumprimis delectatam fuisse in solemnibus pompis & processionibus v. gr. triumphalibus, aut sacris quibuscunque, & festis tripudiis. Unde & in *Prudentii Paene*, seu hymno IX. qui sic inchoatur:

Da puer plectrum, Choreis ut canam fidelibus!

Fabricius addidit: *Choreis Genus carminis Trochaicum innui*. Quòd illis nullum metrum esset aptius, quàm trochæorum, à temporum celeritate seu volubilitate nuncupatorum, & in Choris frequentatorum, unde & *Chorei* dicti & *rotatiles*, quòd rotæ motu, ex violento & naturali compositi-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 159

posito, ferantur. Nam rota ubi primo quoque impulsu semel mota est, ab seipsa motus tenorem perpetuat, propterea quod semper partem inferiorem superioris orbis moles premat. Itaque licet Iambus æquè citò evadat è faucibus, solum tamen Trochæum volubilem agnoverunt, propter aliam syllabarum, in eadem quidem temporum quantitate, dispositionem. Iambus enim initio celer impetum capit, mox subsistit. Contrà stat primùm trochæus, deinde urget hoc ipso quasi pondere syllabæ syllabam, in quam incumbit, atque ea videtur subterlabi suâ celeritate. Quemadmodum egregiè hæc, ut omnia, nos edocet *J. C. Scaliger in Hyle Poët. cap. 3.* Cùmque carmina ita ab initio facta, ut cantillarentur, quare adducor, ut hæc inter prima agnoscam. Quamobrem & *Porcium Lucinium Servius* Poëticam Romæ cœpisse dicit, in hisce versibus, teste *A. Gellio lib. 17. cap. ult.*

*Pœnico bello secundo, Musa pinnato gradu
Intulit se bellicosi in Romuli gentem feram.*

* * * *

Ennius quippe & *Pacuvius*, *Nevius* alique prisca hoc carminum genere gavisi, licet rudi adhuc & imposito, ut supra pag. 104. monstratum est. Taliæque multa in *Varrone*, *Cicerone*, & *Veterum Poëtarum*, *Grammaticorum* item *Corpore* deprehendimus, quorum gustus hic esto, quæ inter florida *Veterum* alibi emendavimus & enarravimus.

*Num novus quidam Deus jam sic repertus est Jovis?
Adspice hoc sublime candens, quem invocant omnes Jovem,
Cui quod in me est, execrabor hoc, quod lucet, quicquid est,
Juppiter tremenda, sancte, tela qui regis manu.*

* * * *

*At pater Divum trisulcum fulmen igni fervido
Mittat in tholum macelli.*

* * * *

*Tumque cœli mundus vastus constitit silentio,
Et Neptuneus sævus undis asperis pansam dedit,*

Et

*Sol equis iter repressit ungulis volantibus ;
Constitère amnes perennes , arbores vento vacant.*

* * * * *

Aureos subducit ignes sudus ora Lucifer.

* * * * *

Cœrula Neptune rector undæ , littorum potens.

* * * * *

*Tolle thyrsos , æra pulsa , jam Lyæus advenit.
Basche vitium repertor , plenus adsis vitibus ,
Effluas dulcem liquorem comparandum nectari.
Conditumque fac vetustum , ne malignis venulis
Asperum ducat saporem , versum in usus alteros.*

* * * * *

*Sic coruscus imber , alto nubilo multus cadens ,
Grandine implicatur alba.*

* * * * *

Improbè Neptunum accusat , qui iterum naufragium facit.

* * * * *

*Assum atque advenio Acherunte vix viâ altâ atque ardua ,
Per speluncas saxi structas asperis , pendentibus ,
Maximis : ubi rigida constat crassa caligo inferâm.
Unde animæ excitantur obscura umbra , apertoque ostio
Alti Acherontis , mortuorum salso sanguine imagines.*

* * * * *

*Tenebræ conduplicantur , noctisque & nimbiûm occæcat nigror ,
Flamma inter nubeis coruscat , cœlum tonitru contremit.
Grando mista largifluo imbri subito præcipitans cadit :
Undique omnes venti erumpunt , sævi existunt turbines.
Fervet æstu pelagus. Cic. 3. de Oratore.*

* * * * *

Her-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 161

*Hercules invicte, Cautus hoc tuo donum lubens
Numini sancto dicavit, Prætor urbis maxima:
Cum pia sollemne mente ritè fecisset sacrum,
Tradidisti quod Potitiis Evandreo seculo
Administrandum, quod illi huc Antiis adduxerant.*

* * * * *

*Nemini Fortuna currum, à carcere ultimo levis,
Missum inoffensum per æquor candidum ad calcem subit.*

* * * * *

Quod magnoperè quæsierunt, id fruisçi non queunt.

* * * * *

*Cum Sapiens virtuti honorem præmium baud prædam petat,
Ecquid video, ferro septus possidet sedes sacras?*

* * * * *

*Multi' modis sum circumventus, morbo, exilio atque ino-
pia:*

*Tum pavor sapientiam omnem mi exanimato expectorat,
Alter horribilem minatur vitæ cruciatum & necem:
Quid? nemo ingenio est tam firmo & tanta confidentiâ,
Quin refugiat timido sanguen, atque exalbescat metu.*

* * * * *

*Ocio qui nescit uti, plus negotii hic habet;
Quàm cum sit negotium . . . . . in negotio:
Nam cui quod agat institutum est, nullo id agit negotio,
Studet ibi, suamque mentem atque animum delectat suum.
Initio sed otioso nescit animus quid velit.
Hoc idem est, neque nos domi nunc, nec quoque militiæ su-
mus.*

*Imus huc, hinc illuc, cum illuc ventum est, ire illinc lubet.
Incertè errat animus, præter propter vitam vivitur.*

* * * * *

L

Het

*Hæc tu etsi perversa dicas, facile Achivos flexeris.
Namque cum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadem dicta eademque oratio æqua non aequè valet.*

* * * * *

*Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm :
Ne quid exspectes amicos, quod tutè agere possies.*

* * * * *

Neminem vidi qui sciret, quique sciat, quod est opus.

* * * * *

Dulcem aquam bibit salubrem, cape & est flebile.

* * * * *

*In quibus (villis) Libyssa citrus fasciis cingit fores :
Atque ubi graves aluntur pascuis pavum greges.
Vel decem menses ubi una sepiant granaria,
Vincis ubi ampla cella, torcolare Pœnicum.*

* * * * *

Liberâ lingua loquemur, ludis Liberalibus.

* * * * *

*Sperne mores transmarinos, mille habent offucias :
Cive Romano per Orbem, nemo vivit rectius.
Quippe malim unum Catonem, quàm trecentos Socratas.*

* * * * *

*Qui mali sunt, non fuere matris ab utero mali :
Sed malos faciunt malorum falsa contubernia.*

* * * * *

— — — *Quique res magnas manu
Sæpè gessit gloriose, cujus facta vivida*

Nunc

AD VENERIS PERVIGILIUM. 163

*Nunc vigent, apudque gentes solus qui præstat; suus
Eâm pater cum pallio uno quondam ab amicâ abduxerat.*

* * * * *

*Dum Africani voce divina inbiat avidis auribus,
Dum ad Furium se cœnitare & Lælium, pulchrum putat,
Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapi.
Ob florem ætatis suæ, ad summam inopiam redactus est.*

* * * * *

Scena quem senem Latina viderat dirissimum;

* * * * *

*Consules fiunt quotannis & novi proconsules,
Solus at Rex, ac Poëta non quotannis nascitur.*

* * * * *

*Tam malum est habere nummos, non habere quàm malum,
Tam malum est audere semper, quàm malum est semper pa-
vor.*

*Tam malum est tacere multum, quàm malum est multum
loqui.*

* * * * *

*Omnis mulier pectus intra celat virus pestilens:
Dulce de labris loquuntur, corde vivunt noxio.
Tam malum est foris amica, quàm malum est uxor domi,
Nemo non hæc vera dicit, nemo non contra facit.*

* * * * *

*Hæc quidem me hercle opinor, præfica est, quæ mortuum
Sic collaudat.*

* * * * *

Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

* * * * *

*Sic mihi cùm tetulit coronam ob collocandas nuptias,
Tibi ferebat: cùm simulabat sese eam alteri dare,
Tum ad te ludibunda doctè & delicatè detulit.*

* * * * *

*Lena delinita argento nutus observat meos.
Quid velim, quid studeam: adveniens digito impellam ja-
nuam,
Mox patebit: de improvviso Gbrysis ubi me adspexerit,
Alacris obviam mihi veniet, complexum exoptans meum,
Mibi se dedet. Fortunam ipsam anteibo fortunis meis.*

* * * * *

*Quando ponebam novellas arbores mali & pyri,
Cortici summæ notavi nomen ardoris mei:
Nulla fitque exinde finis vel quies Cupidinis.
Crescit arbor, gliscit ardor, ramus implet litteras.*

* * * * *

Sonticam esse causam oportet, perdat ob quam fœminam.

* * * * *

*Lacte candidum papillâ cùm fluit, signum putant
Partuis, quod hic sequatur mulierem è partu liquor.*

* * * * *

*Istiusmodi parentum est vita bilis liberis,
Sicubi malunt timeri, quàm vereri se à suis.*

* * * * *

*Nempe ii sunt verè inimici pessimi fronte bilaro,
Corde tristi, ut adprehendas quos neque, aut mittas, scias.*

* * * * *

Ante-

AD VENERIS PERVIGILIUM. 165.

*Antesignani quadratis multis tecti insignibus,
Quos sequuntur cum rotundis velites parmis leves.*

* * * * *

Hujusmodi multæ, in triumphis præcipuè cantari fuetæ strophæ, apud bonos Auctores occurrunt. Veluti militum pueri ballistæ & saltatiunculas tales composuerunt in *Aurelianium* apud *Fl. Vopiscum*:

*Mille, mille, mille, mille, mille, decollavimus.
Unus ille Aurelianus mille decollaverat.
Ille mille vivat annos, ille mille occiderat!
Tantum habebit nemo vini, quantum fudit sanguinis.
Mille Francos, Sarmatasque mille junctim occidimus.
Mille, mille, mille, mille, mille Persas querimus.*

Cui haud absimilis est muliebris chori ovatio in sacris
I. REGUM cap. XVIII. versu 7.

Mille Saül percussit hostes, dena David millia.

Quippe cantiunculæ hujusmodi trochaicæ plerumque fuerunt, quales & istæ in *C. Cæsarem*. *V. Sueton.*

*Gallos Cæsar in triumphum duxit, inde in Curiam.
Galli brachias deposuerunt, latum Glavum sumpserant.*

Item in eundem *Joca militaria* v. *Barth. lib. 47. cap. 23.*

*Urbici servate uxores: mœchum calvum adducimus.
Aurum in Gallia effutisti; hic sumpsisti mutuum.*

* * * * *

*Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem.
Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.*

Et in eundem, statuæ ipsius subscriptum:

*Brutu' qui Reges eiecit, Consul primò factus est:
Hic qui Consules eiecit, Rex postremò factus est.*

Item in *Sergii Galbæ* severissimam disciplinam:

Disce miles militare, Galba est, non Getulicus.

* * * * *

F I N I S.

A U,

A U S O N I I
CUPIDO CRUCI ADFIXUS,
E I D Y L L I O N,

C U M

N O T I S
MARIANGELI ACCURSII,
ELIAE VINETI,
PETRI SCRIVERII,

E T

A N O N Y M I:

Accessere ad Calcem

J O S E P H I S C A L I G E R I

E T

G A S P A R I S B A R T H I I

Capita, quibus hoc Opusculum illustrant.

BIBLIOPOLA LECTORI S.

UÆRENTI *mibi numquid possem
novi edere, aut certè in lucem
iterum trahere, quod eruditis &
elegantioribus hominibus non dis-
pliceret; indicatum mibi est* **PERVIGI-
LIUM VENERIS**, *quale à P. SCRIV-
VERIO editum fuerat. Sed quum hoc jam ty-
pis descriptum esset, tenuitas voluminis effe-
cit ut ei addendum putarem* **AMOREM
CRUCIFIXUM**, *quod in eadem collectio-
ne Scriveriana erat, cum notis MARIANGE-
LI ACCURSII, ELIÆ VINETI & PETRI
SCRIVERII, ad quas accedebat Cap. XVIII.
Lib. II. Lectionum Ausonianarum JOSEPHI
SCALIGERI. Hæc omnia iterum hîc vides,
accesseruntque præterea pauca notula ANO-
NYMI, quæ cum ceteris sunt contextui Aucto-
ris subiecta, & Caput VII. Lib. XII. Adver-*

AD LECTOREM.

fariorum GASP. BARTHII, quo hoc Poëma illustrat. Notas omnes sub ipso contextu videbis, quæ cùm essent sat prolixæ, ad calcem rejiciendas putavi SCALIGERI & BARTHII animadversiones. Elegantissimum esse & ingeniosissimum hoc Poëma audiui dicentes homines, qui de rebus ejusmodi certum judicium ferre possunt; & qui etiam nihil esse hîc contra bonos mores me docuerunt. Quare tibi etiam, Lector, quin placitum sit non dubito.

Hagæ Comitæ Idibus Martiis
annis anni M D C C X I I.

AUSO.

A U S O N I U S

GREGORIO FILIO

SALUTEM.

1. **A**N umquam vidisti nebulam pictam in pariete?
Vidisti utique & meministi. 2. Treveris quippe,

1. **A**N *umquam &c.*] Manuscripti Codices, *En umquam*. Qui modus percontandi vel Terentio est proprius. Imitationem alioqui de Terentio Plautoque in Præfatiunculæ ipsius argumentum sibi sumpsit. Quorum sanè Poëtarum, ut & Flacci & Maronis, studiosus, oppidoque imitator dignoscitur. Plautus itaque in Menæchmis ait:

*Dic mihi; numquam vidisti tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?*

Terentius autem in Eunuchis:

— *Virgo in conclavi sedet,
Suspectans tabulam quamdam pictam, ubi inerat pictura hec,
Jovem
Quo pacto Danaë misisse ajunt quondam in gremium imbrem aureum, &c.*

Quibus admoneri posse videbamus, *tabulam* non *nebulam* esse in Aufonio scribendum. Cæterum cum & in epistola ad Symmachum dixerit, *Hoc me velut aureus bractæa fucus, aut picta nebula, non longius, quam dum videtur, oblectat*. Cumque aliquid *tanquam per nebulam* videri, atque accipi, tum, *nebula* inanius ac mollius dicatur; putandum sit fortassè, arbitrato suo, *tabulam* in *nebulam* Aufonium mutasse. Quando & in manuscriptis exemplaribus ne speciem quidem alterius lectionis hactenus invenimus. ACCURSUS.

Ibidem.] Idem Aufonius ad Symmachum quarta epistola: *Me velut ærius bractæa fucus, aut picta nebula, non longius quam, dum videtur, oblectat*. Illic an recte *nebula* scribatur, non satis mihi liquet, sed hinc pro *nebulam* non dubito, quin *tabulam* legisset

pe, 3. in triclinio Æoli fucata est pictura hæc. Cupidinem

gisset Erasmus, si eorum in mentem venisset, quæ ex Plauti Menæchmis adducit Mariangelus. Sunt autem hæc:

*Dic mihi, numquid vidisti umquam tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?*

Sic è proverbiorum albo eradepdum illud, *Nebulam in pariete*; nisi alibi legerit Erasmus, quo rem nihili & somnio simillimam significari existimavit. VINETUS.

Ibidem.] Repone quod in MSS. Codd. repperit Mariangelus Accursius: *En umquam vidisti nebulam* &c. Qui modus percontandi vel Terentio per est familiaris; ne Maronem, cujus studiosissimus Vir Consularis, aliosque in testimonium citem. Hal-lucinantur autem mirificè qui hîc *tabulam pictam* malunt ex Plauti Menæchmis, Actu I, Scena II. & Terentii Eunucho, Actu III, Scena V. Cujus lectionis ne minimum quidem vestigium in membranâ quibus usus Mariangelus. Quid, quod reclamet ipse Ausonius, qui pictæ nebulæ alio item loco meminerit. Epistola ad Symmachum: *Hoc me velut aureæ bractæe fucus, aut picta nebula non longius quàm dum videtur oblectat*: denique hîc *Aeris campos* depictos ait, & marcentes *nebuloso lumine* flores, aliaque ejusmodi. SCRIVERIUS.

2. *Treveris*] *Treviris* Tilianus Codex, de quibus in Claris Urbibus. VINETUS.

3. *Æoli*.] Parisiensis liber, *Zoili*, & vetus Tili codex. IDEM. *In triclinio Æoli fucata est pictura.*] Tilianus codex, & Parisiensis liber Jodoci Badii apud Vinetum, *in triclinio Zoili*. Melius, & probabilius; cum *Æolus* infrequentius nomen sit, quàm *Zoilus*. Quare ex veterum codicum fide scripturam hanc non gravatè admiserim. Dominus illarum ædium Treviris, in quibus Triclinium illud quod exhibebat eam picturam, fuerit, non *Æolus* aliquis, à ventorum rege denominatus, sed *Zoilus*. *ZOILI* nomen proprium bis terve occurrit in antiquis Inscriptionibus. Appianus olim exhibuit hanc repertam Comi:

D. M.

C. MESSENI

ZOILI

COLLEG. DENDROPH

COMENSIVM.

Anno

dinem cruci adfigunt mulieres amatrices, non istæ de
nostro

Anno undefexcentesimo & millesimo Tibure effossum marmor,
cui inscriptus crocodilus, & hæc Epigraphe:

DIS. MAN
ÆL. ZOILVS

HIC. SITVS. EST
VIXIT. AN. LII.

A Gutenstenio Gruterus pag. 13 cccc. 9. Apud quem etiam
illa superior Inscriptio, pag. ccccxxxviii, 2. Et pag. cccii, 2.
veteris tabulæ fragmento,

ANTISTIVS ZOILLVS.

Id est, ZOILUS. Nam L superflue geminatur: ut in QUE-
RELLA pag. CCCCLXXX, 5. VELLIT pag. DCCLXXII, I. OLLIM
pag. DCXC, 5. pro *Querela*, *velit*, *olim*. Sic etiam ubi in veteri
Romano Martyrologio, Adone, & Ufuardo, xxv Maji, legi-
tur: *In Istria natalis SS. Zoelli*, &c. margini Ufuardi adscriptum
est, *Zoili*. Aliàs item Zoilus inter Sanctos. Ado in Martyro-
logio, xxvii Junii: *Cordube in Hispaniis natalis SS. Zoili &*
aliorum: Eadem eodem die Ufuardus. Martyrologium Roma-
num non celebrat Cordubensem Martyrem; sed alium xxiv
Novembris: *Rome*, inquit, *Chrysogoni Martyris*, & *Zoili*. Ufuar-
dus Zoilum præterit. Ado pluribus agit de Chrysogono, &
Zoilum Chrysogoni *abscissum caput corpori ejus compaginasse* (ver-
ba Adonis sunt) memoriæ prodit. Quin etiam Zoilus Gram-
maticus, unus ex Dipnosophistis apud Athenæum. Ut nihil
hic dicam de nobilissimo Zoilo, qui *Ὀμνηρομύνης* cognomen
meruit. Cujus audax quidem, sed parum felix mordacitas pro-
verbio locum fecit, ut vulgo *Zoili* vocentur nobilium Auctorum
obtrectatores & castigatores: vel Plinio teste in operis ardui præ-
fatione. Ad quem quoque adludit meus Hispanus in Epigram-
matis: (lib. iv, 77.)

Pendentem volo Zoilum videre.

Hic Zoilus Amphipolites fuit. Scripsit varia: & inter ea,
Grammatica quædam contra Homerum. Vide Suidam, &
Ælianum Variar. lib. xi. cap. x. Ex Zoili cujusdam scriptis mul-
ta

nostro seculo, quæ sponte peccant, sed ille Heroï-
cæ, quæ sibi ignoscunt & plectunt Deum; quarum
partem 5. in *Lugentibus Campis* Maro noster enumerat.

Hanc

ta Plinius in librum duodecimum Naturalis Historiæ transtulit:
& apud eundem lib. xii. Zoili Macedonis scripta citantur. Hic
iste Amphipolitanus creditur: Amphipolis enim urbs Macedo-
niæ. *Zoilus de Figuris* citatur à Phæbammone Sophista de Figu-
ris, referente Bibliothecâ Gesnerianâ Tiguri auctâ. Alios atque
alios possem recitare, ex Vitruvio & Clemente Alexandrino, &
aliis. Et plura sunt Martialis in Zoilum epigrammata. Sed de
Zoilis plus satis: ne & ipse Zoilos irriterem. Abundè liquet scri-
bendum esse apud Ausonium *Zoili*, pro *Æoli*.

Nisi quis malit, *Treveris in triclinio Solii*. Ut palatii tricli-
nium intelligat: quamquam improprie & minus usitatè *Solium*
pro *Palatio* dici possit. Ipse Ausonius tamen alio loco sic ac-
cepisse videtur:

*Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Trevericaque urbis solium, quæ proxima Rheno,
Pacis ut in media gremio, secura quiescit.*

De Claris urbibus iii. D. Ambrosius lib. v. Epist. xxvii. *Cum
pervenissem Treveros, postridie processi ad Palatium.* Treverorum
urbem Pomponius Mela & Ptolemæus Augustam nominant.
Data Treveris plura Augustorum Rescripta; Constantini, Ju-
liani, Valentiniani, Valentis, Gratiani, Valentiniani Junioris,
Theodosii, Arcadii. Et Ammianus Marcellinus lib. xv. *Treve-
ros domicilium Principum clarum* ait. Vide eundem lib. xxvii,
xxix, & xxx.

Vidi etiam, qui in triclinii tholo legendum conjecerat: quam
conjecturam vix ægrè ferant, qui balnearum quidem tholos me-
minerint, non tricliniorum; ut quæ alio modo fuerint camera-
ta. Ammianus lib. xxviii: *Tholos introierint balnearum.* Atqui
apud Martialem hoc Epigrammate, lib. ii, 59.

*Micæ vocor. Quid sim, cernis. Canatio parva.
Ex me Cæsareum prospicis, ecce, tholum;
Frangere toros: pete vina: rosas cape: tingere nardo:
Ipse jubet mortis te meminisse Deus.*

Accipiunt eruditissimi viri non Augusti Mausoleum, non Capi-
tolium, non Flaviæ gentis templum, vel ædes Cæsaris, cum
vulgo interpretum; sed tholum interiorem ipsius Micæ, à quo pen-

Hanc ego imaginem specie & argumento miratus sum;
 6. deinde mirandi stuporem transtuli ad ineptiam
 7. poetandi. Mihi, præter 8. lemma, nihil placet; sed
 com-

pendebat cranium, quod convivas mortis admoneret, ut eo largius indulgentiusque viverent. Vetus Glossarium: Θόλος, *testudo*. Suidas: Θόλος, οἶκος ἀειφρονῆς, καὶ τὰ οἱ περὶ αὐτοῦ ἐσιῶντο, &c. Philander ad quartum Vitruvii hæc adnotavit: *Tholus est ædificii camera, quæ altius crescens rotundâ formâ in fastigiatum cacumen definit, à quo Πάνθηον ὁλοειδὲς scripsit Dion lib. LIII.* Re enim verâ Pantheum est hemisphærio tectum, hoc est, circularâ camerâ, inque medio hemisphærio lumen ad circinuni factum. Aliàs est testudinis umbilicus, id est, veluti scutum in medio tecto, quo trabes omnes conveniunt, ubi dona suspendebantur, auctore Servio IX. *Æneid.*

Quamquam possit nimis laxum videri & vagum de magna urbe loquentem referre in Triclinii tholo hoc aut illud pictum haberi. De villa aliqua tolerabilius sit. Sine dubio itaque indicare voluit Ausonius Palatium Treverense; aut alicujus ædes in quibus illud Triclinium. Eum Zoilum adpellant veteres codices, non Æolum. Atque ita repono. SCRIVERIUS.

4. *Quæ sponte peccant &c.*] Sic & illæ Heroïdes sponte peccant, sed jocatur Ausonius, dum hoc discrimen statuit inter Heroïdas & sui ævi mulieres; quasi hæ sponte peccarent, nec delicti quidquam, præter se, insimularent; cum veteres illæ amatrices peccata sua Cupidini, aut Fato tribuerent, veluti alieno impulsu in amorem ruisent. At Cupido quidem nomen est affectus, qui intra amatricum pectus furit; Fatum verò merum figmentum. Vide ad vers. 64. sequentis Eidyllii. ANONYMUS.

5. *In Lugentibus campis.*] Virgilius sexto *Æneidos*:

*Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
 Lugentes campi. Sic illos nomine dicunt.
 Hic quos durus amor crudeli tabe peredit,
 Secreti celant calles, & myrtea circum
 Silva tegit. Curæ non ipsa in morte relinquunt.* VINET.

6. *Denique mirandi.*] Deinde mirandi, codex Tilianus. IDEM.

7. *Poëtandi.*] Vox gerundi à deponente Poëtor: quo usos veteres Latinos probat Priscianus libro octavo. IDEM.

8. *Lemma.*] Argumentum, λῆμμα. Idem verbum in præfatione Parentalium, & in Iambico ad Probum. IDEM.

9. *Navos*

commendo tibi errorem meum, 9. *navos nostros & cicatrices amamus; nec soli nostro vitio peccasse contenti, adfectamus ut amentur. Verum quid ego* 10. *huic Eclogæ studiosè patrocinator? Certus sum quodcumque meum scieris, amabis, quod magis spero quàm ut laudes.* 11. *Vale.*

9. *Navos &c.*] Hoc adagio significatur, turpitudinem nostram, vitia, ineptias, nobis placere. *Navum* autem, non *navum* scripsit, puto, Erasmus in proverbio, *E navo cognoscere.* IDEM.

10. *Huic Eclogæ patrocinator.*] Defendo hanc meam eclogam. Est *ecloga* Græcum *ἐκλογή*. Quod exponit electionem vetus Glossarium: sed quæ poemata Theocriti *εἰδυμένα, βουκολικά* que vulgo inscribuntur, ac Virgilii Bucolica, hæc antiqui Grammatici *Eclogas* quoque vocant, veluti Servius in tertium, septimum, nonum, eorum Virgilii carminum. *Eclogas* etiam Porphyrio vetus Horatii Commentator, Horatii nuncupat *Epistolas & Satyras*, in epistolam septimam libri primi, & in Satyram tertiam, quintam, ultimam secundi Sermonum: ac Ausonius *Odas* in præfatione Griphi. Hinc *Eclogarium* in titulo Dodecastichi de diebus septimanæ. IDEM.

11. *Vale.*] Addunt quidam libri, *ac dilige parentem.* Cæterum de hoc Ausonii Poëtæ filio Gregorio, quem pro *Gregorio Georgium*. Jodoci Badii exemplaria nuncupant, legere licebit, quod monuimus in nonum carmen Parentalium. IDEM.

C U P I D O

C R U C I A D F I X U S .

AERIS in campis, memorat quos Musa Maronis,
Myrteus amantes ubi lucus opacat amantes,
Orgia

1. **A** *Eris in campis.*] Elysios inferorum campos sic adpellat in extremo sexto Æneidos Virgilius, vers. 887. VINETUS.

Ibidem.] Vide Interpretes *Virgilii* ad locum. Respici crediderim aut ad sententiam Philosophorum quorundam, qui inferos in *aire* collocabant, ut Stoici, de quibus vide *J. Lipsium* Phys. Stoicæ Lib. III, 14; aut ad eos Mythologos, qui Plutonem aërem interpretabantur, ut *Phurnutus* de Nat. Deorum cap. v. Scriptor vitæ *Homeri*, pag. 326. Ed. Amstel. *Heraclides Ponticus* in Allegoriis Homericis, ejusdem editionis p. 442. Nec interest hæc non consentire cum ceteris fictionis partibus, cum non soleant Poëtarum somnia magis secum consentire, quam dormientium. Si hæc minùs placeant, hinc aër more Græco tenebras subterraneas significabit; quamvis in Elysiiis Virgilianis non essent tenebræ, cum *solémque suum & sua sidera nossent*. ANONYMUS.

2. *Myrteus.*] Silva myrtea in iis, quæ modò adscripsimus ex Virgilii sexto Æneidos vers. 444. Est Myrtus arbor sacra Veneri. Virgilius in Melibœo:

*Populus Alcide gratissima, vitis Iaccho,
Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phæbo.*

Hic autem est, quæ *πύλαισι* adpellatur Eustathio, *πύλαισι* & *ἑμοιοπέλαγον* Rutilio, Quinctiliano, Aquilæ. Sunt enim *πύλαισι*, sive *ἑμοιοπέλατα*, vel *ἑμοιοκαπέλα* campis & Maronis, amantes & amantes: qualia reperies multa passim. Cæterum priores etiam Poëtæ eadem figura libenter usi reperiuntur. Homerus in prima Odysseæ rhapsodia:

Ἐκ γὰρ Ὀρέσαιο τίσις ἕσεται Ἀργείδω.

Virgilius in secunda Ecloga:

Dixit Damatas, invidit stultus Amyntas,

M.

Ovi.

Orgia ducebant Heroïdes, & sua quaque,
 Ut quondam occiderant, lethi argumenta gerebant.
 Errantes silva in magna & sub luce maligna, 5
 Inter atundineâsq; comas, gravidumque papaver,
 Et

Ovidius primo Fastorum:

Ora vides Hecates in tres vergentia partes. VINETUS.

3. *Orgia ducebant.*] Pompam, nempe, in nescio quo festo die, veluti in honorem Deorum Inferorum. Genus loquendi est Virgilianum, *Æneid.* vi, 517. Vide *Servium* ad *Æn.* iii, 303. ANONYMUS.

Ibid. *Heroïdes.*] Quas in epistola heroïcas adpellavit mulieres. VINETUS.

5. *Errantes silva in magna.*] Virgilius *Æneid.* vi, 451, & seqq. ANONYMUS.

7. *Sine labe lacus.*] Qui nemini obscura explicuerunt non debuerant hîc tacere. Sed, nisi fallor, visi sunt sibi intelligere quod non intelligebant. *Labes* hîc non vitium aliquod significat, sed devexam humi cavitatem, quâ lacuum aquæ continentur. *Cicero* de *Divinat.* Lib. i, 35. *Adiudit Cælius eo tempore ipso, cum hoc calamitosum fieret prælium, tantos terre motus, in Liguriis, Gallia, compluribusque insulis, totâque Italia factos esse, ut multa oppida corruerint, multis locis labes factæ sint, terreque desederint.* Ibid. cap. 43. *Delata ad Senatum labes agri Prævernatis, cum ad infinitam altitudinem terra desedisset.* Igitur jocans *Ausonius*, ut significet hæc esse somnia, ait esse illic *lacus, sine labe*; hoc est, qui nulla cavitare terræ contineantur; quod perinde est ac montes, sine declivitate. Sic & in sequentibus ludit. IDEM.

10. *Mirator Narcissus.*] *Ausonii* Epigramma xcv. de *Narcisso* sui ipsius amore capto:

*Si caperes alium, posses, Narcisse, potiri.
 Nunc tibi amoris adest copia: fructus abest.*

De eodem Epigr. xcvi:

*Quod non ex bujus formâ pateretur amator;
 Ipse suam qui sic deperit effigiem?*

De insano *Narcissi* amore, atque in florem sui nominis transfor-

ma;

Et tacitos sine labe lacus, sine murmure rivos.
 Quorum per ripas nebuloso lumine marcent
 Fleti olim regum & puerorum nomine flores,
 Mirator Narcissus & Oebalides Hyacinthus, 10
 Et

matione, legendus Ovidius tertio Metamorphoseon. VINE-
 TUS.

Mirator Narcissus, & Oebalides Hyacinthus.] In Technopægnio;
 vers. 69. & 70.

*Solamen tibi, Phæbe, novum dedit Oebalides flos,
 Flore alio reus est Narcissi morte sacer fons. IDEM.*

Ibidem.] Si veterem Latinæ Linguæ usum spectemus, post *mi-
 rator*, subaudiendum erit *sui*; quod se miraretur Narcissus, de
 quo etiam Ovidius Metam. lib. 111, 423.

Cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse.

Sed dura est omissio *re sui* & jam ante *Ausonii* ævum Latinitas
 prisca labascere cœperat, & in novum usum deflectere, qui in
 Linguis à Latina derivatis etiamnum obtinet. Hinc quia qui *mi-
 rantur* quidpiam id diu contemplantur, atque subindè oculos ed
 convertunt; ideò *mirari* cœpit idem significare ac *contemplari*,
 quod observavit *Claud. Salmastus* ad hæc verba *Trebellii Pollionis*
 in Gallienis, pag. 179. *Uniuscujusque vultum, mirâ inbiatione, mi-
 rantes.* Sic Hispanicè hodie *mirar* & Italicè *mirare* eodem sensu
 dicimus, & Galli *se mirer*, de iis qui in speculo se contemplan-
 tur, & speculum *miratorium* vocant. Itaque, ne quid dissimu-
 lem, Narcissum *miratorem* dictum à nostro putem, quòd se in
 fonte diutissimè spectaret, ut in ejus fabula narrat Ovidius. Ita-
 que *Mirator Narcissus* erit aut Gallicè *Narcisse le mireur*, si modò
 Galli hac voce nos peregrinos uti patiantur, aut Hispanicè *Nar-
 cisso el mirador*, Italicè, *il miratore*, nempe vultûs sui. Sed prius
 malim, à Lingua Gallica petitum. Similes sunt alibi voces,
 apud *Ausonium*, ut cùm præf. ad Grippum *burras* vocat quis-
 quillas. ANONYMUS.

Ibid. Oebalides Hyacinthus.] Oebali filius, Regis Laconiae,
 quæ & Oebalia ab illo apud Virgilium, & Oebaliæ hinc Amy-
 clæ in Epistolæ vicefimæ quinctæ versu vicefimo sexto. Hy-
 acinthus autem Phæbi Apollinis amores, mutatur in florem libro
 decimo Metamorphoseon Ovidii, & Crocus quarto. Adoni-
 dis vero cruor eodem decimo, & Ajacis tertio decimo. VINE-
 TUS.

M 2

II. Ado

Et Crocus auricomans & murice pictus Adonis,
 Et tragico scriptus gemitu Salaminus Æas.
 Omnia, quæ lacrimis & amoribus anxia mœstis,
 Exercent memores, obitâ jam morte, dolores,

Rur-

11. *Adonis.*] Sic vocat Anemonen, de nomine ejus, è cujus sanguine nata fingitur. Vide *Ovidium* *Metam.* x. in fine. ANONYMUS.

12. *Et tragico scriptus gemitu.*] Αἰ αἰ, id est, *heu heu*, gementis, querentis, dolentis vox: quales in quibusvis Tragœdiis frequentes, non solum in illis de Ajace. Qui autem Latinis Ajax, Græcis Αἴας, & Αἴαντς, unde hic Æas: quod nomen ex tragica illa voce αἰ αἰ geminata factum videtur: quam Hyacintho flori (in eum puer Hyacinthus primus, deinde Ajacis cruor conversus fuit) inscripsit Apollo, dicente Ovidio:

*Non satis hoc Phæbo est. Is enim fuit auctor honoris.
 Ipse suos gemitus foliis inscripsit: & αἰ αἰ
 Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.*

Inter Heroum Epitaphia est Ajacis tertium. Salamis autem est insula maris interni; patria Ajacis: unde *Salaminus*. VINETUS.

13. *Omnia, quæ lacrimis & amoribus anxia mœstis,
 Exercent memores, obitâ jam morte, dolores,
 Rursus in amissum revocant Heroidas ævum.*]

Ita emendavi. Aliter atque aliter hæc vulgò interpunguntur. Quid si legamus?

*Exercent memores: obitâ jam morte dolores
 Rursus in hoc missas revocant Heroidas ævum.*

Nisi per *amissum ævum* intelligendum sit, elapsum, præteritum, & vetus. Atque ita nihil temerè mutandum. SCRIVERIUS.

16. *Fulmineos Semele.*] Hæc fuit filia Cadmi & Harmoniæ, auctore Hesiodo in *Theogonia*. Quomodo autem Jovis adulteri ignibus illa Baccho gravida arserit, & ut,

*Imperfectus adhuc infans genitricis ab alvo
 Eripitur, patrioque tener, si credere dignum est,
 Insuitur femori: maternaque tempora complet,*

Ovidius narrat tertio *Metamorphoseon*. VINETUS.

17. *Am;*

Rursus in amissum revocant Heroïdas ævum. 15

Fulmineos Semele decepta puerpera partus
Deflet &, ambusti lateris, per inania currens,
Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.

Irri-

17. *Ambustas latera, per inania.*] *Inania latera, ignavum ignem, simulatum fulgur, mare sine fluctibus, faces sine igni, speciem gladii inanem, & alia, eadem dixit figurâ. Nam apud mortuos verarum rerum sunt tantum umbræ, & effigies. Vereor tamen, ut ne hîc latera pro alio aliquo verbo sit suppositum. I D E M.*
[ibid.] Legendum omnino:

*Deflet, & ambustis laterum per inania cunis
Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.*

Tò fulminis Mariangelus Accursius observavit in M s c. Cod. cum legeretur antea *fulguris*. Quod temerè fortassis non irrepfit, sed genuinum ipsius Poëtæ est. Non enim nocentissimum fulmen Semelæ immissum, sed mitius quoddam, & secundum: referente Ovidio in hac Fabula, Metamorphos. lib. 111.

— Ergo mœstissimus altum
Æthæra conscendit, vultuque sequentia traxit
Nubila, queis nimbos immistaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus & inevitabile fulmen.
Quà tamen usque potest, vires sibi demere tentat:
Nec quo centimanum dejecerat igne Typhœa,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo est.
Est aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopus
Sevitia flammæque minùs, minùs addidit iræ;
TELA SECUNDA vocant Superi. Capit illa, domum-
que
Intrat Agnorem.

* *Latera per inania.* Vinetus inter alia ad hunc locum, *Vereor*, inquit, *ut ne hic LATERA pro alio aliquo verbo sit suppositum.* Editiones quædam interjecerunt hæc: *latera hæc per inania.* Quæ nullam fanè bonam sententiam efficere monuerunt viri docti, leguntque:

— *ambustas lacerans per inania cunas.*

Per inania interpretantur *Aëris in campis.* Ad quæ Cl. Salmasii
M 3 hanc

Irrita dona querens, sexu gavisa virili,
Mœret in antiquam Cænis revocata figuram.

20
Vul-

hanc Notam cùm nuper in schedis meis reperissem, quæ eam præterire aut dissimulare potui? Sic igitur ille in suâ ad me Epistolâ:

Lacerare potiùs quàm redintegrare locum mihi videntur qui *lacerans* legunt. Nescio etiam quid sit *ventilare fulminis ignem*. An fulmen ut ignis vulgaris potest ventilari? Sed nec *ventilare* heic accipiendum pro ventulum facere, & flabello ignem excitare. *Ventilare* est in altum jactare, ut faciunt qui *ventilare arma* dicuntur Quintiliano: & *ventilare æstivum aurum digitis sudantibus* Juvenali. Nunc te judicem adpello, an non melius sic restitui possit:

*Deflet, & ambustas latè per inania cunas
Ventilat ignavo simulati fulminis igne.*

Ventilat latè per inania cunas ambustas simulati fulminis ignavo igne. Hæc ille. Festiva admodum videtur acerrimi Boxhornii nostri conjectura, sub manu nata:

*Deflet, & ambustas iterum per inania cunas
Ventilat ignavo simulati fulminis igne.*

Iterum, nempe, in pictura. SCRIVERIUS.

Ibidem.] Satis quidem liquet nullum inesse sensum hisce verbis, *ambustas latera per inania cunas*; nullus enim hic est locus *cunis*, nec ullæ *ambustæ* dicuntur à Poëtis, cùm Bacchus utero Semeles est extractus, ut femori Jovis insueretur; nec *latera inania* quidquam huc faciunt. Primum peccatum est in voce *cunas*, quæ pro *currens* vitiosè scripta est; tum reliqua mutata, ut species quædam constructionis in oratione fervaretur. Sed hoc voluit *Ausonius*: Semele, currens per inania (*inferorum*) ventilat ambusti lateris ignem ignavum, qui erat simulata fulminis (*nempe, in inferis, ubi verum nihil, omnia ficta*) flamma. Jam nihil obscurum superest; *currendo enim ventilatur flamma*, ab eo qui eam gerit. ANONYMUS.

Ibid. Fulguris.] Legendum, *fulminis*. Sic Manuscripti Codices. ACCURSIUS.

19. *Sexu gavisa virili.*] Solœcismus videtur esse, *Cæneus revocata*. Exemplaria vero Manuscripta; *Cænis*. Fœmina enim prius fuerat Cænis nomine, Ovidius:

Clara

Vulnera siccat adhuc Procris, Cephalique cruentam
Diligit & percussa manum. Fert fumida testa
Lumi-

Clara decore fuit proles Elatiæ Canis.

Idem:

Tu mihi Canis eris. —

Vel itaque legendum, *Canis*: vel, (ut impressi habent quidam) *Caneis*. Ei namque fœminæ & *Canis* nomen inditum & *Caneis* fuisse constat. Gellius lib. ix. cap. iv. *Notissima illa veterum poetarum de Caneida & Caneo cantilena*. Sed neque illud transiliero, quod si vel *Caneus* custodiatur, videri possit ex Catulliana mimesi, de Aty, quem genere virili, antequam eviretur, adpellat. Dein etiam muliebri. Hæc postea ab Neptuno compressa, sexus mutationem impetravit ac *Caneus* adpellatus est. Qui tandem pro Lapithis adversus Centauros decernens, cum invulnerabilis stupri pensatione factus foret, arboreis oppressus trabibus, in avem commutatus dicitur. Scribit Ovidius xii Metamorphos. Sunt qui eum dicant post mortem prittinæ forma redditum. Ut Virgilius in vi. (quem sequutus hic noster est:)

— *Et juvenis quondam, nunc fœmina Caneus,
Rursus & in veterem fato revoluta figuram.* IDEM.

20. *Mæret in antiquam &c.*] In fœminam. Virgilius sexto Æneidos:

— *Et juvenis quondam, nunc fœmina Caneus
Rursus, & in veterem fato revoluta figuram.* VINET.

Ibidem.] Epigr. lxxix. De iis quæ sexum mutarint:

Caneæ convertit proles Saturnia Consus.

Caneus Elati filius, Magnæfius, auctore Hygino, primam *Cænis* puella fuit; quam pro concubitus præmio, in virum transformavit Neptunus, Saturni filius. Ovidius duodecimo Metamorphoseon, & Phlegon Trallianus de Mirabilibus & longævis. IDEM.

21. *Vulnera siccat adhuc Procris.*] Hanc in frutetis latentem, pro fera, Cephalus maritus interfecit. Fabulam narrant Ovidius, Hyginus, Servius in sextum Æneidos. IDEM.

22. *Fert fumida testa.*] Sunt qui legerint, *testem*. Hoc est consciam

consciam Herûs ac Leandri furtorum lucernam. Quod sanè Poëta Musæus ait:

Κρυφίαν ἐπιμάττερε λύχνοι ἱρώτων.

Occultorum testem lucernam amorum.

Verum *testa* figulinam etiam lucernam significat. Quo genere innumeræ in Antiquorum monumentis etiamnum manent. Et Virgilius in Georgicis ait:

*Ne nocturna quidem carpentes pensa puella
Nescivêre hiemem, testâ cum ardente viderent |
Scintillare oleum. — ACCURSIUS.*

Ibid.] Puella Ero, cui patria fuit Sestos urbs Helleponti in Asia, & quæ se in mare præcipitavit ex summa turri, postquam vidit Leandrum suum ex Abydo adversi litoris oppido summersum; hæc manu gestat simulacrum fumantis facis, & ignium, illorum quos noctu ad se natanti Leandro, cursus dirigendi gratiâ, solebat ex ea sua turri ostendere. *Testas* dici vasa terrea, adnotavimus in Epigramma septuagesimum primum. *Testam* hoc loco vocat Aulonius, quem *λύχνοι*, Musæus. Fulgentius in Mythologicis id Latinè *Lucerna* dixit: & Marcus Varro libro quarto de lingua Latina *Lucernam* esse scribit; quod vocant Græci *λύχνοι*. Vetus etiam interpret Græcorum Evangeliorum *λύχνοι* *Lucernam* vertit, ac antiquum Glossarium. Hoc vas, ex quacunque materia veteres fecerint (nos hodiè ferreis, æreis, stanneis, vulgo utimur) in id oleum infundebatur: & in oleum immergebatur illud, quod in lychno quia esset, id est, *ἐν λύχνῳ*, Græci *ἐκ λύχνου*, adpellarunt, ut Herodotus libro secundo de lucernis Ægyptiorum, pro quo Latinum non habeo, quod dem. *Funale* id quidem exponit vetus Glossarium. Sed hoc vocabulum alibi non legi, & nescio, quàm probum sit. *Funale* fortassis ibi legendum. Quanquam *Funale* propriè dici video, apud Ciceronem & Valerium de Duilio, id genus facis, quod ex fune cetera circumlito fit. *Ellychnion* ergo Græci vocant, quod ardet in lychno. Græcoque pro suo non timuit frequenter uti Plinius Naturalis historiæ auctor, veluti libro vicesimo tertio, cap. iv. *Ellychnia ex una sunt claritatis precipua*. Et vicesimo octavo, cap. xi. *Optimè Ellychnio papyraceo, oleoque sesamino. Lucernarum lumen interdum vertens, ut libro vicesimo primo de junco herba, cap. xviii. Usus ad nassas marinas, vitilium elegantiam, lucernarum lumina precipua medulla*. Et vicesimo quinto de verbasco alia herba, cap. x. *Tertia Lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, seliis ternis, aut cum plurimum quaternis, crassis, pingui-*

guibusque, ad Lucernarum lumina aptis. Quum hæc Dioscoridis Græca interpretatur, *Καὶ τρίτη φλομὴ, ἡ καλυμένη λυχνίτις, ὑπὸ δὲ πινι ἡρυαλλίς, φύλλα τελέα, ἢ τέσσαρα ἢ πλεονα ἔχουσα, παχέα, λιπαρά, δασέα, εἰς ἐλλύχνια χρησίμη.* Ex quibus Plinii locis & aliis, cognosces ex multis rebus semper fieri solita, sed quæ nos hodie ex glossipina illa lanugine ferè faciamus. Dicebantur autem lychni *δύμυξοι* qui duas, *τρίμυξοι* qui tres, *πολύμυξοι* qui plures myxas haberent. Sic enim *μυξας*, pro *μυξος*, suspicor legendum apud Valerium Martialem in Apophoretis, ubi *Lucernæ πολύμυξοι* hoc modo loquens inducitur:

*Illustrem quum tota meis convivias flammis,
Totque geram myxos, una lucerna vocor.*

Μύξα namque non invenio apud Græcos in ea significatione, sed *μύξα*, ut apud Suidam mentio fit lucernæ viginti myxarum. Est autem *μύξα*, mucus, humor è cerebro per nares defluens. Dicuntur & *μύξαι*, nares ipsæ, ut Pollux & Hesychius docent: unde per similitudinem quandam myxæ lucernarum sunt adpellatæ, prominentes lucernarum partes, ellychnium sustinentes, vel ipsa adgo ellychnia ex iis naribus, muci instar, emergentia. A lychno vero, quod *λύχνοι*, & *λυχνίαι*, fecerunt iidem Græci, Latini *candelabrum* verterunt. Est à candela, quam sustineret, dictum hoc, Varrone etiam auctore, sed *candelabrum* quoque adpellatum, cui superponebatur lucerna, ut in Evangelio Lucæ: *Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subter lectum ponit, sed super candelabrum ponit: ut intrantes videant lumen.* Ex his Græcis, εἰδὲς ὅτι *λύχνοι ἀψα, καλύπτει αὐτὸν σκεῦος, ἢ ὑποκρίτω κλίνης πῆνην, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς.* Sed erant & lucernæ pensiles, ut primo Æneidos:

— *Dependent lychni laquearibus aureis
Incens, & noctem flammis funalia vincunt.*

Lampades autem illæ Evangelicarum virginum, quibus oleo quoque opus erat, tibi disquirendum relinquo, quam diversum genus erat à lucernis. Græcum est æque *λαμπάς*, atque *λύχνο*, seu *λύχνοι*: verum eo perlibenter usi sunt Latini omnes scriptores pro suo, & faciem exponit antiquum Glossarium. VINETUS.

Ibid.] Notat Mariangelus quosdam legisse, *fert fumida testem* L. Hoc est, consciam Herûs ac Leandri amorum lucernam. *Λύχνοι* adpellat Musæus. Ignoscat amicus mihi Belga, alti vir ingenii, si ferre non possum, *fumida tade lumina.* Testa figulinam lucernam significat. Virgilius in Georgicis:

Lumina Sestiaca præceps de turre puella.
Et de nimboso saltum Leucate minatur

Mascu-

*Nec nocturna quidam carpentes pensa puella
Nescivêre biemem, testa cum ardente vident
Scintillare oleum —*

Avienus in Prognosticis Arateis:

*Et si nocturnis ardentibus undique testis
Concrecant sumi, si flammeus emicet ignis
Effluus. Arato λύχνος.*

Prudentius Cathemerinon v. Hymno, Ad incensum cerei Paschalis, five, Ad incensum lucernæ:

— seu cava testula
*Succum lineolo suggerit ebrio:
Sed pinus piceam fert alimoniam.*

Lampades & testæ ejusmodi figulinæ exstant innumerae apud Antiquarios, quotidieque effodiuntur. Possunt ego aliquot ostendere: longe plures in Supellectile Romana Neomagi in Bataviâ & alibi erutas adcuratissimus Joannes Smetius. Et non ita pridem DE LUCERNIS VETERUM doctissimum Commentarium edidit clarissimus Fortunius Licetus. Sustine itaque emendandi pruriginem. SCRIVERIUS.

23. *Sestiaca* &c.] Heronem omnes nominarunt, & Heroïdum numero habuerunt, ante Joannem Harduinum Jesuitam Parisiensem, qui in Nummis Populorum & Gentium vult serò fictam hanc fabulam (à Monachis nescio quibus XIII sæculo) è mala interpretatione nummi Abydenorum, in quo, pro ΗΡΩΜΗ ΑΝΔΡΟΣ, quibus significabatur Hellepontus unâ nocte viribus unius viri posse natando trajici, legerunt ΗΡΩ ΛΗΑΝΔΡΟΣ, confinxeruntque *Leandrum* & *Heronem*, fabulamque quæ de iis fertur. Crederem, si tum alter fuisset *Harduinus*, sed unum omnia secula tulerunt, qui nummos ita interpretari sustineret: ut unum fuit, ipso iudice, sæculum, quo innumeri Scriptores Græci & Latini à Monachis Gallis fabricari, nemine animadvertente, possent. Sed febricitantis somniis irridendis tempus non teram, neque vocibus ἡρώμη ἀνδρὸς, tale quid significari non posse ostendere adgrediar. ANONYMUS.

24. *Leucate*.] *Leucates* per tertiam declinationem, & *Leucata* per primam, rupes, saxum, promontorium: unde in mare defiliisse Sappho dicta, in epigramma nonagesimum. Virgilius tertio *Æneidos*,

Mox

Mascula Lesbiacis Sappho peritura sagittis. 25

Harmoniae cultus Eriphyle maesta recusat,

Inf-

Mox & Leucata nimboſa cacumina montis.

Leucas etiam, ut *Pallas*, in eodem Epigrammate, & in verſu ducentefimoquartodecimo *Moſellæ*, idem promontorium, & urbs. VINETUS.

25. *Mascula.*] Ita adpellata *Horatio* in libri primi epiſtola pænultima. Non enim ſolum viros illa, ſed etiam ut mas quiſpiam, in feminas femina exarſit. Alias adfert rationes ex *Strabone* & *Horatii* interpretibus *Lilius Gregorius Gyraldus Ferrarienſis* de Poëtiſ. IDEM.

Ibid. *Lesbiacis ſagittis.*] Amore *Phaënis*. Ad eum ſcribit apud *Ovidium*: qui, vel *Plinio* teſte, etiam è *Lesbo* inſula erat. IDEM.

26. *Harmoniae cultus.*] Ita legendum, pro,

Hermione cultus Eriphyles maſta recuſat.

Sic apud *Hefiodum* in *Theogonia*, *Diodorum Siculum* libro quarto, & alios Græcos. *Harmonia* hæc, & *Harmonie*, *Martis* & *Veneris* filia ex adulterio: quam Latina exemplaria in *Hermionen* fere corruperunt. *Cultus* autem, ſegmenta, & monile: quod eodem fuiſſe fato fortunaque cum equo *Sejano*, & auro *Toloſano*, memoriæ proditum eſt. Quiſquis enim illud habuit, poſſeditque, novo ac miſerando exitio ipſe cum ſua familia periit. Tale namque *Veneris* maritus *Vulcanus*,

— Ut priſca fides, *Mavortii* longa
Furta dolens, capto poſtquàm nihil obſtat amori
Pæna, nec ultrices caſtigavere catena,
Harmonies dotale decus, ſub luce jugali,
Struxerat. —

Ejus itaque fatum, quæ prima illud collo induit, prima probavit ipſa *Harmonia* in ſerpentem cum viro *Cadmo* mutata: mox *Semele*, *Jocasta*, & aliæ. Vide *Statium Poëtam* ſecundo *Thebaidos*, *Athenæum* ſexto, *Rhodiginum* libri duodecimi capite tertio decimo. IDEM.

Ibid. *Eriphyle maſta.*] *Maſtamque Eriphylem* dixerat *Virgilius* ſexto *Æneidos*, illud *ερίφύλη* *Homeri Odysſeæ* undecimi interpretans. IDEM.

Ibid. *Recuſat.*] Sed jam ſerò: quia eo fato & ipſa perierat.
Fabu-

Infelix nato, nec fortunata marito.
 Tota quoque aëriæ Minoïa fabula Cretæ,
 Picturarum instar, tenui sub imagine vibrat.
 Pasiphaë nivei sequitur vestigia tauri.

30

Licia

Fabula sic habet. Amphiarus vates sciebat, si ad bellum Thebanum proficisceretur, se illic periturum. Occultavit itaque se conscia Eriphyle uxore. Adrastus autem rex Argivorum, quum generum Polynicen (de quo & fratre est Epigramma centesimum & tricesimum,) in eo negotio adjuvare vellet, acceptum ab eo monile illud, sorori Eriphylæ obtulit, ut indicaret maritum, quod habens illa accepit, & ut ait Sulpicius Lupercus in Elegia de avaritia, *latebras viri patefecit sui*. Proficiscens ergo ille ad id bellum, filio suo Alcmaëoni mandavit, ut post suam mortem supplicium de matre sumeret: quod fecit ille sedulo. IDEM.

27. *Infelix nato.*] Alcmaëone. A quo interfecta fuit ob proditum Amphiarum: & qui postea furis exagitatus fuit, quomodo Orestes. IDEM.

Ibid. Nec fortunata marito.] Amphiarao, quem apud Thebas absorpsit terra. IDEM.

28. *Minoïa fabula.*] Quæ ad Minoem regem Cretæ insulæ aëriæ & altæ, pertinet: ut quæ sit de Pasiphaë uxore, & filiabus Ariadne & Phædra. IDEM.

30. *Pasiphaë nivei.*] Ex Sileno Virgilii. IDEM.

Ibid.] Dædalus faber insignis vaccam fecit ligneam, & veræ vaccæ corium induxit: in qua inclusa Pasiphaë, uxor Minois regis Cretæ-insulæ, à tauro fuit inita. Cujus infandum amorem illi Venus objecerat. Hyginus, Philostratus in Iconibus, Servius in sextum Æneidos. Meminit idem Ausonius Epigr. LIX: & Epigr. LXV. Ad taurum, de Myronis buculā:

Quid me, taure, paras, specie deceptus, inire?

Non sum ego Minoæ machina Pasiphaë. IDEM.

31. *Licia.*] Fila. Androgeo filii mortem Minos ulturus, bellum intulit Atheniensibus, & vicit. Victis hanc statuit pœnam, ut unoquoque anno septenos liberos suos Minotaurum (monstrum hoc ex Pasiphaë & Tauro natum fuerat) edendos mitterent. Theseus Atheniensis patriæ vicem dolens, in Cretam venit: cujus amore capta Ariadne Minois filia, docuit, quomodo *cæca regens filo vestigia*, labyrinthum ingressus, Minotaurum interficeret; quod quum esset factum, Ariadne ejusque sorore Phædra raptis, victor Athenas rediit. Ariadnen tamen in Naxo, quæ & Dia, insula, dormientem reliquit: unde est illa apud Ovidium

Ariad-

Licia fert glomerata manu deserta Ariadne.
Despicit abjectas desperans Phædra tabellas.
Hæc laqueum gerit, hæc vanæ simulacra coronæ.
Dædaliæ pudet hanc latebras subiisse juvencæ.

Præ-

Ariadnes ad Theseum epistola. Fabulam narrant Hyginus, & Servius in sextum Æneidos. I D E M.

32. *Despicit abjectas.*] Litteras, ni fallor, non quas ipsa, sed quas ejus nomine scripserat Ovidius. I D E M.

Ibid.] Theseus Atheniensium rex patres habuit Deum Neptunum, & Athenarum Regem Ægeum; at matrem Æthram. Illi filius fuit Hippolytus ex uxore Hippolyta, sive, ut alibi legitur, Antiopa. Quâ mortuâ, Phædræ Minois Regis Cretæ insulæ filiam duxit Theseus. Hæc privignum suum egregiâ formâ juvenem, amore capta, marito absente, de stupro interpellavit. Hippolytus, qui cunctarum alioqui mulierum commercium averfabatur, tantum scelus exhorruit. Quem contemptum Phædra impatientius ferens, litteras ad Theseum dedit, quibus ab Hippolyto se per vim stupratam mentiebatur: & suspendio se necavit. Theseus litteris conjugis credidit: & quum non faciliè posset ipse de filio poenas sumere, patrem Neptunum rogavit, ut Hippolytum puniret. Neptunus itaque è mari phocam, vitulum marinum, immanem emisit; cujus formâ & horribili mugitu, equi, quibus junctis Hippolytus secundum mare vehebatur, territi, dominum suum distraxerunt. Diana autem quum Hippolytum propter castitatem unicè carum haberet, eum in vitam per Æsculapium fratris filium Apollinis revocavit: indeque Latini pro Hippolyto Virbium, quasi Bis-virum, vocaverunt. Narratur autem hæc fabula de Hippolyto lib. xv. Metamorphos. Ovid. Euripidi, Senecæque in Tragædia Hippolyto, Hygino, Servio, & aliis. I D E M.

Ibid. Desperans.] Potiri amore Hippolyti privigni sui. I D E M.

33. *Hæc laqueum gerit.*] Phædra:

Phædra & Elisa tibi dent laqueum, aut gladium.

Phædra amoris impatientia se suspendit, ut jam diximus. Elisa Dido gladio incubuit. De quâ præter Aufonii Epigr. cxi. & *ἀδίστατον* Anthologiæ lib. iv. Virgilius in Æneide. I D E M.

Ibid. Hæc vanæ.] Ariadne, quam à Theseo in Dia relictam Liber duxit uxorem: eique hanc dedit coronam, quæ postea inter sidera collocata est. Hyginus secundo Astronomicôn de Corona, & Philostrati *εἰκόνας*. I D E M.

34. *Pudet hanc.*] Pasiphaën. I D E M.

36. *Lao-*

Præreptas queritur, per inania gaudia, noctes. 35
 Laodamia duas, vivi, functique mariti.
 Parte aliâ truces, strictis mucronibus, omnes,
 Et Thysbe & Canace & Sidonis horret Elissa.
 Conjugis hæc, hæc Patris, & hæc gerit hospitis ensem.
 Errat & ipsa, olim qualis per Latmia saxa, 40
 Endymioneos solita adfectare sopores.
 Cum face & astringero diademate Luna bicornis.
 Centum aliæ veterum recolentes vulnera amorum,
 Dulcibus & mœstis refovent tormenta querelis.

Quas

36. *Laodamia.*] Acasti Thessaliæ regis filia. IDEM.

Ibid. *Duas.*] Scilicet unam vivi mariti Protefilai, quando cum aliis ille Græcis in Phrygiam navigavit, ubi omnium primus est interfectus, sicut habet ejus epitaphium inter Heroica duodecimum: & alteram functi mortuique viri, quando Laodamia quum audivisset ipsum periisse, petiit à Diis, ut diem unum (sic scribit Lucianus in dialogis mortuorum) vel tres horas (ita Hyginus) revivisceret, quò videre, & colloqui sibi liceret. Quod impetravit. Reliqua, & quo pacto ipsa se combusserit, ex Hygino cognosces. IDEM.

38. *Thysbe.*] Thysbe Babylonia, propter Pyramum, quem amabat, qui se interfecerat, & se ipsa interfecit. Fabula est quarto Metamorphoseon. IDEM.

Ibid. *Canace.*] Epigrammate octogesimo tertio. Fuit hæc Æoli ventorum regis filia. Quæ missa à patre gladio se interfecit, quum ex suis & fratris nefandis amoribus concubituque natus puer esset. Hyginus. Canaces litteræ Macareo apud Ovidium. IDEM.

Ibid. *Sidonis.*] Sidonia, patronymicum. Vide Epigramma nonagesimum, & centesimum undecimumque. IDEM.

39. *Conjugis hæc.*] Pyrami, Thysbe. IDEM.

Ibid. *Hæc patris.*] Canace, Æoli. IDEM.

Ibid. *Hechospitis.*] Dido, Æneæ. Ex quarto Æneidos. IDEM.

40. *Latmia saxa.*] Latmus, mons Cariæ Ciceroni in Tusculana prima, Endymionis à Luna, ut ferunt, quondam adamati fabula nobilis. Nam Endymionem illic à Luna consopitum putant, ut dormientem oscularetur. Meminit Lucianus fabulæ cum alibi, tum in dialogo quodam Veneris & Lunæ, Erasmus in proverbio *Endymionis somnus*, Hyginus, Fulgentius, Scholia vetusta in quartum Argonauticôn Apollonii, & Ausonius ipse rursus in Ephemeride. IDEM.

Ibi.

Quas inter medias, furvæ caliginis umbram 49
 Dispulit inconsultus Amor, stridentibus alis.
 Agnovere omnes Puerum, memorique recurſu
 Communem ſenſere ream; quamquam horrida circum
 Nubila & auratas fulgentia cingula bullas,
 Et pharetram & rutilæ fuſcarent lampados ignem; 50
 Agnoſcunt tamen, & vanum vibrare vigorem
 Occipiunt, hoſtemque unum, loca non ſua naſtum,
 Quum pigros ageret denſa ſub nocte volatus,
 Factâ nube premunt trepidantem & caſſia parantem
 Suffu-

Ibidem.] Videtur *Auſonius* hîc Ethnicam Mythologiam deſerre, qui Lunam ipſam inter Heroïdas in inferis agentes recenſet. Certè ſi quæ fuit Endymionis amafia, mortalem eam fuiſſe oportuit, & Latonæ filia ejusmodi ſine dubio fuit, ut & reliqui majorum gentium Dii. Sed hîc in fictione hærendum, ut videtur, fuerat, & conſentanea Poëticiſ figmentis dicenda. Alioqui reſpicere potuit noſter ad id quod habet *Heracitus* de Incrediblebus cap. xxxviii. de Endymione: *Λέγονται ὅτι, ἀποβάντων αὐτῆς Σελήνῃ ἐραδεδείρα, παρὰ τῶν ἐμὴν αὐτῶν. εἴη δ' αὖ, ὅ μὲν Ἐνδυμίων ποιῶν ἄπειρ' ὡναιπὸς, ἐκιδυμετικῶς ὃ χῆρ' αὐτῆς ἐρωτηδείρα παρὰ τιν' τῆς εἰν, ἔφη, Σελήν. Αἰοῦντ' ἱλλῖνς dormientis amore captam Lunam, deſapſam cælo cum eo concubuiſſe. Potuit verò Endymion paſtor eſſe mulierem nondum expertus; mulier verò qua ejus cupidine ardebat interrogata (παρὰ τιν' à quodam delendum crediderim) quænam eſſet, dixit, Luna. Quod non uſque adeò abſurdum eſſe oſtendere quidem haſtenus, ſed res eſſet latiùs diducenda. ANONYMUS.*

49. *Auratas fulgentia cingula bullas.*] Meo animo, ineptè ſic vulgò. Scriptum oportuit, *auratis bullis*. SCRIVERIUS.

51. *Vanum vibrare.*] Lego, *manuum vibrare vigorem*, vel *librare*. IDEM.

Ibidem.] Recepta lectio melior eſt. *Vanus vigor* hîc dicitur & reliqua omnia inferorum, quæ veris adſimilata ſunt, non vera. Et *vibrare vanum vigorem*, eſt vegeta membra videri movere, nec tamen quidquam proficere. ANONYMUS.

52. *Loca non ſua.*] Notum eſt militem ſuo loco dici pugnare, qui favente conſiliis, & opportuno ſibi loco pugnat; non ſuo, qui incommodo & ſibi adverſo. Inferi non erant locus Amori aptus, cum, exceptis Plutone & Proſerpinâ, nemo illic amare crederetur. IDEM.

Suffugia, in cœtum mediæ traxere catervæ. 35
 Eligitur mœsto myrtus notissima luco,
 Invidiosa Deûm pœnis. Cruciaverat illic
 Spreta olim memorem Veneris Proserpina Adonin.
 Hujus in excelsa suspensum stipite Amorem De-

57. *Invidiosa Deûm pœnis.*] *Deûm pœna* sunt pœnæ quas Dii de hominibus exigunt, ut *Virgilii* exemplo constat, qui *Æneid.* vi. 565. pœnas, quas improbi in Inferis patiuntur, *Deûm pœnas* vocat, ubi Sibylla interrogata ab *Ænea*, quibus pœnis urgerentur mali, respondet:

— *Me cùm locis Hecate præfecit Avernus,*
Ipsa Deûm pœnas docuit. I D E M.

Ibid. *Cruciaverat illic Spreta olim.*] Et hoc fingit *Adonim* poëta. VINETUS.

58. *Spreta olim memorem Veneris Proserpina Adonim.*] Epigr. xxix. *Adoneum.* Legitur & *Adoneum* prima diphthongo, ut *Aidonis*, ille, Epigrammate præcedenti. Est autem *Aidoneus* Pluto inferorum Deus, & quidem Molossorum Rex in extremo Theſeo Plutarchi: at *Adoneus* prima brevi, Adonis, ut mox docebimus. Platoni verò & Adonidi eadem adtribuuntur apud Macrobius primo Saturnaliorum, & in Hymnis Orphei; ut idem numen esse videatur, quare utro modo legas, non multum interfuerit. Sed *Aaoneum* primâ brevi malo, intelligoque, ut Lilius, Adonidum illum, Veneris deæ amores & delicias: quomodo apud Plautum in Menæchmis:

Dic mihi, numquid vidisti umquam tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

Natum autem Adonidem apud Sabæos gentem Arabiæ fabulatur Ovidius decimo Metamorphoseon. Idemque numen esse Bacchum & Adonidem ex Plutarchi Symposiacis tradit Cælius Rhodiginus: atque *Διόνυς*, uterque adpellatur, Orpheo in Hymnis. Adonidis præterea meminit Aufonius in Glauciæ epitaphio, & in epistolarum quinq̃ta ad Theonem. I D E M.

Ibid. *Adonin.*] De Adonide multò meliora memini me legere, Gallico sermone, *Bibliotheca Universalis*, Tomo, nisi fallor, secundo. Locum adeant quibus res erit cordi. ANONYMUS.

59. *Hujus.*] In hujus myrti alto stipite. VINETUS.

62. *Adf-*

Devinctum post terga manus, substrictaque plantis 60
Vincula mœrentem, nullo moderamine pœnæ
Adficiunt; reus est, sine crimine, iudice nullo,
Accusatus Amor; se quisque absolvere gestit,
Transferat ut proprias aliena in crimina culpas.

Cuncta

62. *Adficiunt*] Imò *Adfigunt*, ut conveniat lemmati suo Poëta, quod est, CUPIDO CRUCI ADFIXUS. SCRIVER.

64. *Transferat ut proprias aliena in crimina culpas.*] Quod emendatum jam est, *Transfert*, à veri specie non abhorret. Vetus tamen exemplaris nostri lectio sincerior, *Transferat ut proprias aliena in crimina culpas*. Porro particula, *Quisque*, commutanda non videtur, licet ad *Heroidas* hoc genere referri posse, non adpareat. Cum enim & in Monosyllabis (*Technopœgnii vers.* 112.) particulam *Quis* genere dixerit neutro,

Quis fluitat pelago, quod non natat in fluvio? pax.

adfirmaverim potius talia eo modo posuisse eum, ut à Vetus-
tioribus poni consuevit. Ennius, *Quis tu es mulier?* Teren-
tius in Eunuchò, *Illarum neque quisquam te novit*. Et Donatus
ait, *Quisquam* multis probari exemplis etiam fœminino genere
Veteres protulisse. Ita ut in numeris & generibus hæc Præno-
mina infinita sint. Priscianus quoque ac Nonius ajunt, *Quis &*
Quisquam communis esse generis, auctoritate Veterum, ut apud
Græcos. Ex Jurisconsultorum etiã sententiã, de Verborum
significatione, verbum hoc, *Si quis*, tam masculos quam fœminas
complectitur.

Hæc indidimus, vel ne cuilibet temerè immutandi facultas re-
linquatur in Monosyllabo, *Quid*: hîc, *Queque*. Vel si fortè ita
potius, ut sequutis temporibus dici cœptum, inter doctos e-
mendandum convenerit, ne id quidem latuisse nos, adpareat.
ACCURSIUS.

Ibid.] Legitur &, *Transfert & proprias*. VINETUS.

Ibid.] Hæc est vetusti exemplaris scripturã, teste Mariangelo;
Mihi sincerior videtur altera lectio:

— *Se quisque absolvere gestit,*
Transfert & proprias aliena in crimina culpas.

Porro particula *quisque* commutanda non est in *quaque*: tametsi
ad *Heroidas* referri hoc genere vix possit. Est enim gnome Au-
soniana, ad quosvis spectans, non *Heroidas* tantum. In Epistola
præ-

N

Nonnullæ flammæ quatiunt; trepidoque minantur
Stridentes nullo igne faces. Rescindit adultum
Myrrha uterum lacrimis lugentibus, inque paventem
Gemmea fletiferi jaculatur succina trunci.

Quædam ignoscentum specie, ludibria tantum 75
Sola volunt, stylus ut, tenuis sub acumine puncti,

Eli-

gelum in Diatribis suis. Sunt, inquit, codices qui servant, *lacrimis vigentibus*, contra syllabæ rationem: sed scribendum fortasse; *lacrimis lucentibus*. Ecce, conspirantem habeo eruditissimum virum. Nuper verò tentabam ex vestigiis scriptæ lectionis, *lacrimis urgentibus*. Myrrha arbor abundantia & copiâ myrrhæ & lacrimarum adultum & distentum uterum rumpit, sudatque myrrham. Ovidius Metamorphoseon lib. x. fab. ix.

*Cum tandem terrâ requievit fessa Sabæa.
Vixque uteri portabat onus.*

Et post aliquot versus;

*Jamque gravem crescens uterum præcinxerat arbor;
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat.
Non tulit illa moram, venientique obvia ligno
Subsedit, merfitque suos in cortice vultus.
Quæ quamquam amisit veteres cum corpore sensus;
Flet tamen; & tepide manant ex arbore guttæ.
Est bonor & lacrimis, stillataque cortice myrrha
Nomen berile tenet, nulloque tacebitur ævo. &c.
Dat gemitus arbor, lacrimisque cadentibus humet.*

Legit apud Aufonium Cl. Salmasius, *lacrimis ingentibus*. Et in epistola sua ad me hoc eruditum scholion adtexit: Filius medici non potuit ignorare duo esse myrrhæ genera. Unum ἀδρῶλον, alterum μικρῶλον. Illud glebis ingentibus, hoc minoribus, cujus meminit Dioscorides. At Myrrha hîc quæ lacrimas suas in lapidem congelatas, quæ succina gemmea hîc vocat Aufonius, in Cupidinem erat jaculatura, grandioribus guttis præoptavit sudare, ut plus mali, nempe, facerent Cupidini, quàm si parvas & μικρῶλας jaculata esset. Ideo certè uterum laxavit grandioribus lacrimis, πῆς ἀδρῶλοις, quia his vice saxorum impetere parabat Cupidinem. Hæc ille. Quare tempus est ut hujus emendationis, & tristium ineptiarum desinamus. SCRIVERIUS.

Eliciat tenerum, de quo Rosa nata, cruorem;
Aut pubi admoveant petulantia lumina lychni.

Ipsa etiam, simili genitrix obnoxia culpæ,
Alma Venus tantos penetrat secura tumultus, 80
Nec circumvento properans suffragia nato
Terrorum ingeminat, stimulisque accendit amaris

Anci-

77. *De quo Rosa nata.*] Alii è sanguine Veneris ipsius natas rosas fabulantur. Vide *Pervigilium Veneris* vers. 23. & quæ ad eum Interpretes. ANONYMUS.

83. *Ancipites furias.*] Amori infensas Heroïdas, sed adhuc tamen dubitantes, an debeant ulcisci. VINETUS.

84. *Mariti.*] Vulcani. IDEM.

85. *Depresso Mavorte.*] In Gripho Ternario, vers. 27.

— *Ter clara instantis Eoi*
Signa canis serus, depresso Marte, satelles.

Martis cum Venere dormientis fabulam narrat Lucianus in Somnio, seu Gallo. Quidam quondam fuit Marti, Deo belli, in deliciis adolescens formosus *Ἀλεκτρυών*. Sic gallum gallinaceum vocant Græci. Mars quotiens ad Venerem Deam Vulcani conjugem noctu veniebat, quia timebat Solem, ne se deprehenderet cum ea, & Vulcano nunciaret, Alectryonem secum adducebat. Eum foris ad ostium jubebat observare, quum Sol emergeret. Ceterum quadam nocte somnus Alectryonem oppressit; nec adventantem Solem sensit, qui Martem cum Venere deprehendit. Rem Vulcano statim renunciavit; qui accurrit continuo, retibus adulteros implicuit; & sic vinctos, ceteris Diis ad id spectaculum convocatis, ostendit;

— *qui risere, diuque*
Hæc fuit in toto notissima fabula cælo,

ut scribit Ovidius quarto Metamorphoseon, vers. 189. Suo itaque satelliti & excubitori Mars graviter ob istum vernetum iratus, ex homine fecit avem, cum galea & crista sua, ceterisque quibus tum excubabat armis. Ex eoque Martiales aves, miseri, scilicet, illius Alectryonis genus, avito periculo & pœnâ sapientes, vigilantiores fuerunt, diligentioresque ad Solis adventum diis omnibus hominibusque prænunciandum, diu ante quàm exoriatur. *Depresso Marte*, in vetusto Lugdunensi libro: *depresso Marte*, sine r. [*Serus*. quum gallus olim serus & tardus fuit ad excitandum

Ancipites furias; natiq̃ue in crimina confert
 Dedecus ipsa suum, quòd vincula cæca mariti,
 Deprenso Mavorte, tulit, quòd pube pudendâ 85
 Hellepontiaci ridetur forma Priapi,
 Quod crudelis Eryx, quod semivir Hermaphroditus,
 Nec satis in verbis, roseo Venus aurëa ferto

Moe-

dum Martem cum Venere dormientem. Ita Silvius hoc intellexit ex fabula. IDEM.

86. *Hellepontiaci &c.*] Priapus fuit de Lampsaco civitate Hellepontii, inquit Servius in Georgica, de qua pulsus propter virilis membri magnitudinem, post in numerum Deorum receptus, meruit numen esse bortorum. Alii hunc tradunt Mercurii, alii Liberi, & Veneris filium. IDEM.

Ibid.] Historia, aut potius fabula huc faciens legitur apud Scholiasten Apollonii ad Argon. Lib. I. vers. 932. ANONYMUS.

87. *Eryx.*] Veneris & Butæ filius. Hyginus, Servius, Diosdorus. VINETUS.

Ibid. Semivir Hermaphroditus.] Epigram. LXVIII. de iis quæ sexum mutarint:

Vidit semivirum fons Salmacis Hermaphroditum.

Semimarem dixerat Ovidius, tantum non mollem & enervum, sed etiam qui utrumque gereret sexum. Fuit hic Mercurii & Veneris filius:

*Cujus erat facies, in quâ mâtérque patérque
 Cognosci posset. Nomen quoque traxit ab illis.*

Nam *Ἐρμῆς* Mercurius, *Ἀφροδίτη* Venus Græcis nominatur. Ovidius libro quarto Metamorphoseon sic de Salmacidis & Hermaphroditi coitu canit:

*Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
 Nec duo sunt, sed forma duplex: nec femina dici,
 Nec puer ut possit. Neutrumque & utrumque videtur.*

In eisdem leguntur hæc epigrammata Aufonii, de Hermaphrodito, xcviii:

*Mercurio genitore satus, genitrice Cythere,
 Nominis ut mixti, sic corporis Hermaphroditus.*

N 3

Con-

Mœrentem pulsat puerum & graviora paventem.

Olli purpureum, mulctato corpore, rorem 90
 Sutilis expressit crebro rosa verberare, quæ jam
 Tincta prius, traxit rutilum magis ignea fucum.
 Inde truces cecidere minæ, vindictæque major
 Crimine visa suo Venerem fecere nocentem.
 Ipsæ intercedunt Heroïdes & sua quæque 95
 Fune-

*Concretus sexu, sed non perfectus, utroque:
 Ambiguae Veneris, neutro potiundus amori.*

De conjunctione Salmacis cum Hermaphrodito, epigr. xcix:

*Salmacis optato concreta est nympha marito.
 Felix virgo, sibi si scit inesse virum.
 Et tu, formosa juvenis permiste puella,
 Bis felix, unum si licet esse duos.*

Est autem Salmacis Nympha, & fons Cariæ, de quo Vitruvius lib. II. tibi legendus, cap. VIII. IDEM.

90. Olli.] Illi, Amori. IDEM.

91. Sutilis rosa.] Serto ex rosis facto, confuto, intexto, IDEM.

93. Inde.] Viso cruore. IDEM.

95. Heroïdes. Dido, Phædra, & aliæ. IDEM.

96. Crudelimalunt adscribere fato.] Quam puero Amori. IDEM.

Ibid. Vide. not. ad vers. 64. Excusatio hæc vulgaris rectè ridetur à Luciano, Apologiâ pro Mercede conductis, non procul ab initio: Ἀρὰ μοι καὶ τίσις ἐδελοκακήσαντα, καὶ τὰ ἰώτα ἐπιστρέψαντα, καὶ ἀδικεῖν σὺν ἀνέμφοι ἐπὶ τῇ κοινῇ ἐκείνῃ ἀπλογίαν καταφρονεῖν; λέγω ὅτι τῇ Τύχῃ καὶ Μαῖρᾳ καὶ Ἐμαρμόνῃ καὶ παραιτεῖσθαι συγγνώμην ἔχειν μοι τὰς ἐπιτιμῶντας, εἰδότες ὡς ἔδινες ἡμεῖς ἰσμεῖν κύριοι, ἀλλ' ὑπὸ τινὶ κρείττονι. μάλλον δὲ μᾶλλον τῶν ἀσυνεργῶν ἀγόμεθα ΟΥΚ ΕΚΟΝΤΕΣ, ἀλλ' ἀναίτιοι παντάπασιν ὄντες ἃ λέγωμεν ἢ ποιεῖμεν; An optimum fuerit ut ego sponte ignavus, data tergo, nec improbitate negatâ, ad communem illam excusandi rationem confugiam? Ad Fortunam, inquam, ad Parcam & Fatum. & veniam ab iis qui me objurgant deprecari; ut qui non ignorent nos nullius rei esse dominos. sed à potentiore, aut potius ab uno ex pradiſtis, agere NON VOLENTES, sed prorsus in iis, quæ dixerimus, aut fecerimus, innocentes? Sic se gerentes inducit suas Heroïdas Ausonius. ANONYMUS.

97. Pis

Funera crudeli malunt adscribere fato.
Tum grates pia mater agit cessisse dolentes,
Et condonatas puerq̃ dimittere culpas.

Talia nocturnis olim simulata figuris
Exercent trepidam casto terrore quietem; 100
Quæ postquàm multâ perpeſſus nocte Cupido
Effugit, pulſâ tandem caligine ſomni,
Evolat ad ſuperos, portâque evadit eburnâ.

97. *Pia mater.*] Venus, mater Cupidinis. VINETUS.

Ibid.] Mitis, manſueta. Propria hæc ſignificatio vocis *pia*,
ut alii notarunt. ANONYMUS.

100. *Talia nocturnis &c.*] Talia ſomniamus, quæ *ſimulant*,
hoc eſt, agere videntur, aut etiam *adſimulant*, vel *adſimulant*,
ſimulacra quæ dormientibus obverſantur. IDEM.

101. *Quæ poſtquàm multa &c.*] Quæſi Cupido ipſe hæc ſomnias-
ſet. Fictiones fictionibus tegit noſter, ne perpluant, ſcilicet,
ut ille ait, de mendaciis. IDEM.

103. *Portâque evadit eburnâ.*] Hemſtichium Virgilianum, ex
fine ſexti Æneidos. Virgilii enim imitatione, omnia, quæ hic
rettulit, ficta & falſa eſſe intelligi vult. Homerus autem Odyſ-
ſeæ 7, & ab eo idem Virgilius, duas fecit ſomniorum portas:
quas nominavit etiam idem Aufonius in extrema Ephemeride,
Corneam & Eburneam:

*Divinum perhibent vatem, ſub frondibus ulmi
Vana ignavorum ſimulacra locaſſe ſoporum,
Et geminas numero portas. Quæ fornice eburno
Semper fallaces glomerat ſuper æra formas:
Altera, quæ veros emittis cornea viſus.* VINETUS.

JOSEPHI SCALIGERI
AUSONIANARUM
LECTIONUM
LIBRI II. CAPUT XVIII.

IN Præfatione in Cupidinem cruciatum: *An umquam vi-
disti nebulam pictam in pariete?* Studiosus imitator Plauti
ubique Aufonius. Nam & hoc quoque ex Menæchmis
Plauti imitatum:

— *Numquid tu vidisti tabulam pictam in pariete,
Ubi Aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Ado-
neum?*

In ipso Poëmate suspecta mihi sunt illa: vers. 17.

— *Ε' ambustas latera hæc per inania cunas.*

Sanè nullam bonam sententiam efficiunt. Quare puto le-
gendum:

— *Ε' ambustas lacerans per inania cunas
Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.*

Per inania, hoc est, Aëris in campis. Sequitur paullò post,
vers. 24:

*Et de nimbofo saltum Leucate minatur
Mascula Lesbicis Sappho peritura sagittis.*

Menander de eadem:

— Τῷ ὑπερχομπῶν
Θηρῶσα Φάων' οἰσεῶντι πόθῳ.
Ρίψαι πίστεος δὲν τηλεφανῆς.
Ἀλλὰ καὶ ἐχλὼ σὺ δίασσε' ἄναξ.

Ita

Ita enim legendum apud Strabonem, & distinguendum. *Masculam* vocat, quia, cūm fœmina esset, præcipitem se dedit ex illo saltu, ex quo tantum solebant viri sese impatientiâ amoris jaculâri. Nam propterea dicebatur locus ille, ἄλμα τῷ ἱρόντων, non ἄλμα τῷ ἱρονῶν. Unde *saltus virilis* vocat Statius: Horatius, & Aufonius noster vocant eam *masculam*. Nam sanè doctissimus Turnebus id non videtur satis adsecutus esse. Primus omnium, ut ait Strabo, Cephalus ex ea petra sese præcipitavit, cūm Ptaolan impatienter amaret. Sed concedant mihi lectores, paulūm ex Aufonianis castigationibus respirem, & quædam de Leucate petra, & de saltu illo dicam, numquam antehac audita, ex auctore nondum in vulgus edito, Ptolemæo filio Hephæstionis ἐκ τῆς εἰς πολυμάθειαν κακῆς ἰσορίας. Apud illum igitur quæritur, cur apud Bacchyliden Silenus dixerit, Leucada à Leuco Ulyssis filio cognominatam fuisse: qui Zacyntho erat, & ab Antipho interfectus fuit. Eum igitur Leucatæ Apollinis templum condidisse. Ibi petram esse vicinam Leucadem, à qua qui saltu se mitterent, amoris insaniâ liberari. Causam hanc ex media historia adsignat: Venerem, scilicet, post mortem Adonidis sedulo eum ubique terrarum perquisivisse: tandem eum Argis Cypri in æde Apollinis Erithii invenisse. Et cūm impotentiam amoris sui Apollini patefecisset, ab ipso ad Leucadem petram deductam jussu Apollinis sese è specula deorsum misisse. Quo facto, morbo amoris defunctam fuisse. Cūm causam rei quæreret: Apollinem respondisse: sese crebro observasse, Jovem, quoties Junonem impotenter deperiret, ibi solum sedere, & vi mali levâri. Sed & Artemisiam illam, post viri Mausoli mortem, contemptam à Dardano Abydeno, quem non patienter ardebat, dormienti adolescenti oculos effodisse. Cūm tamen ne hac quidem injuriâ morbus remitteret, remedium à petra quæsisivisse. Sed frustra fuit. Nam ex eo saltu periit: ibique sepulta fuit. Similiter & Hippomedontem Epidamnium, propter amorem pueri nescio cuius, sese ex eadem petra jecisse. Sed nihilominus ipsum periisse. Refert & de Nicostrato Comico, eo saltu levatum amore Tettigidæ Myrinensis. Addit Maceten Buthrotium Ἀδικοπίτρου vulgò cognominatum fuisse, quodd quater eum saltum expertus esset: & quater hoc remedio amore caruisset. Innumeros præterea idem expertos. In his senem Bulagoran Phana-

goriten, cùm amasset Diodorum tibicinem. Rhodopen etiam Emissenam, quæ geminos fratres ex satellitio Antiochi Regis amabat, cùm vicissim ejus ab illis nulla ratio haberetur, animi impotem sese jecisse, & animam edidisse. Adolescentibus nomina erant Antiphonti, & Cyro. Charinus vero Iamborum Poëta amavit Erotem Regis Eupatoris à poculis. Et cùm fabulæ de saltu Leucadis fidem haberet, sese præcipitem misit: & crure fracto doloris cruciatibus periit. Ac inter efflandum animam hos lepidissimos ac elegantissimos Iambos in medium jecit:

Ἐρροῖς πλανῆτι, καὶ κακὴ πίτρη Λόυκας.
 Χαρίνον αἰ αἰ τλὴν ἱαμβοικλῶ μέσαν
 Κατιθάλωσας ἰλπίδ' κινοῖς μύθοις.
 Τοιαῦτ' ἔρω' Εὐπάτωρ ἱραδείη.

Quin & Nereum quemdam Carinensem ex amore Atticæ nomine mulieris Athenis natæ sese præcipitasse. Et non solum amore solutum fuisse: sed etiam vivum incidisse in rete jaculum, in quo simul cumISCO auri pleno in terram extractus fuit. Cùm eo nomine piscatori, qui se extraxerat, litem intenderet, aurum illud ad se pertinere: casu enim sibi obvenisse: noctu ab Apolline admonitum incepto destitisse. An non satis haberet, quod citra vitæ periculum à morbo amoris liber esset? quare, si saperet, de alieno auro litem ne moveret. Hæc ego, quia jucunda sunt, ut spero, neque tamen in vulgi notitiam pervenerunt, præterea neque ab hoc loco aliena erant, quasi corollarium adjicere volui, ut nihil, quod ad Poëtam nostrum illustrandum faceret, intentatum relinqueremus.

CASPARIS BARTHII

ADVERSARIORUM

LIBRI XII. CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Laus Aufonii. Fucatus, pictus. Glossa in Aufonio. Aī, aī, Græcum. Laterum inania. Instar. Adfectare. Adfectatio. Tertullianus illustratur. Laus Heraldī. Inactus. Cuvus pro vacuo, nullius rei. Apud Aufonium Cupido crucifixus multis locis illustratur & emaculatur.

QUOD de Auctoribus, qui in omnium manibus versantur, modò diximus; esse eos etiamnum satis procul ab emendatis, ejus negotii nobis fidem dabit etiam *Aufonius*; cujus Poëtæ ingenium, ad nihil non aptum, summum in his litteris *Josephum Scaligerum*, fato quodam, sibi conciliavit; ita tamen ut, post eum, aliis etiam favere non nolit.

Cupidinem crucifixum his mihi locis considera; Præfatione: *Treviris, in triclinio Æoli, fucata est pictura hæc. In Libris fuit Zoili, quod ego sanè, argumento hujus carminis & picturæ, non paulò convenientius arbitror; nimirum, ab ingenio Zoili infesti fabulatorum principi Homero. Fucata est picta, nam fucare pingere illi ævo. Paulinus Natali VIII.*

*Nunc volo picturas fucatis, agmine longo,
Porticibus videas.*

Idem:

*— si fortè adtonitas hæc per spectacula mentes
Agrestum caperet fucata coloribus umbra.*

Mox: Cupidinem cruci adfigunt mulieres amatrices; non hæc, de nostro sæculo, quæ sponte peccant; sed illæ Heroicæ, quæ sibi ignoscunt & plectunt Deum. Argutè certè, hoc dictum. Veteres enim culpam Cupidini dant, illæ suâ culpâ gavi-

sæ ne accusant quidem alium quempiam. Idem de Heroïnis infra versu LXIII.

Mox: *Sed commendo tibi errorem meum. Nævos nostros & cicatrices amamus, nec soli, nostro vitio, peccasse contenti, adfectamus, ut amentur.* Alterum ex his, vel *nostro vitio*, vel *peccasse* olet glossam admodum in talibus frequentem, ut vel exemplis iis discere potes, quæ *Muretus* in variis collegit. Legas: *nec soli peccasse contenti. Nostro vitio* nescio an non vitio additum sit.

[At tu nihil deme, neque enim omnia superflua pro glossis habenda. Alioqui non pauca loca, non in *Ausonio* tantum, sed in omnibus omnino Scriptoribus essent decurtanda. Nemo ita loquitur, nihil ut superfluum dicat. *Glossæ* præterea, explicationis causâ, adduntur obscuræ orationi, aut voci, non perspicuæ. ANONYMUS.]

Nec tamen adfirmo, sed, quæso te, quid opus *nostro vitio*, cum omnia ad nævos & cicatrices referuntur?

[*Nostro vitio*, si vis, additur, ut opponatur delictum ita commissum delictis, in quæ pravis exemplis delabimur. Sed non ita sunt omnia ad vivum refecanda, præsertim in familiari Epistola. ANONYMUS.]

In fine hujus Epistolæ, mendum esse videtur: *certus sum quodcumque meum scieris amabis, quod magis spero quam laudes.* Quâ ratione hoc scriptum sit, vix videbit etiam *Lynceus*. Cur minus sperabit laudari, quod amandum obtrudit? Scripsit, *Ædèpol*, *Ausonius*: *quod magis specto quam et laudes.* Aded non dissimulat tersum laudis ambitum, ut alterum magis spectans, acutè & huic locum, velut inferioris gradûs, relinquat.

[Nihil muta. *Ausonius* magis sperabat amorem, quam laudes, quia ludos amicorum quamvis non laudemus, amamus tamen. ANONYMUS.]

In ipso Poëmatio vers. XII.

Et tragicò scriptus gemitu Salaminus Aias.

Quasi verò gemitus ille solùm tragicus sit! Notum in tragœdiis ài ài sæpe geminatum esse. At quomodo non aliis quibuscumque rebus? Non adfirmo, sed suspicor *Ausonium* scripsisse: & *Grægo*, quod, *Hercle*, generi toti aptius, cui illa vox apta. Ut pariter Græcum *Quidius* ponit Lib. X.

*Ipse suos foliis gemitus inscribit, & ài ài
Flos habet inscriptum, funestâque littera ducta est.*

[At

IN CUPID. GRUCI ADFIXUM. 205.

[At non dicit *Ausonius* ai esse *solum* tragicum gemitum, satis est ut reverà sit inter gemendi interjectiones, apud Tragicos. ANONYMUS.]

Sequuntur hi versus continuâ serie:

*Omnia quæ lacrimis & amoribus anxia mœstis
Exercent memores, obitâ jam morte, dolores;
Rursus in amissum revocant Heroïdas ævum.
Fulmineos Semele &c.*

Neminem hos versus, ut in omnibus editis distincti & concepti hac facie sunt, intelligere re ipsa est. An flores enim exercent memores dolores? An flores mœsti sunt? Et ut hoc demus, an *Ajax*, *Narcissus*, *Adonis*, *Hyacinthus* *Heroïdas* revocant in amissum ævum? Puræ ineptiæ Librariorum sunt, qui, ut propagent Scripta, de intellectu in utramque aurem dormiunt. Lege & distingue:

*Omnia (quæ lacrimis & amoribus anxia mœsti
Exercent memores, obitâ jam morte, dolores)
Rursus in amissum revocant Heroïdas ævum.*

Omnia ista, ait, *Heroïdas* in amissum ævum revocant, non tamen omnino, sed quatenus mœsta sunt & dolorem etiam post fata testantur. Hoc argumentum fuit picturæ; *Heroïdes* redditæ imaginariæ vitæ, in obscuro quodam loco; his accedunt *Heroum* nomine flores, quatenus exercent placentum, etiam post obitum fatum. Sic omnia plana. *Omnia* quæ nescio an tueri possis, tamen sit complexio *Virgiliū* in suavissima *Ciri* usitata. Sed illud alterum magis ex sententia est.

[Illud alterum est frigidum. Sensus est, lethi argumenta, & flores, in quos infelices *Heroës* mutati fuerant, & omnia quæ lacrimis & amoribus anxia exercent memores dolores, etiam obitâ morte, revocasse *Heroïdas* in amissæ vitæ memoriam. Sed verum est, malè interpunctos fuisse versus. ANONYMUS.]

Mox, eadem serie:

*Fulmineos Semele decepta puerpera partas
Deslet, & ambustas latera, per inania curas
Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.*

Omnia ignava & simulata, quia pictura in aëris campis erat, non toto lumine videnda. Tâ latera licet in omnibus libris reper-

reperitum, *Vinetus* meritò suspectum habuit. *Scaliger lacerans* reposuit. Nolui ego; non enim aliæ cunæ Semeles fuisse dici possunt depictæ; quàm latus ipsius, quod amburens Jupiter extraxit Bacchum: *Cunæ ambustæ* sunt ipsum corpus Semeles, unde non aliter; quàm *laterum Ausonio* relictum puto. *Laterum per inania* phrasi eo ævo usitatissima, est per latera ipsa spoliata pondere suo. Nec quis de lateribus fugillet; inde enim extractum maluit pictor puerum pingere, quàm per partes minimè plangentibus aperiendas. *Lacerare* verò *cunas ambustas per inania* dura phrasis.

[Dura sunt quæ vir doctissimus comminiscitur, quis enim *cunas* dici putet corpus ipsum Semeles, cum cunæ nonnisi natis dentur? Quis *inania laterum* pro utero vacuo ferat? Quis sensus in his: *Et per inania laterum ambustas cunas, ignavum ignem simulati fulminis ventilat? Simulatum fulmen* hic est falsum fulmen, & veluti umbra fulminis, quia in inferis verum nihil, sed evanidæ tantum imagines. Vide notatâ ad hunc locum. ANONYMUS.]

• Mox versu XXVIII.

*Tota quoque æriæ Minoia fabula Cretæ;
Picturarum instar, tenui sub imagine vibrat.*

Legendum *picturatum instar*. *Instar* est imago, adsimulatio. *Picturatum instar* imago variis coloribus expressa. Multis de hac voce ad *Apulejum*.

[*Fabula Cretæ æriæ* (hoc est, infernæ, quæ in æris campis) imaginibus, *picturarum instar*, efficta, sub tenuibus simulacris vibrat, hoc est, movetur. Similis est *picturis*, quæ moverentur. ANONYMUS.]

Post non multa, de Luna:

— olim qualis per *Latmia saxa*
Endymioneos sola adfectare sopores.

Adfectare hic verbum est *Veneris*, à nobis notatum ad *Claudianum*. Significat ad concubitum conciliare velle, *Veneris* res alicui propinare. Commentator *Vetus Horatii* Lib. I. Sat. II. *Permolere. Violare, polluere, adfectare, adpetere* &c. In eam sententiam isto loco *Ausonius*, in eadem *Tertullianus* Lib. de *Præscript. adversus Hæreticos* cap. VIII. *Fuerat Athenis & illam sapientiam humanam; adfectatricem & interpolatricem Veritatis de congressibus noverat.*

IN CUPID. CRUCI ADFIXUM. 207

verat. Idem Scriptor sæpius pro libidine *adfectionem* dixit, quod non satis perspexit *Heraldus*, alioqui vir dextræ eruditionis.

[*Adfectare sopores* est captare tempus somni *Endymionis*, id quærere, ut *adfectare regnum* & similia. *ANONYMUS.*]

VERS. LII.

— *hostemque unum loca non sua nactum,*
Cum pigros ageret densa sub nocte volatus.

Suspicio *Ausonius* scripsisse *non sua inactum*. Loca enim nanciscimur, quæ sponte studioque adpetimus, id quod contrarium hoc loco esse decet. Nec obest *à agere*, imò venustatis gratiâ repetitum puto, summo studio quoque.

[Mera hæc est barbaries, quam non adfectat *Ausonius*. *Nancisci* discimur quod nobis obtingit, sive adpetitum prius, seu casu ejus compotes fiamus, aut in id inviti incidamus. Sic *nancisci malum*, apud *Terentium* Andr. v, 6, 3. & *Phorm.* III, 3, 10. *ANONYMUS.*]

VERSU LIX. de arbore:

Hujus in excelso suspensum stipite Amorem
Devinctum post terga manus, substrictaque plantis
Vincula moerentem, nullo moderamine poena
Adficiunt. Reus est, sine crimine &c.

Miror neminem hoc loco tum apertum mendum vidisse. Legendum: *nullo moderamine Poena Adfigunt*. Nihili vulgaræ lectio, *nullo moderamine poena adficere*. Adfixum vero Amorem ingerit ipse Poëta, præfatione: *Cupidinem truci adfigunt mulieres amatrices*. Crux sanè est arbor illa talibus, ut jam dixit, poenis usitata.

[Minus rectum est, *adfigunt suspensam in summo stipite*. *Suspendere* hoc est, non *adficere*, quod improprie in Præfatione usurpavit *Ausonius*. *Adficere nullo moderamine poena*, est poenâ immoderata adficere, vel nullum moderamen adhibere. Nihil hîc, quod Poëtam dedecet. *ANONYMUS.*]

Ex sequentibus gnomen videtur non Poëta, sed Librarius fecisse. Legendum puto: *Se quæque absolvere gessit*, non *quisque*, cum omnes sint sexus æquioris, & Poëta in præfatione, seu argumento dixit: *Heroica, quæ sibi ignoscunt & plectunt Deum*; licet quisque quoque ad feminas trahi possit, ut, *mi dulcis anus*, apud *Tibullum*. Omnino

au-

autem, utcumque diffimulamus, hîc duo versus olent ævum degenerans, & *Alano* aliquo, quàm *Aufonio* sunt digniores.

[Mihi verò *Aufonio* nequaquam indigni videntur, & sententiæ etiam necessarij. Palato *Barthii*, qui tam infelix est conjector, non admodum confidere licet. ANONYMUS.]

Sequitur versu LXVII.

— *hæc ultio dulcis* —

Ut quo quæque perit studeat punire dolorem.

Lege, *dolore*. Quo dolore quæque perit hoc hostem, punire studet. Non enim punit dolorem, sed petulantiam potius & crudelitatem dolore ipso. Mirum hæc talia visa hætenus non esse.

[Nihil muto. Sensus est, ut dolorem, quo quæque perit studeat punire Cupidinem, vel esse pœnam Cupidinis. ANONYMUS.]

Omissum est versu LI *rigorem*, non *vigorem* esse legendum. *Rigor* enim summa est crudelitas. *Glaudianus*:

Triste rigor nimius, Torquati despue mores.

Hîc autem *Heroïnæ*:

— *vanum vibrare rigorem*

Occipiunt.

Horret vulgata lectio.

[Imò tua, *Barthii*; nam *vibrare vigorem* quid sit diximus ad textum. *Vibrare rigorem* nihil est. ANONYMUS.]

Versu LXIX. *cavi amnes* vani sunt, qui congruunt, scilicet, æcreis campis. *Paulinus* lambo ad *Cytherium*:

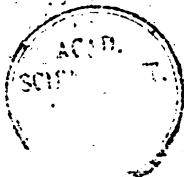
Hi nunc obesi spiritu superbiæ

Et opibus inflati cavis

Humi manebant compediti.

Mammertus noster Lib. II. de statu animæ, *cavum* vanitatis dixit, ut quidem à *Jureto* ex V. C. suppletum est.

F I N I S.

IN

I N D E X I. A U C T O R U M

Laudatorum, sæpè quoque emendatorum.

A.

A ccius vel Actius, aut Attius.	85. 122. 133
Achilles Tatiüs.	2. 7. 49
Acron Helenius.	100. 116
Adagia.	44. 140
Adrianus Imp.	101
Afranius.	94
Agellius <i>vide</i> Gellius.	
P. Albinovanus.	132
Alcimus Avitus.	2. 79. 98. 106
<i>Aldus Manutius.</i>	43. 140
<i>Andr. Alciatus.</i>	95
Alexander Aphrodisæus.	83
B. Ambrosius.	51. 125
Ammianus Marcellinus.	33. 80. 99
Ammonius Hermias Phil.	108
Anacreon.	62. 132
Anonymi Poët. Latini.	64. 91. 113. 128.
—— Græci.	135
Anthologia Græc. Epigramm.	2. 19. 48. 51. 71. 83. 124. 135
<i>J. Anysius.</i>	156
Apollodorus.	62
Appianus Alexandrinus.	90
Apulejus Madaurensis.	6. 45. 47. 48. 53. 61. 64. 66. 68. 81. 89. 95.
	110. 151
Aratus.	138
Aristophanes.	87. 91. 120
Ejus Scholiaſtes.	64. 91. 133. 154.
Aristoteles.	4. 51. 62. 72. 108. 132
Arnobius.	4. 8. 61. 62. 87. 88. 92. 97. 106. 109. 121. 142
Athenæus.	72. 91. 112
Auctor carm. de Leandro & Hero.	10. 86
—— Philomelæ prior.	128
—— posterior.	129. 135
B. Augustinus Hipponensis.	79. 107
Avicennæ interpres.	137
	Festus

I N D E X I

Festus Avienus.	139
Ausonius.	57. 88. 102. 111
J. Axiagastus Sinaita v. Climacus.	131

B.

B Afilius Magnus.	I
<i>C. Barthius.</i>	44. 52. 76. 77. 90. 103. 108. 111. 129. 137. 139. 141. 142.
<i>Gr. Berfmannus.</i>	128
Biblia.	48. 98. 165.
Bion.	8. 55. 77
<i>Cl. Binetus.</i>	84
Boëthius Severinus.	19. 33
<i>Boissardus.</i>	111
<i>Brodaus.</i>	30
<i>Aug. Buchnerus.</i>	52. 65
<i>Budaus.</i>	59

C.

C. Julius Cæsar.	116
<i>Calellius</i> (Bern.)	2
Calurnius Flaccus.	52. 77. 121. 124. 140. 142
<i>Camerarius.</i>	4. 124
Mart. Capella.	76
Capitolinus.	100
<i>Carolus Stephanus.</i>	141
<i>Casaubonus.</i>	3. 57
<i>Cassiodorus Reimius Hispanus.</i>	48
<i>Castalis.</i>	ibid.
Catalecta Virgil. vet. Poët.	65. 74
Catullus Veronenfis.	3. 32. 43. 44. 51. 59. 67. 79. 85
——— Urbicarius.	44
Cedrenus.	99
Christianus quidam Græcus.	131
<i>Nat. Chytraus.</i>	129
M. T. Cicero.	49. 59. 62. 87. 104. 114. 138
Cinna.	138
Joan. Climacus vulgo.	131
Claudius Claudianus.	2. 28. 90. 95. 97. 108. 139
Columella.	52. 66. 76. 98. 106
Cornutus v. Persii interpres.	112. 159
<i>Corpus vet. Poët. Lat.</i>	2
<i>Cuchlerus</i> (El.)	89
Curtius.	61. 67
B. Cyprianus Carthaginensis.	

D. Da

AUCTORUM.

D.

D <i>Alechampius.</i>	141
<i>Damascenus.</i>	51
<i>Diodorus Siculus.</i>	28
<i>Diogenes Cynicus.</i>	90
<i>Laërtius.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dionysius Halicarnassæus.</i>	114
<i>Alexandrinus.</i>	135
<i>Douza F.</i>	4. 8. 67. 78. 94. 101. 122
<i>Dracontius.</i>	21. 34. 65. 97.
<i>Durrerus (Ad.)</i>	14

E.

E <i>Idyllium de Rosa.</i>	23. 24. 74. 78.
<i>Vere.</i>	52. 124. 135
<i>Empedocles.</i>	14. 108
<i>Elmenhorstius.</i>	90
<i>Eunius.</i>	81. 104. 114. 138. 159
<i>Ennodius.</i>	107
<i>Epiæctetus.</i>	101
<i>Epigrammata v. vet. Poët.</i>	
<i>Euripides.</i>	12. 74. 90. 104. 127
<i>Erhardus, cujus verum nomen Michaël Cass. Lunderpius.</i>	54
<i>Erasmus Roterodamus.</i>	43. 52. 140
<i>Erythraus Nic.</i>	129. 132

F.

F <i>Abius Pl. Fulgentius.</i>	44. 61. 62. 77. 91. 101. 128.
<i>Fabricius.</i>	52. 158
<i>Festus Pompejus.</i>	31. 117
<i>L. Ann. Florus.</i>	45. 74. 90
<i>Fortunatus Venantius.</i>	52. 55. 66. 71. 123. 130
<i>Forcatulus Steph.</i>	120
<i>Fragmen Ponticum.</i>	4. 61. 66. 68

G.

G <i>Alienus Imperator.</i>	93. 105. 159
<i>A. Gellius.</i>	59. 75. 87. 94. 159
<i>Glossæ Vet.</i>	1. 47. 60
<i>Isidori.</i>	55
<i>St. Gentilis.</i>	124
<i>C. Gesnerus.</i>	141
<i>C. Gevartius.</i>	89

O 2

Ob;

I N D E X . I

<i>Ob. Gifanius.</i>	98
<i>Cerus Ranutius.</i> 129. <i>scu Janus Gruterus.</i>	94
<i>Hier. Grosstius.</i>	122
<i>Greg. Gyraldus.</i>	43
<i>Guntberus.</i>	52

H.

H <i>Einsius.</i>	5
<i>Heliodorus.</i>	90
<i>Heraclitus.</i>	86
<i>Herodianus.</i>	90
<i>Herodotus.</i>	89. 106.
<i>Hesiodus.</i>	61. 90. 120. 125. 139
<i>Hesychius.</i>	59
<i>B. Hieronymus Stridonensis.</i>	10. 23. 74. 91
<i>Histor. Augustæ Scriptores.</i>	74
<i>Homerus.</i>	3. 50. 126. 131
<i>Horatius.</i>	15. 87. 89. 90. 160. 116. 122. 133
<i>Ejus interpres vetus vid. Acron & Porphyryon.</i>	
<i>Hospinianus (Rodolphus.)</i>	2

I.

J <i>Acobus Magnus v. Sophologium.</i>	84
<i>Janus Parrhasius.</i>	141
<i>Inscriptiones antiquæ.</i>	2. 94. 111
<i>Joannes Isacius Pontanus.</i>	54. 61
<i>Joannes Ludovicus de la Cerda.</i>	106
<i>Vives.</i>	127. 128
<i>Joan. Steph. Verbesius.</i>	70. 75
<i>Josephus Scaliger.</i>	43. 81. 96. 140
<i>Julius Caesar Scaliger.</i>	58. 159
<i>Julius Romanus Epigrammaticarius correctus.</i>	84
<i>Junius (Had.)</i>	2
<i>Isidorus.</i>	3. 55. 57
<i>Fr. Juretus.</i>	136
<i>Juvenalis.</i>	21. 71. 88. 105. 117
<i>Ejus Scholiastes.</i>	63

L.

L <i>Aërtius vide Diogenes.</i>	
<i>Lævius vel Lævinus.</i>	47. 75
<i>Lampridius.</i> 29. 100. <i>P. Licinius.</i>	159
<i>Lernutius.</i>	70
<i>Leonides.</i>	83
<i>J. Lipsius.</i> 43. 46. 49. &c. <i>passim.</i>	
<i>Titus Livius.</i>	87. 114. 117
	P. Lo.

A U C T O R U M.

<i>P. Lotichius Solitariensis.</i>	130
<i>Joan. Pet. Lotichius.</i>	136.
Lucanus.	103. 139.
Lucianus Samosatensis.	90. 139
Lucillius.	141
Lucretius Carus.	9. 44. 47. 56. 62. 65. 68. 70. 76. 89. 104. 106
Lucretius v. Placidus.	
Luxurius.	30. 44. 49.

M.

M Acrobis Theodosius.	54. 61. 109. 119.
<i>Mamertus Patissenius.</i>	49
Manilius Theodosius.	118. 123
<i>Manutius.</i>	43
<i>T. Magirus.</i>	93
<i>Maphaus Vegius.</i>	114
Val. Martialis.	6. 66. 67. 96. 107. 112. 117. 126. 127.
S. Matthæus Evangelista.	99
Martianus vide Capella.	
Cn. Matius.	112
Cl. Marius vide Victor.	
Maximianus Etruscus.	93
<i>H. Megiserus.</i>	134
Mela.	35
Menander.	111
<i>Jos. Mercerus.</i>	117
<i>P. Merula.</i>	114. 133
<i>Meursius.</i>	33. 79
<i>Cl. Mimos.</i>	95
Minutius Felix.	90
Moschus.	83. 101
<i>M. Ant. Muretus.</i>	122. 123
Musæus.	10. 86

N.

N Aevius,	159
<i>Natalis Comes.</i>	47. 63
Olympus Nemefianus.	103
Nicander.	57
<i>Nic. Perottus.</i>	66
Nonius Marcell.	7. 31. 62. 78. 84. 117. 142
Nonnus Panopolita.	5. 107
<i>A. Novidius Fraccus.</i>	156

O.

O Bfopius Vincent.	124
<i>Opitius Mart.</i>	74. 136
Oppianus.	2. 28. 55
	Ora.

I N D E X I.

Oraculum Græcum Chalced.	99
Orpheus.	111
Ovidius Naso. 5. 15. 46. 48. 53. 56. 84. 85. 89. 94. 96. 112. 114.	115. 118. 126. 129. 138. 142. 152
P.	
P Acuvius.	104. 159
Palladas.	80. 134
Panegyristæ.	2. 99
Papinius <i>vide</i> Statius.	
Paulus Diac. Epitomator Festi.	117
Paulinus Nolanus.	129
Paulanias.	56. 90. 125. 133
Pedo <i>vide</i> Albinovanus.	132
Perfius.	XIII. 107. 139
Pseudo-Cornutus, Perfii Scholiastes.	XIV. 139
Pervigilium Veneris ubique.	
<i>Pervetus vide Nicolaus.</i>	
Petronius Arbiter.	19. 47. 49. 53. 54. 84. 104
<i>Petrus Pitheæus passim.</i>	
Pthæc.	128
Philemon.	123
Philomela Ovidii vel cujuscunque.	128. 129
Philostratus.	83
Phornutus.	62. 95
Pindarus.	5. 13. 66. 105. 112. 138
Placidus Luctatius.	95
Plato.	62. 90. 109. 120. 125.
Plautus.	7. 29. 47. 54. 67. 78. 87. 94
Plautinus Prologographus.	1. 47
Plinius. 23. 52. 57. 62. 63. 83. 99. 128. 129. 138. 152	48. 141
—— Cæcilius Junior.	57. 111. 125
Platarchus.	30. 87
<i>Politianus seu Angelus de monte Pulciano.</i>	115
Porphyrio Pomponius Horat. Scholiastes.	96. 101. 105
Porphyrius Poëta.	132
Probus in Virgilium.	
Probus Birthius <i>vide</i> Juvenalis Schol.	67. 180
Propertius.	
<i>Proverbium Germanicum, us ein sattem Bauch steht ein fröhlich Haupt.</i>	91
Prudentius Clemens. 21. 33. 52. 65. 80. 81. 82. 97. 99. 110. 115. 118. 158	113
Putschius.	
R.	
R Abelasii interpretæ.	48
M. Raderus.	141
C. Rhodiginus.	120
	Ri-

A U C T O R U M.

<i>Rigaltius Nicol.</i>	94
<i>Conr. Rittersbusius.</i>	2. 13. 51. 78. 126. 135
<i>Rivinus passim.</i>	
<i>Roterodamus vide Erasmus.</i>	
<i>Rutilius Lupus.</i>	103
S.	
<i>Sabinus.</i>	133
<i>Cl. Salmasius passim.</i>	
<i>Sappho.</i>	3. 120
<i>Sapientiz liber.</i>	48
<i>Scholastici Poetaz.</i>	65. 74
<i>Scholiastaz cuilibet auctori subjuncti.</i>	
<i>Seneca.</i>	3. 5. 44. 55. 63. 108
<i>Sedulius Junior.</i>	111
<i>Scrivenerius P. passim.</i>	
<i>Sentius Augurinus.</i>	141
<i>Servius Maurus Honoratus.</i>	53. 59. 80. 89. 95. 109. 124. 132. 140
<i>Sidonius Apollinaris.</i>	105. 125
<i>Sibyllina carmina.</i>	87
<i>Silius Italicus.</i>	88. 141
<i>Socrates Historicus.</i>	99
<i>Solinus Polyhistor.</i>	44. 61. 97
<i>Sophocles.</i>	142
<i>Spartianus.</i>	45
<i>Statius Papinius.</i>	5. 6. 10. 63. 67. 89. 92. 106. 119. 131. 134. 138. 141.
<i>Stephanus vide Forcatulus.</i>	
<i>Vespass. Sirozsius.</i>	126
<i>Stobæus.</i>	72. 77. 90. 111
<i>Suetonius Tranquillus.</i>	47. 90. 117
<i>Sophologium Jac. Magni.</i>	84
<i>Valerius Soranus.</i>	104
<i>Symmachus.</i>	100
T.	
<i>C. T. Acitus.</i>	10. 47. 93
<i>Tertullianus.</i>	14. 59. 62
<i>Terentius.</i>	10. 79. 91. 140
<i>Terentianus Maurus.</i>	113
<i>Tagautius.</i>	75
<i>Taubmannus.</i>	44. 65. 67. 121
<i>Themistius Euphrades.</i>	120
<i>Theocritus.</i>	59. 62. 122. 137
<i>Ejus Scholiastes.</i>	59. 86. 153
<i>Th. Thomafius.</i>	138
<i>Threſor de trois langues.</i>	93
<i>Tibullus.</i>	57. 61
<i>Trebellius Poll.</i>	92
	Tur-

INDEX I. AUCTORUM.

<i>Turnebus Adr.</i>	67. 108
<i>Trabca.</i>	122
V.	
V Alerius Maximus.	xv. 58. 115
Varinus.	138
Varro.	71. 78. 101. 104. 107. 132. 142. 152
Atacinus.	76
Venantius <i>vide</i> Fortunatus.	
Vetera Epigrammata.	2. 33. 58. 95. 136. 141
Virgiliana Catalecta.	7. 65. 74. 142
Virgilius Maro.	2. 8. 11. 12. 18. 23. 37. 47. 51. 54. 56. 63. 65. 69.
	71. 81. 88. 89. 91. 95. 98. 103. 106. 109. 113. 120. 121. 122. 124.
	132. 140
<i>Verbesius & Vives vide f.</i>	
Sex. Aurel. Victor.	15
Cl. Marius Victor.	98. 106
Marius Victorinus.	64. 113
Vomannus.	65
W.	
W Eitzius passim?	
J. Wowerius.	3. 7 69
Z.	
Z Ebnerus.	16

Finis Indicis Auctorum.

I N.

I N D E X II.

R E R U M E T V E R B O R U M

M E M O R A B I L I U M.

A.

A <i>Dſectare</i> quid.	206. & ſeq.
<i>Adoniſdis</i> fabula.	192. & ſeq.
<i>Aëris campi</i> , cur inferi dicantur.	177
<i>Æther</i> , pater, <i>Tellus</i> , mater. 13. 37. 104. ille maritus, hæc con-	
jux.	106
<i>Ajaxis</i> in florem mutati fabula.	180. 204
<i>Amor</i> cur arcum & ſagittas vehat? 80. cur nudus?	33. 101
nuditate armatus.	80. 82. 83. 153.
judicioſus à Cupidine inconfiderato differt.	94
omnibus idem. 120. <i>Jovis</i> <i>Jupiter</i> .	75
è terra & terreſtris.	119. 120
<i>Annus</i> , i. e. pars anni, Ver. 53. anni fertilitas.	37. 105
<i>Aphrodite</i> cur <i>Venus</i> dicta. 21. 61. <i>πανάγαθὸν Εὐκλεία</i> .	111
<i>Apollinis</i> & <i>Bacchi</i> comparatio.	90
<i>Apollo</i> poëtas reſpicit.	138. 139. 140
<i>Aprinus</i> cruor.	29
<i>Atiadna</i> fabula.	188
<i>Arietinum</i> oraculum è Gell. lib. & cap. 3. i. e. <i>κρηστὴρ</i> , ut Syll-	
giſmus cornutus, utrinque feriens.	94
<i>Aurora</i> pudoricolor.	73
<i>Solis</i> purpura & cœleſte oſtrum.	78

B.

B <i>Arbari</i> propriè Thraces.	131
<i>Bibliotheca</i> Vaticana. 84. Galliæ.	140
<i>Biceps</i> qui <i>Parnaſſus</i> .	139
<i>Bigas</i> <i>Veneris</i> tenere. 101. cò ſpectant <i>Bipedes</i> & <i>bijuges</i> equi.	5. 63

C.

C <i>Aballinus</i> fons, i. e. <i>Pegafeus</i> .	139
<i>Canidis</i> fabula.	182. & ſeq.
<i>Calator</i> , viator & miniſter ſacrorum.	60
<i>Campaniæ</i> ſitūs amœnitas.	100
<i>Cafa nemorales</i> , i. e. tabernacula.	56. 86
O 5	<i>Cato</i> 2

I N D E X II.

<i>Cato</i> , i. e. sapiens, austerus & severus.	141. 162
<i>Charinus</i> Iamborum Poëta.	202
<i>Coma</i> & <i>crines</i> , i. e. folia arborum,	2
<i>Comare</i> , i. e. frondere,	55
<i>Congrex</i> caterva, vulgus.	10 88
<i>Continens</i> Terra.	35
<i>Continenter</i> & <i>in continente</i> quid.	35. 36
<i>Craſtinum</i> curare.	118
<i>Creta</i> aëria.	206
<i>Cygnus</i> & <i>columbæ</i> Veneris aves; <i>corvus</i> , <i>cornix</i> , <i>monedulæ</i> <i>exofæ</i> .	124

D.

D <i>E</i> <i>παρέλκει</i> sæpius nostro Auctori.	70
<i>De pro Ex</i> :	14
<i>Decidivus</i> & <i>deciduus</i> .	7. 70. 71
<i>Detumere</i> , tumorem ponere.	92
<i>Deum pæna</i> , à Diis inflictæ.	192
<i>Deus</i> Poëtarum <i>Apollo</i> .	10. 90. 138. 139
<i>Diana</i> Nemorensis, patrona Virginum, montium, saltuum, am- niùmque Domina.	85. 86
Cur dicta <i>Virgo Delia</i> .	9
<i>Canephoriis</i> propitiata.	86. 153
<i>Dione</i> & <i>Venus</i> & <i>Ven. mater</i> .	3. 62

E.

E <i>Gloga</i> quid.	176
<i>En umquam</i> mutatum in <i>an umquam</i> .	171
<i>Endymionis</i> fabula.	190. & seq.
<i>Enna</i> campus in omni vernus die, i. e. ubi ver sit perpetuum.	11. 27. 97.
<i>Eriphyla</i> fata.	187

F.

F <i>Acere</i> , creare.	21. 63
<i>Fato</i> tribuere delicta Veteres solebant.	194. 198
<i>Filii medicorum</i> , experientissimi, & artem medicam fideliter à patribus edocti.	49
<i>Flagella</i> , summitates fruticum.	3. 57. 75
<i>Florida</i> , florilegorum excerpta.	45
<i>Florum aulæ</i> Salomonæis pulchriora.	99
<i>Fecundare</i> , quid.	15
<i>Frutinal</i> .	5
<i>Fucare</i> pro pingere.	203
<i>Fulminis simulati</i> ignis.	181. & seq.
<i>G. Gem</i> .	

RERUM & VERBORUM.

G.

G <i>Emmare</i> , resplendere & gemmas protrudere.	65. 66
<i>Gratia</i> , i. e. Virgines, uti Nymphæ mulieres.	100
adeftrices & Scabinæ Veneris in γυναικωνιδείῃ.	11. 95. 154
famulæ Idaliæ, & filiæ.	95

H.

H <i>Armonia</i> monile.	182
<i>Hephaestionis</i> Ptolemæi F. locus.	201
<i>Hermaphroditi</i> fabula.	197
<i>Heronis</i> & <i>Leandri</i> fabula.	184. 186
<i>Hiacynthi</i> fabula.	179
<i>Hippocampi</i> , Neptunii equi.	63
Hirundinum nomen Poëtis datum.	136
<i>Hybla</i> florilegio & mellificio celebris.	96

I.

I <i>Mbuere</i> quid.	14
<i>Intercalaris</i> versus post duos, tres, quatuor, & post plures subjicitur. 50. interpositique tales nonnumquam & præponuntur. 58	
<i>Jovis</i> epulum.	58. 60. 142
<i>Ire</i> , i. e. saltare.	88. 97
<i>Irys</i> pollutarum mensarum exordium.	133
<i>Jupiter</i> Deum Deus unus & omnes.	104
Inermis, an mitis dici debeat?	84

L.

L <i>Abes</i> pro declivitate terræ.	173
<i>Lacryma</i> rosis, & lacrymare sua gaudia.	7. 70. 71
an malum minuant augeantve?	123
<i>Laodamia</i> fabula.	190
<i>Latmia</i> saxa quæ.	ibid.
<i>Leucate</i> & <i>Leucas</i> , 186. saltus Leucadius.	200. & seq.
<i>Lucernarum</i> ratio & forma apud Veteres.	184. & seq.
<i>Lugentes campi</i> qui.	175
<i>Luna</i> in inferis ab <i>Ausonio</i> collocata.	191
<i>Luscinia</i> musica admiranda.	125. & seqq.

M.

M <i>Aritus</i> gregis, admissarius.	122
imber.	2. 62. 108
<i>Mars</i> deprehensus cum <i>Venerē</i> .	196
	<i>Mens</i>

I N D E X I I.

<i>Mens mundi spiritus.</i>	13. 108. 109
<i>mentis, Venus.</i>	108
<i>Mirari pro adspicere.</i>	179
<i>Mirator Narcissus cur dicatur.</i>	178. & seq.
<i>Mos priscus spargendi semina per Floralia.</i>	xiv. xv
<i>flores in triumphis.</i>	89 95
<i>ramos & vestes.</i>	99
<i>desperatos ægrotos ante januas collocandi.</i>	50
<i>pervigilandi in sacris Deorum. 47. 48. per triduum. 10. 87.</i>	
<i>cum tripudio & cantibus. 87. 91. ad auroram & cum tibiis</i>	
<i>alios excitandi. 91. & tum placentam reportandi. 91. 154</i>	
<i>acclamandi doctis: euge, euge. 107. in conviviiis Rom. ut</i>	
<i>cum viris cœnantibus scœminæ sedentes cœnarent.</i>	98
<i>Chori ad spectatores seorsim strophas decantandi.</i>	64
<i>Symphoniacorum prælundendi. 59. & cum oscinibus alter-</i>	
<i>nandi.</i>	138
<i>maritorum solvendi cingulum taxim.</i>	31. 78
<i>natos infantes protinus in terram statuendi.</i>	119
<i>Prætoris, virga vindicta manumittendos in capite pulsandi. xi 11</i>	
<i>Musicæ encomium.</i>	91. 131
<i>Myriba lacrimæ.</i>	154. & seq.
<i>Myrtus cur Veneri sacra?</i>	3. 56. 89
<i>Myrtea vel Murcia Venus.</i>	ibid.
<i>Myrtea silva in inferis.</i>	177

N.

N <i>Ebula picta in pariete.</i>	171. 200
<i>Noctiluca & noctuvigila Venus.</i>	1. 47
<i>Novus annus, novum ver.</i>	53
<i>Nero Æneadum ultimus Veneris & Martis nepos.</i>	83
<i>Nubere prisca significatio hujus verbi. 8. Dicitur de omni con-</i>	
<i>cubitu.</i>	2. 54. 117

O.

O <i>Rbis seu mundus quando natus, & adhuc renascatur?</i>	51. 52
<i>Organula cornea aviculatum.</i>	128
<i>Orgia pro pompa diei festi.</i>	178

P.

P <i>Apilla, rosarum alabastris. 22. 26. 68. Virgines, nondum com-</i>	
<i>pressæ.</i>	6. 7. 75
<i>Papillatûs rosarum corymbus.</i>	23. 73
<i>Parnassus quomodo biceps?</i>	139
	Pa2

RERUM & VERBORUM.

<i>Pasiphaë's</i> fabula.	188
<i>Peplum</i> , vestis quælibet, ut noctis stellatum.	7. 76
<i>Pervigil</i> nox & hasta, lychnus.	93
cœna.	82
<i>Pervigilia</i> . 47. 48. 82. 87. 91. 142. Devirginantia puellas.	86. 87
<i>Pervigiliorum</i> initia.	46. 156
<i>Phædra</i> fabula.	189
<i>Philomela</i> puella Terei. 16. 125. & seqq. vide <i>Luscinia</i> .	128
<i>Philomela</i> populos arbores amat.	128
<i>Philomela</i> & <i>Progne</i> in quas aves mutatae. 132. an præ dolore canant? 125. 132. 133. Poeticam & Rhetoricam figurant.	126
Poëtæ carmina Musis accepta ferebant.	139
Poëtica facultas duobus modis quæritur & perditur.	138
<i>Porta eburna</i> .	139
<i>Praambula</i> barb. Græcis quoque <i>πρόμυθλα</i> , sed melius præcutiones aut prolusiones & <i>προειρησιμύθια</i> .	99
<i>Priapi</i> fabula.	192
Procrastinare amorem an consultum?	111. 112. 155
<i>Procridis</i> fabula.	183
Privilegium Veneris, castè amare.	150. 156
<i>Prolium sanguis</i> , i. e. semen genitale.	61
<i>Pubere</i> , propriè avium & pilosorum animantium. 54. impropriè arborum comantium.	55. 142
<i>Pudoricolor aurora</i> Nævio.	75
<i>Puer Diona</i> , i. e. filius Veneris.	119
Pueri medicorum.	50
Puella Terei, i. e. <i>Philomela</i> .	126
Puellæ montium, fontium, ruris, i. e. <i>Oreades</i> , <i>Najades</i> , <i>Napeæ</i> .	100. 154
<i>Purpura florulenta</i> vide <i>rosæ</i> .	
<i>Purpurare</i> , activè & neutraliter.	66

Q.

Q <i>Virites</i> , cives Romani unde dicti.	15. 116
<i>Quisque</i> pro quæque.	193

R.

R <i>Amos</i> & flagella spargere.	97. 99
iisdemque ædes ornare.	54. 56. 89. 99
<i>Respicere</i> , i. e. diligere, favere.	140
<i>Rharnes</i> & Romani nobiles.	15. 116
<i>Ritus</i> nuptiarum.	31. 54. 151
insanus pervigilandi.	48. 87
invitandi Jovem in lectulum, Deas in sellas ad cœnam.	58
	nu-

I N D E X II.

nubilium virginum canistros Dianæ ferendi.	153
solvendi zonam Virginensi Deæ.	78
<i>Ros</i> , humor à serenis noctibus sudatus.	65. 76
Pater roris.	13
<i>Rosa</i> florum regina. 152. cur rubra. 8. 29. 30. purpura floru- lenta. 27. 75. Virgo. 76. marita. 78. cur Veneri sacra? 56	56
Rosarum usus in cubiculis.	23
Rosarum purpureus nimbus, pluvia & nix, φουροβόλια. 30. 79. 90	8
Ruborem solvere.	8

S.

S Altationes in pervigiliis.	88
<i>Sapphonis</i> amores.	187
<i>Segrex</i> adjectivè, ut congrex.	10. 88
<i>Semeles</i> fabula. 180. & seq. quomodo ventilet ignem lateris. 181.	181.
	& seq.
Silentium perdit Musas, ut Amyclas.	140. 141
<i>Solum</i> pro palatio.	174
<i>Stare</i> , i. e. oppleri, ornari.	11. 95
<i>Sub & in armis</i> , i. e. armatus.	9. 34. 81
Surgentes papillæ.	22
<i>non Suus locus</i> , quid.	191

T.

T. pro D. sæpissimè scriptum.	29. 41
<i>Testa fumida</i> pro lucerna.	184. & seqq.
<i>Tbola</i> quid.	174
Throno, haud thoro insident reginæ jus daturæ.	57. 58. 95
<i>Thysbe</i> Babylonia.	190
<i>Totus</i> pro omni.	105
<i>Tumere</i> ac <i>turgere</i> virginum nubilium.	6. 67
Trochæi cur volubiles, rotatiles, Chorei dicti.	158
Trochaicæ cantilenæ propriæ chorearum. <i>ibid.</i> & acclamantium militem. 165. earum natura & à lambicis differentia. 158.	159
Trochaicorum veterum variorum ex parte correctorum exempla.	159. & seqq.

V.

V Ebere, i. e. recondita habere arma. 9. 79. gestare. 33. 80	33. 80
Vel pro &.	12
<i>Venus</i> cur Aphrodite? 4. 61. cur Paphia. 3. cur <i>πικιλόδεγος</i> . 3.	3.
ex amoris conchulis. 78. Jovis & Diones filia. 62. mens men- tis. 108. 110. quæ nata? 61. 151. pueri mater alitis. 101.	101.
Copulatrix.	56
	Vc.

RERUM & VERBORUM.

Veneris vis in humida elementorum mixtura.	72
Veneris armiger Bacchus. 48. adlestices & consiliarie Gratia.	11. 95
Venus Natura. 155. 157. mater, procreatrix. 39. 110. etiam	
Deorum. 46. φιλοπάπνηχ. Noctuvigila. 47. benefica serva-	
trix. 111. Regina cœli, salî, soli.	46. 109. 111
Veneris & Veris adfinitas & identitas.	46. 142
Ver mundi exordium, juvenus, regeneratio. 1. 18. 51. novitas. 53.	
pictor mundi. 6. 65. optima pars anni. 1. 96. & hinc ημερ	
ἡμερῶν annus. 53. vel vernus annus. <i>ibid.</i> florifer annus. 19. 53.	
purpurans annus. 5. 64. Ver canorum, anni chorus. 1. 53. 123.	
151. pro ipsa hilaritate.	17
Veneris tempus.	47. 142. 146
Vernare, pubere, <i>sich</i> mauslern.	55
Vernatio inde, λεγεῖς. Onomast.	
Versiculus ἐφύμνιον.	59
Versus in quibus sunt voces similiter desinentes.	177
Vestis Florum.	11. 62
Via, instructio, ratio, modus.	110
Vibrare vigorem quid.	191. 208
Vinum lac Veneris & calefactor.	91
Virginensis Dea.	31. 79
Virus, semen.	62
Unguentum libidinis proluvium.	6. 68
U Græcorum & U Lat. eodem sono pronunciata.	89
Urgere.	16

Z.

Z Oili triclinium.	172. 203
Zonam solvere dicitur cùm sponsus. 31. 32. 78. tùm sponsa.	55. 78.

F I N I S.

